

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ

На правах рукопису

ШКОЛЯР ЛІЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 37.013.42 : 061.2 – 053] (44)(075.8)

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА
З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ФРАНЦІЇ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник –

Петрочко Жанна Василівна,

доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	5
 РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ФРАНЦІЇ.....	15
1.1. Сутність та особливості соціально-педагогічної роботи у Франції	15
1.2. Генеза соціально-педагогічної роботи у Франції.....	29
1.3. Нормативно-правовий базис та організація діяльності дитячих громадських об'єднань Франції у контексті молодіжної політики	55
Висновки до першого розділу	83
 РОЗДІЛ 2. ЗМІСТОВО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ФРАНЦІЇ	86
2.1. Зміст, напрями, форми та методи соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції	86
2.2. Анімація у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції	115
Висновки до другого розділу	138
 РОЗДІЛ 3. МОЖЛИВОСТІ УПРОВАДЖЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ В УКРАЇНІ	141
3.1. Характеристика соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в сучасній Україні.....	141
3.2. Порівняльний аналіз соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції та Україні.....	163
3.3. Рекомендації щодо використання кращого досвіду Франції у соціально- педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями України.....	177

Висновки до третього розділу	188
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
ДОДАТКИ	231

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Aide sociale à l'enfance, ASE	Служба соціальної допомоги дітям
Association nationale des conseils d'enfants et de jeunes, Anacej	Національна асоціація дитячих та молодіжних рад
Brevet d'aptitude aux fonctions d'animateur, BAFA	Сертифікат аніматора
Brevet d'aptitude aux fonctions de directeur, BAFD	Сертифікат менеджера анімації
Brevet d'aptitude Professionnelle d'Assistant Animateur Technicien de la jeunesse et des sports, BAPAAT	Сертифікат асистента техніка-аніматора з питань молоді та спорту.
Brevet Professionnel de la jeunesse, de l'éducation populaire et du sport, BPJEPS	Професійний Сертифікат спеціаліста галузі молоді, народної освіти та спорту
Centres d'Entraînement aux Méthodes d'Éducation Active, CEMEA	Центр активних методів виховання
Centre Régional d'Information Jeunesse, CRIJ	Регіональний молодіжний інформаційний центр
Conseil National de la Jeunesse, CNJ	Національна Молодіжна Рада
Délégué départemental à la vie associative, DDVA	Делегат департаменту асоціативного життя
Diplôme d'État de la jeunesse, de l'éducation populaire et du sport, DEJEPS	Держаний диплом спеціаліста галузі молоді, народної освіти та спорту
Diplôme d'État relatif aux fonctions d'animation, DEFA	Державний диплом магістра анімації
Diplôme d'Etat Supérieur de la jeunesse, de l'éducation populaire et du sport, DESJEPS	Держаний диплом вищої освіти спеціаліста галузі молоді, народної освіти та спорту
Direction de la jeunesse, de l'éducation populaire et de la vie associative, DJEPVA	Дирекція молоді, народної освіти та асоціативного життя
Direction de la Jeunesse, des Sports et de la Cohésion Sociale, DJSCS	Дирекція молоді, спорту та соціальних об'єднань закордонних департаментів
Directions départementales de la cohésion sociale, DDCS	Департаментна дирекція соціальних об'єднань
Directions départementales de la cohésion sociale et de la protection des populations, DDCSPP	Департаментна дирекція соціальних об'єднань та захисту населення
Directions régionales de la jeunesse, des sports et de la cohésion sociale, DRJSCS	Регіональна дирекція молоді, спорту та соціальних об'єднань
Fonds de Coopération de la Jeunesse et de l'Education Populaire, FONJEP	Фонд співпраці молоді та народної освіти
Institut national de la jeunesse et de l'éducation populaire, INJEP	Національний інститут у справах молоді і народної освіти
Maisons des collegiens, MDC	Будинок учнів коледжу
Maison des lycéens, MDL	Будинок ліцеянтів
Mission d'accueil et d'information des associations, MAIA	Інформаційний центр асоціацій
Projet éducatif local, PEL	Місцеві навчально-виховні проекти
Réseau National des Juniors Associations, RNJA	Національна Мережа Юніорських Асоціацій
Zones d'éducation prioritaires, ZEP	Території пріоритетної освіти

ВСТУП

Актуальність теми. Економічні та соціально-політичні зміни в Україні зобов'язують державні й недержавні інституції оптимізувати умови успішної соціалізації дітей та молоді. Значними ресурсами щодо соціального виховання і розвитку підростаючої особистості володіють дитячі громадські об'єднання, пріоритетом яких є соціальна активність відповідно до викликів часу.

У зв'язку з цим завдання активізації участі дітей в житті суспільства окреслено низкою нормативно-правових документів, як-от: Конвенція ООН про права дитини, Закон України “Про молодіжні та дитячі громадські організації”, проекти Закону України “Про молодь” і Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого руху в Україні тощо.

Вивчення соціально-педагогічних напрацювань інших країн щодо функціонування дитячих громадських об'єднань сприяє створенню оптимальних умов для їх повноцінного розвитку. Багаторічний позитивний досвід соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань та співпраці з ними має Франція. Основні засади її соціальної політики, скоординованість у роботі соціальних інституцій, державних та недержавних установ і об'єднань, злагоджена організація діяльності представників соціальної сфери, – усе це може стати корисним для переосмислення ролі та потенціалу дитячих громадських об'єднань в Україні. Окрім цього, потреба вивчення досвіду Франції зумовлена тим, що ця країна передує у розробленні та вдалому поєднанні передових європейських інновацій і збереженні національних надбань соціальної та соціально-педагогічної роботи.

У контексті теми дослідження цінність становлять наукові праці французьких теоретиків та практиків П. Беснара, Б. Бло, П. Бурдьє, Ф. Вольтера, А. Вюльбо, Р. Декарта, Д. Дідро, Ж. Капеля, Ж. Кальвіна, М. Коебея, Р. Лабурі, Ж. – Ж. Руссо, М. Сореля, П. Феррана, Ф. Фенелона, Ж. Фурастьє, які обґрунтували специфіку соціально-педагогічної роботи Франції. Вагомими здобутками є наукові напрацювання Ф. Джерельє,

Ж. Бертена, Д. Дав'єна, М. Пойраза, в яких розкривається зміст соціально-педагогічної діяльності.

Окремі питання дослідження соціальної та соціально-педагогічної роботи у Франції розкрито у працях науковців сучасності: М. Галагузової, О. Голотюк, Л. Зязюн, Л. Кандалінцевої, С. Кубіцького, Г. Лещук, Ф. Мустафасвої, Л. Романовської, О. Орехової, Т. Харченко, Т. Швець та інших. Зазначені вчені зосередили свої доробки на вивченні специфіки такої роботи та можливостей її адаптації до вітчизняних реалій.

Соціально-педагогічна робота визначається французькими (Л. Кро, Ж. Мажо, Д. Міно, П. Мейрієм, Л. Порше, Н. Россіні, Ж. Франсін та інші) й українськими (О. Безпалько, Р. Вайнола, І. Зверєва, А. Капська та інші) вченими як тривалий процес, спрямований на активізацію особистісного потенціалу кожної дитини, її самоактуалізацію, саморозвиток і самореалізацію, координування дій для гарантування прав і свобод дітей, підтримку їх соціально значущої діяльності.

Своєрідність французької моделі соціально-педагогічної роботи з дітьми та дитячими громадськими об'єднаннями (дитячими асоціаціями) полягає у намаганні гармонійно поєднати її соціальний і педагогічний складники. Перше місце у такій роботі посідає соціальний складник, філософсько-психологічні та культуролого-антропологічні аспекти якого проаналізовано у працях А. Біне, Р. Бюро, А. Валлона, Ж. Девер'є, Ф. Дольто, Ж. Дюбі, М. Коен-Емеріка, Ф. Кушарда, К. Леві-Штросса, Ж. Лякана, М. Сегалена, Ж. Сімона, Р. Суава, Ж. Піаже, Ж. Фридманна та інших. Водночас науковці Франції ґрунтовно досліджують і педагогічний складник такої роботи, представлений у наукових доробках класиків (Ф. Маріє, Г. Міаларе, Л. Порше, Е. Сеген, Ф. Урі, С. Френе, Ж.-П. Шарт'є) і вчених сьогодення (Ж. М. Батай, Ф. Бюїссон, К. Рондуен). Однак на даний час недостатньо досліджено концептуально-організаційні аспекти соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань у сучасних умовах, не проаналізовано роль основних суб'єктів такої діяльності, не визначено міжнародні орієнтири для розвитку дитячого руху в інших

країнах.

Актуальність дослідження зумовлена також низкою *суперечностей* між:

– нагальною суспільною необхідністю вивчення світових надбань соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями, аналізу європейського досвіду з організації такої роботи та відсутністю відповідних комплексних наукових досліджень;

– гострою потребою розвитку системи соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні та недостатньою в цьому плані інтеграцією французького досвіду як одного з кращих зарубіжних зразків підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань на різних рівнях;

– перспективністю застосування досвіду Франції щодо соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями та відсутністю відповідних рекомендацій з аналогічної роботи в Україні.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, потреба подолання означених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: ***“Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції”***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась у межах теми наукового дослідження лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України “Формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому об'єднанні” (державний реєстраційний номер 0113U002085). Тему дисертації схвалено на засіданні вченої ради Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 9 від 28.10.2013 р.) та затверджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 9 від 26.11.2013 р.).

Мета дослідження полягає у вивченні концептуальних й організаційних засад та змістово-технологічного забезпечення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, а також у розробленні рекомендацій щодо застосування кращого французького досвіду в Україні.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність, принципи, сектори та генезу соціально-педагогічної роботи у Франції в контексті розвитку дитячих громадських об'єднань.

2. Уточнити зміст поняття “дитяче громадське об'єднання Франції”; визначити та узагальнити концептуальні й організаційні засади соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.

3. Схарактеризувати зміст, напрями, форми та методи соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.

4. Розробити рекомендації щодо застосування кращого французького досвіду для покращення діяльності вітчизняних дитячих громадських об'єднань, подальшого розвитку дитячого руху в Україні.

Об'єкт дослідження – соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями.

Предмет дослідження – концептуальні й організаційні засади та змістово-технологічне забезпечення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: наукові розвідки французьких дослідників щодо соціокультурного розвитку підростаючих особистостей, їх автономізації, створення і функціонування соціальних мереж (Ж. М. Батай, Ж. Бертен, М. Вавонакер, Ф. Грельє, Д. Дав'єн, С. Суса до Насіменто, Ж. Баша, М. Пойраз); ідеї активної взаємодії людини і середовища у процесі соціалізації особистості (Дж. Г. Мід, С. Савченко, О. Сухомлинська), участі дітей у житті суспільства та підтримки їх соціальних ініціатив (С. Гіль, Ж. Петрочко, С. Тетерський, Р. Харт), соціального та особистісно орієнтованого виховання (І. Бех, Є. Бондаревська); положення щодо специфіки соціально-педагогічної роботи (О. Безпалько, В. Бочарова, М. Галагузова, І. Зверєва, А. Капська, Г. Лактіонова, П. Наторп); теорії педагогічних систем (В. Безпалько, Л. Гнусарева, М. Каган, В. Шадріков, Е. Юдін); наукові положення щодо функціонування дитячих громадських

об'єднань, розвитку дитячого руху в Україні (Н. Лавриченко, О. Панагушина, Т. Окушко, Ю. Поліщук, Л. Романовська); компетентнісний, середовищний, міжвідомчий та міждисциплінарний наукові підходи.

На різних етапах роботи використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні*: вивчення, узагальнення і систематизація французьких та вітчизняних джерел стосовно теми дисертації для з'ясування стану дослідженості проблеми соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями; історико-педагогічний аналіз етапів становлення соціально-педагогічної роботи та діяльності дитячих громадських об'єднань у Франції; структурно-системний аналіз для обґрунтування особливостей соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції; порівняння поглядів учених на досліджувану проблему, уточнення сутності дитячих громадських об'єднань у Франції та соціально-педагогічної роботи з ними; аналіз документації, який передбачає ознайомлення з державними, департаментними і регіональними документами, методичними розробками та спеціальними сайтами для об'єктів і суб'єктів соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями з метою визначення й узагальнення змісту, форм та методів такої роботи; компаративний аналіз і осмислення можливості запозичення досвіду Франції у вітчизняну соціально-педагогічну роботу;

– *прогностичні*: аналогія та екстраполяція для розроблення рекомендацій щодо використання кращого французького досвіду соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні.

Джерельною базою дослідження стали нормативні документи (закони, декрети, циркуляри щодо створення і функціонування дитячих громадських об'єднань у Франції); регуляторні акти (нормативні документи) французького уряду щодо розвитку громадянського суспільства (Закон про асоціативні договори (Loi du 1-er juillet 1901 relative au contrat d'association), пояснювальна записка (Version consolidée au 7 août 2009) та сучасні роз'яснення до нього – Закон № 2011–893 від 28.07.2011 р. (Loi n°2011-893 du 28 juillet 2011), Декрет

про адміністративні заходи з утілення Закону про асоціативні договори (Décret portant règlement d'administration publique pour l'exécution de la loi du 1-er juillet 1901 relative au contrat d'association), Закон про волонтерську діяльність та діяльність в асоціаціях (Loi relative au volontariat associatif et à l'engagement éducatif)); Освітній кодекс Франції (Code d'éducation version consolidée au 13 juin 2016, Articles: L212-15, L312-19, L551-1, D111-6, D313-7, D313-59, D551-1, R511-9); проекти (Національний проект щодо дітей та молоді (Appel de Bobigny: vers un grand projet national pour l'enfance et la jeunesse), Місцеві навчально-виховні проекти (Projets éducatifs locaux); конвенції (Конвенція щодо особистісних відносин дітей (Convention sur les relations personnelles concernant les enfants), протокол Конвенції щодо прав дитини на вільну комунікацію (Protocole facultatif à la Convention relative aux droits de l'enfant établissant une procédure de présentation de communications)); програми та проекти виховання засобами громадянського суспільства ("Контракт міста" ("Contrat de Ville"), "Політика міста" ("Politique de la ville"), "Бажання діяти" ("Envie d'agir")); зарубіжні періодичні видання "Міжнародний журнал освіти" ("Revue internationale de l'éducation"), "Французький педагогічний журнал" ("Revue française de Pédagogie"), "Французький соціологічний журнал" ("Revue française de Sociologie"), "Світ освіти" ("Le monde de l'éducation"), "Школа та нація" ("L'école et la Nation"), "Стратегічні горизонти" ("Horizons stratégiques") з фондів французького культурного центру "Alliance Française"; спеціалізовані журнали: "До питань нової освіти" ("Vers l'éducation nouvelle"), "Записки щодо канікулярно-відпочинкової анімації" ("Les cahiers de l'animation vacances-loisirs"), "Соціальне життя та забезпечення" ("Vie sociale et traitements"), "Французька щедрість" ("La générosité des Français"), "Волонтерство Франції" ("La France bénévole"), "Асоціації та кон'юнктура" ("Les associations face à la conjoncture"), "Головне про асоціативне життя департаментів" ("Essentiels de la vie associative dans les départements"), "Вартість якісної зайнятості – Моя асоціація приєднується" ("Prix pour l'emploi de qualité – Mon asso s'engage!"); інформаційні та методичні матеріали для дітей-членів дитячих громадських

об'єднань Франції, фахівців соціально-педагогічної сфери, батьків, а також матеріали мережі Інтернет, які використовуються у Франції для проведення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* визначено та узагальнено концептуальні й організаційні засади діяльності дитячих громадських об'єднань у Франції (положення чинного законодавства із зазначеної проблеми, базові цінності Республіки Франції, основні ідеї щодо змісту і завдань молодіжної політики, принципи здійснення соціально-педагогічної діяльності; поетапність становлення соціально-педагогічної роботи, виокремлення її секторів; особливості організації і реалізації молодіжної політики як складника соціальної політики Франції; алгоритм створення, функціонування та поширення діяльності дитячих об'єднань на рівні Республіки); схарактеризовано напрями соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями (створення соціально-психологічних “портретів” дитячих асоціацій, вивчення їх запитів; організація соціально значущої діяльності у відкритому середовищі (поширення анімаційної діяльності); соціально-правова підтримка і захист дитячих громадських об'єднань; науково-методичний супровід та кадрове забезпечення; соціально-педагогічна допомога в отриманні фінансової чи матеріальної підтримки; суспільне сприяння діяльності дитячих об'єднань; координація міжнародної співпраці дитячих і молодіжних громадських об'єднань);

– *уточнено* принципи (гуманізм, демократизм, відкритість, толерантність, міжвідомча та міжсекторна взаємодія), етапи розвитку соціально-педагогічної роботи у Франції (нормативне впорядкування, змістово-професійне становлення, інтегрований розвиток в умовах децентралізації), її сектори (Спеціалізоване виховання, Спеціалізована соціальна превенція, Міжнародний солідаритет, Соціальне втручання); уточнено зміст понять “дитяче громадське об'єднання Франції”, “анімація”, а також сутність та особливості соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими

об'єднаннями у Франції;

– подальшого розвитку набули узагальнення про форми і методи соціально-педагогічної роботи у Франції; наукові висновки щодо мети анімації; положення про можливості та перспективність застосування французького досвіду соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій щодо використання кращого французького досвіду соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні на різних рівнях.

Текст дисертації, висновки і рекомендації за результатами дослідження можуть бути використані під час розроблення навчально-методичної літератури із соціально-педагогічної роботи, у практиці фахівців соціальної сфери, які працюють з дітьми та молоддю; вищими навчальними закладами для розширення змісту лекційних та практичних занять із соціальної та порівняльної педагогіки, а також у процесі викладання дисциплін, модулів “Тенеза соціальної педагогіки”, “Анімаційна діяльність соціального педагога”, “Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у зарубіжних країнах” тощо для майбутніх практичних психологів, соціальних педагогів, соціальних працівників; у системі післядипломної освіти педагогічних і соціальних працівників. Джерельна база дисертації може використовуватися науковцями у порівняльних дослідженнях.

Результати дослідження **впроваджено** у діяльність Міністерства молоді та спорту України (лист № 521/25 від 02.09.2016 р.), Полтавської ОДА Департамент освіти і науки (довідка № 03-02-19/1771 від 20.09.2016 р.), Черкаської ОДА Управління у справах сім'ї, молоді та спорту (довідка № 2712/04 від 01.09.2016 р.), Всеукраїнської дитячої спілки “Екологічна варта” (довідка від 02.06.2016 р.), Всеукраїнського громадського дитячого руху “Школа безпеки” (довідка від 28.06.2016 р.), Київського міського осередку ВМГО “НОСУ” (довідка № 237-09 від 01.09.2016 р.), Будинку дитячої та

юнацької творчості Голосіївського району м. Києва (довідка № 79 від 30.08.2016 р.), Громадської організації Спортивний клуб Таеквон-до “Максимум” (довідка від 03.06.2016 р.), Громадської організації Федерації Таеквон-до ІТФ України (довідка від 10.06.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати дисертації доповідалися на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – “Дні науки” (Чехія, Прага, 2014), “Наукова думка інформаційного віку – 2014” (Польща, Пшемисль, 2014), “Соціально-педагогічна парадигма виховання: сутність та шляхи реалізації” (Ніжин, 2014), “Тенденції сучасної науки – 2014” (Велика Британія, Шеффілд, 2014), “Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти” (Київ, 2015), “Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти” (Київ, 2016), “Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери” (Ніжин, 2016), *всеукраїнських* – “Процес виховання у координатах духовного розвитку особистості” (Київ, 2013), “Виховний потенціал сучасної освіти: теоретичні засади та практичні досягнення” (Київ, 2014), “Особистісний розвиток дітей та молоді в інноваційно-орієнтованому освітньому середовищі” (Київ, 2015).

Результати дослідження обговорювалися на засіданнях лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України, звітних конференціях Інституту проблем виховання НАПН України (2014–2016), методологічних семінарах “Громадянськість української молоді: виклики, здобутки, перспективи” (Київ, 2015), громадських слуханнях “Дитячий громадський рух України: кращі практики” (Київ, 2016).

Публікації. Зміст і результати дослідження відображені в 16 одноосібних публікаціях; з них 6 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 1 у зарубіжному періодичному виданні, 1 посібник, 8 статей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох

розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (на 35 сторінках, охоплює 392 позиції, з них 162 – французькою мовою) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 269 сторінок, з них – 194 сторінки основного тексту. Робота містить 2 таблиці на 4 сторінках; у додатках подано 5 таблиць на 5 сторінках та 38 рисунків на 28 сторінках.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ФРАНЦІЇ

1.1. Сутність та особливості соціально-педагогічної роботи у Франції

Бурхливі політичні та соціально-економічні зміни світового рівня останніх років є головною рушійною силою розвитку нових соціальних явищ, які можуть носити як позитивні, так і негативні ознаки. Соціальна педагогіка як соціально орієнтована діяльність освітніх, наукових, культурних та інших закладів і установ, які беруть участь у формуванні соціальної активності дітей, молоді, дорослих, та суб'єкти-фахівці такої діяльності повинні взяти на себе роль координаторів суспільно значущих процесів та організаторів соціально-педагогічної роботи. Маючи величезний набір завдань, перш за все пов'язаних із визначенням ефективних умов соціалізації особистості в сучасному суспільстві, та володіючи механізмами регулювання й корекції соціальних явищ, фахівці, які здійснюють соціально-педагогічну роботу, покликані корегувати такі явища шляхом їх позитивації.

До виконання цього завдання залучаються працівники суміжних професій, що призводить до когезії соціально-виховних сил суспільства. Відтак, фахівці різних галузей об'єднуються заради знаходження та розроблення оптимальних напрямів соціально-педагогічної роботи та налагодження балансу “суспільство-особистість”.

Об'єднувальним є бажання проаналізувати специфіку соціально-педагогічної роботи у вітчизняному та зарубіжному просторах. Через варіювання змісту такої роботи в залежності від завдань, проблем, ідеології допомоги, соціокультурних, історичних, економічних, національно-етнічних особливостей і умов суспільства, термін “соціально-педагогічна робота” розглядається сучасними фахівцями як поєднання мікро- та макрорівневих

складників, а саме: надання допомоги окремій людині чи групі людей, які опинилися в складній життєвій ситуації, шляхом підтримки, консультування, реабілітації, патронажу та інших видів соціальних і психолого-педагогічних послуг; актуалізація потенціалу самодопомоги осіб, які знаходяться в скрутній ситуації; цілеспрямований вплив на формування і реалізацію соціальної політики на всіх рівнях – від загальнодержавного до місцевого – з метою забезпечення соціально здорового середовища життєпобуту та життєдіяльності людини, створення системи підтримки людей, забезпечення позитивно орієнтованої соціалізації особистості, що сприяє соціальній адаптації та самореалізації молодого покоління в інтересах самої особистості і суспільства.

Найбільш точним та багатограним, на наш погляд, є визначення поняття “соціально-педагогічна робота”, запропоноване О. Безпалько, яка розглядає таку роботу як різновид соціально-педагогічної діяльності, який здійснюється у певній соціальній інституції та спрямований на точно визначений об’єкт впливу. Таким чином відомий автор пропонує вести мову про соціально-педагогічну роботу з різними категоріями дітей та молоді чи окремими соціальними групами в контексті того, на кого спрямована діяльність, про соціально-педагогічну роботу в навчальному закладі, реабілітаційному центрі, громаді тощо, з урахуванням місця, де вона проводиться, та про індивідуальну соціально-педагогічну роботу з конкретною особистістю чи соціальною групою на рівні суб’єкт-суб’єктної взаємодії [10, с. 44]. Ми поділяємо таку наукову позицію О. Безпалько і розглядатимемо соціально-педагогічну роботу в означеному вище контексті.

Морально-духовна криза сучасної української держави вимагає термінового вдосконалення соціально-педагогічної роботи, яка, в першу чергу, покликана надати відповіді на питання подальшого гармонійного розвитку кожної особистості та суспільства в цілому. У зв’язку з цим виникає гостра потреба у проведенні наукового аналізу та узагальненні досвіду такої діяльності на прикладі країн, які вдало пройшли схожі випробування та мають певний досвід у подоланні труднощів на шляху розвитку демократичного суспільства.

Вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи дозволить осмислити перспективи трансляції світових надбань у вітчизняну соціальну реальність та уникнути значної кількості помилок при вдосконаленні вітчизняної системи соціально-педагогічної роботи.

Ключовим об'єктом соціальної політики будь-якої держави сучасного світу є підростаюче покоління, а соціально-педагогічна робота з дітьми спрямовується, насамперед, на формування особистості та її подальшу підготовку до соціального функціонування засобами освіти, виховання, психокорекційної роботи та соціально-педагогічної підтримки. Таку думку цілком поділяють З. Багатова [6], О. Безпалько [9], М. Галагузова [40], С. Кубіцький [96], Н. Лавриченко [101], Ф. Мустафаєва [135], Л. Романовська [174] та інші науковці, які присвятили свої дослідження вивченню зарубіжного досвіду соціальної та соціально-педагогічної роботи та адаптації такого досвіду до реалій сьогодення.

З точки зору генезису та інноваційності соціально-педагогічної роботи доцільним є вивчення досвіду однієї із найбільших країн Європи – Франції. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи у цій країні має більш ніж столітню історію і нерозривно пов'язана зі стрімким розвитком держави та суспільства в цілому. За цей період фахівцями було апробовано багато різноманітних підходів до проведення такої роботи, вивчено та проаналізовано проблеми, які виникають під час реалізації цілей соціально-педагогічної роботи та нагромаджено величезний досвід, який може слугувати матеріалом для аналізу та прикладом для наслідування.

У контексті теми нашого дисертаційного дослідження важливим є ознайомлення насамперед із науковими позиціями *французьких* дослідників і практиків щодо розуміння ними основ соціально-педагогічної роботи. Зокрема, французький вчений-педагог Р. Торайя такою основою називає соціо-культурну та педагогічну анімацію. Згідно з його концепцією, для збільшення ефективності соціально-педагогічної роботи з дітьми та забезпечення якнайскорішої соціалізації індивіда, треба максимально об'єднати виховні

кадри району і створити цілі загони професійних аніматорів. Автором було запропоновано поєднати виховні сили шкільної та народної освіти і надати саме шкільним закладам статусу провідного виховного середовища дітей Франції. За його науковими доробками починається вдалий експеримент щодо сконцентрованості фахівців з соціокультурної та педагогічної анімації у школах країни. Згодом, Р. Торайя зосереджується на практичній діяльності, розширюючи межі виховного середовища дитини: при його безпосередній участі створюється новий тип навчально-виховного закладу, який передбачає наявність єдиних виховних колективів дітей молодшої та середньої школи у кожному кварталі. Такі колективи (з середньою кількістю дітей – 400 учасників) створювалися на базі обраної школи (найкращої школи кварталу) та поділялися за напрямками діяльності на “майстерні”. Кожен такий заклад налічував понад 40 майстерень, в розпорядженні яких постійно знаходилися аудиторні класи, бібліотеки, читальні, актові та спортивні зали, служби інформації та документації, медичної та соціальної допомоги тощо [192, с. 39].

“Глокалізація” особистості (термін-неологізм, введений англійськими фахівцями, який відображає і поєднує в собі значення “глобального” і “локального”, “універсального” і “часткового” у світовому культурному поступі [391, 197]) є основним і бажаним результатом та основною концептуальною ідеєю всієї соціально-педагогічної роботи для французьких дослідників Ф. Беста, М. Давида, Ж.-М. Фавре та інших представників концепції “узгодженої педагогіки” [248]. Авторами цієї концепції, у контексті розгляду призначення соціально-педагогічної роботи, запропоновано підтримувати під час проведення такої роботи не тільки загальнопланетарні та загальноприйняті норми виховання, спираючись на національні надбання, але й брати до уваги специфіку місцевих виховних звичаїв. На їхню думку, передача певних повноважень від державних органів влади місцевим сприяє вдосконаленню загальних підходів і, водночас, захисту й подальшому розвитку історичних підходів у здійсненні соціально-педагогічної роботи на місцях.

Актуальність досліджуваної проблеми знайшла своє відображення у роботах французьких вчених П. Бурдьє [251], Ж. Дерріда [270], Р. Кло [261], А. Міжо [337] та їх послідовників, які відстоюють ідею Е. Дюркгейма про те, що “виховання – це діяльність, яка здійснюється поколінням дорослих людей, спрямована на тих, хто ще не готовий до громадського життя” [281, 7] та прагнуть гармонійно поєднати біологічні й соціальні складові у здійсненні соціально-педагогічної роботи.

Французькі дослідники Б. Бло, П. Ферран, Л. Порше вважають виховне середовище найголовнішим педагогічним засобом соціально-педагогічної та виховної роботи. Зокрема, Б. Бло зазначає, що педагогіка навколишнього середовища – це, насамперед, педагогіка дії, і тому дітей треба не тільки інформувати про проблеми навколишнього середовища, а й активно залучати до їх вирішення. Натомість П. Ферран та Л. Порше акцентують увагу на необхідності врахування фахівцями не тільки виховного характеру найближчого оточуючого середовища чи нації загалом, а й всього загальнопланетарного середовища [135, 154].

Визначаючи концептуальні засади соціально-педагогічної роботи у Франції, не можливо оминати питання виховання високоморального, гідного та політично активного громадянина своєї країни, яке розглядалося педагогічною наукою Республіки як інший бажаний результат соціально-педагогічної роботи. Висвітленню загальних положень та окремих аспектів моральності як внутрішньої установки людини діяти відповідно до своєї совісті та волі присвячені праці Е. Дюркгейма [282], Л. Леграна [316], С. Френе [293]; проблемі виховання активного громадянина в умовах міжкультурної інтеграції – роботи французьких дослідників М. Тоззі [382], Ф. Одіж’є, Ж. Лажельє [239]. Зокрема, у своїх наукових доробках М. Тоззі сфокусувався здебільшого на згладжуванні й нейтралізації культурно-освітніх конфліктів та наполягав на розробці логічно-ідеологічної моделі співіснування ціннісних орієнтації різних типів культурних систем, тоді як Ф. Одіж’є і Ж. Лажельє приділяли більше уваги пошуку спільних рис та вибудові єдиного міжкультурного простору.

Необхідність виховання політично активного громадянина Франції обґрунтовувалася у працях Ж. Піаже [357], П. Лонкля [327], А. Мазо [335], Ж.-П. Пайє [353], К. Рондуен [371], які розглядали процес виховання як педагогічно вибудований алгоритм цілеспрямованої і систематичної дії на духовний і фізичний розвиток зростаючої особистості. Питанням громадянського виховання присвячено роботи Ж. Бейєро [245], Д. Міно [344], Ф. Маріє, Л. Порше [332] та інших. Цікавим є погляд Л. Порше на французьку систему громадянського виховання, яка, на думку дослідника, має взяти за основу виховання законослухняного громадянина своєї держави, компетентного та здатного виборювати свої права, свободи та національну ідентичність у світовому просторі [362]. Вихованню ціннісних орієнтацій в процесі проведення соціально-педагогічної роботи присвячені доробки С. Френе [294], Ж. Сімон [375], А. Мюкшелі [347] та інших. Саморозвиток особистості як основне завдання соціально-педагогічної роботи розглядали в своїх працях Д. Анзьє [231], П. Коркюф [265], Ж.-П. Шарт'є [257], зосереджуючись на середовищі (зокрема дитячому), яке є потужним зовнішнім фактором саморозвитку кожної зростаючої особистості.

Відтак, можна стверджувати про постійно присутнє прагнення всіх видатних педагогів Франції посилити педагогічну керованість процесів соціалізації і сприяти у такий спосіб гуманізації спільноти загалом.

Значний вплив на становлення соціально-педагогічної роботи, безперечно, мала діяльність С. Френе (1896–1966) [294]. Багато практикуючих фахівців сьогодення (Ж. Баша, Ж.М. Батай, М. Ваненакер тощо) вибудовують свою діяльність на його ідеях, а саме головному постулаті: “Дайте їм свободу!”, тобто вбачають свої функції, насамперед, у ненав’язливій опосередкованій корекції природньо виховного процесу.

Так, Ж. Баша [240] у своєму науковому дослідженні “Соціальні мережі та автономізація підлітків” розглянув питання розвитку незалежної дитини-підлітка через призму групових відносин, автором надано уточнення поняттям “колективне виховання”, “колективна та індивідуальна свобода”, “інноваційне

соціальне виховання за допомогою інтернет-мережі” та проаналізовано вплив соціальних груп на виховання особистості.

Дослідниця Ж. М. Батай [242] у дисертації “Педагогіка вибору: соціокультурна анімація як вибір громади” звернула увагу на зростаючу роль соціокультурної анімації у процесі виховання особистості та на наявність триєдності у процесі соціалізації дитини: школа, родина та соціокультурне оточення (віддаючи перевагу останньому, як основному суб’єкту соціально-педагогічної роботи у громаді). Авторка розглядає громаду не тільки в якості соціального середовища, в якому формується особистість, а й як систему можливостей, свобод, вимог та очікувань, яка виконує конструктивні і диригентські функції щодо процесу соціалізації дитини. Найближче соціокультурне оточення, на думку Ж. М. Батай, має на меті навчити дитину здійснювати вибір і бути відповідальною за нього.

Яскравим представником сучасної педагогічної еліти Франції є М. Ваненакер [384] зі своїми працями, присвяченими питанням виховання справжнього громадянина на ідеях та принципах скаутизму. У науковій роботі “Йди за мною і будеш незалежним. Скаутизм”, дослідник розглядає доцільність проходження скаутської школи життя для кожної зростаючої особистості та аналізує дію колективу на становлення дитячої індивідуальності. Автор наполягає на відведенні головної ролі у процесі соціалізації дитини педагогічно розробленим методикам та програмам і пропонує взяти за основу постулати скаутського руху.

Суттєвою є кількість прихильників теорії експериментальної педагогіки у Франції, яка бере за основу наявність у кожній людині природженої розумової обдарованості, що необхідно розкрити та розвинути за допомогою цілеспрямованої соціально-педагогічної роботи відповідних фахівців. Такі ідеї активно просували А. Біне [14], А. Перон [355].

У переважній більшості праць, присвячених соціально-педагогічній роботі, об’єктом такої роботи виступають насамперед діти, а сам процес

соціально-педагогічної роботи розглядається у безпосередній взаємодії школи та соціального середовища.

Школа у Франції визначається одним із наймасовіших суспільних інститутів у процесі здійснення соціально-педагогічної роботи. Аналіз фактичного матеріалу дозволяє генералізувати деякі підходи та перенести наукові доробки у сфері освіти в цілому до соціально-педагогічної роботи завдяки схожості орієнтирів та основних напрямів діяльності.

Підтримуючи ідеї М. Монтесорі щодо необхідності цілеспрямованої організації життєвого середовища дитини задля задоволення її потреб у розвитку, С. Каррера, С. Сожьє вважають за доцільне розробити фахівцями соціально-педагогічної роботи, на зразок існуючих освітніх рекомендацій, рекомендації для полегшення життєдіяльності та соціалізації молодшої особистості, прагматично адаптувати їх для різних вікових груп та узгодити з усіма суб'єктами соціально-педагогічної роботи.

Вивчаючи наукові джерела, присвячені соціально-педагогічній роботі з дітьми, можна констатувати, що активна взаємодія дітей різного віку та дорослих завжди вважалася запорукою “загального блага” та основою соціально-педагогічної роботи у Франції. Зокрема, Б. Профі разом з іншим відомим педагогом С. Френе започаткував так звані “шкільні кооперативи”, які стали об'єктами соціально-педагогічної роботи початку ХХ сторіччя [210, 193].

Соціально-педагогічна робота, побудована за моделлю “індивід-колектив” сприймалася багатьма французькими педагогами як найефективніша у досягненні швидких результатів їхньої професійної діяльності. До найяскравіших прихильників такого підходу належать Ф. Коркюфф [265], П. Бурдьйо [251] та інші.

Поряд з цим сучасні французькі дослідники С. Пу-Лажю, С. Йані співвідносять соціально-педагогічну роботу з баченням німецького філософа та теоретика педагогіки Г. Ноля та розглядають її як “надання термінової допомоги, у випадку коли сім'я та школа не в змозі належно виконати свої функції” [348]. Розвиваючи таку теорію соціально-педагогічної роботи, було

зроблено спроби розмежувати зони впливу між навчальною та виховною діяльністю, залишаючи вчителям та викладачам навчальну роботу, а соціальним педагогам та аніматорам – соціально-педагогічну. Підтвердженням тому є факт присутності у виховному просторі будь-якого навчального закладу позаурочної виховної діяльності та введення в обіг поняття “міжурочна діяльність” (*temps périscolaire*) поруч із існуючими поняттями шкільної (*temps scolaire*) та позашкільної діяльності (*temps extrascolaire*).

Концепція іншого французького педагога Р. Голтона пов’язана з ідеєю об’єднання шкільної, позашкільної виховної діяльності з виховним потенціалом місцевих державних та недержавних установ, які так чи інакше пов’язані з вихованням, у єдину систему, яка забезпечить постійну взаємодію всіх суб’єктів соціально-педагогічної роботи [135]. До таких установ він зарахував будинки дітей та молоді Франції, групи соціальної, психологічної та педагогічної допомоги, асоціації з підтримки, розвитку та охорони дитинства, асоціації та федерації по роботі з дітьми та молоддю кожного певного регіону тощо.

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє виявити різновекторність трактувань основних концепцій, теорій та напрямів соціально-педагогічної роботи. Так, послідовники *геоцентричного підходу* (Э. Бутру, Ф. Делоне, Ж. Марітен) наполягають на суттєвій ролі релігії в соціально-педагогічній роботі. Зокрема, Ф. Делоне [269] звертає особливу увагу на необхідність бути відкритим всім релігійним моральним цінностям у процесі виховання та соціалізації особистості.

Прибічники *антропоцентричної концепції* та ідейні нащадки А. Біне [14], П. Лапі [313] проголошують основою соціально-педагогічної роботи – розвиток уроджених здібностей особистості.

Особливий інтерес для нас становлять наукові висновки фахівців, які підтримують *соціоцентричну концепцію* становлення особистості шляхом здійснення цілеспрямованої соціально-педагогічної роботи. Результатом своєї

професійної роботи вони воліють бачити “підготовлених для суспільства гідних членів, які легко зможуть увійти в нього й будуть йому корисні” [291, с. 157].

Сучасне обґрунтування представниками Франції методологічних основ соціально-педагогічної роботи засвідчує спільне бачення **принципів** такої роботи. Саме тому принципи гуманізму, демократизму, відкритості, толерантності, міжвідомчої, міжсекторної взаємодії, які визначають загальнодержавний вектор розвитку французького суспільства, доцільно розглянути й у ракурсі соціально-педагогічної роботи.

Принцип *гуманізму* соціально-педагогічної роботи полягає у визнанні цінності людини як особистості, розуміння її прав на гармонійний розвиток та виявлення своїх здібностей. У світлі проблеми гуманізації, вартують уваги напрацювання О. Галлана [296], Е. Дюркгейма [281], А. Леона [319], які свідчать про те, що будова суб'єкт-об'єктних та міжоб'єктних відносин у Франції здійснюється виключно на основі особистісної взаємоповаги. Відтак, сутність соціально-педагогічної роботи зводиться до цілеспрямованого переходу соціального досвіду в особистий при умові визнання будь-якої людини найвищою цінністю.

Принцип *демократизму* соціально-педагогічної роботи, що підтримується всіма суб'єктами такої роботи у Франції, полягає у наданні гарантій правової, соціальної, культурно-етнічної рівності всім громадянам, забезпеченні демократичного характеру стосунків у суспільстві та розв'язанні питань, пов'язаних з такими негативними явищами суспільства, як сегрегація, расизм, шовінізм, ізоляціонізм.

Варто зауважити, що у дисертаційному дослідженні З. Багатової, присвяченому педагогічним основам соціальної роботи у Франції, авторка, висвітлюючи питання дотримання принципу демократичності у соціально-педагогічній роботі, акцентувала й ґрунтовно дослідила питання соціальної виключності, підняте відомим французьким соціологом А. Туреном. У цьому зв'язку дослідниця зазначає, що головним принципом такої роботи у Франції є науково-практичний пошук адаптивних механізмів особистості шляхом

активізації її внутрішнього та біологічного потенціалу до адаптації в умовах середовища, що постійно змінюється [6, с. 22–46].

З огляду на потребу забезпечення принципу демократизації та з метою її реалізації у Франції кінця XX ст. було розроблено та запропоновано спеціальну державну програму сприяння культурному та освітньому розвитку несприятливих у соціокультурному відношенні так званих ЗЕП зон – територій пріоритетної освіти (*Zones d'éducation prioritaires, ZEP*), яка цілком відповідала новому підходу до соціальної політики та розвитку двох базових принципів: територіальному перерозподілі фінансування (значну частину коштів отримували освітньо-виховні установи з найбільшими труднощами) та територіальній політиці в галузі освіти та виховання [252].

Принцип *відкритості* у соціально-педагогічній роботі розглядається як відкритість до загалу населення, новітнім течіям і напрямам науки; як підтримка послідовності та наступності педагогічних процесів. Відкритість, за тлумаченням української дослідниці Н. Лавриченко, полягає в наданні вихідцям з різних культур прав і можливостей залишатись автентичними рідній культурі у тому, що стосується шанування національних цінностей, традицій, вибору віросповідання, етичних та естетичних уподобань, способу життя, тощо [100, с. 204].

Дотримання принципу *толерантності* соціально-педагогічної роботи є пріоритетним у Франції в силу історичних процесів. Саме прийняття й розуміння багатств світових культур, різних форм самовираження й способів прояву людської індивідуальності стало для пересічного французького громадянина не тільки моральним обов'язком, а й політичною і правовою потребою. Толерантність сприймається французьким суспільством як “повага до свободи іншої людини, спрямування її думок, поведінки, політичних і релігійних поглядів” [62, с. 404].

Звернення до принципу *міжсвідомчої взаємодії* при здійсненні соціально-педагогічної роботи у Франції обумовлюється необхідністю створення спеціальних служб-посередників, які б забезпечували тісну взаємодію всіх

виховних інституцій країни та сприяли б розвиткові як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища [70]. Такими службами стали спеціально створені при департаментах Франції відділи, які опікуються проблемами координації та подальшого розвитку зв'язків між суб'єктами соціально-педагогічної діяльності на окремо взятих адміністративних територіях.

Принцип *міжсекторної взаємодії* соціально-педагогічної роботи полягає у поєднанні зусиль державного сектору (політична складова), комерційного сектору (економічна складова) та некомерційного сектору (громадянське суспільство та некомерційні організації) французького суспільства, чіткому розподілі соціальних функцій та їх контролю. Держава виконує законодавчу функцію та контролює загальні умови розвитку та модернізації суспільства; комерційний сектор спеціалізується на задоволенні матеріальних потреб та контролює фінансові та ресурсні стани взаємодії, некомерційний сектор опікується діяльністю організацій і об'єднань та контролем задоволення соціальних і духовних потреб. Вибудовування конструктивної взаємодії цих секторів відбувалося шляхом поєднання п'яти елементів розвитку суспільства, а саме: інституціонального (законодавчий рівень), економічного (фінансовий рівень), організаційного (посередницький рівень), інформаційного (рівень володіння інформацією), духовно-психологічного (морально-етичний рівень) [251]. Отже, міжсекторна взаємодія виступає індикатором якості розвитку всіх учасників соціально-педагогічної роботи та показником рівня становлення соціальних відносин в країні.

У контексті здійснюваного нами дослідження важливим вважаємо також ознайомлення із науково-теоретичними та методичними джерелами організації соціально-педагогічної роботи у Франції, де соціальна сфера являє собою чітко структуровану систему, механізми якої діють як єдиний організм.

Налагодження тісної взаємодії між державними, приватними установами, організаціями, фізичними особами та іншими суб'єктами соціально-педагогічної роботи, урахування світових тенденцій соціальної діяльності,

процес підготовки кадрів та програм розвитку соціально-педагогічної роботи є концептуальними засадами та завданням загальнодержавної соціальної політики, яке асоціюється з основним елементом стратегії державотворення Франції. Соціально-педагогічна робота у Франції покликана консолідувати населення навколо базових цінностей Республіки (свобода, рівність, братерство, світкість) та сприяти універсалізації соціальної адекватності і мобільності громадян. Нині, соціально-педагогічна робота на багатьох рівнях пов'язана з соціальною роботою, асимільована у соціальну політику цієї країни та здійснюється в основному фахівцями соціальної сфери. Така робота спрямована на людей різного віку, різні соціальні, етнічні, релігійні групи.

Діяльність фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну роботу, ведеться у різноманітних закладах освіти, державних установах, офісах, підприємствах, асоціаціях та федераціях, агентствах з охорони сім'ї та дитинства, центрах фізичного та психічного здоров'я, церквах тощо. При цьому слід зазначити, що поняття “соціально-педагогічна робота” є базовим для державної соціальної політики країни та переважно пов'язане з такими поняттями, як “соціальна робота” і “соціальний працівник”. Відтак, центром уваги соціального працівника Франції є розвиток та становлення соціально захищеної особистості як суб'єкта соціального життя.

Таким чином, у Франції не існує чіткого розмежування між професіями “соціальний працівник” і “соціальний педагог” (як в Україні). До соціально-педагогічної роботи забучаються різні фахівці, які у процесі виконання своїх професійних обов'язків органічно поєднують функції виховання та соціальної допомоги.

Як засвідчує аналіз наукових праць, окремі питання соціально-педагогічної роботи у Франції стали предметом низки досліджень, активно висвітлюються у сучасному педагогічному світі та привертають увагу вітчизняних дослідників, які розглядають соціально-педагогічну роботу як підґрунтя соціальної політики країни, чинник забезпечення прав підростаючої особистості. Ряд українських вчених ґрунтовно вивчали та досконало

аналізували ці питання. Так, Г. Лещук розкрила особливості та пріоритетні завдання соціальної політики Франції та виокремила соціальну інтеграцію як кінцеву мету соціально-педагогічної роботи з усіма категоріями населення цієї країни [110, с. 184]. Освітньо-виховній системі Франції присвятив свою наукову роботу Г. Єгоров, зосередившись на аналізі стратегії громадянської освіти і виховання [63, с. 54]. Процес університетської підготовки вчителів Франції дослідила О. Голотюк, проаналізувавши засоби оцінювання їх готовності до виконання навчальних та виховних завдань [43]. Теоретичні засади розвитку та саморозвитку особистості в освітньо-виховній системі Франції обґрунтовано в дисертаційній роботі Л. Зязюн [73]; роль французьких народно педагогічних традицій у процесі виховання висвітлено у науковій роботі Т. Швець [221].

Джерельною базою для нашого дослідження слугують дисертаційні роботи Л. Кандалінцевої [78], Н. Лавриченко [100], О. Орєхової [144], Л. Романовської [174], Т. Харченко [212], в яких висвітлено окремі аспекти соціально-педагогічної роботи у Франції.

На основі аналізу означених наукових доробків, доцільно звернути увагу на те, що сучасні дослідники по-різному розуміють теоретичні засади соціально-педагогічної роботи у Франції. Так, в роботах С. Пальчевського, соціально-педагогічну роботу у Франції пов'язано з концепцією педагогіки навколишнього середовища, іншими словами – з педагогікою дії, яка “націлює соціальних педагогів та соціальних працівників на розкриття сутнісних сил особистості, її відкритості світу, орієнтації на гуманну взаємодію з ним”. У розділі “Соціальна робота та соціально-педагогічна діяльність в зарубіжних країнах” автор виокремлює дві групи соціальних професій сучасної Франції. Першу групу складають фахівці, зайняті виконанням освітніх завдань (експерти з освітянських питань, соціальні працівники, викладачі соціальної роботи, медико-психологічні працівники, посадові особи, котрі здійснюють контроль над умовно засудженими, тощо). Друга група працівників орієнтована на вирішення невідкладних проблем сім'ї та окремих індивідуумів. До них

належать помічники соціальної служби, сімейні радники, соціальні аніматори, хатні господарки та інші. Кожен з цих фахівців має забезпечити гуманізацію виховного процесу, людяність та демократизацію міжособистісних відносин [148, с. 258].

Аналізуючи зарубіжний досвід соціальної роботи та її педагогічну складову, Є. Холостова розглядає Францію як найпослідовнішу країну у питаннях соціальної роботи з сім'єю та дітьми. Автора, в першу чергу, цікавлять шляхи досягнення гармонійного існування сім'ї та соціуму, саме тому соціально-педагогічна робота розглядається через симбіоз соціальних та сімейних інституцій [214, с. 273].

Інших поглядів дотримується І. Ковчина, яка констатує наявність свідомо високого рівня фізичного виховання у Франції, збільшення уваги до спорту з боку держави та окремих індивідів, його домінуючу позицію в діяльності урядових та неурядових установ. Дослідник наголошує на об'єктивному розумінні представниками французької нації ролі спорту у розвитку сучасного суспільства й асоціює соціально-педагогічну роботу у Франції, перш за все, з фізичним вихованням зростаючого покоління і спортом та вбачає зміст такої роботи у “наданні допомоги тим, хто займається спортом” [89, с. 67].

Враховуючи зазначене вище, констатуємо наявність потужного потенціалу надбань французького суспільства щодо соціально-педагогічної роботи, в основу побудови якої покладено принципи гуманізму, демократизму, відкритості, толерантності, міжвідомчої та міжсекторної взаємодії. Стверджуємо, що саме ці принципи визначають загальнодержавний вектор історичного розвитку французького суспільства, а також удосконалення соціально-педагогічної роботи у викликах і запитах часу.

1.2. Генеза соціально-педагогічної роботи у Франції

Процес історичного розвитку будь-якого явища завжди викликає особливу увагу фахівців, дослідників. Стала не винятком й генеза соціально-

педагогічної роботи. Вчені цікавляться не лише визначенням певних етапів становлення соціально-педагогічної роботи, а й тими реаліями, які спричинили зміни та забезпечили поступовість її розвитку, тобто мова йде не стільки про відтворення історичних подій, скільки про з'ясування економічних, політичних, суспільних складників самого еволюційного процесу та систематизації соціально-економічних факторів, які обумовили особливості французької моделі соціально-педагогічної роботи.

Історія зародження та розвитку соціально-педагогічної роботи презентує послідовність переродження звичайного життєвого явища у різновид науково організованої соціально-педагогічної діяльності.

Витоки соціально-педагогічної роботи у Франції, в сучасному розумінні цього терміну, беруть початок у XIV сторіччі, а саме у 1362 р. – році заснування першого притулку для безхатченків у Парижі. Педагогізація процесу соціальної роботи відбувалася поступово: його педагогічна складова з'явилася з відкриттям у 1445 році притулку для дітей-сиріт.

Цілеспрямована педагогічна діяльність щодо створення реальних умов для соціальної адаптації людини, виховання особистості під час її активної життєдіяльності в суспільстві існувала з моменту зародження цивілізованих соціальних відносин [7]. У дослідженнях С. Кубіцького [96] та З. Багатової [6] презентовано, що зачатки соціально-педагогічної роботи Франції ведуть у релігійну мораль, спочатку у благодійницьку діяльність, а згодом і у виховну. Релігійна складова існування суспільства вимагала оточувати турботою та захищати хворих і бідних людей; через це на ранніх етапах соціально-педагогічної діяльності її об'єктом були лише “знедолені”. З часом соціально-педагогічна робота охопила населення з певними фізіологічними вадами, корегуючи при цьому свої методи – почався пошук варіативних педагогічних методів та підходів для навчання і виховання людей з особливими потребами (сліпі, глухі, німі). У цій фазі можна говорити про зародження наукової ери соціально-педагогічної роботи. Проте, вирішальний поворот настає лише з прогресом науки – в епоху Відродження.

З розвитком освіти з'являється інтерес до методів навчання та виховання як здорових, “нормальних”, так і тих, кого вважали “хворими” людей. Священик Сент Вінсен де Поль (1581–1660), виокремивши дітей у найбільш уразливу категорію суспільства, задля опіки над хворими та виховання покинутих і знайдених дітей, створив Орден Милосердя, а згодом заснував релігійний інститут Сестер Милосердя. Загалом на кінець XVI сторіччя нараховувалося приблизно 2000 установ допомоги, в яких проводилася соціально-педагогічна робота з покинутими та знайденими дітьми, дітьми, які мали певні вади зору, слуху, мовлення.

Детальний історичний огляд педагогічних витоків соціальної роботи у Франції в період з XIV по XIX ст. подано у дисертаційному дослідженні З. Багатої [6]. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне не зупинитися на розкритті цього питання, а зосередити дослідницьку увагу на подальшому розвитку соціальної педагогіки як практики й, зокрема, становленні у Франції різних громадських об'єднань як основних інститутів соціально-педагогічної роботи.

Наприкінці XIX сторіччя світові процеси індустріалізації призвели до масової міграції сільського населення Франції до великих міст, актуалізувавши найбільш слабкі сторони процесу соціалізації особистості. Не маючи певного досвіду налагодження стосунків з новим колективом, молоді люди, які виявилися не готовими до процесу адаптації до нових умов життєдіяльності, відчували на собі основний негатив, який призвів до стрімкого зростання злочинності та збільшення кількості безпритульних, в т. ч. й дітей. Церква, яка до цього часу відігравала роль традиційного вихователя, зі вступом в дію Закону від 30 жовтня 1886 року про відсторонення викладачів від релігії та прийняттям Закону “Про відокремлення церкви від держави” від 9 грудня 1905 р., остаточно втратила свою монополію у сферах моралі та виховання дітей.

Сприймаючи ті часи як період загострення соціальних проблем не тільки у Франції, а й у всій Європі, доцільно було б наголосити й на позитивній

тенденції, а саме – поширенні суспільної благодійності, яка характеризувалася тим, що допомогу нужденним надавали люди, які об'єднувалися між собою у невеликі групи чи добровільні об'єднання.

Як стверджують французькі науковці із соціальної роботи Ж. Дерріда [270], К. Леві-Штресс [323] у своїх роботах “Дарувати час” та “Елементарні структури спорідненості”, педагогічна складова соціальної роботи історично базувалася на теорії М. Мосса (1872–1950) про дари, соціальне значення яких розкрито автором у праці “Очерк про дари” [334]. За цією теорією у суспільстві завжди є ті, хто мають потребу в отриманні такого дару та ті, хто їм володіють у будь-якому вигляді (матеріальному, моральному, символічному тощо). Саме тому, обов'язком кожного вважався добровільний розподіл власних благ на користь нужденних, що знайшло своє відображення і у соціально-педагогічній роботі того часу. Активна участь населення у громадському житті, безкорисна робота на користь суспільства та готовність до благодійницької діяльності – все це вважалося тодішньою ознакою середньо статистичного француза та цілком виправдано і сьогодні.

Надалі керівництво Республікою Франції розпочало роботу над процесом зменшення негативного впливу на підростаючу особистість через упровадження новітніх педагогічних методів роботи. Тобто, можна констатувати, що наприкінці XIX ст. спостерігається процес остаточної монополізації державою системи освіти, а отже держава стає єдиним законодавчим та контролюючим органом у питаннях освіти та бере на себе відповідальність за процеси навчання і виховання підростаючої особистості.

На педагогічних конференціях, які організовувались у кожному кантоні країни, починаючи з 1880 року, провідною темою дискусій стає гармонійний розвиток дитини, розвиток творчого потенціалу та соціалізація шкільного життя. Пріоритетними завданнями соціально-педагогічної роботи визначаються забезпечення фахівцями соціальної інтеграції дитини в умовах індустріалізації країни та необхідність спеціалізації виховних технологій суспільства. Це

свідчить про зацікавлення держави педагогізацією процесу соціальної роботи у Франції.

Необхідно виокремити двовекторність (двонаправленість) у соціально-педагогічній роботі того часу: *передфактумний напрям* (попереджувальна робота, спрямована на попередження появи труднощів) та *постфактумний напрям* (реабілітаційна робота, спрямована на подолання реальних труднощів).

Разом із глобальними змінами, пов'язаними з відмовою Європи від традиційної для того часу Дюркгеймської школи, та подальшою її заміною на «Нову Освіту», у кінці XIX ст. – початку XX ст. пріоритетними стають нові концепції навчання та виховання. Рух за зміну форм освіти у Франції започаткували політичний діяч та публіцист Ж. Феррі, педагог П. Робін, громадський діяч та педагог Ф. Бюісон, історик, соціолог, педагог Е. Демолен, та інші. Основним постулатом стає філософське осмислення ролі виховання та освіти у житті людини, представлене французьким діячем С. Фор, який пише: «Християнська освіта – це школа минулого, яка була організована церквою у власних інтересах. Світська освіта – це освіта сьогодення, яка організована державою для неї ж самої... Школа майбутнього організована для дитини, задля того, щоб вона перестала бути власністю церкви або держави, стала належати сама собі, та змогла знайти у школі хліб, знання, ласку, яка необхідна її тілу, розуму та серцю» [6, с. 35].

Ключовою подією у контексті соціально-педагогічної роботи, стає прийняття Францією 1 липня 1901 р. закону, за яким дозволялося створювати різного роду асоціації, які, в свою чергу, являли собою різноспрямовані громадські об'єднання, призначені здебільшого для виховання та забезпечення суспільно корисного проведення вільного часу.

Новостворені асоціації Франції, основна діяльність яких була пов'язана з процесом виховання, орієнтували свою роботу на головний його постулат – ідею П. Наторпа. Ідея німецького філософа і педагога полягала в необхідності об'єднання усіх виховних сил суспільства задля реалізації головної мети –

обов'язкового підвищення культурного рівня народу Франції, що й окреслило основний напрям соціально-педагогічної роботи того часу.

Однак, слід зазначити, що лише вихід у світ (1917 р.) книги М. Річмонд (M. Richmond) “Соціальні діагнози” (“Social Diagnosis”), в якій йшлося про необхідність доповнити суто соціальну допомогу виховним впливом, розвинути методику групової праці і виховання для організації самодопомоги і ефективнішої соціалізації особистості, поєднав у соціально-педагогічну роботу на науковому рівні соціальний та педагогічний складники цього процесу. Цю наукову працю можна розглядати як одну з перших спроб проаналізувати сутність соціально-педагогічної роботи: вперше було розглянуто теоретичні та методичні основи індивідуальної соціально-педагогічної роботи, зроблено наголос на значенні такої роботи для захисту людини, яка опинилась у несприятливій ситуації, вказано на необхідність правового регулювання головних засад соціально-педагогічної роботи [97].

Окремої уваги при визначенні організаційних засад соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції заслуговує започаткування *сектору “Спеціалізоване виховання”* як першого науково обґрунтованого сектору соціально-педагогічної роботи, спрямованої, насамперед, на допомогу та підтримку певних категорій населення, а саме: осіб із порушенням зору (*déficients visuels*), слуху (*déficients auditifs*), вадами мовлення (*manque de discours*), вадами інтелектуального розвитку (*inconvenients du développement intellectuel*), осіб зі складними та важкими формами фізичної та розумової недостатності.

Секторальний розподіл соціально-педагогічної роботи у Франції подано у Додатках (Додаток А).

Спеціалізоване виховання полягало у розробках та послідовних провадженнях соціальних, педагогічних, терапевтичних програм розвитку та поступового соціального включення особистостей з вадами розвитку. Зародження цього сектору умовно пов'язують із винаходом у 1819 р. інженером Ш. Берб'є нового методу читання – читання за опуклими рельєфними

крапками. Спочатку цей метод використовувала французька армія для тактичних цілей, але згодом його було доопрацьовано та адаптовано для сліпих людей. Науковий фундамент такого виховання було закладено Ж.-М. Гаспар Ітаром (1774–1838), який одним із перших взявся “навчати та виховувати ідіотів” методом “ментальної ортопедії” та Л. Брайлем (1809–1852) – винахідником рельєфно-крапкового методу навчання в подальшому було розвинуто та доповнено методом медико-педагогічного лікування Е. Сегена (1812–1880), розширено М. Монтессорі (1870-1962), А. Біне (1857–1911) та Т. Сімоном (1873–1961).

Спеціалізоване навчання та виховання як офіційний правонаступник спеціалізованого виховання, являючи собою доопрацьовану концепцію французької моделі соціально-педагогічної роботи, було офіційно впроваджене Законом 1909 року з наступним реформуванням у 1959 році та внесенням уточнень у 1975 році (цей законодавчий акт діє до теперішнього часу, його положення, розповсюджуючись на осіб з вадами зору, слуху, мови, інтелектуальних здібностей, осіб зі складними формами фізичної або розумової недостатності, гарантують такій категорії населення підтримку принципів недискримінації та рівність прав і обов’язків; соціально-педагогічна і медико-соціальна робота з вказаними верствами населення проводиться спеціально підготовленими кадрами та знаходиться у підпорядкуванні департаментів країни). Для реалізації цієї концепції було створено координуючу Департаментну Комісію Спеціалізованого виховання (Commission Départementale de l’Education Speciale, CDES), яка організовувала взаємодію Міністерства народної освіти та Міністерства соціальних справ, на які саме і було покладено її впровадження у життя. Науковою та методичною базою Спеціалізованого навчання та виховання стає Державний Науково-дослідний технічний центр з проблем інвалідності (Centre Technique National d’Etudes et de Recherches sur les Handicaps, CTNERH).

Розуміючи необхідність здійснення контролю з боку держави за дотриманням і втіленням у життя спеціалізованого навчання та виховання,

виявивши низький рівень персоналу, який працював у цьому секторі, уряд Франції виступає з пропозицією запровадження “спеціалізованого соціального навчання”, покликаною підвищити кваліфікацію суб’єктів такої діяльності. Майданчиком спеціалізованого соціального навчання стали спеціально створені рівномірно розповсюджені навчально-експериментальні установи Франції, що готували або перекваліфіковували фахівців, подальша діяльність яких була пов’язана із наданням соціально-педагогічних послуг або із проведенням соціально-педагогічної роботи з певними категоріями населення. Відповідальність за процес підготовки майбутніх агентів соціальної роботи та подальший розвиток соціально-педагогічної діяльності цього напрямку покладався на Міністерство Народної Освіти.

Іншим значущим етапом соціально-педагогічної роботи після періоду так званої “Соціально-економічної депресії передвійськових років” (1933–1938 рр.) є період після закінчення Другої світової війни. Саме в цей час історики констатують зародження тенденції розширення освітньо-виховного простору завдяки змінам у погодинному розкладі школи, появі нових комбінацій навчального процесу, зародженню нових форм позашкільної роботи та проведення вільного часу.

Крім загальної освіти, діти здобули можливість отримати так звану “народну освіту”, розвиваючись та навчаючись поза школою, відвідуючи створені гуртки, дитячі об’єднання та організації молоді, які у Франції називаються *асоціаціями*. Поступово, термін “народна освіта” входить у науковий вокабюляр, отримує офіційне визнання, а сама народна освіта стає єдиною національною системою, на яку покладається реалізація головного завдання суспільства того часу, а саме – підготовка дітей та молоді до самостійного життя в нових умовах.

Соціально-педагогічна робота у Франції зазнала стрімкого розвитку у зв’язку зі збільшенням державою фінансування сектору народної освіти. Зростання економіки та промисловості періоду 30 “славних років” (1945–1975) змінили та переформатували функціональні механізми країни. Так, у кожному

місті виокремлюються “центр” та “передмістя” з відповідним розподілом соціальних ролей дітей та молоді (за визначенням соціального психіатра Франції Ж. Мезондіє – з’являються “обрані й відчужені”, “соціально включені й соціально виключені”). Відтоді, центр представляє собою конгломерат натхнення і великих можливостей, а периферія сприймається як місце соціального виключення, мешканці якого ніколи не матимуть можливості перерозподілити соціальні ролі.

Для повнішого розуміння окресленої проблеми варто згадати відомого французького соціолога, професора, редактора журналу “Sociologie du travail” А. Турена, який розкрив сутність феномену соціальної виключності, окреслюючи три основні показники соціальної нерівності: місце проживання (район), освіта та працевлаштування, які й були критеріями соціального відбору того часу [383].

Зважаючи на такий контекст, необхідно підкреслити, що, “центр”, отримавши всі привілеї загальної та народної освіти, виступив епіцентром розвитку і процвітання, тоді як “передмістя” залишилися зонами, позбавленими можливості розвитку.

Як наслідок жорсткого розподілу соціальних ролей з’являється та гостро постає проблема делінквентної молоді. Реакцією держави на блискавичні зміни суспільства було прийняття законодавства щодо делінквентної молоді (Закон “Про делінквентну молодь” від 2 лютого 1945 р.), створення соціальної дитячої юрисдикції, схвалення адміністративного та юридичного захисту дітей з започаткуванням нової професії – дитячих суддів, поява нового сектора соціально-педагогічної роботи – Спеціалізованої соціальної превенції та адаптованого методу соціального втручання, який отримав визначення: метод соціальної превенції.

Слід зазначити, що підґрунтям розвитку другого сектору соціально-педагогічної роботи – *Спеціалізованої соціальної превенції* – стали доробки часів індустріалізації країни, коли перед Францією поставали схожі питання, такі, як попередження злочинності, підвищення культурного та соціального

рівня молоді, полегшення соціалізації. Ключовими цілями Спеціалізованої соціальної превенції стали: попередження маргіналізації, забезпечення соціального включення неперспективної молоді та їхніх сімей у суспільство, підвищення життєвого та культурного рівнів життя для зростаючих особистостей з периферії. Науково-методичну розробку соціально-педагогічної роботи цього напрямку було покладено на Державний Науково-дослідний технічний центр з проблем інвалідності та дезадаптації (Centre Technique National d'Etudes et de Recherches sur les Handicaps et les Inadaptations (CTNERHI)), який об'єднав роботу двох секторів: Спеціалізованої соціальної превенції та Спеціалізованого виховання.

Спеціалізована соціальна превенція засереджувала увагу на соціально-педагогічному втручанні (методі, розробленому на основі соціальних теорій Р. Кастеля [256], А. Турена [383] та ін.). Основними видами відповідної роботи стали: первинна, вторинна та третинна превенції. Первинна превенція охопила загальнодержавні питання соціальної політики, а саме питання освіти, професійної підготовки, соціального захисту. Вторинна превенція, більш відома під назвою спеціалізована превенція, була пов'язана із діяльністю соціально-педагогічного складу фахівців на місцях. Головними завданнями вторинної превенції стають створення превентивних команд та клубів, організація різного роду заходів на відкритому повітрі тощо. Третинна превенція передбачала роботу, пов'язану із усуненням адміністративними засобами ускладнень делінквентної поведінки та фактів її рецидиву.

Аналізуючи Спеціалізовану соціальну превенцію, можна чітко виділити її два основних критерії – соціальна присутність та соціально-виховний супровід. До заходів соціальної присутності слід зарахувати колективну соціально-педагогічну роботу із різними верствами населення, безпосередній контакт із дітьми, молоддю, дорослими та їх об'єднаннями, проведення неформальних зустрічей з представниками певного мікрорайону, організацію роботи осередків превентивного сектора на певній території. У свою чергу, реалізація соціально-виховного супроводу передбачає застосування індивідуального підходу до

вирішення певних соціальних ситуацій, а саме організацію постійного прийому населення з особистих питань, впровадження заходів для специфічної категорії населення, допомогу в професійній інтеграції тощо.

У кінці 40-х років проблема делінквентної молоді виходить на міжнародний рівень обговорення задля обміну досвідом щодо подолання негативних наслідків діяльності неконтрольованої групи населення та впровадження превентивних заходів. Так, у квітні 1949 р., за ініціативою трьох країн – Франції, Нідерландів та Німеччини, було організовано Першу міжнародну зустріч з питання допомоги “*важким*” дітям та молоді. Слід зазначити, що Францію представляла Французька Асоціація освіти – організація, яка стала піонером у справах ведення соціально-педагогічної роботи з делінквентною молоддю. З часом подібного роду асоціації почали з’являтися в інших країнах. Це призвело до створення у 1951 р. Міжнародної організації працівників з “важкими” дітьми та підлітками (L'Association internationale des éducateurs de jeunes inadaptés (A. I. E. J. I.)), більш відомої сьогодні як Міжнародна асоціація соціальних педагогів.

Результатом активної роботи А. І. Е. Ж. І. було введення поняття “виховна допомога неповнолітнім правопорушникам та їхнім сім’ям” та розширення ореолу соціально-педагогічної роботи за рахунок виникнення її юридичної складової [250].

Із вступом в дію Постанови уряду “Про роботу з делінквентною молоддю” гостро постала потреба впровадження комплексного підходу із зазначеної проблеми. Доведеним був факт неможливості виконання поставлених завдань лише сім’єю та школою, виникла потреба в спеціальних об’єднаннях фахівців високого рівня, здатних зацікавити та згрупувати навколо себе дітей задля можливості педагогічного вирішення поставлених питань.

Задля мобілізації засобів соціально-педагогічного впливу, який має на меті повернення дитини в освітній простір (родину, школу, суспільство), у Франції з’являються так звані спеціалізовані “вуличні вихователі”, головна мета яких йти на зустріч “дітям з вулиці”. Згодом у французькій соціально-

педагогічній роботі з'являються такі поняття, як адміністративний та юридичний захист дитини, відбувається перехід від покарання санкціями до надання обов'язкової виховної допомоги неповнолітнім правопорушникам і їх родинам, та вводяться в практику проведення спеціально створеними Превентивними клубами або Превентивними командами соціальних заходів у родинних та дитячих колективах, які представляють потенційну загрозу здоров'ю або моральності дитини. Саме такою скорегованою соціально-педагогічною роботою керівництво державою намагалося попередити зростання злочинності та сфокусувати погляди дітей та молоді на соціально значущих напрямках.

Найбільш яскравою подією, з точки зору соціально-педагогічної роботи з дітьми, стало створення у 1947 році Національної асоціації вихователів (ANEJI). Для забезпечення можливості безболісного залучення дитини в активне соціальне життя країни у 1950 р. з'являються перші об'єднання – Асоціації Дітей з Розумовими Розладами та їх Батьків – AEIM (*Adultes et Enfants Inadaptés Mentaux*), у 1960 р. засновується Національна Спілка Асоціацій Батьків Дітей з Розумовими Розладами – UNAPEI (*Union Nationale des Associations de Parents et d'Enfants Inadaptés*). Варто зауважити, що діти з обмеженими функціональними можливостями вважалися такими ж активними членами суспільства, як і інші учасники, та завжди брали участь у різних заходах та програмах Франції [250, с. 62–66].

Наприкінці 60-х років Франція переживає часи суспільно-економічної кризи, яка була безпосередньо пов'язана з проблемами освіти та виховання в країні та призвела до страйкового руху студентів і ліцеїстів (1968 р.). Наслідком страйку стало послаблення ролі держави у процесі виховання та освіти і започаткування процесу створення спеціалізованих рад як контролюючого та дорадчого органу громадськості. У такі ради входили педагоги, соціальні працівники, соціологи, медики, юристи, батьки, громадські організації регіону, представники місцевої влади тощо. Отже, завдяки процесу демократизації й певної децентралізації управління освіти, соціально-педагогічна робота набуває

нового сенсу. Розроблення та втілення у життя оптимальної моделі співробітництва індивіда й усіх суб'єктів соціально-педагогічної роботи, що відповідатиме докорінним перетворенням у соціально-економічній, політичній і культурній сферах, стає першочерговим завданням соціальної політики Франції.

Із середини 60-х років активними суб'єктами соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю стають громадські об'єднання та благодійні фонди, які при активній взаємодії із державними установами, ініціюють та впроваджують різноманітні соціальні проекти та програми.

У 70-ті рр. XX ст. у Франції починається період інституалізації, професіоналізації та стабілізації соціально-педагогічної роботи завдяки волонтариській соціальній політиці, підтриманій законом та регулятивними документами 1975 р. Активізація громадської свідомості, створення низки різноманітних соціальних служб потребували залучення значної кількості людей до вирішення різноманітних питань в інтересах дітей та молоді. Цей етап позначився зростанням кількості практиків у соціальній сфері та поступовим структуруванням конгломерату соціальних “квазі-професій”, що певним чином доповнювали одна одну і регулювалися на державному рівні [160]. Так, з'являються нові соціальні спеціальності – монітор-вихователь, технічний спеціалізований вихователь, фахівець у галузі соціально-культурної анімації; активізуються нові форми соціально-педагогічної роботи з дитячими організаціями, завдяки яким держава намагається залучити до педагогічного процесу соціалізації дитини якомога більше представників громадськості, фахівців різного рівня, державних та приватних об'єднань та батьків.

З метою організації змістовної діяльності дітей муніципальними бюджетами Франції були передбачені кошти для посади координатора з позашкільної роботи в кварталі, окрузі. Він бере на роботу аніматорів, координує їх діяльність у центрах канікул і дозвілля, клубах за місцем проживання, культурних центрах, які функціонують на території окремих міських районів [10, с. 107].

Отже, головним виявом соціально-педагогічної роботи у Франції стає анімація. Вона розширює межі своєї активності та виходить “на вулицю”, тобто фахівці цієї галузі надають перевагу так званій вуличній формі анімації задля можливості об’єднання більшої кількості вихованців та занурення їх в реальні ситуації. Дітей вчать вільно висловлювати свої думки, активно включатися в життєдіяльність району, брати безпосередню участь в обговореннях питань стратегії розвитку місцевості тощо.

Вулична анімація була покликана вирішувати проблеми вулиці превентивними заходами, а саме: попередженням виникнення неконтрольованих груп дітей та молоді, визначенням потреб і проблем вуличних молодіжних груп, наданням – індивідуальної та групової допомоги, запобіганням чисельного збільшення груп, сприянням їхньому зникненню і спрямуванню їхньої активності у менш агресивний напрям, залученням підлітків до підтримки однолітків, формуванням загонів добровільних помічників соціальних педагогів і соціальних працівників.

Задля підвищення толерантності населення та уповільнення процесу маргіналізації суспільства, фахівці соціально-педагогічної роботи проводять багато різних форм роботи безпосередньо на відкритих місцях, де збираються молоді люди: у парках, на шкільних подвір’ях, стадіонах, проводять вечірки на вулиці, організовують вуличні концерти та вистави, запрошуючи та залучаючи всіх бажаючих.

Водночас Франція “вибухає” появою спеціальних соціальних центрів (centres sociaux), фінансування яких здійснюється за змішаною системою: більша частина представлена фінансуванням держави, інша – місцевими фондами. При реалізації такого підходу територіальна громада починає відігравати важливішу роль за рахунок участі громадян у керівництві таких центрів та можливості здійснення контролю за внесеними коштами. Відтак, можна стверджувати про наявність у соціальній системі Франції того часу зачатків децентралізації.

70-ті роки XX ст. виокремили себе зародженням головної концепції розвитку дитини – педагогіки навколишнього середовища, яка представляє собою педагогіку дії. Основними постулатами педагогіки дії є розкриття потенційних можливостей дитини; ключовим принципом виховання й навчання є принцип дії, що вимагає від педагога максимального використання усіх дитячих реакцій на вплив зовнішнього середовища, розвитку усіх форм активної діяльності учнів. Французькі фахівці намагаються створити ідею нової школи, яка буде відкрита життю та світу, прагнуть перетворити шкільні заклади у виховні осередки, в яких з дітьми, окрім вчителів, будуть займатися спеціально підготовлені громадські та професійні аніматори – організатори позаурочної роботи. Відмітимо, що у Франції існують поняття позаурочної роботи, тобто робота під час великої двогодинної перерви між уроками (з 12.00 до 14.00) та позашкільної роботи, робота з дітьми після закінчення учбового часу.

Зарекомендувавши себе країною з активною політикою надання політичного притулку, разом з посиленням кількості мігрантів з країн колишніх колоній (132 713 просителів притулку за даними Французького бюро захисту біженців та апатридів (Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides – OFPRA), Франція розпочала мобілізацію соціальних та педагогічних представників на розвиток педагогічної диспозиції прийому іммігрантів. Саме тому перед керівництвом країни постають нові завдання: вивчення особливостей країн-імпортерів, налагодження соціальних відносин з носіями інших культур та представниками інших народів, організація взаємодії двох різних субкультур та пошук нових підходів у педагогіці навчання та виховання. Так поступово зароджується третій сектор соціально-педагогічної роботи – *Міжнародний солідаритет*.

Міжнародний солідаритет являє собою науково обґрунтовану концепцію, послідовну соціально-педагогічну програму розвитку та соціального включення певної категорії населення, а саме – тимчасово-переміщених осіб, просителів політичного притулку, біженців, апатридів, кочівників. Полікультурне

суспільство Франції вимагало міжкультурного підходу у вирішенні соціальних проблем та проведенні соціально-педагогічної роботи. Міждисциплінарні дослідження французької культурології, антропології та психології дозволили розвинути теорію культурного релятивізму, до якої, в процесі побудови соціально-педагогічних відносин, звертаються всі фахівці сучасної соціальної служби.

Фундаментом соціально-педагогічної роботи з мігрантами стали наукові доробки З. Фрейда [209], Ж.-М. Дюфура [276], М. Коен-Емерік [262], Ж. Вінсонно [386] та інших. Зазначимо, що до 80-х років мігруючому населенню надавалася виключно адміністративна або юридична допомога, і лише у кінці 90-х років керівництво держави усвідомило необхідність формування особливих педагогічних підходів у побудові педагогічних відносин допомоги у цьому секторі. Особливість таких підходів базувалася насамперед на розумінні та прийнятті культурних, економічних, політичних та історичних реалій мігрантів. Науково-технічною базою їх формування стали новітні педагогічні дисципліни того часу: педагогічна антропологія та психосоціологія, представлені дослідниками Р. Бюро [254], Д. Анзьє [231], Ж. Марітемом [333], клінічна міжкультурна психологія – етнопсихоаналіз та етнопсихіатрія, започатковані Ж. Деверйо, Ж. Дубі, М. Сегаленом [6] та інші.

Сенс соціальної роботи з мігрантами та відповідної соціально-педагогічної роботи полягав у допомозі ресоціалізації особистості в іншій культурі та поступовій інтеграції в нову культуру. Тобто соціально-педагогічна робота з такими індивідами спрямовувалася на допомогу в проходженні етапів соціалізації: декультурації, інкультурації та акультурації.

З прийняттям Женевської Конвенції у справах біженців була створена юридична законодавча база соціально-педагогічної роботи Міжнародного солідаритету (у 1972 році було прийнято Закон проти расизму, Циркуляр про утворення Превентивних клубів та команд, у 1973 р. – створено асоціацію “Франція – Земля Притулку” (France – Terre d’Asile, FTDA).

80-ті роки XX ст. – часи глибоких соціальних та економічних перетворень – умовно пов'язують із зростанням потреби населення у соціально-педагогічній роботі, її різноманітням та подальшим вдосконаленням. Саме в цей час збільшується загальна кількість громадських об'єднань, з'являються нові вузькоспеціалізовані професії, які виникли завдяки поглибленню міждисциплінарних зв'язків і більш тісній співпраці з фахівцями суміжних галузей – технічний аніматор, асистент техника-аніматора, спеціаліст з надання медико-соціальної допомоги, спеціалізований вихователь, технік із соціального втручання.

З урахуванням досвіду попередніх років, намагаючись скоротити розрив між соціальними можливостями дітей та молоді міст і периферії, урядом Франції була розроблена та вдало започаткована нова соціальна програма, яка отримала назву “Політика міста” (“Politique de la ville”). Ця програма являла собою політику соціально-економічних змін та спрямовувалася на розвиток окремого мікрорайону, підтримку всіх його соціальних суб'єктів – учасників та пошук рівноваги між репресією та профілактикою проявів жорстокості й агресії підлітків. Задля вдалого впровадження такої ідеї відбулися зміни у місцевому та департаментному самоврядуванні: при меріях міст було створено спеціальні Комісії з безпеки, Муніципальні та Департаментні Ради профілактики делінквенції, запроваджено цілу низку заходів превентивного характеру.

У зв'язку з прийняттям закону про адміністративну децентралізацію влади (1982–1983 рр.), уряд країни радикально змінює вибудовану роками соціальну політику, в результаті чого зазнали змін напрями її реалізації. Важливим є прийняття у 1983 році Закону про поділ компетенції між комунами, департаментами, регіонами і державою, Закону про поділ джерел фінансування, доповнення інших законів положеннями щодо міжрегіонального співробітництва та участі громадян у роботі регіональної влади. Відтоді місцеві органи влади, володіючи широким полем діяльності, з урахуванням потреб та проблем району, отримали можливість безпосередньої участі у процесі становлення особистості, зокрема через розроблення регіональних виховних

програм та створення місцевих виховних груп з обов'язковою участю педагогів, соціальних працівників, представників неурядових організацій, громадськості та батьків.

Професіоналізація соціально-педагогічної роботи відбувалася завдяки поєднанню теоретичних та практичних знань педагогіки, психології, соціології, медицини, статистики та проводилася за трьома основними векторами: 1) медичний і соціальний захист; 2) адміністративний захист; 3) правовий захист [174]. Основним завданням держави та фахівців соціально-педагогічної роботи стає пошук способів залучення дітей та молоді до активного життя країни, вирішення їх соціальних та педагогічних проблем, тобто повна соціокультурна інтеграція особистості. Втіленням таких ідей займаються фахівці соціальної сфери з педагогічним профілем діяльності: аніматори, вихователі, асистенти техніка-аніматора з питань молоді та спорту, техніки-аніматори з питань народної освіти, монітори-вихователі.

У роботі “Дослідження в області освіти та соціалізації дитини” (1986 р.), підготовленій групою вчених на чолі з Р. Карра на замовлення Міністерства промисловості Франції, наголошувалося на недоцільності “формування особистості за єдиною і нормативною моделлю” та необхідності впровадження програми “активної інтегративної соціалізації”, спрямованої на формування творчої та критичної особистості, здатної до активного “соціального входження” в суспільство [40]. Такому соціальному входженню сприяло створення різноманітних спеціалізованих соціальних служб: кризових центрів, центрів соціальної реабілітації для дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями, родинних центрів, клубних об'єднань за місцем проживання тощо, пріоритетними напрямками діяльності яких стали освітній, дозвіллевий та оздоровчий.

90-ті рр. XX ст. – період чергового економічного росту, який супроводжувався збільшенням соціальних проблем. В ці часи перед державою постає гостра потреба введення нової стратегії, нового сектору соціально-педагогічної роботи – прямого або опосередкованого *Соціального втручання*,

завдяки якому соціально-педагогічна робота набувала індивідуальності та спрямовувалася на короткострокове вирішення проблеми шляхом безпосереднього надання послуг.

Задля полегшення роботи фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну діяльність, та забезпечення більш тісної взаємодії учасників цього процесу, територіальний розподіл Франції було доповнено новою соціально-адміністративною одиницею – “місцева спільнота”, яка об’єднувала групи людей певного середовища з означеними географічними, політичними й соціальними кордонами, що значно полегшило фахівцям процес координації соціальної та соціально-педагогічної роботи. Перші експериментальні спроби застосування стратегії Соціального втручання показали необхідність додаткового поділу адміністративно-територіальної одиниці країни на соціальні округи, які в свою чергу складалися з “багатофункціональних соціальних секторів” та спеціалізувалися здебільшого на наданні індивідуальної допомоги у кожному конкретному випадку. До обов’язків таких секторів входить вирішення виховних, фінансових, адміністративних, житлових, медичних, освітніх проблем індивіда.

Окрім цього, це десятиріччя вважається роками розуміння місця спорту у процесі розвитку суспільства, необхідності пропаганди здорового способу життя та здійснення соціально-педагогічної роботи з дітьми при безпосередній участі молодіжного спортивного руху. Так, в середині 90-х років під координуванням муніципальних відділів спорту нараховується більше 700 спортивних асоціацій з власними Будинками спорту. В містах Франції з населенням більше 50 тис. мешканців починають діяти муніципальні спортивно-оздоровчі центри. Комуни займаються розвитком спорту в школах, спортивних оздоровчих центрах, започаткуванням течії неорганізованого спорту серед населення, будівництвом і покращенням спортивних закладів, організацією спортивних заходів [81].

Кінець 90-х р. XX ст. був етапом чергового різкого зростання кількості громадських організацій, зокрема дитячих та молодіжних громадських

об'єднань. Такий “вибух” відбувся в результаті підписання Закону про відміну 39-годинного робочого тижня, та перехід на 35-годинний робочий тиждень. Задля подальшої педагогізації дозвілля, маючи досить велику кількість дітей (переважно дітей-мігрантів), неохоплених програмами соціально-педагогічної роботи Франції, теоретиками та практиками того періоду було запропоновано запровадити новий фах соціальної роботи – соціальний працівник сектору Міжнародного солідаритету, в обов'язки якого входило забезпечення включення дітей-мігрантів у соціальне життя району шляхом їх залучення (відповідно до виявлених вподобань) до дитячих громадських об'єднань та колективів. Введення нової спеціалізації фахівців (за даними Департаменту наукових досліджень Інституту досліджень та підготовки фахівців з соціальної роботи (Institut de Formation et de Recherche en Action Sociale, IFRAS) позитивно відзначилося на соціальній картині всіх регіонів Франції.

Вагомою подією цих років стає створення у 1998 р. – Національної Мережі Юніорських Асоціацій (Réseau National des Juniors Associations, RNJA), основною ідеєю якої було утворити єдиний орган посередницької діяльності між державою, фахівцями соціально-педагогічної роботи та кінцевим бенефіціантом-дитиною. Початку діяльності передувало добровільне об'єднання виховних сил п'яти найпотужніших асоціацій того часу Ліги освіти (Ligue de l'enseignement), Асоціації чорнильних плям (Association Jets d'encre), громадського об'єднання “Молодіжний виклик” (Groupement d'intérêt public DEFI Jeunes), Національної федерації соціальних та соціокультурних центрів (Fédération nationale des centres sociaux et socioculturels), Конфедерації будинків молоді та культури Франції (CMJCF: Confédération des Maisons des Jeunes et de la Culture de France) та розробка концепції спільного бачення пріоритетів соціально-педагогічної роботи.

На сучасному етапі розвитку французької держави роль, відведена фахівцям, які проводять соціально-педагогічну роботу, більшою мірою полягає у забезпеченні посередництва між особистістю або їх об'єднаннями та громадою, державою і суспільством. Спостерігається перехід від

централізованих до місцевих (модельних) законів, цільових програм, гнучких проектів щодо проведення соціально-педагогічної роботи з дітьми та дитячими громадськими об'єднаннями. Під час реалізації такої роботи в масштабах країни, основний акцент робиться на діяльності найбільш наближених до кінцевого споживача – муніципальних органів, враховуються демографічні, соціально-економічні, етнічні особливості кожної громади. Головним завданням фахівця соціально-педагогічної роботи стає намагання налагодити тісну співпрацю з іншими агентами соціальних змін для надання різного роду допомоги, психологічних і педагогічних консультацій, роз'яснень. Французька соціальна політика сьогодення висуває на перший план політику соціальної інтеграції особистості у швидкозмінних умовах суспільства. Саме тому соціально-педагогічна робота переходить у відкритий простір, тобто перевага надається формам вуличної роботи з максимально наближеними до реальності умовами, що, в свою чергу, вимагає ще більшої винахідливості фахівців, розроблення нових методів та технологій адаптаційного соціального втручання.

Провідним принципом французької соціально-педагогічної роботи вважається науково-практичний підбір адаптивних механізмів особистості шляхом активізації її внутрішнього та біологічного потенціалу до адаптації в умовах середовища, що постійно змінюється [6, с. 46]. Велика увага приділяється набуттю досвіду виконання певних громадських обов'язків, формуванню соціально активної особистості, яка усвідомлює свої реальні можливості і перебуває в оптимістичному активно-діяльному пошуку щодо світу і самого себе.

Гарантом подальшого розвитку громадянської активності зростаючого покоління стає участь у діяльності громадських об'єднаннях, зокрема дитячих, чисельність яких з початку XXI ст. швидко зростає [238]. Збільшення кількості прихильників таких об'єднань призвело до необхідності виокремити сектор громадянського життя в окремий напрям роботи. Таким чином з 2009 р. Міністерство здоров'я, молоді та спорту було перереформовано на Міністерство національної освіти, молоді та асоціативного життя,

безпосередньо на яке і покладалися питання створення, функціонування та розвитку діяльності громадських об'єднань суспільства Франції.

У доповідях європейських комісій наголошується на факті присутності дуалістичності у сучасному французькому суспільстві: з одного боку, пропагується демократія та відкритість, з другого, – культивується національна самобутність і догматизм у національних, релігійних та гендерних питаннях. Як визнають сучасні науковці, французька формальна освіта не завжди вчить способу існування в таких умовах і рідко формує компетенції та особистісні якості, які необхідні сучасному громадянину [66].

Враховуючи представлений історичний екскурс розвитку досліджуваної проблеми, можна виокремити різні підходи не тільки до суті соціально-педагогічної роботи у Франції, але й до її періодизації. Так, Д. Лортіуа у своїй роботі “Зміни суспільства та соціальна робота” визначає такі періоди соціально-педагогічної роботи:

1) Початок ХХ ст. – етап зародження, пов'язаний із появою професії асистента соціальної служби, в компетенцію якого входила в т. ч. й робота з дитячими та молодіжними об'єднаннями того часу;

2) Кінець 30-х років ХХ ст. – етап становлення, який супроводжувався появою професії вихователя, завданням якого було здебільшого робота з дітьми-інвалідами, сиротами та дітьми з девіантною поведінкою;

3) 60-і роки ХХ ст. – етап стрімкого розвитку, який корелюється з появою професійних аніматорів соціокультурної сфери [329].

У науковій роботі “Зміни у соціальній роботі: динаміка професійної сфери” М. Монроз та Ж.Н. Шопар презентують таку періодизацію соціальної та соціально-педагогічної роботи:

1) Початок ХХ ст. – 1968 р. – перші кроки;

2) 1968–1982 рр. – “золотий період”;

3) 1982 р. – до нашого часу – “новий соціальний контекст” [258].

У підручнику “Соціальна робота” в розділі “Соціальна робота у Франції” Г. Лещук запропонувала уточнюючу періодизацію, яка містить наступні етапи: 1) початковий (1896–1930 рр.); 2) методологічний (1931–1967 рр.); 3) стабілізаційний (1968–1979 рр.); 4) реформувальний (1980–1998 рр.); 5) модернізаційний (1999 р. – по теперішній час) [160].

Питання періодизації соціальної роботи у Франції ґрунтовно вивчено З. Багатою [6]. Нижче представлено таблицю (Таблиця 1.1), в якій нами узагальнено характеристики кожного із визначених вченим періодів.

Таблиця 1.1

**Періодизація соціально-педагогічної роботи у Франції
(за З. Багатою)**

<i>Етап</i>	<i>Період</i>	<i>Події</i>
Витоки	XIV ст.	1362 р. – заснування першого притулку для безхатченків у Парижі
Початкова педагогізація	1445 р.	Відкриття притулку для дітей-сиріт
Релігієзація	1450 – 1500 рр.	Турбота та захист хворих та бідних людей
Прогресивізація	XVI ст.	Виокремлення дітей (зادля опіки над хворими та виховання покинутих та знайдених дітей) у окрему категорію суспільства
Гуманізація	XVII – XVIII ст.	Перехід від колективної до індивідуальної форми соціально-педагогічної роботи
Індустріалізація	XIX ст.	Масової міграції сільського населення Франції до великих міст
	Кін. XIX ст. – поч. XX ст.	Прийняття Закону про відсторонення викладачів від релігії (1886 р.); Закону “Про відокремлення церкви від держави” (1905 р.).

Продовження таблиці 1.2

Педагогізація на загальнодержавному рівні	Кін. XIX ст. – поч. XX ст.	Завершення процесу монополізації державою системи освіти та виховання. Рух за зміну форм освіти у Франції (Ж. Феррі, П. Робін, Ф. Бюісон, Е. Демолен та інші). Двовекторність соціально-педагогічної роботи: передфактумний напрям (попереджувальна робота) та постфактумний напрям (реабілітаційна робота)
---	----------------------------	---

Ми цілком погоджуємось із таким історичним екскурсом і зі свого боку, проаналізувавши науково-методичну літературу та опрацювавши автентичні наукові джерела, присвячені питанню сутності французької соціальної і соціально-педагогічної роботи, наводимо авторський огляд хронології розвитку соціально-педагогічної роботи у Франції (Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**Хронологія розвитку соціально-педагогічної роботи
(XX–XXI сторіччя)**

Етап	Події
I етап Нормативне впорядкування	Підготовка Закону про вільне створення асоціацій (громадських об'єднань різного напрямку діяльності для забезпечення суспільно корисного проведення вільного часу) (1883–1901 рр.). Прийняття Закону про асоціативні договори (1901 р.). Прийняття Пояснювальної записки до Закону про асоціативні договори (1909 р.)
II етап Змістовно-професійне становлення	Виокремлення сектору “Спеціалізоване виховання” (1909 р.). Запровадження “спеціалізованого соціального навчання” для підготовки спеціалістів сектору “Спеціалізоване виховання” (1911 р.). Підготовка фахівців з питань розширення освітнього простору (народної освіти), розвитку позашкільної

Продовження таблиці 1.2

	<p>діяльності, роботи з делінквентною молоддю (1933–1938 рр.).</p> <p>Прийняття Закону “Про делінквентну молодь” (1945 р.).</p> <p>Створення ювенальної юстиції (ювенальних судів), схвалення адміністративного та юридичного захисту дітей, започаткування нової професії – дитячих суддів (1945–1957 рр.).</p> <p>Поява спеціалістів – аніматорів (спеціалізованих “вуличних вихователів”) (1958 р.).</p> <p>Виокремлення сектору “Спеціалізованої соціальної превенції” (1972 р.).</p> <p>Прийняття Циркуляру про утворення Превентивних клубів та команд (1972 р.).</p> <p>Прийняття Закону проти расизму (1972 р.).</p> <p>Виокремлення сектору “Міжнародний солідаритет” (1973 р.).</p> <p>Створення асоціації “Франція – Земля Притулку” (1973 р.); Зростання кількості фахівців-практиків соціально-педагогічної роботи, поява нових спеціальностей: монітор-вихователь, технічний спеціалізований вихователь, фахівець у галузі соціально-культурної анімації, координатор з позашкільної роботи кварталу, району; визнання педагогічної анімації як основного напрямку соціально-педагогічної роботи (1975–1980 рр.).</p> <p>Розроблення концепції розвитку дитини – педагогіки навколишнього середовища (педагогіка дії) (1976 р.)</p>
<p>III етап</p> <p>Інтегрований розвиток в умовах децентралізації</p>	<p>Прийняття Закону про адміністративну децентралізацію влади (1982 р.).</p> <p>Прийняття Закону про поділ компетенції між комунами, департаментами, регіонами і державою (1982 р.).</p> <p>Прийняття Закону про поділ джерел фінансування (1983 р.); Поглиблення міждисциплінарних зв’язків. Підготовка фахівців суміжних галузей – технічний аніматор, асистент техника-аніматора, спеціаліст з надання медико-соціальної допомоги, спеціалізований вихователь, технік із соціального втручання; впровадження соціальної програми “Політика міста” (1980–1987 рр.).</p>

Продовження таблиці 1.2

	<p>Створення спеціальних соціальних центрів в кожній адміністративно-соціальній одиниці (1985 р.).</p> <p>Виокремлення сектору “Соціальне втручання” (1990 р.);</p> <p>Поява соціально-адміністративної одиниці – „місцева спільнота” (1992 р.).</p> <p>Започаткування роботи Національної Мережі Юніорських Асоціацій (1998 р.).</p> <p>Розробка методів та технологій адаптаційного соціального втручання.</p> <p>Виділення асоціативного життя в окремий напрям роботи (2009 р.)</p> <p>Створення Міністерства національної освіти, молоді та асоціативного життя (2009 рік)</p> <p>Інформаційний та методичний супровід діяльності дитячих громадських об’єднань</p>
--	--

Таким чином, узагальнення новітніх дослідницьких праць учених різних історичних періодів і наукових галузей щодо проблеми генези французької моделі соціальної роботи (Д. Лортіуа, М. Монроз, Ж.-Н. Шопар, Г. Лещук), робить можливим висновок про те, що соціальна та соціально-педагогічна робота у Франції, основним слоганом якої є розуміння процесу виховання особистості як “манери бути з іншим, а не впливати на нього” (А. де Перетті), має довгу та цікаву історію розвитку та переродження звичайного життєвого явища у різновид науково організованої соціально-педагогічної діяльності [354]. Соціально-педагогічна робота у Франції, розвиваючись на підґрунті соціальної роботи, віддзеркалює основні економічні, політичні та соціальні процеси країни.

1.3. Нормативно-правовий базис та організація діяльності дитячих громадських об'єднань Франції у контексті молодіжної політики

Аналіз сучасної наукової літератури доводить, що соціально-педагогічна робота з дітьми, молоддю та їх об'єднаннями є одним із пріоритетних напрямів соціальної політики Франції, а реалізація молодіжної політики концентрує значну кількість асигнувань та залучає найбільшу групу фахівців соціальної сфери [174, с. 158].

Молодіжна політика Франції як ключова складова соціальної політики тяжіє до автономності та більшої свободи. Свідченням того є намагання спрямувати політику від допомоги окремим категоріям дітей та молоді до програм, розрахованих на широкий загаль. Так, починаючи із 2011 року, французька молодіжна політика намагається не виокремлювати певні категорії дітей та молоді (діти з вадами слуху, зору, відставанням у ментальному розвитку тощо), а навпаки залучати їх на загальних засадах до суспільного життя.

Програми розвитку молодіжної політики 2012–2015 рр. у Франції спрямовані на дітей та молодь від 3 до 30 років (ядро 6–25 років) та покликані сприяти вільному доступу молодого покоління до соціальних прав та свобод, визнати прагнення підростаючої особистості до автономії, боротися проти нерівності та дискримінації, заохочувати молодь до співробітництва, посилювати спільну діяльність дітей та молоді з громадськими об'єднаннями, соціальними партнерами та місцевими органами влади, підтримувати молодіжні ініціативи на місцях, забезпечувати особистісний розвиток молодих людей, їх мобільність, приділяти увагу освіті, орієнтації та підготовці молодої людини до життя, сприяти майбутній зайнятості та працевлаштуванню, забезпечити рівність особистостей на шляху до автономії, опікуватися проблемами житлового забезпечення [364].

Метою та концептуальною ідеєю французької молодіжної політики з 2015 року стало формування незалежних освічених соціально рівних та активних

особистостей, готових гідно відповісти на виклики сучасного світу. Відтак, незалежність виступає головним критерієм майбутнього громадянина Франції і передбачає незалежність у освіті, вихованні, соціальній та професійній підготовці, соціальній та професійній інтеграції, у житлових питаннях, в питаннях охорони здоров'я, безпеки, відпочинку, спорту і культури, мобільності, цілеспрямованості.

Наступним критеріальним показником проголошується зниження соціальної та територіальної нерівності, яке вбачає певну уніфікацію методів та прийомів залучення кожної молодої людини до суспільного життя, не зважаючи на її походження та місце перебування (віддаленість або близькість до основних “соціальних артерій” країни).

Досягнення мети передбачає двонаправленість роботи на місцевих, департаментних, регіональних та загальнодержавних рівнях, а саме: спрямованість політики на забезпечення майбутньої зайнятості молодої людини та на участь дітей і молоді у житті суспільства. До політики забезпечення майбутньої зайнятості долучаються прогресивні сили суспільного середовища на всіх рівнях країни, а політика участі у суспільному житті вважається пріоритетом саме місцевої соціальної молодіжної політики.

Інструментами залучення дітей та молоді у таке життя є: розвиток системи навчання з питань участі підростаючої особистості у суспільному житті, своєчасне інформування підростаючого покоління щодо подій у суспільстві, розвиток комунікаційних технологій, підтримка дитячих та молодіжних проєктів, забезпечення мобільності тощо.

Завданням молодіжної політики є, насамперед, забезпечення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, їх об'єднань задля повноцінного соціального становлення та розвитку; допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх можливостей та ініціатив; подальше залучення до активної участі у житті та розвитку країни.

На думку М. Калінкіної, до пріоритетних напрямів реалізації французької молодіжної політики належать: інформаційний напрям, напрям соціальної

протекції (юридичний та суто соціальний), попереджувальний, адаптаційний та організаційний напрями [77, с. 25].

Система молодіжної політики Франції сьогодення базується на основних принципах демократичності, ефективності та узгодженості діяльності всіх гілок влади, вигідно відрізняючись від багатьох інших існуючих систем власними характерними особливостями реалізації соціальної і соціально-педагогічної роботи (складною організацією, високою долею фінансових витрат на соціальні програми та проекти, існуванням великої кількості галузійних професій, розвиненою системою допомог та значною кількістю суміжних суб'єктів діяльності) [180].

До організаційних засад соціально-педагогічної роботи доцільно зарахувати: структурованість, субсидарність, національний віковий розподіл молодого покоління, комплексність, співпрацю всіх гілок влади із громадськими об'єднаннями та громадами на місцях, регулярний моніторинг проблем підростаючого покоління, розробку комплексних заходів з питань культурно-морального виховання дітей та молоді тощо.

Зокрема, національний віковий розподіл молодого покоління визначає дітей (вікове обмеження 0–17 років) і власне молодь (вікове обмеження 18–26 років). Комплексність характеризується намаганням поєднати теоретичну освіту з її практичним втіленням. Структурованість передбачає чіткий розподіл функцій фахівців соціальної сфери відповідно до загальнонаціонального, регіонального, департаментного та місцевого рівнів. Принцип субсидарності полягає у перенесенні/покладанні основного навантаження (у тому числі і фінансового) щодо здійснення молодіжної політики на найнижчий – місцевий рівень адміністрування.

Завдяки територіальній децентралізації, спрямованій на наближення процесу прийняття рішення з його наступним контролем до громадянина, нові територіальні утворення отримали повноваження, згідно яких вони мають право на самовизначення щодо переважної більшості місцевих питань, у тому числі питань, пов'язаних із провадженням молодіжної політики (Закон 13

серпня 2004 року “Про місцеві свободи і відповідальність”). Громадяни здобули можливість посилити свій вплив на вирішення питань місцевого значення шляхом участі в роботі органів місцевого самоврядування через активну співпрацю громадських об’єднань із муніципалітетом [127]. Розумний розподіл компетенцій, прав та обов’язків щодо втілення молодіжної політики, зі збереженням законодавчої та керівної прерогативи за центральними органами управління, дав змогу вирішувати питання народної освіти та асоціативного життя певного району на місцях.

Отже, тісна співпраця державних установ та громадських об’єднань полягає у безпосередній участі представників громадських об’єднань дітей та молоді у вирішенні питань, пов’язаних із реалізацією молодіжної політики на місцях. Регулярний моніторинг проблем молоді (який проводиться як державними інституціями, так і громадою) передбачає вивчення питань реалізації молодіжної політики на місцях.

Розробка комплексних заходів з питань культурно-морального виховання дітей та молоді спрямовується на організацію та підтримку фінансування дитячого кінематографу, дитячого видавництва, збільшення кількості дітей-читачів шляхом створення благодійних бібліотек, збільшення кількості дітей-спортсменів шляхом надання безкоштовних абонементів на відвідування спортивних секцій, надання інформаційно-консультативних послуг тощо [105, с. 19].

Питанням молодіжної політики, вирішенням найбільш актуальних її проблем, координацією діяльності дитячих та молодіжних громадських об’єднань традиційно з 1936 року опікується Міністерство Міста, Молоді та Спорту. Дана установа працює у сфері народної освіти задля здійснення моніторингу за процесом реалізації державної молодіжної політики, її оцінювання, вивчення і поширення зарубіжного досвіду організації соціальної і соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю, здійснення документального та ресурсного забезпечення основних суб’єктів молодіжної соціальної політики тощо [174, с. 163]. Міністерство упродовж свого існування

змінювало свій статус, підпорядкованість різним структурам уряду, розширювало, або звужувало сфери своєї діяльності, впливу та відповідальності. З кінця XX початку XXI століття Міністерство зазнало найбільших змін та трансформацій, безпосередньо пов'язаних з державними векторами молодіжної політики: його підпорядкованість Міністерству національної освіти (1988–1991 роки), існування в якості самостійної державної установи (1991–2004 роки), об'єднання із Міністерством здоров'я, молоді та спорту (2007–2009 роки), виокремлення спортивної складової як самостійного інституту влади, тоді як питаннями молоді та асоціативного життя почало опікуватися Міністерство національної освіти, молоді та асоціативного життя (2009 рік). З кінця 2012 року центральний орган виконавчої влади називався Міністерством спорту, молоді, асоціативного життя та народної освіти, а з середини 2014 року та по цей час директором питань молодіжної політики є Міністерство Міста, Молоді та Спорту (в подальшому Міністерство).

Структура теперішнього Міністерства досить складна та дієва. В результаті завершення реформи територіальної організації країни, з 2010 року Міністерство Міста, Молоді та Спорту разом з Міністерством соціальної політики та охорони здоров'я мають у своєму підпорядкуванні 22 регіональні дирекції молоді, спорту та соціальних об'єднань (DRJSCS), 50 департаментних дирекцій соціальних об'єднань (DDCS), 46 департаментних дирекцій соціальних об'єднань та захисту населення (DDCSPP), 4 дирекції та 5 інституцій молоді, спорту та соціальних об'єднань закордонних департаментів (DJSCS). Фінансування Міністерства та його дирекцій здійснюється за трьома напрямками: безпосередньо державне (центральне) фінансування, фінансування національними організаціями та децентралізоване фінансування через муніципальні установи (департаменти, комуни). Крім цього, діяльність Міністерства координується та взаємопов'язана з такими державними установами, такими як: Міністерством Закордонних та Європейських справ, Міністерством Аграрної культури, Міністерством Житла та Транспорту, Міністерством Економіки, Фінансів та Промисловості, Міністерством Вищої

Освіти та Науки, Міністерством Солідарності та Соціального захисту, Міністерством Праці, Зайнятості та Здоров'я, Міністерством розвитку Міста [339].

Відповідальність за молодіжну політику Франції та діяльність дитячих і молодіжних громадських об'єднань розподілена між загально державними територіальними рівнями управління, а саме: державою, регіонами, департаментами та комунами. В результаті дії закону про децентралізацію влади (1982 р.) та передачі значної частини повноважень місцевим органам самоврядування, сучасний французький адміністративно-територіальний поділ являє собою чітко структуровану систему взаємодії трьох незалежних рівнів: регіонів (26), департаментів (100) та комун (36700). Державний рівень на чолі з Міністром представлений Міністерством Міста, Молоді та Спорту, яке розробляє та реалізує загальнодержавну політику з питань молоді, спорту та асоціативного життя і відповідає за міжвідомчу координацію державних проектів. Місцеві рівні, до яких належать регіональні, департаментні та комунні організації являють собою розвинену мережу підпорядкованих Міністерству місцевих служб. За даними Я. Дієвра, директора у справах молоді та народної освіти при Міністерстві Міста, Молоді та Спорту, 63 % працівників Міністерства, із загальної кількості 7150 чоловік, працюють в місцевих органах влади, більше чверті з яких займаються педагогічною діяльністю [284].

Центральний апарат Міністерства складається з трьох секторів: департаменту міста, департаменту молоді та департаменту спорту. Аналізуючи бюджетні асигнування у діяльність та подальший розвиток Міністерства, слід зазначити, що найбільша кількість асигнувань (майже 85 % від середньо загального бюджету Міністерства) скеровується на департамент спорту, 15 % – направляється на сектор підтримки молоді та асоціативного життя міста. Так, у 2008 році вони становили 1048 млн. євро, з яких 134 млн. було виділено на сектор підтримки молоді та асоціативного життя міста, а саме: розвиток асоціативного життя (18,3 млн. євро), підтримка проектів молодіжних питань (57,35 млн. євро), підтримка проектів комунальної освіти (47 млн. євро), захист

молоді (1,7 млн. євро), підтримка асоціативної молодіжної роботи та управлінського персоналу (9,75 млн. євро) [284]. У 2012 році сектор підтримки молоді та асоціативного життя отримав 294 млн. євро за рахунок суттєвого збільшення асигнувань у статті “розвиток асоціативного життя” та “підтримка проектів комунальної освіти”. 2013 рік розглядався урядом Франції як рік всебічної допомоги та підтримки молоді і асоціацій міст, що призвело до чергового збільшення витратних частин бюджету до 311 млн. євро, з наступним його зменшенням у 2014 році до 308 млн. євро.

Міністерство Міста, Молоді та Спорту, разом із Міністерствами-партнерами та іншими інституціями країни проводять дослідження щодо асоціативного життя Франції. На спеціально розробленому сайті “Бібліотека асоціативного життя” (<https://www.associatheque.fr>) можна ознайомитись із результатами проведених досліджень. Для зручності передбачено чотири напрями (“Асоціативний сектор”, “Фінансування асоціацій”, “Асоціація і волонтерство” та “Молодь і асоціації”), кожен з яких містить перелік дослідницьких робіт та посилання для можливості їх завантаження. Окрім цього, Міністерство при взаємодії з Національним інститутом статистики та економічних досліджень готують огляди “Асоціативний пейзаж Франції” (“Le Paysage associatif français”), в яких зібрано всю інформацію щодо життєдіяльності асоціацій країни [339], а при співпраці із правово-адміністративною Дирекцією Франції та експертами з Центрального агентства організацій соціального забезпечення (L’Agence centrale des organismes de sécurité sociale), надають щорічні звіти з діяльності асоціацій Франції (“La France associative en mouvement”) [272, 390].

У ракурсі теми дисертації, найбільшу зацікавленість викликає організація роботи Департаменту молоді, який представлений так званим “сектором асоціативного життя Франції” – Дирекцією молоді, народної освіти та асоціативного життя (Direction de la jeunesse, de l’éducation populaire et de la vie associative (DJEPVA)) та безпосередньо пов’язаний з діяльністю дитячих громадських об’єднань. Принагідно зауважимо, що останніми роками роль

DJEPVA в подальшому становленні громадянського суспільства Франції значно зросла, що безпосередньо позначилося на бюджеті інституції (передбачено виділення коштів на 2016 рік у розмірі 389 млн. євро) [360].

DJEPVA поділяється на Дирекцію молодіжної політики і асоціативного життя, Дирекцію народної освіти, Відділ кадрів, фінансів і логістики та Відділ Національного інституту у справах молоді і народної освіти (L'Institut national de la jeunesse et de l'éducation populaire (INJEP)), Відділ інформаційних систем та експертний відділ. Структуру Дирекції молоді, народної освіти та асоціативного життя Франції (DJEPVA) розглянуто у Додатку Ж. 9.

Національний інститут, розробляючи програми виховання, організовуючи та координуючи регіональну соціально-педагогічну роботу, надає оцінку результатам такої діяльності. До основних завдань інституції належать: підготовка загальної та регіональної стратегії розвитку молодіжної політики Франції, її втілення на містах, освітньо-виховна координація діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань, супровід міжвідомчих дитячих та молодіжних проектів тощо. Зазначимо, що Національний інститут у справах молоді та народної освіти діє як осередок соціально-педагогічної роботи, центр експертизи та лабораторія ідей, покликаних покращити життєдіяльність та соціальне становище дітей та молоді у Франції. Дирекція ж молодіжної політики і асоціативного життя являє собою структуру, спрямовану на розвиток громадського (асоціативного) життя країни, на підготовку, перепідготовку кадрів і на підтримку міжнародних зав'язків. Дана установа у тісній співпраці із Національною радою асоціативного життя (консультативний орган країни), постійно діючою Конференцією асоціативної координації та Радою розвитку асоціативного життя – (організаціями, які є структурними підрозділами Міністерства) займається розробкою та координацією всього асоціативного життя країни, й зокрема опікується діяльністю дитячих та молодіжних громадських об'єднань Франції. Відразу зауважимо, що до завдань Дирекції молодіжної політики і асоціативного життя та Відділу Національного інституту у справах молоді і народної освіти

належить проведення постійного моніторингу виконання рішень щодо подальшого розвитку асоціативного життя та вивчення зворотнього ефекту своєї діяльності.

Задля забезпечення гармонійного фізичного та морального розвитку і захисту дітей та молоді DJEPVA впроваджує активну діяльність по здійсненню просвітницької роботи у позашкільний час, поєднуючи профілактичну і медико-санітарну освіту у рамках міжвідомчої взаємодії департаментів спорту, молоді та Національного інституту профілактики здоров'я (L'Institut national de prévention et d'éducation pour la santé (INPES)). Міністерством Міста, Молоді та Спорту розроблено законодавчу і нормативно-правову базу для гарантування соціально-правового захисту дітей та молоді під час перебування у центрах дозвілля, канікулярних центрах, під час реалізації індивідуальних та соціальних потреб у дитячих громадських об'єднаннях та федераціях, конфедераціях. Контроль за дотриманням норм перебування дитини у позашкільний час покладається на служби департаментів, а саме інспекторів відомств санітарії, гігієни та безпеки.

Дирекція молодіжної політики та асоціативного життя при Міністерстві Міста, Молоді та Спорту, завдяки процесу адміністративної децентралізації Франції перерозподілила сфери впливу. З 1983 року вона активно співпрацює з місцевими державними представництвами, які опікуються питанням консолідації населення шляхом його організації у громадські об'єднання. По узгодженню із префектом кожної адміністративної одиниці країни, призначається особа – делегат департаменту асоціативного життя (*Délégué départemental à la vie associative (DDVA)*), відповідальна за розвиток асоціативного життя на місцях. Пріоритетними завданнями роботи таких делегатів у підпорядкуванні яких існує власна служба з асоціативного життя є: координація діяльності місцевих служб та органів влади із асоціаціями, координація діяльності всіх існуючих асоціацій між собою, інформування громади про види та напрями діяльності асоціацій, залучення молодих людей до співпраці із такими об'єднаннями та до безпосередньої участі у процесі їх

створення та функціонування. При кожному DDVA працює інформаційний центр (Mission d'accueil et d'information des associations, MAIA), Ресурсні центри (Centre de ressources départemental de la vie associative, CRDVA) покликані систематизувати і оновлювати інформаційно-новинні портали (схему розташування інформаційно-ресурсних центрів приведено у Додатку 3) та асоціативні фонди (Fonds pour le développement de la vie associative, FDVA), що забезпечують додаткове фінансування асоціацій (див. Додаток Ж. 10).

Координація діяльності дитячих та молодіжних об'єднань на міжнародному рівні покладається на спеціально створений Відділ міжнародної координації співробітництва громадських об'єднань при Міністерстві Міста, Молоді та Спорту. Такий відділ працює у трьох напрямках: 1) участь у Європейській молодіжній політиці “Новий стимул для Європейської молоді”, затвердженій у 2002 році, головними ідеями якої виступають інформування молоді щодо дій міжнародних програм та проектів; 2) забезпечення подальшого розвитку молодіжної політики у державах-членах; 3) просування французької молодіжної політики у Європі шляхом передачі національного досвіду. Крім того, Міністерство разом з Національним інститутом у справах молоді та освіти “INJEP” відповідають за реалізацію державної програми “Молодь в дії”, яка охоплює період 2007–2013 років з наступною її пролонгацією до 2020 року та націлена на розвиток мобільності молоді людини 13–30 років, ознайомлення молоді з ідеєю єдиної Європи, обмін досвідом ведення молодіжної політики різних країн-членів та поширення загально-європейських програм допомоги підростаючому поколінню.

Суб'єктами сучасного асоціативного життя Франції є: органи державної влади (Міністерство Міста, Молоді та Спорту, Міністерство соціальної політики та охорони здоров'я, Міністерство Вищої Освіти та Науки, Міністерство Солідарності та Соціального захисту, Міністерство Праці, Зайнятості та Здоров'я, Міністерство розвитку Міста), державні соціальні інститути, установи та служби (регіональні дирекції Молоді, спорту та соціальних об'єднань (DRJSCS), департаментні дирекції соціальних об'єднань

(DDCS), департаментні дирекції соціального об'єднання та захисту населення (DDCSPP), дирекції та інституції заморських департаментів (DJSCS)), освітні та виховні установи, неурядові організації, різного роду асоціації, федерації та конфедерації місцевого та міжнародного значення, тощо. У вузькому значенні суб'єктом є фахівець (переважно соціальної сфери – соціальний працівник, психолог, соціальний помічник, фахівець з соціально-педагогічної роботи тощо, аніматор або волонтер), який отримав відповідну освіту та має певний досвід проведення такої роботи. Зведені таблиці інституцій та суб'єктів сучасної соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції подано у Додатку Б, В.

Сектор асоціативного життя Франції має свою вертикаль, яка представлена широким спеціалітетом. У найвищих рівнях (державний, регіональний, департаментний) працюють спеціалісти високого класу, менеджери вищої категорії, економісти, соціальні та педагогічні працівники з університетською освітою тощо. Місцевий рівень дозволяє поєднання працівників із університетською та народною освітою. Фахівці з університетським дипломом виконують менеджерські функції та займаються здебільше питаннями розроблення покращень соціального клімату на місцях, тоді як практичне втілення поставлених завдань здійснюють представники соціальних професій – соціальні працівники та соціальні педагоги того часу. Перелік суб'єктів соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції подано у Додатку В. 1.

Вивчаючи питання здобуття фаху сучасним фахівцем соціально-педагогічної роботи (докладніше процес здобуття освіти соціального та соціально-педагогічного працівника буде розглянуто у параграфі 2.2), слід зазначити, що безпосередньо підготовкою кадрів для проведення соціальної та соціально-педагогічної роботи з різними верствами населення займаються визнані та субсидовані державою французькі соціальні школи, центри та інститути формування соціальних робітників та фахівців соціальної та соціально-педагогічної роботи.

За статистичними даними досліджень 2013 року щодо кількості та якості підготовки працівників соціальної сфери [286], сучасна Франція налічує близько 250 рівномірно територіально розповсюджених установ з підготовки відповідних фахівців, які приймають на навчання більше 30000 учнів на рік. Слід зазначити, що майже третина (80) таких навчальних установ належать до приватного сектору навчання (асоціації з правом надання певних послуг), решта представлена державними (публічними) інституціями. Відбір кандидатів відбувається власне центрами та інститутами кадрової підготовки на основі результатів письмового іспиту та співбесіди на виявлення потенціалу претендента та його відповідності обраному фаху.

Пріоритетною ознакою підготовки фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну роботу у Франції, є обов'язкова наявність зв'язку "теорія – практика", з перевагою на користь практики – 1:3. Саме практичне втілення набутих теоретичних знань розглядається як інтенсивний період професійного становлення студентів і є об'єктом оцінювання та моніторингу з боку керівників та представників випускної кваліфікаційної комісії. Підготовка студентів до подальшої соціально-педагогічної роботи спрямована на інтенсифікацію самостійної роботи студента, розвиток умінь соціального проектування, пошукової діяльності та базується на неперервному фаховому зв'язку із медико-соціальними та педагогічними установами країни. Опис спеціалітету французького інституту соціальної освіти подано у наукових дослідженнях Л. Романовської [174, с. 160], З. Багатої [6, с. 69].

Зазначимо, що із визнанням Францією Рішення Ради Європи щодо створення єдиної європейської економічної системи відбулося асимілювання французької системи підготовки фахівців соціальних професій у єдиний європейський соціальний простір. У результаті цього європейські інститути формування фахівців соціальної галузі розпочали роботу над уніфікацією освітніх програм та підготовку фахівців міжнародного рівня. Станом на 2013 рік, майже половина соціальних інституцій, задіяна у формуванні кадрів соціально-педагогічної сфери, активно співпрацює із рівнозначними

європейськими інституціями. Майбутні соціально-педагогічні працівники проходять практику в країнах Європейського союзу, беруть активну участь у програмах розвитку та підтримки дітей та молоді Європи та отримавши диплом французького зразку мають змогу працювати в будь-якому куточку Європи.

Досліджуючи нормативно-правовий базис та організацію діяльності громадських об'єднань Франції, зауважимо що французькі громадські об'єднання вважаються основною формою самоорганізації громадянського суспільства, зв'язуючою ланкою між діяльністю держави та громади; вони виступають як соціально оформлені мікросередовища та центри продукування соціалізаційних впливів. Із загальною картиною громадського життя Франції можна ознайомитись у Додатку Ж.1.

У сучасному французькому законодавстві існує чіткий розподіл між різними сферами колективних утворень, серед яких виділяють колективи з економічним вектором розвитку (*sociétés*), політичним (*partis*), корпоративні об'єднання (*sindicats*) і власне громадські об'єднання (*associations*). Графік динаміки створення об'єднань подано у Додатку Ж. 4.

Слід зазначити, що історично у Франції будь-яке громадське об'єднання називається “*Association*” – асоціацією (термін латинського походження, що означає “об'єднання”).

Історія правового гарантування свободи об'єднань Франції пов'язана з іменем міністра внутрішніх справ Франції П'єра Марі Рене Вальдека-Руссо (*Waldeck-Rousseau*) (1846–1904 pp.), який вніс низку успішних законопроектів щодо свободи об'єднань. Саме цей політичний та державний діяч виступив наприкінці XIX сторіччя автором так званого законодавства про асоціативне життя країни – Закону про асоціативні договори від 01 липня 1901 р. (*Loi du 1-er juillet 1901 relative au contrat d'association*), акту, який забезпечує один із найліберальніших у світі підходів до свободи об'єднань, регулює ключові аспекти створення будь-якої асоціації Франції та якому, по цей день, завдячують всі французькі громадські об'єднання [93].

З того часу всі асоціації Франції створюються та регулюються Законом про асоціативні договори (скорочено – Законом 1901 року), структурна чіткість та простота викладення матеріалу, а також зрозумілість основних пунктів якого призвели до збереження його цілісності до наших днів [94].

Сучасна наукова еліта Франції наполягає на визнанні 01.07.1901 р. датою зародження громадського руху країни, пояснюючи це фактом відсутності до цього періоду загальноприйнятих чітких форм самоорганізації суспільства у певні громадські об'єднання [318].

За діючим французьким законодавством, *громадське об'єднання* (асоціація) – це добровільне, самоорганізоване та самокероване формування двох або більше фізичних осіб, які мають схожі інтереси та готові працювати у команді задля досягнення певної мети; об'єднання некомерційного характеру, яке не має на меті отримання прибутку від своєї діяльності із подальшим його розподілом серед своїх учасників [366]. Сучасні асоціації виконують кілька ролей, враховуючи різноманітність мети їх створення (асоціації, спрямовані на пропагування здорового способу життя, асоціації екологічного, скаутського напрямів діяльності, асоціації, покликані підтримувати та допомагати особам, які опинилися у скрутному становищі, асоціації, які мають за мету розвиток місцевих інтересів тощо). Також вони можуть бути вузько та широко діяльнісними, тобто спрямовані на задоволення інтересів виключно членів такої асоціації, або на загально місцевий, департаментний, регіональний чи національний розвиток.

До *дійових осіб асоціацій* належать безпосередньо члени асоціацій (особи, які сплачують членські внески), учасники, які не є безпосередніми членами таких асоціацій (меценати, спонсори, дарувальники тощо), особи, які беруть активну участь в організації та проведенні заходів, що здійснюються певною асоціацією, або особи, задіяні у адмініструванні асоціації [385].

Активна участь в асоціативному житті країни сприймається французами не тільки як питання дозвілля та зацікавленості, але й як певний громадський обов'язок, атрибут представників середнього класу та показник соціальної

значущості людини. Огляд основних показників та щільність створення асоціацій у Франції представлено у Додатку Ж. 2.

Своєрідністю французької нації є майже повне занурення населення у асоціативне життя країни. За останніми статистичними даними [361], у Франції на 65,59 млн. мешканців нараховуються більше 1,3 мільйона діючих асоціацій з вражаючою кількістю найманих працівників – майже 1,6 мільйони чоловік (переважно жінок) та загальним бюджетом, який сягає 70 мільярдів євро. Щорічний приріст таких об'єднань становить 70 тисяч асоціацій [361; 388]. Кількість діючих асоціацій Франції (за регіонами) станом на січень 2016 р. подано у Додатку Ж. 3.

Крім того, цифри показують, що кожен третій француз є членом щонайменше одного громадського об'єднання, тобто в асоціативному житті країни бере участь щонайменше 23 млн. осіб [238]. Діаграму членства французького народу в асоціаціях представлено у Додатку Ж. 7.

Асоціації Франції покривають практично усі сфери суспільного життя – від дозвілля і соціальної роботи до стратегічних досліджень. Останнім часом відмічається тенденція до зменшення кількості асоціацій із захисту загальних інтересів, і, відповідно, збільшення кількості асоціацій у сфері спорту та дозвілля [94]. З секторальним розподілом асоціацій за видами діяльності можливо ознайомитись у Додатку Ж. 6.

Згідно з першими дослідженнями Економічного центру Сорбони Матіс з питань діяльності асоціацій (CNRS-Matisse), проведеними у 2005–2006 роках, 45 % французів старше 15 років були членами як мінімум однієї асоціації, 58 % французів віком від 20 до 45 років вважалися членами щонайменше однієї асоціації. Принагідно зауважимо, що останніми роками відсоткові показники показали незначну динаміку росту, тоді як частка дітей-членів громадських об'єднань залишається сталою 1:4 продовж останніх 10 років [369; 388].

Отже, поглинання асоціативним життям третини населення країни надає широкі можливості для формування масової свідомості та впливу на органи державної та місцевої влади.

За статистичними даними дослідження центру Серфі, опублікованими в газеті Журналь офісьєль, 2006 та 2007 роки вважаються особливо плідними в плані створення асоціацій, проте фахівці відзначають певну нерівномірність їх появи. Ця нерівномірність пов'язана із затримкою економічного розвитку деяких регіонів Франції. Серфі стверджує, що більшість новоутворених асоціацій так чи інакше стосуються секторів культури, спорту, громадської діяльності та освіти (сфера спорту та культури разом представляють 60 % усіх асоціацій). Загалом у Франції розрізняють 16 секторів-напрямів можливої діяльності асоціацій. Зараз спеціально створена Міжвідомча делегація Соціальних інновацій та економіки (Délégation Interministérielle à l'Économie Sociale (DIES)), на яку покладається питання втілення нового спеціального проекту, розробленого урядом країни у тісній взаємодії із представниками асоціацій Франції WALDEC (Web Associations Librement Déclarées), спрямована на подальший розвиток асоціативного життя країни, працює над створенням нової номенклатури, яка включатиме 31 сектор діяльності.

Законодавством Франції передбачено існування двох основних типів асоціацій – *незадекларованої* (non déclarées) та *задекларованої* (déclarées). Процес створення асоціації не потребує дозволів з боку держави та не передбачає обов'язкової реєстрації (носить лише характер повідомлення). До першого типу асоціацій належать асоціації, про утворення яких держава не інформується, всі члени такого об'єднання виступають лише у ролі фізичних осіб та позбавлені права вступати у правовідносини як юридична особа. Другий тип асоціації реєструється шляхом повідомлення місцевої префектури. Разом з типовою формою повідомлень, заповнюється заява та прикріплюється розроблений та підписаний статут асоціації. Принагідно зазначимо, що відмовити у реєстрації асоціації при наявності всіх правильно заповнених документів не можливо, тож з моменту друку оголошення в офіційній газеті (Французький офіційний вісник), реєстрація вступає в силу та фіксує створення нової юридичної особи країни.

Задекларовані асоціації можуть в подальшому мати наступні статуси: суспільно корисна асоціація та визнана асоціація. Статус суспільно корисної асоціації надається Міністерством внутрішніх справ за запитом будь-якої заявленої асоціації. Умовами надання такого статусу є: безперервне існування асоціації впродовж трьох та більше років, діяльність у національному масштабі, присутність 200 та більше асоційованих членів, відповідний бюджет асоціації. Отримання такого статусу надає додаткові можливості об'єднанню щодо отримання державних субсидій, державної, спонсорської та благодійної підтримки.

Статус визнаної асоціації надається суспільно корисним асоціаціям профільними міністерствами та відображає привілейований характер взаємовідносин держави та асоціації. Надаючи згоду-погодження на реєстрацію асоціації такого типу, Міністерство підтверджує легітимність, донатотивність (надання певних гарантій для майбутніх донаторів, банків та спонсорів), автоматично визнає законність і обґрунтованість діяльності організації у відповідній галузі та зараховує її до субвенально-дотаційних організацій (можливість отримання субвенцій, базових, додаткових і реверсних дотацій з державного та місцевого бюджетів). Відповідно до виду своєї діяльності, одна й та сама асоціація може розраховувати на співпрацю з декількома міністерствами чи державними координаційними центрами. Отже, асоціація, що займається організацією та проведенням музичних вистав для дітей-інвалідів, наприклад, може звернутись одночасно до Міністерства охорони здоров'я і до Міністерства культури. Умови отримання згоди відрізняються у різних міністерствах, але загалом необхідно надати докази щодо діяльності асоціації протягом декількох років та дані про задовільне фінансове управління. Фінансування асоціацій із визнаним та суспільно корисним статусом подано у Додатку Ж. 5 "Розподіл субвенцій задекларованим асоціаціям та фундаціям Франції".

Французьким законодавством гарантується, що всі форми громадської ініціативи та активності можуть розраховувати на державну підтримку; тобто

всі пропозиції громадськості мають бути проаналізовані та вивчені з точки зору доцільності та можливості їх втілення. Аналіз та вивчення таких пропозицій не передбачає їх заборони, а лише може носити характер погодження програми заходів, або відтермінування проведення останніх з метою внесення певних змін (розширення програми, співучасть у організації, розробка детального плану заходів тощо). Крім державної підтримки, існує класична підтримка ідей та проектів неурядовими організаціями (церквами, благодійними організаціями) та традиційна підтримка громадськими об'єднаннями певної комуни, департаменту або регіону.

Розглядаючи механізми створення та функціонування асоціації, слід окреслити питання заборони асоціативної діяльності. Зазначимо, що заборонити або призупинити діяльність будь-якої асоціації можливо лише за рішенням суду, у випадку, коли буде доведено, що цілі такої асоціації не відповідають закону та моралі, погрожують цілісності держави, її устрою, або внаслідок кримінального розслідування. Крім того, Президент Франції та Префект району можуть заборонити деякі заходи (мітинг, хода тощо), які організовуються чи підтримуються асоціацією у випадку суперечності законам країни, створення погрози громадському порядку та безпеки [190].

Враховуючи факт відсутності у Франції спеціальних контролюючих органів щодо діяльності асоціації, а також заборону на втручання у внутрішні справи асоціації, місцевими префектурами та правоохоронними органами здійснюється лише контроль відповідності цілям заявленої діяльності на загальних умовах.

Візьмемо до уваги наявність спрощеної податкової системи (основна форма фінансової звітності асоціації – надання річного звіту органу центральної влади у департаменті), розширені фінансові звітності подаються лише при умові отримання державних субсидій та фінансової підтримки держави. Фінансування асоціацій здійснюється за рахунок членських внесків, прибутків від некомерційної діяльності (участь у благодійних ярмарках,

організація виставки-продажу власних робіт), спонсорської та благодійної допомоги та різних форм державної підтримки.

Вивчаючи питання правового підґрунтя діяльності громадських об'єднань, зауважимо, що до нормативно-правової бази, яка регулює безпосередньо організацію роботи із дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, належать:

1. Закон про асоціативні договори від 01 липня 1901 р.; пояснювальна записка від 7.08.2009 р. та сучасні роз'яснення до нього – Закон № 2011-893 від 28.07.2011 р.;
2. Декрет від 16.08.1901 р. про адміністративні заходи з втілення Закону про асоціативні договори;
3. Закон про волонтерську діяльність в асоціаціях від 23.05.2006 р.;
4. Національний проект щодо дітей та молоді (2010 р.).

Окрім цього, концептуальними орієнтирами є положення міжнародних документів, ратифікованих Францією:

1. Декларація прав дитини (1959 р.);
2. Конвенція ООН про права дитини (1989 р.);
3. Європейська Конвенція щодо здійснення прав дитини (1996 р.);
5. Маніфест молоді на XXI сторіччя (Світовий Парламент дітей) (1999 р.);
6. Протокол Конвенції ООН про права дитини на вільну комунікацію (2012 р.);
7. Конвенція щодо особистісних відносин дітей (2003 р.);
8. Європейська Хартія щодо участі дітей у місцевому та регіональному житті (2003 р.).

Законом 1901 року та сучасними доповненнями до нього (l'article 45 de la loi n°2011-893 du 28 juillet 2011 modifiant l'article 2 bis de la loi du 1er juillet 1901) передбачена можливість створення дітьми асоціацій з офіційно визнаним статусом з моменту досягнення *16-річного віку* при отриманні дозволу батьків чи опікунів. Офіційно визнаною є асоціація, яка має статут, органи управління

та внесена до переліку зареєстрованих асоціацій країни. До настання 16 років діти можуть бути “умовними” членами асоціацій (молодіжних чи створених дорослими, які працюють в інтересах дітей) – учасниками на добровільних засадах. В спеціальних інформаційних бюлетенях, які містяться на інтернет-ресурсах, у інформаційно-ресурсних центрах та шкільних установах, подана покрокова інформація щодо створення та подальшої діяльності такої дитячої асоціації (з особливим неформальним статусом, тобто без офіційного юридичного статусу).

На підставі обґрунтованого, уточнюємо зміст поняття “дитяче громадське об’єднання Франції” у контексті теми нашого дослідження. Отже, ***дитяче громадське об’єднання у Франції (дитяча асоціація)*** це – добровільне формування двох або більше дітей, які мають спільні інтереси і готові працювати в команді для досягнення певної соціально та особистісно значущої мети. Це об’єднання функціонує в одній із чотирьох можливих форм: дитяча асоціація, яка діє при молодіжних громадських об’єднаннях; дитяча асоціація, яка провадить діяльність у створених дорослими в інтересах дітей громадських об’єднаннях; дитяча асоціація, яка працює при закладі освіти; та дитяча асоціація, створена під егідою Національної мережі юніорських асоціацій Франції. Узагальнена характеристика форм існування сучасних дитячих громадських об’єднань у Франції подана у Додатку В.2 даного дослідження.

Як правило, більшість дитячих громадських об’єднань у Франції функціонують при молодіжних об’єднаннях чи об’єднаннях, створених дорослими в інтересах дітей. Найбільш відомими та численними громадськими об’єднаннями є: Федерація французького скаутського руху (Fédération du scoutisme français), Федерація скаутів та скауток (Fédération des éclaireuses et des éclaireurs), Ліга освіти (Ligue de l’enseignement), Асоціація чорнильних плям (Association Jets d’encre), громадське об’єднання “Молодіжний виклик” (Groupement d’intérêt public DEFI Jeunes), Федерація клубів “Знай та Захищай Природу” (Fédération des clubs Connaitre et Protéger la Nature), Асоціація молодих обранців (Association pour les Jeunes Elus), Дитяча католицька

організація (Action Catholique des Enfants), Рух дитячих євангелістів (Mouvement Eucharistique des Jeunes), Світ дітей (Paix des enfants), Національна асоціація дитячих та молодіжних рад (Association nationale des conseils d'enfants et de jeunes (Anacej)), Федерація Лео-Лягранжа (Fédération Leo-Lagrange), Національна федерація соціальних та соціокультурних центрів (Fédération nationale des centres sociaux et socioculturels), "Слоненя" ("ELEFANT"), "Тільки для дітей" ("Just pour les enfants"), "Простір для майбутнього" ("Espace pour l'avenir") та інші.

Окремої уваги заслуговують дитячі асоціації загально національного значення, які діють при закладах освіти (Дитячі ради, Будинки ліцеянтів, Будинки учнів коледжів тощо). Дитячі ради, які працюють під егідою Національної асоціації дитячих та молодіжних рад (L'association nationale des conseils d'enfants et de jeunes (Anacej)), являють собою громадські об'єднання дітей певного навчального закладу, створені задля реалізації їхнього права бути активними учасниками шкільного та громадського життя певного району. До таких рад можуть входити як окремі індивіди (діти, які є учнями означеного закладу), так і вже сформовані на базі цього навчального закладу дитячі громадські об'єднання певного спрямування. Будинки ліцеянтів та будинки учнів коледжів – це асоціації дітей-учнів ліцею чи коледжу відповідно, метою створення яких є отримання дитиною соціального досвіду, засвоєння культури життєдіяльності соціуму на прикладі діяльності освітньої установи. Такі асоціації можуть бути створені в будь-якому навчальному закладі країни, разом із їх визнанням, за ними автоматично закріплюється юридична адреса певного закладу та надаються приміщення задля проведення асоціативної діяльності. Докладний розгляд функціонування асоціації такого типу буде подано у наступному параграфі нашого дослідження.

Зростання громадянської активності підрастаючого покоління, постійна зацікавленість діяльністю асоціацій дітьми, позитивна динаміка аналізу роботи асоціацій, створених в інтересах дітей, призвели до необхідності внесення певних змін-доповнень в існуюче асоціативне життя Франції кінця XX –

початку ХХІ сторіччя. Так, дотримуючись основних пунктів Конвенції ООН про права дитини та Конституції Франції, визнаючи право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів та розуміючи, що до здійснення даного права не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб, французьке суспільство розробило та втілило у життя нову модель участі дітей у громадському житті країни. Мова йде про надання спроби кожній дитині створити об'єднання, яке буде мати майже всі атрибути асоціації у загальному значенні слова, але разом із тим не виступатиме як самостійно існуюча одиниця громадського суспільства.

У 1998 році було вирішено створити орган посередницької діяльності між державою, фахівцями соціально-педагогічної роботи та кінцевим бенефіціантом – дитиною. Об'єднання зусиль та виховних сил п'яти найпотужніших асоціацій: Ліги освіти (Ligue de l'enseignement), Асоціації чорнильних плям (Association Jets d'encre), громадського об'єднання “Молодіжний виклик” (Groupement d'intérêt public DEFI Jeune), Національної федерації соціальних та соціокультурних центрів (Fédération nationale des centres sociaux et socioculturels), Конфедерації будинків молоді та культури Франції (CMJCF: Confédération des Maisons des Jeunes et de la Culture de France), розробка концепції пріоритетів функціонування дитячих асоціацій та готовність до рішучих дій, призвели до зародження діяльності *Національної Мережі Юніорських Асоціацій Франції (Réseau National des Juniors Associations)*. Основним гаслом Мережі стає вислів “Ніколи не зарано діяти!!!” (додаток М. 1) Тож, з кінця ХХ сторіччя, кожна дитина з 11-річного віку має право на створення дитячого громадського об'єднання під патронатом Національної Мережі. Разом із прийняттям рішення двома або більшою кількістю дітей про спробу створити власну дитячу асоціацію (зауважимо, що всі дитячі асоціації створюються строком на 1 рік із можливістю щорічного подовження), діти розробляють та передають на розгляд план-проект, в якому описують мету та

завдання діяльності майбутньої асоціації. При отриманні схвального рішення щодо відповідності наданого проекту цілям новоствореної асоціації, дітям надаються певні привілеї, а саме: право на відкриття та користування власним рахунком у банківській установі (найпотужнішим банком-партнером Національної Мережі виступає банк *Crédit Mutuel*), діяльність такої асоціації підпадає під обов'язкове страхування ризиків, дітям – членам такого об'єднання надається постійна фахова підтримка шляхом закріплення за даною асоціацією координатора асоціативного життя певного департаменту тощо.

Задля зацікавленості дітей та для надання більшої значущості таким асоціації було вирішено створити окремий перелік таких об'єднань, розробити спрощений статут (зберігаючи основні пункти, як то “назва”, “місце знаходження”, “цілі”, “процедура прийняття рішень” тощо), ввести обов'язкові внески (дитяче об'єднання сплачує членський внесок у розмірі 15 євро на рахунок Національної Мережі) та, навіть, надати їм назву “дитячих асоціацій” (*junior association*), маючи на увазі спрощену форму такого об'єднання. Відразу зазначимо, що прикметник “юніорські” (за енциклопедичним словником *Larousse*) означає вікові обмеження 12–16 років, але насправді, Національній мережі вдалося розширити вікові рамки до 11–18 років.

Обов'язковим у діяльності Національної Мережі є аналіз та вивчення зворотнього ефекту своєї діяльності. Так, на сайті існує окремий розділ “Про нас говорять”, в якому зібрано всі посилання щодо участі Національної Мережі в асоціативному житті країни, представлено на ознайомлення згадування у пресі, на телебаченні тощо про діяльність Мережі та створених під патронатом цієї інституції дитячих об'єднань (Додатки П. 1, П. 2 даного дослідження).

Існування таких дитячих асоціацій є досить цікавим та новим для української науки і практики. Інформацію про їх діяльність ми можемо знайти на офіційних сайтах Міністерства Міста, Молоді та Спорту Франції [338], Національного інституту молоді та народної освіти, Центру молоді та молодіжної політики Франції [302], Ліги освіти [325], Мережі народної освіти [286] тощо.

У розумінні дитини, така дитяча асоціація є справжньою одиницею громадського суспільства Франції, тому що діяльність її майже тотожна до діяльності будь-якої асоціації країни. На рівні із юридично визнаними асоціаціями такі об'єднання беруть активну участь у житті кварталу, району або департаменту, організовують та проводять (при безпосередній участі координаторів Національної мережі) різні заходи, мають можливість звернутися та бути почутими на всіх рівнях тощо.

1998–2000 рр. стали роками пілотного проекту-дослідження щодо можливості втілення даної моделі асоціативного життя по всій території Франції. Експериментальною базою слугували перші тридцять дитячих асоціацій у 10-ти департаментах країни, які й підтвердили зацікавленість дітей такими об'єднаннями та бажання групуватись заради втілення своїх ідей та проектів.

У своєму звіті “Асоціативне життя дітей на прикладі Дитячої асоціації” професор Університету Парі VIII Д. Ф.-Бешман (Dan Ferrand-Bechmann) наголосив на необхідності подальшого втілення ідеї створення таких “міні” асоціацій та відзначив позитивні результати експерименту [288; 289].

Висновки даного дослідження (офіційно опубліковані у 2002 р.) свідчать, що основними цілями створення дитячих асоціацій під патронатом Національної Мережі Юніорських Асоціацій, діти-члени таких об'єднань визначили: дорослішання (18 %), спроба створити власне об'єднання (17 %), співпраця з друзями (15 %), спроба зробити щось корисне (13 %) [288]. Основними пріоритетами участі дітей у дитячих асоціаціях виступають: повага-статусність, свобода вибору, нові знайомства та цікаве проведення вільного часу. Кількість годин, які діти приділяють участі у діяльності своєї асоціації, становить приблизно п'ять годин на тиждень, які майже пропорційно розподілені між вільними днями – серединою, суботою та неділею. Аналіз даних щодо джерел фінансування дитячих асоціацій показує превалювання місцевих органів влади, Національної Мережі та департаментних інституцій, далі йдуть батьки та інші фізичні і юридичні особи. Майже половина дитячих асоціацій

віддала свої голоси на користь наявності Статуту об'єднання, банківського рахунку, адміністративних органів управління, протокольного досьє асоціації, членських внесків та правил внутрішнього порядку асоціації, що не є обов'язковими для дитячої асоціації, але вимагаються законодавством задля існування офіційно зареєстрованої асоціації. Опитування показало, що тривалість життєдіяльності таких асоціацій становить 6–12 місяців (з невеликою перевагою на користь піврічних, що в свою чергу пояснюється віковими особливостями – неможливістю зосереджуватися тривалий час на певному виді діяльності, досягненню основної мети та втіленням у життя проекту, заради якого і створювалась дана асоціація). Добре розуміючи намагання дитини спробувати себе у різних ролях, Національна Мережа пропонує відразу по закінченню певного проекту, розробити інший та створити нову дитячу асоціацію із урахуванням набутих умінь та досвіду.

Цікавим, на нашу думку, є гендерний, територіальний та віковий розподіли дітей-членів таких дитячих асоціацій: майже вдвічі активнішими виявилися хлопці та асоціації, які складалися виключно із представників чоловічої статі; статистика щодо територіальної участі дітей виявила перевагу на користь сільської місцевості; віковий зріз продемонстрував домінуючу позиції дітей у віці 15–17 років, наступною йде вікова група 13–14 років і замикає позицію 11-річний вік. Крім того, кількісний показник асоціацій, членами яких були діти-французи за походженням, у п'ять разів перевищують кількість асоціацій, в яких взяли участь діти мігрантів, переселенців, апатридів тощо [288]. Гендерний та віковий розподіли дітей-членів Національної Мережі Юніорських Асоціацій подано у Додатку М. 4.

Друге дослідження (2008–2009 рр.), яке було спрямоване на аналіз та вивчення досвіду, набутого дітьми під час їх активної участі у діяльності дитячих асоціацій, показує, що основними напрямками діяльності таких асоціацій є: анімаційна діяльність, втілення арт-проектів, культурний напрям, напрям солідарності, науковий, захист навколишнього середовища, організація розваг, ЗМІ тощо.

За даними Міністерства Міста, Молоді та Спорту Франції, зібраними разом із центром статистики Франції, станом на 01.01.2013 р., відсоткова частка дітей віком 5–18 років із загалу населення становить 18 %, що дорівнює приблизно 12 млн. дітей. За підрахунками Національної Мережі, щорічно членами дитячих громадських об'єднань Франції стають близько 8500 тисяч дітей, які створюють біля 900 дитячих асоціацій; середній вік члена такої асоціації становить 16,3 роки, середня кількість членів складає – 9,6 осіб [303], що в свою чергу підкреслює як зацікавленість молодого покоління в організованій співпраці, так і зростаючу значущість самих дитячих громадських об'єднань.

Враховуючи доступність автентичних першоджерел, спробуємо детальніше зупинитися на *спрощеній* процедурі створення та функціонування дитячої асоціації у Франції.

Перш за все зростаюча особистість має знайти односторонця (-ів) для організації власного дитячого громадського об'єднання. Мінімальна кількість членів асоціації становить 2 особи, віком 11–17 років (взагалі, створити дитячу асоціацію дозволено до 18-річного віку, але, беручи до уваги однорічний строк існування такої асоціації, максимально допустиме обмеження становить 17 років на момент її заснування).

Члени такої асоціації поділяються на членів – засновників (особи, які особисто беруть участь у створенні асоціації), членів-прихильників (особи, що входять в асоціацію через сплату членського внеску), почесних членів та членів, що вкладають гроші в асоціацію (найчастіше, ці члени не обіймають ніякої посади, але можуть вкладати фінансові чи матеріальні ресурси, впливати на імідж об'єднання або бути гарантом його діяльності).

Для полегшення вибору дитячим громадським об'єднанням напряму його подальшої діяльності, фахівці запропонували підростаючому поколінню долучитися до вже існуючих асоціативних напрямів (за паспортизацією квітня 2007 року) [346]. Найбільш популярними знов таки стають культурно-дозвільні та спортивні напрями діяльності.

Після цього слід підібрати назву такому об'єднанню. Задля уникнення її дублювання, дітям відкривається доступ до загальнодержавної паспортної бази громадських об'єднань [272]. Перевіривши унікальність назви майбутньої дитячої асоціації, діти визначають місце та адресу її діяльності. Досить поширеним місцем є заклади освіти, або фактична адреса перебування одного із його членів.

Організаційні аспекти, визначення мети, форм і методів діяльності кожної дитячої асоціації знаходиться у компетенції лідерів та членів таких об'єднань. Спрямованість їх діяльності є дуже різнобічною та цікавою. Так, об'єднання може мати на меті вивчення різновидів метеликів певного континенту або оволодіння азами магії, складання переліку назв для відкритих в майбутньому планет чи започаткування нових шкільних традицій – будь-що може зацікавити дитячий колектив та об'єднати його.

Основним документом дитячої асоціації (як і будь-якої іншої) є статут. Нами вже було наголошено на його необов'язковості, але для надання більшого соціального та юридичного статусу, багато дітей ухвалюють рішення на його користь. У спрощеному “дитячому” статуті присутні майже всі складові справжнього документу (назва, місце реєстрації, структура асоціації та органи управління, процедури прийняття рішень, збільшення/зменшення кількості учасників, фінансування об'єднання тощо), за виключенням деяких пунктів як то трудові відносини із найманими працівниками, волонтерами, передача та відчуження майна, припинення діяльності асоціації, її ліквідація тощо.

Якщо мова йде про багаточисельне дитяче громадське об'єднання, у такому статуті слід передбачити керівні/адміністративні та колегіальні органи управління з чітко прописаним розподілом функцій та обов'язковою наявністю замісників як цього вимагає Закон про асоціативні договори 1901 р. (вся інформація щодо процедури обрання органів управління, розподілу повноважень серед членів об'єднання тощо подано у довідниковій літературі, на сайтах відповідних міністерств та відомств та у ресурсних центрах країни). До керівних належать Генеральна асамблея, або як її називають Бюро (le

Bureau); колегіальні органи представлені Радами (le Conseil) та Генеральною асамблеєю –Зібранням (l'Assemblée Générale).

Бюро представляє собою центр управління та прийняття щоденних рішень. Загалом до його складу входять Президент (Le président), Секретар (Le secrétaire) та Скарбник (Le trésorier), чії функції, об'єм повноважень, спосіб призначення мають бути передбачені статутом чи внутрішніми положеннями. Найчастіше Президент, організовуючи та контролюючи діяльність всього об'єднання, має представницькі функції, виконує щоденні обов'язки управляючого, дотримуючись прийнятих Генеральною асамблеєю та Адміністративними радами рішень. Скарбник виконує функції бухгалтера асоціації. Секретар займається документообігом організації: відповідає за кореспонденцію, складає протоколи засідань, звіти, стежить за веденням реєстрів та архівів.

Колегіальні органи управління – Колегіальна Рада зобов'язана слідкувати за діяльністю асоціації та виконанням прийнятих рішень. Вона складається із змінної кількості управляючих, обраних на Генеральній асамблеї.

Ще одним атрибутом дитячих асоціацій, який надає впевненості та соціальної ваги, є створення та підтримка роботи власної інтернет-сторінки, чи, навіть, цілого міні-сайту. За даними анкетного опитування 2013 р., інтернет використовується переважно для зв'язку із існуючими та залучення нових членів об'єднання, для поширення інформації про діяльність, зв'язку з іншими об'єднаннями, інформування громади про заходи, які організовує асоціація чи в яких вона бере участь, збору коштів тощо (Додаток Ж. 8).

Підбиваючи підсумок, можемо констатувати, що діяльність дитячих громадських об'єднань у Франції можна охарактеризувати як різноспрямовану з точки зору досягнення остаточної мети та однопланову у питаннях вирішення конкретних проблем суспільства, дітей та молоді. Свідома активна участь підростаючого покоління у дитячих громадських об'єднаннях Франції надає чимало переваг: діти отримують нові знання, вміння та досвід виконання громадянських обов'язків, вивчають процедуру ухвалення та впровадження

рішень, розвивають лідерські якості та власний потенціал, знаходять нові шляхи самореалізації, розширюють мережу соціальних контактів тощо.

Досить цікавим виявилось намагання французького суспільства забезпечити можливість кожної дитини реалізувати себе, зробити власний внесок у розбудову асоціативного напрямку розвитку держави. Так, з метою сприяння розповсюдженню та розвитку колективної діяльності дітей, їх раннього занурення у життя громадських об'єднань країни, розкриття та виявлення власних можливостей кожної дитини у Франції, юні представники суспільства отримали можливість створювати дитячі асоціації під егідою закладів освіти, в яких вони безпосередньо навчаються або під патронатом Національної Мережі Юніорських Асоціацій. Як було зазначено, такі дитячі асоціації не мають всіх прав та обов'язків порівняно із іншими діючими асоціаціями, але завдяки прагматично зваженому та педагогічно керованому підходу до процесів створення та подальшого їх функціонування, справедливо вважаються першою сходинкою до активного асоціативного життя Франції.

Висновки до першого розділу

На підставі осмислення теоретичних засад досліджуваної проблеми *розкрито* генезу становлення соціально-педагогічної роботи у Франції, *надано* уточнену періодизацію соціально-педагогічної роботи; зроблено висновок, що соціально-педагогічна робота у Франції має довгу і цікаву історію розвитку та спирається на принципи гуманізму, демократизму, відкритості, толерантності, міжвідомчої, міжсекторної взаємодії.

З'ясовано, що структурно соціально-педагогічна робота у Франції поділяється на чотири сектори: Спеціалізоване виховання, Спеціалізована соціальна превенція, Міжнародний солідаритет, Соціальне втручання.

Схарактеризовано молодіжну політику Франції, яка є активною складовою соціальної політики країни. *Встановлено*, що ключова роль у визначенні мети, завдань, напрямів та пріоритетів французької молодіжної

політики відводиться державі; її стратегія базується на основних принципах демократичності, ефективності та узгодженості діяльності всіх гілок влади. До своєрідних особливостей організації такої політики належать: структурованість, субсидарність, комплексність, співпраця всіх гілок влади із громадськими об'єднаннями та громадами на місцях, регулярний моніторинг проблем молоді, розробка комплексних заходів з питань культурно-морального виховання підростаючого покоління тощо. Серед особливостей її реалізації зазначимо складну організацію, високу долю фінансових витрат на соціальні програми та проекти, існування великої кількості галузійних професій, розвинену систему допомог та значну кількість суміжних суб'єктів діяльності.

Уточнено зміст поняття “дитяче громадське об'єднання Франції” у контексті теми нашого дослідження, *розкрито* особливості створення та функціонування дитячих громадських об'єднань Франції, зокрема намагання французького суспільства розвивати дитяче асоціативне життя. З метою сприяння розповсюдженню та розвитку колективної діяльності дітей, їх раннього занурення у життя громадських об'єднань країни, розкриття та виявлення власних можливостей кожної дитини у Франції, юні представники суспільства мають можливість створювати дитячі асоціації певних форм існування. Такі дитячі асоціації справедливо вважаються першою сходинкою до активного асоціативного життя Франції.

Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції визначається одним із пріоритетних напрямів соціальної роботи. Такі об'єднання завдяки злагодженій роботі всіх соціально-виховних сил середовища отримують реальний практичний досвід виконання громадських обов'язків.

Констатовано, що концептуальними засадами соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції є: положення чинного законодавства із зазначеної проблеми, базові цінності Республіки Франції, основні ідеї щодо змісту і завдань молодіжної політики, принципи, на основі яких здійснюється соціально-педагогічна діяльність. Конкретизуючи

окреслене, до концептуальних засад соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями віднесено: традиційність, шанування цінностей Республіки (свобода, рівність, братерство, світськість), врахування національних надбань при адаптації передових світових технологій, намагання максимально об'єднати громаду навколо вирішення питань певного регіону, ідея створення оптимальних умов для анімаційної діяльності у відкритому середовищі, об'єднання всіх виховних сил найближчого оточення, становлення незалежного (у питаннях освіти, виховання, безпеки, відпочинку, спорту, культури, мобільності, цілеспрямованості, соціальної та професійної підготовки, соціальної та професійної інтеграції тощо), законослухняного громадянина свої держави, компетентного та здатного виборювати свої права, свободи й національну ідентичність у світовому просторі; залучення емігрантів до активного суспільного життя країни; пошук спільних рис, вибудовування єдиного культурного простору для розвитку свідомої та незалежної особистості в умовах міжкультурної інтеграції.

Організаційними засадами соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції визначено: поетапність становлення такої роботи, виокремлення її секторів; особливості організації і реалізації молодіжної політики як складника соціальної політики Франції; питання спеціалітету та алгоритм створення, функціонування і поширення діяльності дитячих об'єднань на рівні Республіки.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТОВО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ФРАНЦІЇ

2.1. Зміст, напрями, форми та методи соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції

Франція намагається надати дитячим та молодіжним громадським об'єднанням всіляку змістово-технологічну підтримку, розуміючи важливість самореалізації особистості шляхом її активної участі у громадському житті саме в дитячому віці, особливо в підлітковий період – період культурної ідентифікації та реалізації соціальних потреб, інтересів та здібностей. На підставі європейського принципу “Жодних рішень про молодь без молоді”, країна сприяє діяльності таких дитячих громадських об'єднань та залученню молодої людини до розроблення та прийняття рішень на національному, департаментному та місцевому (комунному) рівнях. Слід зазначити, що соціальна та педагогічна складова кожного такого рівня, підпорядковуючись загальнодержавним напрямам, має певні відмінності у пріоритетних проблемах соціально-педагогічної роботи.

Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції відбувається на рівні закладів соціально-педагогічної інфраструктури (закладів освіти, організацій соціально-педагогічного спрямування: соціальних служб, центрів соціально-психологічної допомоги, медико-соціальних центрів, клубів дітей та молоді, неурядових організацій соціально-педагогічного спрямування тощо) і на рівні органів місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади.

До основних *функцій* закладів соціально-педагогічної інфраструктури Франції належать: *діагностично-прогностична* (вивчення і оцінювання особливостей діяльності дитячих громадських об'єднань та оточуючого соціального середовища, прогнозування перспектив розвитку особистості у

певному колективі), *профілактично-захисна* (спрямування на дотримання соціальних норм та правил поведінки, проведення змістовного дозвілля, забезпечення захисту прав дітей, представлення їхніх інтересів, забезпечення соціально-психологічної імунізації щодо негативних явищ суспільного життя, яке здійснюється через комплекс профілактичних заходів), *консультативна* (надання порад, рекомендацій членам громадського об'єднання, батькам), *організаторська* (організація соціального менеджменту, залучення сім'ї, представників громадськості та місцевих суб'єктів виховної діяльності до соціально-педагогічної роботи), *координаційно-посередницька* (налагодження взаємодії між різними соціальними інституціями, координація зусиль виховного середовища), *фандрейзингу* (пошук додаткових фінансових, матеріальних, людських ресурсів для соціально-педагогічної роботи).

Соціально-педагогічна робота у Франції, уособлюючи собою систематичні заходи, спрямовані на поліпшення пристосування кожної зростаючої особистості до суспільного життя країни, проводиться задля отримання дітьми певних послуг, а саме: педагогічних (просвітницьких та розвиваючих), психологічних (діагностичних та корекційних), соціально-медичних, оздоровчих, юридичних та інформаційно-довідкових.

До *функцій* органів місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади зараховують *координацію* системи соціально-педагогічної роботи певного регіону, *здійснення науково-методичного, інформаційного та фінансового забезпечення* організацій та установ, що проводять соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями, *моніторинг* виконання рішень органів місцевого самоврядування та виконавчої влади суб'єктами соціально-педагогічної роботи. Базується така робота на постулаті рівності кожного громадянина, розглядається як скоординована робота суб'єктів та здійснюється з метою надання правових, економічних, організаційних та інформативних консультацій, спрямованих на розвиток сучасної, вільної, автономної та гармонійно розвиненої особистості, яка працює

у колективі, живе у тісній взаємодії з оточуючим середовищем та здатна вести конструктивні діалоги світового рівня.

Організація соціально-педагогічної роботи з дитячими об'єднаннями здійснюється на засадах соціального обслуговування, надання соціальної та педагогічної допомоги у створенні необхідних умов задля забезпечення прав кожної дитини, можливості для саморозвитку, збереження її здоров'я тощо і спирається на *соціально-політичні* (визначають основні вимоги соціальної політики держави щодо дітей та молоді), *організаційно-управлінські* (забезпечують практичне втілення соціально-політичних принципів у системі соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю), *діяльнісно-функціональні* (визначають сукупність вимог щодо технологічного забезпечення соціально-педагогічної роботи з дитячими колективами) чинники та принципи міжвідомчої взаємодії.

Змістом соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями є вивчення соціально-психологічних особливостей дитячого об'єднання з метою своєчасного виявлення та вирішення соціально-педагогічних проблем, спонукання до самоорганізації, самостійності та відповідальності кожного його члена, захист прав, інтересів та свобод дітей, забезпечення рівних можливостей, соціально-психологічна допомога та підтримка дітей в кризових ситуаціях шляхом з'ясування проблеми, розробки та обговорення плану дій, допомоги в пошуку виходу з проблеми, координація зусиль найближчого оточення, налагодження продуктивних групових та міжгрупових стосунків, посередництво в творчому розвитку кожної особистості та дитячого об'єднання в цілому, підтримці соціальних ініціатив, стимулювання соціально значущої діяльності дітей (анімаційна, волонтерська роботи, благодійницька діяльність, активна участь у суспільному житті регіону тощо).

Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями Франції в контексті цілеспрямованого впливу на життєвий простір дитини

пов'язана із задоволенням та вирішенням життєвих проблем і здійснюється за низкою напрямів.

Проаналізувавши праці французьких дослідників, фахівців з соціальної та соціально-педагогічної роботи (Я. Дівер [284], Е. Жовелен [306], Ж. Анрі [301], Ф. Лебон [315], Н. Руку [372]), визначимо такі *напрями соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими організаціями*:

- створення соціально-психологічних “портретів” дитячих асоціацій, вивчення їх запитів;
- організація соціально значущої діяльності дітей у відкритому середовищі (поширення анімаційної діяльності);
- соціально-правова підтримка і захист дитячих громадських об'єднань;
- науково-методичний супровід та кадрове забезпечення;
- соціально-педагогічна допомога в отриманні фінансової чи матеріальної підтримки;
- суспільне сприяння діяльності дитячих об'єднань;
- координація міжнародної співпраці дитячих та молодіжних громадських об'єднань.

Соціально-педагогічна робота з *напрямку створення соціально-психологічних “портретів” дитячих асоціацій, вивчення їх запитів* фокусується на аналізі особливостей асоціації, на з'ясування її інтересів, бажань і можливостей, спрямовується на вивчення соціально-психологічного клімату в дитячому колективі, виявлення факторів, що ускладнюють підвищення ефективності його діяльності, вибір відповідно до виявленої мотивації оптимальних форм і методів роботи для подальшого розвитку соціальної ініціативи дитячого громадського об'єднання.

Робота зі створення соціально-психологічних “портретів” здійснюється за допомогою спостереження, бесід, аналізу продуктів діяльності, тестування, анкетування тощо. Критеріями оцінки діяльності у цьому напрямі частіше за

все є: адаптаційні можливості, ініціативність, лідерські якості, комунікативні та емпатійні здібності, творчість, конфліктність членів асоціації тощо.

Важливим є напрям *організації соціально значущої діяльності дитячих асоціацій у відкритому середовищі*. Робота у цьому напрямі реалізується шляхом поширення анімаційної діяльності (роль та місце анімації у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями буде розглянуто в наступному параграфі) і спрямовується, насамперед, на різнопланову практичну реалізацію потенціалу кожного дитячого об'єднання в цілому та кожного його індивіда зокрема, отримання вмінь взаємодії з конкретним соціальним середовищем, на соціальну адаптацію дитини та стимулювання до активної участі у громадському житті. Задля цього фахівці ознайомлюють (за допомогою бесід, роз'яснень, соціальної реклами, відео матеріалів тощо) членів дитячих громадських об'єднань із роботою Національної Молодіжної Ради (Conseil National de la Jeunesse (CNJ)), яка складається з 176 делегованих департаментами, асоціаціями, спілками, навчальними закладами, політичними партіями представників підростаючого покоління та зорієнтована на активну участь у національних та міжнародних заходах шляхом залучення великої кількості молоді країни. CNJ є правонаступником діяльності дитячих громадських об'єднань, має підтримку з боку державних та недержавних організацій та об'єднань і відкриває широкі можливості для членів таких громадських об'єднань [263].

Цікавим, на нашу думку, є залучення дітей та дитячих громадських об'єднань до постійно діючих правово-організаційних динамічних механізмів розвитку територіальної соціальної системи – Місцевих освітньо-виховних проєктів (Projet Éducatif Local, PEL), які, з моменту заснування були покликані консолідувати виховні сили певного регіону задля наповнення життя дітей та молоді педагогічно змодельованим змістом. Поступово такі проєкти перетворилися на місцеві організаційно-виховні програми. В проєкті беруть участь національні відділи освіти, культури, представники асоціативного сектору регіонів та департаментів, асоціації, діяльність яких так чи інакше

пов'язана із дітьми, молоддю, дитячими та молодіжними об'єднаннями. Загальна концепція проекту, його чітка юридично прописана процедура та свобода регіонів, отримана в наслідок децентралізації країни, дозволяють кожній адміністративно-територіальній одиниці Франції створювати проекти з урахуванням власних пріоритетів. Основними ідеями є розробка плану організації дозвілля у відкритому середовищі, розвитку, інтеграції зростаючої особистості та виховання за чотирма напрямками: спорт, наукова, технічна та художня діяльність [66].

Розвиток ініціативності молодшої людини, забезпечення її природнього прагнення діяти розглядається фахівцями Франції як необхідний елемент подальшого розвитку кожного дитячого об'єднання. Міністерство Міста, Молоді та Спорту у 2002 р. розробило та втілило державну національну програму проектної підтримки молодих людей 11–30 років “Envie d’agir” (“Бажання діяти”). Ця програма стимулює ініціативу, творчість, сміливість і надає педагогічну, технічну та фінансову підтримку дитячому проекту з моменту його створення до стадії його впровадження. Основним завданням проекту “Envie d’agir” є розвиток незалежності, особистої та колективної відповідальності, виявлення талантів та скритих можливостей особистості, набуття практичного досвіду, забезпечення позитивного іміджу дітей та молоді у суспільстві. Генератором програми виступає Міністерство Міста, Молоді та Спорту Франції, практичним втіленням займаються місцеві муніципальні служби при безпосередній співпраці з фахівцями соціально-педагогічної сфери.

Останнім часом програма “Envie d’agir” реалізується за двома векторами: *відомчим вектором* – “Молодіжний проект”, який являє собою підтримку проектів початкового рівня, спрямованих на участь молоді у суспільному житті, стимулювання проектів місцевого лідерства та соціальної єдності; *регіональним вектором* – “Молодіжний виклик”, який надає допомогу у втіленні глобальних проектів, які мають на меті вплив на особисте життя молодого покоління.

Соціально-педагогічна робота зі стимулювання соціальної ініціативи здійснюється переважно у групових та масових формах за допомогою методів

формування свідомості (прикладу, переконування), методів організації діяльності (тренування, доручення), методів стимулювання діяльності (заохочення, схвалення, позитивного підкріплення, змагання), методів самовиховання (самонаказ, самонавіювання, рефлексія). Крім ознайомлення із діючими проектами, передбачається і проектна діяльність, допомога у розробленні власних програм, надається вичерпна інформація щодо способів втілення таких програм та отримання бажаних результатів. Цікавими та найбільш ефективними є метод рольової гри, який був дещо трансформований з врахуванням національного підходу (сутність цього методу полягає у наданні кожній дитині можливості спробувати власні сили у різних іпостасях в рамках одного сеансу), метод активного спілкування, проб та помилок та сквош-метод.

Зокрема, особливість методу рольової гри полягає у тому, що перед реалізацією запланованих заходів (екскурсії, відвідування підприємств та установ, вуличні акції, концерти, вистави тощо), суб'єкт соціально-педагогічної роботи розподіляє ролі та проводить відповідну бесіду із членами дитячих громадських об'єднань щодо певних процедурних моментів (подача заявки на проведення заходу, реєстрація учасників заходу, запрошення гостей), програє із ними можливі ситуації (зустріч із директором закладу, розмова із працівниками певної установи, організація запрошених), обговорює шляхи подолання прогнозованих труднощів (неполадки із технічними засобами, недостатня кількість людей, втрата інтересу до заходу, різні форс-мажори) тощо.

Метод активного спілкування полягає у ознайомленні дітей із мовленнєвим етикетом, правилами ведення діалогу, підтримування бесіди, розширення тематики виступу.

Метод спроб та помилок базується на наданні можливості кожному дитячому об'єднанню самостійно вирішити якесь питання через прояснення незрозумілого (самостійна організація невеликого вуличного заходу, розробка програми канікулярного відпочинку, відкриття виставки-продажу товарів власного виробництва тощо), обговорення можливих проблем і труднощів, знаходженням шляхів подолання перешкод. Головною умовою є обов'язковість

кожного дитячого колективу після проведення аналізу помилок спробувати ще раз та цього разу досягти успіху. Роль фахівця не обмежується лише роз'яснювально-виховною роботою, а спрямовується на зацікавленість дитячого об'єднання врахувати власні помилки задля досягнення певної мети.

Суть сквош-методу полягає у наданні відповідей тільки у випадку отримання запитань. Тобто відповідальна особа не навчає та не розповідає про щось із власної ініціативи, не отримавши чітко сформульованого запитання від членів дитячого громадського об'єднання. Діти мають перш за все спробувати знайти відповідь самостійно, або ж з'ясувати, що саме є незрозумілим чи недостатньо висвітленим для них з широкого загалу інформації. Різновидом такого методу є метод *trouve réponse* (знайди відповідь). Відмінною рисою цього методу є необхідність спочатку знайти власну відповідь, або запропонувати декілька варіантів для обговорення, а лише потім, маючи при собі відповідні матеріали щодо даного питання, звертатися за роз'ясненнями до фахівців.

Соціально-правова підтримка, захист дитячих об'єднань має на меті широке інформування підростаючого покоління з питань їх прав і обов'язків. Робота у цьому напрямі здійснюється шляхом ознайомлення дітей-членів дитячих громадських об'єднань (бесіди, групові наради, круглі столи, обговорення) із існуючим державним, департаментним та регіональним законодавством щодо порядку організації, існування та розвитку дитячого громадського об'єднання, органів його підтримки, їх повноважень, відповідальності тощо. Така діяльність передбачає насамперед надання постійного доступу до інформаційних ресурсів, покликаних полегшати життя дитини в мінливих умовах сьогодення, та спрямована на подолання труднощів та непорозумінь на шляху особистого розвитку індивіда у дитячому громадському об'єднанні.

Брак інформації, яка є життєво важливим інструментом прагнень молодого покоління до незалежності та побудови власної моделі життя, довгий час вважався серйозною проблемою для дітей Франції. Задля вирішення цього

питання Міністерством Міста, Молоді та Спорту разом з 22 Міністерствами Франції створено національний центр обігу документації – Молодіжний центр інформації та документації (Centres d'Information et de Documentation pour Jeune (CIDJ)) і регіональні молодіжні інформаційні центри (Centre Régional d'Information Jeunesse (CRIJ)). Схематичне зображення інформаційно-ресурсних центрів подано у Додатку 3.

Суб'єктами соціально-педагогічної роботи постійно проводяться заходи у формі консультацій та тренувань щодо доступу до перевіреної, оновленої та безкоштовної інформації, в т. ч. нормативно-правової. Саме для таких цілей було створено Міжвідомчий портал www.jeunesse.gouv.fr, який представляє собою загальний сайт практичної інформації (базова інформація і понад 600 посилань) та несе відповідальність за інформування дітей і молоді з соціальних питань, та офіційний сайт французької адміністрації www.associations.gouv.fr, з розділом “Асоціації” та постійно діючим чат-сервісом для оперативної відповіді на запитання дітей та молоді щодо асоціативного життя країни. Іншими формами соціально-педагогічної роботи з цього напрямку є зустрічі, круглі столи, акції, конкурси, фестивалі, організовані у партнерстві з територіальними адміністративними організаціями, державними установами та іншими громадськими об'єднаннями. Фрагмент сторінок сайту Міністерства міста, молоді та спорту подано у Додатках К. 1, К. 2.

Соціально-правова підтримка і захист як напрям соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями також передбачає виявлення та запобігання негативним факторам, які впливають, або можуть вплинути на дитячий колектив. Так, фахівці з соціально-педагогічної роботи разом з дитячими громадськими об'єднаннями влаштовують масові акції “Ні” жорстокому поводженню з дітьми”, “Захистимо дітей”, “SOS! Дитина в небезпеці!!!” тощо.

Крім того, цей напрям зосереджує увагу і на формуванні у зростаючої особистості здорового способу життя. До вирішення питання підтримки дітьми та дитячими колективами здорової фізичної форми долучаються муніципальні

служби пропаганди здорового способу життя серед дітей, дитячі соціальні служби, фахівці медичної сфери, волонтери тощо. Сумісними зусиллями проводяться різні акції (“Діти за здоровий спосіб життя”, “Здоров’я – найбільше багатство людини”), фестивалі (“Вільна молодь”, “Молодь фест”), лекції, бесіди, вебінари соціально-профілактичної дії.

У цілому обов’язковою складовою соціально-педагогічної роботи з дитячим колективом є втілення ідеї “об’єднання об’єднань”, яка полягає у намаганні держави започаткувати щось на зразок загальнонаціонального громадського руху. Відтак, у Франції активно підтримуються групові та масові форми роботи переважно із соціально-профілактичним змістом.

Науково-методична підтримка реалізується через надання та роз’яснення інформації щодо роботи консультативних центрів, організації експериментальних майданчиків, реалізації інноваційних програм та проектів дитячих і молодіжних об’єднань.

Соціально-педагогічна робота у цьому напрямі передбачає ознайомлення зі спеціальними виданнями щодо поліпшення умов функціонування дитячого громадського об’єднання. До таких видань можна зарахувати: “Полегшення діяльності асоціації” (“Simplifications pour les associations”), “Посібник із допомоги створення дитячих громадських об’єднань” (“Etre jeune et s’engager dans la vie associative”), “Безкоштовні поради для Вашого громадського об’єднання” (“Le kit gratuit pour votre association”), “Посібник волонтера” (“Le guide du bénévolat”), “Посібник мецената” (“Le mécénat : deux guides”), “Рекомендації з процедури оформлення субвенції у 2014 році” (“Procédure de transmission des subventions versées en 2014”), “Юридичний та податковий посібники” (“Guide juridique et fiscal”)] тощо, які розповсюджують у школах, закладах позашкільної роботи, дитячих та молодіжних центрах та інших організаціях у паперовому вигляді та знаходяться на інформаційних сторінках у мережі інтернет. Фрагменти посібників подано у Додатку Л. 1, Н.

Кадрова підтримка полягає у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації фахівців по роботі з дитячими асоціаціями (в тому числі й на запит

координаторів асоціативного життя певного департаменту) та їх лідерів (передбачено проведення спеціалізованого 4–8 тижневого навчання, переважно у канікулярний період, дітей-лідерів дитячих громадських об'єднань), проведення різного роду лекцій, тренінгів, майстер-класів, семінарів, конференцій, брифінгів тощо.

Для соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями Франція готує фахівців з відповідними дипломами народної чи університетської освіти (питання спеціалітету працівників соціально-педагогічної сфери та їх підготовка висвітлено у параграфі 2.2).

Соціально-педагогічна допомога в отриманні фінансової чи матеріальної підтримки здійснюється шляхом різнопланової діяльності на загальнонаціональному, регіональному, департаментному та місцевому рівнях. Соціально-педагогічна робота у цьому напрямі зосереджується на забезпеченні постійного зв'язку дитячого об'єднання із делегатом з асоціативного життя (DDVA) певного регіону, підготовці та подачі необхідних документів щодо діяльності дитячого об'єднання задля можливості отримати фінансову чи матеріальну підтримку. Нагадаємо, що громадські об'єднання країни, які мають національно акредитований статус “суспільно корисних” асоціацій, діяльність яких визначена корисною для суспільства і спрямована на глобальне соціальне становлення, розвиток і самореалізацію індивіда в суспільному житті можуть отримувати часткове бюджетне фінансування своєї діяльності. Нині у Франції існують понад 500 організацій національної та понад 36000 місцевої акредитації [237]. Схему субвенційних надходжень подано у Додатку Ж. 5.

Сприяння суспільній підтримці діяльності дитячих об'єднань носить як загальнодержавний, так і місцевий характер. Так, сприяння на державному рівні здійснюється переважно через широке інформування громадськості щодо діяльності дитячих асоціацій, а також через створення та заохочення структур, що сприятимуть подальшому розвитку дитячих організацій (асоціацій, фондів, федерацій тощо).

З метою сприяння суспільній підтримці діяльності дитячих об'єднань муніципальні соціальні служби мають у своєму розпорядженні графік заходів із соціально-педагогічної роботи певного регіону. Так, служби соціальної допомоги дітям (*Aide sociale à l'enfance (ASE)*) при активному залученні місцевих дитячих громадських об'єднань проводять різноманітні акції колективного характеру та низку профілактичних заходів. У такий спосіб вони популяризують діяльність дитячих асоціацій, поширюють інформацію про них і водночас підтримують їх діяльність.

Для глибокої характеристики соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції за означеними вище напрямками необхідно враховувати регіонально-історичні, соціально-економічні, культурно-ідеологічні особливості кожного департаменту країни (беручи до уваги факт закінчення процесу децентралізації, який призвів до надання більш широких повноважень щодо здійснення соціальної політики на місцях). Так, з метою забезпечення виконання першочергових завдань регіонів, успішної педагогізації соціальних проектів з урахуванням місцевого вектору розвитку молодіжної політики, введено в дію спеціальні регіональні програми соціально-педагогічної роботи, які дозволяють, спираючись на основні засади державної молодіжної політики країни, варіювати з її основними напрямками. Яскравим прикладом таких програм є “Політика Міста” (“*Politique de la ville*”), яка була впроваджена на початку 1980-х років та представляла собою проект соціального, економічного та асоціативного розвитку певного району з урахуванням в першу чергу історичних та культурних особливостей його мешканців.

Програма “Контракт Міста” (“*Contrat de Ville*”) – це вузькоспеціалізована програма, започаткована в 1989 році та спрямована на покращення асоціативного життя регіону. Програма передбачає широке залучення іммігрантів до асоціативного життя міста з метою подальшого поширення діяльності громадського об'єднання на їхні країни-батьківщини [378].

Отже, маючи на увазі наявність комплексу місцевих заходів (відрізняються за змістом діяльності, формою і методами роботи, враховують діапазон інтересів і потреб дітей певного регіону) та необхідність втілення регіональних освітньо-виховних програм, завданням працівників, які здійснюють соціально-педагогічну діяльність, стає активне залучення більшої кількості дитячих громадських об'єднань до реалізації місцевих заходів і програм. Саме цим пояснюється активна участь дитячих об'єднань у шкільній та вуличній соціальній роботі.

За координацію міжнародної співпраці дитячих і молодіжних громадських об'єднань відповідає Відділ міжнародної координації співробітництва дитячих та молодіжних громадських об'єднань. Роль фахівця відділу полягає у допомозі в оформленні портфоліо кожного дитячого об'єднання, посередництві в пошуку зарубіжних партнерів та у налагодженні подальшої співпраці дитячих асоціацій на міжнародному рівні.

Узагальнюючи, зазначимо, що основною *метою* соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями країни є організація процесу набуття і збагачення досвіду виконання певних громадських обов'язків та усвідомлення дитиною своїх прав та обов'язків. Соціально-педагогічна робота з такими об'єднаннями реалізується (згідно національного плану розвитку асоціативного життя) за двома векторами: анімаційним (проведення дитячих та молодіжних акцій, організація заходів, спортивних змагань, змістовного дозвілля тощо) та освітньо-виховним (втілення у життя навчальних і освітніх програм та проєктів з підготовки дітей до самостійного (дорослого) життя).

На фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну роботу, покладається вирішення питання ранньої професіоналізації дитини-члена дитячого об'єднання (професіоналізація визначається Національною програмою розвитку молодіжної політики 2013 року одним із бажаних напрямів соціальної та педагогічної діяльності [360]).

Основним методом початкового етапу професійного становлення є метод проєктування, спрямований на оволодіння практичними фаховими вміннями.

Практико-діяльнісна основа такої роботи має на меті організацію дитячим громадським об'єднанням екскурсій, ознайомчих зустрічей, майстер-класів на передових підприємствах та організаціях певного регіону. Діти отримують можливість не тільки спостерігати за діяльністю фахівців, а й що найцінніше – взяти особисту участь у процесі виробництва. Майже кожне велике підприємство країни має виставкові зали або шоу-руми для розвитку практичних умінь у дітей. Важлива роль при проведенні соціально-педагогічної роботи відводиться батькам дітей-членів дитячих громадських об'єктів та волонтерам. Їх допомога вбачається в організації зустрічі дитячого об'єднання з представниками трудового колективу задля ознайомлення з робітничою атмосферою та занурення дітей у справжні виробничі відносини. Під час такої зустрічі обов'язковим є присутність координатора дитячого громадського об'єднання та відповідальної особи за охорону праці від виробництва або представника з охорони праці даного району. Процедура отримання погодження на відвідування підприємства дитячим колективом дуже легка. Крім запланованих екскурсій (мається на увазі наявність так званого щорічного календарного плану екскурсій, які організовуються за безпосередньої участі регіональних та департаментних дирекцій Молоді, спорту та соціальних об'єднань (DRJSCS, DDCS, DDCSPP), існує можливість самостійного вибору підприємства або установи для відвідування. Зацікавившись процесом виробництва будь-якого підприємства, Президент дитячого громадського об'єднання має право звернутися особисто, або за посередництвом регіонального координатора до дирекції із запитом на відвідування. Керівник підприємства має запропонувати кілька дат на погодження дитячому об'єднанню. Колегіальний орган дитячого громадського об'єднання збирається та визначає точну дату екскурсії. Координатор зв'язується з дирекцією та остаточно підтверджує час, місце, дату відвідування і узгоджує перелік відповідальних осіб.

Розглядаючи питання суб'єктів сучасної соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, констатуємо, що головними є

фахівці-аніматори (спочатку аніматорами називали організаторів післяурочної діяльності дітей, пізніше цей термін став асоціюватися з інноваційною роботою педагога у сфері дозвілля). З часом розуміння педагогічної цінності та доцільності анімаційних заходів, їх впливу на становлення особистості, призвело до розширення ролі анімаційної діяльності з виховної позашкільної до обов'язкової навчально-виховної. У сучасній Франції анімація сприймається як основа виховного процесу та соціально-педагогічної роботи з дитячими асоціаціями та об'єднаннями, яка має на меті всебічний розвиток особистості у колективі.

Іншими, не менш значимими, суб'єктами соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями стають *волонтери*. Волонтерська робота як добровільна соціально спрямована неприбуткова діяльність людини, покликана сприяти покращенню якості життя та поглибленню солідарності між людьми, вважається престижною та являє собою ознаку справжнього громадянина Франції. У Франції нараховується вражаюча кількість волонтерів, які активно працюють із громадою та громадськими об'єднаннями. За статистичними даними Міністерства Зайнятості, більше 14 млн. людей добровільно пов'язують своє життя з волонтерською діяльністю [389]. Місце волонтерів в асоціативному житті Франції представлено у Додатку Н.

Зазвичай, волонтерами соціально-педагогічної роботи є педагоги шкіл, батьки чи активні члени громади. Для роботи з дитячими асоціаціями, охочим слід звернутися до департаментних представництв асоціативного життя країни – DDCS, DDCSPP і, заповнивши анкету та подавши необхідні документи (дипломи, медичні книжки, характеристики із попереднього місця роботи тощо), пройти 2–3 тижневий навчальний курс (складається із теоретичної та практичної частини) та відповідний інструктаж.

Досліджуючи питання місця проведення соціально-педагогічної роботи з дитячими асоціаціями Франції, зауважимо, що традиційно перші сходинок належать закладам освіти (школам, ліцеям, коледжам, гімназіям), далі у переліку стоять клуби, молодіжні центри, центри розвитку дитини, центри

допомоги, мерія, інші приміщення муніципалітету та соціальних служб району, а також вулиця.

Школи є найвигіднішим місцем як безпосередньої діяльності дитячих громадських об'єднань, так і найзручнішим місцем соціально-педагогічної роботи з ними. Доказом цього є обов'язкове відведення в програмах позакласної роботи часу на ознайомлення дітей із можливістю участі в асоціативному житті країни, перевагами громадських об'єднань та перспективами їх функціонування.

Результати досліджень в галузі педагогіки, соціальної педагогіки, психології та суміжних з ними наук останніх десятиріч показали розуміння французькою науковою елітою ефективності взаємодії школи, соціального середовища та всіх інститутів соціального виховання у соціально-педагогічній роботі з дітьми та дитячими громадськими об'єднаннями. Як вважають сучасні фахівці соціально-педагогічної роботи у Франції Д. Міно [344], Ф. Грельє [300] та інші, при перехідному періоді від ери індустріалізації до ери інформатизації потрібно означити роль та місце соціального середовища, його значення у формуванні особистості. Таким середовищем для дитячих об'єднань, на думку зазначених вище фахівців, є, насамперед, школа, яка асоціюється не тільки із закладом освіти, але й з місцем проведення громадської роботи; ця установа найчастіше є юридичним та фізичним місцем діяльності багатьох дитячих асоціацій країни.

Суб'єктам соціально-педагогічної роботи кінця ХХ сторіччя вдалося переконати наукову та політичну еліту країни щодо необхідності надання можливості дитячим громадським об'єднанням Франції обирати місцем фактичної і юридичної адреси та місцем проведення своєї громадської діяльності заклади освіти. Цьому передували дворічні дебати між представниками асоціативного життя та керівниками шкіл. Не менш важливу роль у такому рішенні зіграли батьки та громадськість. Циркуляр "Позиція керівників навчальних установ у питанні надання місця перебування громадським об'єднанням з соціально-педагогічним та спортивним напрямом

діяльності” (“Circulaire № 96-249 du 25 octobre 1996 : Situation des chefs d'établissement au sein des associations péri éducatives ayant leur siège dans l'EPLE – foyer socio-éducatif, association sportive”) рекомендував керівникам шкіл, коледжів і ліцеїв надати зокрема вільний доступ до використання приміщень навчальних закладів, в тому числі бібліотек, актових та спортивних залів, інформаційно-ресурсних приміщень тощо, дитячим асоціаціям, поклавши відповідальність за безпечність їх використання на виховний корпус навчальної установи та на дітей – членів громадських об'єднань [260].

Заклади освіти Франції розглядаються як виховне середовище й осередок громадського життя дитини. На думку Б. Бло, Л. Порше, основною умовою формування соціально значущої особистості, є активна взаємодія всіх суб'єктів виховного процесу, а головна роль належить шкільному, позашкільному та асоціативному виховному середовищу [362].

За концепцію Р. Голтона, школа має виступати джерелом соціально-педагогічної роботи, і саме на базі школи, при її безпосередній взаємодії з різного роду асоціаціями, приватними та державними установами повинна вибудовуватися схема соціального виховання особистості. За його методикою, поступово французька школа стає тим осередком, який забезпечує взаємозв'язок між усіма інститутами соціально-педагогічної роботи у певному кварталі [135].

Послідовники Р. Торая, який підтримував ідею об'єднання зусиль дошкільної, шкільної та позашкільної виховної роботи та пропонував використовувати саме заклади освіти задля проведення на їх базі педагогічно спрямованої роботи з дітьми та молоддю, втілили його ідею та зробили школу головним інформаційним центром та осередком соціально-педагогічної роботи з дітьми і дитячими об'єднаннями. Тепер у кожному шкільному закладі існує служба медичної та соціальної допомоги, працюють інформаційні та ресурсні центри, налагоджено прямий зв'язок з відділеннями регіональних і департаментних представництв асоціативного життя, проводиться політика

щодо підтримки соціальної активності дітей, а саме створюються об'єднання та асоціації учнівської молоді різного роду та напрямів діяльності.

Існує й інший підхід до обґрунтування ролі та місця школи у соціально-педагогічній роботі з дитячими об'єднаннями у Франції. Так, наприклад, О. Бажановська наполягає на тому, що школа, відіграючи роль фундатора виховання, не постає єдиним виховним середовищем у Франції, вона більше відіграє роль теоретичного наставника, тоді як практичний досвід суспільної активності молоде покоління одержує у громадських об'єднаннях – *Дитячих радах* – особливих соціальних структурах, які, працюючи під егідою певного шкільного закладу, виступають автономними учасниками соціально-виховного процесу і є відносно новою формою залучення дітей та молоді до громадського життя [7, с. 20].

До таких рад можуть входити як окремі індивіди (діти, які є учнями означеного закладу), так і вже сформовані на базі цього навчального закладу дитячі громадські об'єднання певного спрямування. Беручи до уваги значну кількість представників-делегатів дитячих громадських об'єднань та активну участь самих громадських об'єднань у складі Дитячих рад (дитячі громадські об'єднання з певним досвідом роботи мають можливість долучитися до ради у ролі юридичної особи, що надає додаткові переваги Дитячим радам під час розробки та провадження певних заходів), можемо стверджувати, що фахова соціально-педагогічна допомога у діяльності таких рад виступає одним із провідних видів соціально-педагогічної роботи з дитячими асоціаціями Франції.

Дитячі ради являють собою громадські об'єднання дітей певного навчального закладу, створені задля реалізації їхнього права бути активними учасниками асоціативного життя Франції. Такі об'єднання працюють під егідою Національної асоціації дитячих та молодіжних рад (*L'association nationale des conseils d'enfants et de jeunes (Anacej)*), створеної у 1991 році, яка отримала статус «визнаної» у 1997 року та з того часу користується всебічною підтримкою з боку держави [233]. Згодом до її лав приєдналися такі поширені

та визнані французькі асоціації, як Католицька Дитяча Організація (Action Catholique des Enfants (ACE)), Асоціація дорослих і молодих людей-інвалідів (Association Pour Adultes et Jeunes Handicapés (Arajh)), Центр активних методів виховання (Centres d'Entraînement aux Méthodes d'Éducation Active (CEMEA)), Французькі скаути (Éclaireuses Éclaireurs de France (EEDF)), Федерація батьківських рад учнів (Fédération des conseils de parents d'élèves (FCPE)), Молодь на свіжому повітрі (Jeunesse au Plein Air (JPA)), Асоціація із захисту прав дитини (Association de la protection de l'enfance), Ліга освіти (Ligue de l'enseignement) та ін.

Метою діяльності ANACEJ стало: об'єднання зусиль всіх суб'єктів соціально-педагогічної роботи, тих, хто сприяє визнанню дітей і молодих людей як повноправних партнерів відповідно до Конвенції ООН про права дитини; поширення діяльності рад на всю територію Франції та переформатування таких рад у соціально-педагогічні осередки підготовки дітей до майбутнього активного життя. Спеціально розроблена ANACEJ програма допомоги діяльності Рад "Assistance" покликана консолідувати підростаюче покоління спільною роботою з однодумцями і, базуючись на методі оволодіння моделями соціального життя, залучити дітей до процесу прийняття рішень на рівні кварталу, комуни, департаменту або регіону.

Завдяки роботі саме цієї асоціації кожен навчальний заклад країни може створити свою Дитячу раду. Зараз громадське об'єднання ANACEJ є центром діяльності дитячих й молодіжних муніципальних рад 464 комун і 6 департаментів Франції.

Соціально-педагогічна робота та фаховий супровід діяльності таких рад здійснюється як представниками муніципалітету (відділами по роботі з асоціаціями), так і самою асоціацією. Суть цієї роботи полягає у здійсненні посередництва, допомозі у встановленні зв'язків між державними установами та безпосередньо самими дитячими об'єднаннями у сфері суспільно корисної, культурно-освітньої, спортивно-оздоровчої та творчої діяльності. Дитячі ради покликані працювати над "вдосконаленням" виховного процесу (з точки зору

самої дитини), над розробкою шляхів подолання певних труднощів та незручностей, виявлених самими дітьми у процесі їх навчання і виховання, над вивченням та аналізом дитячих ініціатив та подальшим їх втіленням у життя певного навчального закладу, або навіть району.

На місцевому рівні існують шкільні та муніципальні (комуні) ради. Шкільні ради опікуються проблемами шкільного закладу, при якому вони утворені, тоді як муніципальні ради представляють інтереси дітей на рівні комуни (станом на 2015 рік, кількість таких рад становить 2500) [235]. Муніципальні ради мають більш ніж 25-річний досвід роботи, складаються із делегованих представників шкільних Дитячих та Молодіжних рад і представників дитячих громадських об'єднань муніципального значення. Вікові обмеження учасників таких рад становить 7–25 років, обираються вони шляхом відкритого голосування на дворічний термін роботи.

За необхідності (в середньому тричі на рік), при наявності певного кола питань дітей до органів місцевого самоврядування скликається Дитяча рада при органах державного самоуправління. Участь у ній беруть представники муніципалітету, соціальні працівники, педагоги, координатори асоціативного життя, члени громадських об'єднань району, батьки, волонтери тощо. Під час публічного засідання ради головуючий – мер міста та присутні заслуховують питання та зауваження дітей, виносять їх на громадське обговорення, надають свої пропозиції щодо можливого шляху вирішення того чи іншого питання і при необхідності, створюють спеціальні комісії та залучають фахівців для розв'язання певного завдання [363, 365].

Крім того, існують вищі представництва Дитячих та Молодіжних шкільних рад на рівні департаменту та регіону. Департаментні ради мають більш ніж 20-ти річний досвід роботи, опікуються проблемами певного департаменту та представлені делегатами віком від 10 до 25 років. Регіональні ради об'єднують дітей та молодь віком 16–25 років, мають найменший період роботи 15 років та займаються питаннями на найвищому – регіональному рівні [235].

Необхідність подальшого розвитку Дитячих рад поділяють такі відомі французькі педагоги, як А. Вюльбо, Н. Россіні, М. Коебель, Ж. Пер'є, які присвятили свої наукові роботи різним аспектам їх діяльності та акцентують на необхідності певного дистанціювання школи від соціального життя. Вони наполягають на ще більшій автономності рад та закликають обмежити соціально-педагогічну роботу суто консультативною формою без можливості впливати на процеси творчого пошуку дітей [7]. На їхню думку, членство у громадських об'єднаннях надає підростаючому поколінню реальну можливість ознайомитися із роботою соціальних інститутів країни та долучитися до розробки, організації й реалізації проектів комуни, департаменту або регіону. Отже, сутність соціально-педагогічної роботи вони вбачають у допомозі діяльності таким Радам і схожим дитячим організаціям та об'єднанням Франції, а саму роботу пропонують вести у двох напрямках: громадсько-політичному, завдяки якому діти приймають участь у житті окремої адміністративно-територіальної одиниці і педагогічному, який забезпечує можливість поглибити знання, прилучитися до демократії, співробітництва, діалогу.

Цікавим прикладом залучення дітей та дитячих об'єднань до політико-економічного життя Франції є участь у роботі дитячого об'єднання – *“Парламент дітей”*. Парламент, керуючись однойменною загальнодержавною соціально-педагогічною програмою, надає змогу підростаючому поколінню долучитися до законотворчих процесів країни, соціалізує дитину та дитячий колектив шляхом безпосередньої практичної участі у процесах суспільно-політичного та культурно-економічного життя країни [342]. Зміст діяльності асоціативного об'єднання *“Парламент дітей”* полягає у розробці власного “законодавчого” документу, який при обґрунтованій необхідності буде внесений у законодавчу базу певного регіону або навіть країни. Так, отримавши інформацію щодо можливості взяти участь у проекті певної спрямованості, діти надсилають мотивований запит-заявку на участь у ньому. Після вивчення документації відповідними муніципальними органами, обираються дитячі команди (класи, асоціації, групи, конфедерації) для подальшого змагання.

Переможці отримують завдання розробити або вдосконалити певний законопроект та протягом зазначеного періоду підготувати свої нароби. Під час роботи над проектом, діти мають можливість активно співпрацювати з державними службовцями, місцевими депутатами, відвідати Адміністрацію президента тощо. По закінченню строку підготовчого етапу, спеціальна фахова комісія розглядає подані законопроекти та обирає чотири найкращі проекти, які будуть направлені у Парламент дітей для наступного етапу обрання переможця.

Парламент дітей складається із 577 дітей-депутатів, обраних дитячими колективами, асоціаціями та закладами освіти Франції. Проект, який набрав (за результатами обговорення та інтернет опитування) найбільшу кількість голосів, передають на чергове засідання Національної Асамблеї Франції для оголошення переможців конкурсу та подальшого його голосування. Слід зазначити, що завдяки діяльності цієї організації чотири запропоновані проекти ввійшли до законодавчої бази країни: Закон n° 96-1238 від 30.12.1996 р. “Про підтримку зв’язків братів та сестер”, Закон n° 98-381 від 14.05.1998 р. “Про надання можливості дитині-сироті брати участь у сімейній раді”, Закон n° 99-478 від 09.06.1999 р. “Про споживчі права дитини, зокрема при купівлі канцелярських товарів”, Закон n° 2000-197 від 06.03.2000 р. “Про збільшення відповідальності шкільних закладів при жорстокому поводженні з дитиною”.

Соціально-педагогічна робота з Парламентом дітей зводиться до надання та роз’яснення інформації щодо діяльності законодавчих органів країни, забезпечення відповідності проекту, що розробляється основним вимогам, які висуваються до документів такого роду, координації зусиль дітей та їх активній співпраці із представниками законодавчої та виконавчої влади країни задля досягнення певної мети.

Іншим яскравим прикладом соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об’єднаннями є робота фахівців з так званими *Будинками ліцеянтів* – *Maison des lycéens (MDL)* та *Будинками учнів коледжу* – *Maisons des collégiens (MDC)*. Будинки ліцеянтів та учнів коледжу – це асоціації дітей-учнів ліцею або коледжу, метою створення яких є отримання дитиною соціального

досвіду, становлення та подальше вдосконалення особистості, засвоєння культури життєдіяльності соціуму, можливість спробувати свої сили в різних ситуаціях та самовиразитися. Такі асоціації можуть бути створені в будь-якому шкільному закладі, мають юридичну адресу цього закладу та проводять свою діяльність у його приміщеннях. До сфери діяльності таких об'єднань належать: організація свят, урочистостей, влаштування кафетерію на шкільній території, закупівля необхідних товарів для поліпшення умов перебування учнів у шкільний та позашкільний час тощо. Власними силами та коштами, зібраними у якості щорічних членських внесків, субсидіарними коштами, наданими закладом освіти в якості заохочення подальшої діяльності дітей, коштами, отриманими за продаж власноруч виготовлених предметів, спонсорськими коштами тощо, діти втілюють свої побажання щодо вдосконалення навчального процесу та поліпшення умов навчання [343].

Один раз на рік, у присутності суб'єктів соціально-педагогічної роботи певного закладу збираються представники Будинків ліцеянтів та Будинків учнів коледжів, щоб заслухати звіт щодо проведеної роботи, обрати Раду директорів асоціацій, на яку покладаються завдання визначення курсу подальшої роботи та обрати Правління асоціації, яке складається з Президента, Скарбника та Секретаря. Правління покликане представляти інтереси асоціації перед державними службами та координувати діяльність об'єднання, спрямовану на його подальший розвиток. Рада ліцеянтів/учнів коледжу складається з учнів ліцею або коледжу відповідно, але існує можливість залучення дорослих до вирішення певних проблем. Дорослими (основна роль яких полягає у виконанні дорадчих або представницьких функцій, обіймаючи посади заступників правління) можуть виступити соціальні педагоги, аніматори та модератори кварталу, представники муніципалітету, закладів освіти чи батьки [331].

Кожного року на початку навчального процесу педагоги шкіл, відповідальні за напрям асоціативного життя певного району, аніматори при безпосередній участі делегованих представників дитячих громадських об'єднань регіону організовують та проводять роз'яснювальні бесіди щодо

перспектив участі підростаючого покоління у громадському житті країни. На обговорення виносяться два блоки питань: перший стосується ролі асоціативної складової у повсякденному житті дитини (розглядаються основні поняття – асоціація, неприбуткове об'єднання, керівні органи, можливості створення власного громадського об'єднання, проблема пошуку однодумців тощо), другий блок – ознайомлення з діяльністю дитячих та молодіжних громадських об'єднань, які вже існують у певному навчальному закладі, районі, департаменті з метою зацікавити учнів приєднатися до них у ролі активних членів або волонтерів [343].

Зауважимо, що всі схарактеризовані вище дитячі асоціації своєю появою та подальшим розвитком зобов'язані шкільним закладам, які виступають своєрідними гарантами їх діяльності, надають всіляку підтримку та слугують місцем гармонійного поєднання зусиль фахівців соціально-педагогічної роботи і прагнень молодого покоління взяти активну участь у соціальному житті певного району. Соціально-педагогічна робота з таким об'єднанням (маючи на увазі перш за все загальнонаціональний масштаб їх діяльності) зводиться перш за все до широкого інформування дітей щодо можливостей та переваг участі у таких асоціаціях. Для цього спеціально розроблені циркуляри “Будинок ліцеянтів” (“Circulaire n° 91-075 du 2 avril 1991 : La Maison des lycéens”), “Сприяння зануренню учнів” (Circulaire n°2014-092 du 16 juillet 2014 “Favoriser l'engagement des élèves”), “Складові та робота законодавчого органу ліцеїв” (Circulaires n°2010-128 du 20 août 2010 “Composition et fonctionnement des instances de la vie lycéenne”), “Відповідальність та зобов'язання ліцеянтів” (n°2010-129 du 24 août 2010 “Responsabilité et engagement des lycéens”), методичні посібники з організації роботи таких об'єднань “Педагогічний гід “Національна асамблея”, “Будинок ліцеянтів”, “Юридичні поради дітям та молоді” (Guide n°11-12 – Le cadre juridique des conseils d'enfants et de jeunes,), “Ведення міжнародних проектів” (Guide n°9 – Mener un projet intergénérationnel) тощо[232; 234; 343]. У Додатках Л. 2, Л. 3 представлена наочна інформація

щодо роботи дитячих асоціацій загально національного значення при закладах освіти.

Водночас у Франції існує і нейтральна позиція щодо місця та ролі школи у діяльності дитячих громадських об'єднань. Зокрема, представники концепції узгодженої педагогіки (Ф. Бест, Ж.-М. Фавре та інші) [248] акцентують увагу на необхідності організації загальноохоплювального зв'язку всіх виховних сил кварталу: сім'ї, школи, соціальних працівників, вихователів, аніматорів та муніципалітету (службовців, на яких покладено завдання координації діяльністю дитячих та молодіжних асоціацій, інформаційне та документальне забезпечення соціально-педагогічної роботи у певному адміністративному окрузі). Погоджуючись із певною роллю школи, вони пропонують не обмежуватись лише одним закладом освіти, а навпаки прагнути розширити рамки діяльності таких об'єднань.

Сучасні дослідники соціально-педагогічної діяльності у Франції [249] констатують подальшу актуалізацію одного з найважливіших завдань навчально-виховної діяльності дитячих громадських об'єднань, а саме: розуміння невід'ємності особистості від оточуючого середовища та обов'язковість органічного поєднання людських надбань з природними потребами кожного індивіда. Таким чином, французькі фахівці вкотре повертаються до концепції виховного середовища як цілісної системи виховання в суспільстві, яка в свою чергу безпосередньо пов'язується з такими інноваційними концепціями, як педагогічна анімація, педагогіка успіху, педагогіка співробітництва тощо. Науковці знову акцентують увагу на необхідності гармонізації взаємодії дитячого колективу та оточуючого середовища на всіх рівнях за допомогою різних форм роботи.

Досить цікавою та новою для вітчизняних фахівців формою сучасної соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції є організація та проведення *дворових та вуличних свят*, що ініціюють дитячі асоціації за підтримки місцевої влади та представників асоційованого життя району.

Французькі дослідники Р. Карра, П. Ферран та інші пропонують усім суб'єктам соціально-педагогічної роботи переносити свою діяльність у відкрите середовище, гармонійно поєднуючи всі його структурні компоненти: фізичний, соціальний, природний, естетичний тощо [148].

Трансформаційні ідеї щодо ролі шкільного закладу у громадському житті кожної дитини поділяють М. Гамб'є, О. Ришар, М. Фарж'є. На їх переконання, сутність таких ідей полягає в подальшому розвитку та вдосконаленні експериментальних навчально-виховних закладів – відкритих шкіл (фр. *Ecole ouverte*). Соціально-педагогічна робота з об'єднаннями дітей у таких закладах ("Гірські школи", "Морські школи", "Зелені школи") передбачає тісну взаємодію навколишнього середовища й соціуму та перехід школи на інший соціальний рівень.

Таку ж думку поділяють і українські вчені Л. Волик [33], Н. Лавриченко [101], які вивчали досвід Франції у процесі соціалізації дитини засобами громадянської освіти. За їх твердженням, основним принципом соціально-педагогічної роботи з дітьми у Франції був і залишається принцип виходу в навколишнє середовище з метою створення безперервного виховного процесу та інтеграції всіх виховних сил суспільства.

Важливою з точки зору наслідування практично апробованих та поширених видів соціально-педагогічної роботи з дитячими асоціаціями у Франції є робота з надання організаційного, методичного, фінансового, правового консультування дітям, використовуючи виховні та соціалізаційні можливості інших громадських об'єднань на рівні "об'єднання-об'єднання". Активними суб'єктами такої роботи дедалі все більше виступають об'єднання, які спрямовують свою діяльність на вирішення соціальних та педагогічних проблем дітей та дитячих асоціацій шляхом модернізації соціально-педагогічної роботи, а саме: об'єднання дорослих людей, громадські об'єднання молоді і, навіть, інші громадські об'єднання дітей, з певним досвідом роботи.

Якщо мова йде про співпрацю двох або більше дитячих об'єднань, то в цьому разі маємо справу із впровадженням технології “рівний-рівному”. У Франції така технологія реалізується у чотири етапи: підготовка соціально-педагогічного працівника до впровадження такого методу, передача досвіду дитині-інструктору певного громадського об'єднання, організаційний та методичний супровід проведення останнім занять, тренінгів, акцій тощо, моніторинг результатів та корекція помилок у роботі. Увага на цьому рівні зосереджується переважно на організації різного роду ігор та спортивних змагань, заходів санітарно-оздоровчого, виховного, культурно-просвітницького напрямку. При такій взаємодії існує чітка вимога до об'єднання-донора: обов'язкова наявність куратора-фахівця. Тобто, при виникненні бажання у будь-якого об'єднання надати допомогу дитячій асоціації, необхідно отримати погодження координатора асоціативного життя певного району та призначити куратора зі свого складу. Саме на куратора покладаються подальші консультативні та організаційні функції. Так, громадські об'єднання з певним фаховим видом діяльності та певним досвідом роботи можуть допомогти початківцям як у своєму складі, так і новоствореним дитячим колективам.

Досить розповсюдженою є активна участь у соціально-педагогічній роботі *громадських об'єднань змішаного типу* (членами таких об'єднань виступають дорослі, молодь та діти), діяльність яких пов'язана із соціальною та педагогічною діяльністю, так званих асоціацій соціально-педагогічного спрямування. До них належать Французький союз порятунку дитинства (UFSE: L'Union Française pour le Sauvetage de l'Enfance), Молодь на свіжому повітрі (JPA), Фонд співпраці молоді та народної освіти (FONJEP: Le Fonds de Coopération de la Jeunesse et de l'Education Populaire), Конфедерація будинків молоді та культури Франції (CMJCF: Confédération des Maisons des Jeunes et de la Culture de France), Національна конфедерація сільських будинків (CNFR: Confédération Nationale des Foyers Ruraux), Генеральна федерація учнів народної освіти (FG.PEP: Fédération Générale des Pupilles de l'Enseignement Public) тощо [320].

Розглядаючи тенденцію раннього залучення дітей Франції до активної громадської діяльності, не можливо оминати питання існування *спеціалізованих дитячих громадських об'єднань*. Під спеціалізованими громадськими об'єднаннями розуміємо досить поширену практику організації дитячих громадських об'єднань для дітей з вадами розвитку. Зважаючи на певні обставини, такі об'єднання створюються і функціонують за допомогою дорослих. Зауважимо, що у Франції, діти з обмеженими функціональними можливостями на рівних з іншими дітьми беруть участь у різних заходах та програмах, а соціально-педагогічна робота здійснюється таким чином, щоб забезпечити однакові умови для активної участі таких молодих людей у громадському житті.

Активними суб'єктами соціально-педагогічної роботи з ними виступають на лише фахівці соціальної, педагогічної, психологічної та медичної сфер, а й батьки. Відповідальні за соціально-педагогічну роботу з такими об'єднаннями організовують спеціальні навчально-робочі групи для останніх, опікуються їх адміністративною та фінансовою підтримкою, на них покладається координаційна робота з місцевими державними, громадськими та волонтерськими організаціями, що надають послуги у галузі освіти, виховання, медицини.

Прикладами об'єднань такого типу є: Діти серця (Enfants de coeur), Асоціація Маленькі принци (Association Petits Princes), Асоціація Веселка (Association Arc-En-Ciel), Асоціація Рука в Руці (Association Main dans la Main), асоціація “Мрії” (Rêves), департаментні та регіональні асоціації ментально хворих людей (Association Départementale / Régionale des Personnes Handicapées Mentales) тощо.

Соціально-педагогічна робота з такими об'єднаннями спрямовується перш за все на забезпечення неупередженого ставлення громади до дітей з інвалідністю і на залучення дитячих колективів до активного соціального життя країни. До основних напрямів такої роботи належать: діагностика з метою розробки методичних рекомендацій щодо напрямку діяльності певного дитячого

об'єднання або корегування обраного напрямку, оздоровча та корекційна робота, формування навичок соціальної компетентності, розвиток потенційних творчих можливостей, профорієнтація, організація змістовної культурно-дозвілєвої діяльності, соціально-педагогічна робота з батьками, родичами та найближчим оточуючим середовищем. Основними формами стають: словесні (бесіди, диспути), практичні (тренінги, заняття зі створення ситуацій наближених до реалій), наочні (показ відеоматеріалів, конкурс творчих робіт, конкурс проектів) тощо.

Таким чином, *соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції* – це цілеспрямована комплексна робота, що здійснюється у соціальному аспекті з урахуванням соціально-педагогічних можливостей різних агентів соціалізації з метою створення оптимальних умов для функціонування і розвитку дитячої асоціації.

Діти у громадських об'єднаннях завдяки злагодженій роботі всіх соціально-виховних сил середовища отримують реальний практичний досвід виконання громадських обов'язків, активного соціального життя, а виважена соціально-педагогічна робота фахівців сприяє розвитку таких об'єднань, збільшенню їх кількості.

До *особливостей* соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями доцільно зарахувати: дорадчий характер, значну кількість суб'єктів соціально-педагогічної роботи (в тому числі інших громадських об'єднань), їх узгоджену, партнерську та активну співпрацю, широкий спеціалітет фахівців соціально-педагогічної сфери, відмінне інформаційне забезпечення, залучення волонтерів, всебічну підтримку діяльності таких об'єднань на національному, регіональному, департаментному та місцевому рівнях.

2.2. Анімація у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями Франції

В умовах сьогодення головна увага приділяється соціальному вихованню як ефективному важелю впливу на формування у дітей та молоді духовних цінностей та ідеалів, індивідуального та суспільного світогляду. Пріоритетними стають види соціально-виховної діяльності, які спонукають до творчої самореалізації особистості, здійснення свідомого вибору продуктивної активності.

Формування таких особистісних якостей, як творча активність, ініціативність, самостійність, відкритість та доброзичливість відбувається здебільшого у дозвіллі як специфічній сфері виховання підростаючого покоління, формування світоглядної культури, потреб, почуттів та емоцій.

У процесі становлення особистості неабияку роль відіграє фахівець соціальної сфери з певним досвідом використання анімації, тобто інноваційних технологій оптимізації і збагачення дозвілля дітей, молоді, дитячих та молодіжних громадських об'єднань. Саме за цих умов анімація дозвіллевої діяльності стає тим орієнтиром, який сприяє зародженню нових ідей, збереженню незалежності думок, здатності адаптуватися до зовнішніх обставин. Флагманом запровадження та розвитку анімаційної діяльності традиційно вважають Францію.

Анімаційна діяльність – явище відносно нове у соціально-педагогічному поступі України, однак стало-повсякденне у Франції з часів закінчення Другої світової війни. Поступовий процес модернізації освітньо-виховного середовища Франції того часу відбувався в умовах глобалізації педагогічного простору, прийняття та діалогу культур різних народів, творчого осмислення здобутків зарубіжних освітянсько-виховних систем.

Анімація в сучасному розуміння трактується як засіб проведення вільного часу, технологія, що наповнює суспільні відносини змістом та збагачує їх, процес оптимізації міжособистісних і міжгрупових взаємин, який виконує

профілактичну, реабілітаційну, психотерапевтичну та організаційну функції. Сучасні вітчизняні фахівці із соціально-педагогічної роботи розглядають анімацію як різновид соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на реалізацію певних дій з метою оздоровлення соціального клімату певного середовища, створення атмосфери креативності, допомоги людям адаптуватися до соціальних змін, сприяння їх інтеграції в соціокультурний простір, спонукання до взаємодії та порозуміння людей в групі [62]. Сама ж анімаційна робота спрямовується на розроблення та впровадження спеціальних індивідуальних і колективних програм змістовного проведення вільного часу, організованих у формі ігор та змагань, танцювальних вечорів, вечорів-зустрічей, марафонів тощо та виконується аніматором – фахівцем.

Найціннішими завжди були, є і залишаться власні надбання країни, її особисті доробки, успішні проекти та програми, які не тільки пройшли внутрішню системну апробацію, а й зацікавили світових фахівців. Яскравим прикладом такого феномену стала французька анімаційна діяльність.

Починаючи з 50 рр. XX ст., представники наукового світу Франції зацікавилися соціальним та педагогічним потенціалом анімації. Так, методологічні та загальнотеоретичні питання щодо генезису анімаційної діяльності представлені в працях зарубіжних учених-практиків Г. Амман [2], Р. Лабури [310], Е. Тері [381], У. Лоренца [116] та інших.

Французькі фахівці П. Беснар [247], Р. Лабури [311] тощо започаткували науковий вік вивчення ролі педагогічної та соціокультурної анімації, Ж. Дюмазедьє став автором першого вчення про соціокультурну анімацію [278].

Різним аспектам анімаційної діяльності присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців (В. Бочарова [22], О. Безпалько [11], І. Зверева [72], А. Капська [81], Г. Лактіонова [102], М. Максимовська [119], В. Поліщук [159], Є. Мамбеков [122], І. Петрова [153], М. Петрова [154], С. Пашенко [150], Л. Сайкіна [177], С. Харченко [212]).

Французька модель анімаційної діяльності, будучи синтезом соціальної психології і педагогіки, який все частіше позначають як педагогіку дозвіллевої сфери, особливий і цілком самодостатній елемент соціально-культурної діяльності організованого суспільства, залишається актуальною та перебуває в стані постійного вдосконалення відповідно до соціокультурних умов [216].

Сучасними “науковими гуру” у питаннях подальшого розвитку французької моделі анімаційної діяльності вважаються Ф. Грельє [300] з докторською дисертацією на тему “Теорія асоціативних дій – практикум народної освіти. Соціокультурна анімація громадян”, Ж. Бертен [246] з дисертацією “Роль уяви у соціокультурній анімації на прикладі народного святкування у сільській місцевості”, Д. Давьєн [267] із дисертаційною роботою “Проблеми співіснування між суб’єктами та об’єктами анімації. Концепт демократичності соціокультурної анімації”, М. Пойраз [363] із науковими доробками “Практичний аналіз соціокультурної анімації на матеріалі 10 кварталів” тощо.

Констатуємо про постійно зростаючу зацікавленість дослідників сучасної України методами та формами проведення анімаційної діяльності. Яскравим свідченням тому є успішний захист дисертаційних робіт, теми яких безпосередньо пов’язані саме з анімаційною діяльністю. Так, анімаційну діяльність та професіоналізацію аніматорів Франції сьогодення розглядала у докторській дисертації Л. Романовська [174]; Т. Лесіна присвятила свої наукові доробки соціально-педагогічним умовам стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності, вивчаючи та спираючись, зокрема, на досвід Франції [106; 107; 108]. При аналізі проблеми ефективного використання виховного потенціалу дозвілля в позаурочній діяльності, С. Сергієнко у дисертаційному дослідженні “Виховання культури дозвілля підлітків у позаурочній та позашкільній діяльності засобами педагогічної анімації” торкається французьких витоків анімаційної діяльності [178]. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогів до анімаційної діяльності висвітлила у дисертаційній роботі Л. Волик [33]. Діяльність традиційних

культурно-дозвіллевих організацій Франції, що мають досвід анімаційної роботи проаналізувала О. Чернишенко [215].

Отже, сучасному українському науковому суспільству важливо звернутися до творчого використання позитивного французького досвіду організації педагогічно виваженої анімаційної діяльності задля внесення певних змін в організацію діяльності соціальних педагогів, організаторів дозвілля, знаходження балансу між різними інституціями навчально-виховного середовища країни, чітко спрямованого руху до європейських та світових традицій та об'єднання нації.

Спираючись на наукові доробки Ф. Грельє [300], Д. Давьєна [267], М. Пойраза [363] та інших, стає очевидним і повністю сприйнятливим, що анімаційна діяльність у Франції є основою соціально-педагогічної роботи з дітьми, дитячими і молодіжними громадськими об'єднаннями та всією громадою країни. На глибоке переконання сучасних науковців Н. Лавриченко [101], Н. Максимовської [119], Л. Тарасова [198], запровадження науково-обґрунтованої та педагогічно виваженої анімаційної діяльності у сфері дозвілля є засобом вдосконалення та посилення соціально-виховного потенціалу соціально-педагогічної роботи фахівців. Зважаючи на це, доцільно було б докладніше розібратися у феномені французької анімаційної діяльності.

Термін “анімація” у тому значенні, в якому він нині вживається у соціальній педагогіці Франції, походить від фр. “animer” – надихати, стимулювати до певного виду діяльності. Виникнення анімації як соціально культурного феномена з педагогічним змістом соціологи умовно пов'язують з 1901 роком, роком введення в дію Закону про асоціативні договори, а термін “анімаційна діяльність” з'явився завдяки науковим розробкам проблем динаміки групи та вільного виховання підростаючого покоління Франції. Зрозумівши значущість і необхідність соціально-педагогічного наповнення дозвіллевої сфери, залежність розвитку, соціальної активності та реалізації творчого потенціалу кожної особистості від діяльності, якою ця сфера наповнена, французьким урядом було прийняте рішення щодо розроблення

системи дій, спрямованих на “надихання” соціальних суб’єктів до соціально та педагогічно значущої діяльності. Головне місце відводилося саме підготовці фахівців сфери дозвілля та аналізу ефективності застосування новітніх педагогічних технологій у процесі виховання справжнього громадянина Франції.

Сучасні вчені Л. Волик [35], Н. Максимовська [120] виокремлюють два етапи розвитку досліджень анімаційної діяльності. Класичний етап (друга половина XX ст.) – офіційне визнання анімаційної діяльності як механізму посилення виховного потенціалу французького соціального середовища, як інструменту активізації та подолання соціальної кризи, засобу соціально-виховного регулювання соціальних відносин, механізму розвитку соціальної творчості. На цьому етапі з’являються перші наукові доробки в контексті “цивілізації дозвілля” (Ж. Дюмазедьє, Ж. Фрідман), виокремлюються ознаки анімації (П. Беснар, Р. Лабурі), започатковуються вимоги до аніматора-фахівця (М.-Ф. Ланфан, М. Леве-Готра, М.-Ж. Парізе), запроваджується відповідна термінологія, виробляються наукові позиції сутності анімаційної роботи, її специфіки та принципів, визначаються особливості і основні ознаки, дається старт соціокультурному, педагогічному та соціальному видам анімаційної діяльності.

Соціокультурна анімаційна діяльність як частина культурної та виховної системи французького суспільства представляла собою особливу модель організації соціокультурної діяльності та сприймалася як *сукупність елементів* (суб’єктів анімаційної діяльності – державних та приватних установ, об’єднань, організацій, фахівців-аніматорів і об’єктів такої діяльності – членів громади), що знаходяться в постійних відносинах, як сукупність занять, видів діяльності і відносин, які відповідають інтересам, що проявляється особистістю в її культурному житті і особливо в її вільний час, як своєрідна соціально-педагогічна система, де провідну роль відіграють аніматори, професійні чи добровільні, які володіють спеціальною підготовкою і використовують, як правило, методи активної педагогіки [122]. Головним завданням

соціокультурної анімаційної діяльності було вирішення проблеми культурного проведення громадянами вільного часу та організація цікавого й корисного дозвілля для всієї громади.

Педагогічна анімація являла собою частину культурної та виховної системи суспільства, закріплену у вигляді особливої організації певних видів соціально-схваленого дозвілля різних вікових, соціальних і національних груп [225, 55] й спрямовувалася, здебільшого, на організацію дозвіллевої діяльності дітей, дитячих і молодіжних асоціацій в різних закладах освіти та під час канікулярного відпочинку, використовуючи театралізовані, ігрові, тренінгові засоби. Основною метою педагогічної анімації Франції було створення сприятливих умов розвитку дитини шляхом фізичного та психоемоційного розвантаження після насиченої освітньої програми, спонукання її до творчості, соціально-значущої активності.

Метою французької соціальної анімації як різновиду анімаційної діяльності є надання фактичної допомоги соціально незахищеним верствам населення через організацію різних соціальних заходів та акцій.

Класичний етап анімаційної діяльності, тяжіючи до оновлень та розуміючи невідповідність традиційних методів роботи викликам того часу, закінчується наприкінці XX сторіччя переформатуванням самої анімаційної діяльності. Таким чином механізм виховного впливу на особистість засобами соціально-культурної діяльності переходить у самостійний напрям психолого-педагогічної діяльності в сфері дозвілля.

Новітній етап (початок XXI ст.) – етап розвитку ідей, пов'язаних з гуманізацією анімаційної діяльності, подальшим поглибленням її специфіки, розширенням напрямів такої діяльності, з намаганням відповідати новому інформаційному середовищу тощо [119; 120]. Принципова новизна анімаційної діяльності цього етапу розкривається у нових цілях, завданнях та технологіях оптимізації міжособистісних і міжгрупових взаємин. Сучасний підхід до здійснення анімаційної діяльності характеризується намаганням якнайкраще поєднати загальний та спеціалізований напрями такої діяльності. До загального

напрямку відноситься діяльність аніматорів у різного виду асоціаціях, дитячих та молодіжних громадських об'єднань, профспілкових комітетах, виховних та освітянських установах, тощо. Спеціалізований напрям сприймається як вузькопрофільна діяльність керівників художньої самодіяльності, тренерів, вожатих дитячих загонів тощо.

Новітній етап розвитку анімаційної діяльності виокремив шкільну, театральну, соціальну (муніципальну) анімацію, арт-терапію, комунікативну реабілітацію та розглянув анімаційний процес з точки зору системного підходу (як процес задоволення специфічних потреб людини у спілкуванні, русі, культурі, творчості, розвазі і приємного проведення часу). На цьому етапі з'являється новий підхід до анімаційної діяльності, який виділяє “анімацію в русі”, покликану задовільнити потребу людини в динаміці у поєднанні з приємними переживаннями; “анімацію через переживання”, направлену на задоволення потреби у відчутті нового, невідомого; “анімацію через спілкування”, спрямовану на задоволення потреб в спілкуванні, обміні життєвим досвідом, у відкритті внутрішнього світу людей і самопізнанні; “анімацію через заспокоєння”, основною ідеєю якої є задоволення потреб людей у психологічному розвантаженні від повсякденної втоми, усамітнення, контакт з природою; “культурну анімацію”, яка задовольняє потребу людей у духовному розвитку особистості через вивчення історії та культури країни, регіону, народу, нації [202, с. 5].

Французька ідея гармонійної гуманізації вільного часу отримала розвиток у багатьох країнах світу, а досвід країни-засновника анімаційної діяльності став у нагоді для великої кількості соціальних педагогів-практиків. Будучи відносно молодою галуззю соціально-педагогічної роботи, анімаційна діяльність входить у дозвілєву інфраструктуру всієї Європи. Отримані результати діяльності французьких фахівців-аніматорів, як показують дослідження Л. Тарасова [199], стають теоретичною базою подальших наукових розробок, а модель анімаційної діяльності Франції успішно втілюється в інших державах та виходить на міжнародний рівень. Підтвердженням тому є створення

Європейської асоціації аніматорів (ENOA), метою якої є використання потенціалу конкретних учасників діяльності та поширення досвіду анімаційної діяльності. Стрімкий розвиток анімації призводить до збільшення зацікавленістю агентами такої діяльності та їх професійної підготовки.

Аналізуючи процес підготовки кадрів для проведення анімаційної роботи, М. Тишковська констатувала, що в цілому вся освітньо-виховна система Франції має культурологічну модель, ціллю якої є не тільки передача знань, а й генерація здатності особистості до поновлення та вмілого користування набутими знаннями у різних формах соціально-культурної практики, зокрема, в дозвіллевій сфері [202].

Як відомо, аналогічні погляди мала В. Симонович, яка наполягала на тому, що система підготовки у Франції фахівців з анімації по праву вважається такою, що найбільш ефективно розвивається, оновлюється і реформується. У цьому вбачають її ефективність і перспективність [179, с. 54]. Відзначимо принагідно, що багатий досвід французької системи освіти, підготовки та перепідготовки суб'єктів анімаційної діяльності вивчається та поступово втілюється в усі сучасні освітянські програми майбутніх аніматорів.

У Франції аніматор займає особливе місце серед фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями, і завжди сприймається як старший товариш, покликаний стимулювати інтерес, створити умови, за яких особистість прагнула б долучитись до різноманіття культур, допомогти встановити партнерські стосунки в групі, стимулювати особистість до творчої діяльності, самоактуалізації [174, с. 161]. При цьому варто враховувати, що педагог-аніматор виступає не як керівник групи, а у ролі консультанта, радника чи помічника, що допомагає створювати умови для пробудження думок, прийняття рішень та реалізації дій самими дітьми-членами громадських об'єднань [35, с. 8].

Професія аніматора у Франції особливо активно розвивається після підписання Національної Анімаційної Конвенції (1988 р.) та додатків до неї (1990–2015 рр.). Головні положення цієї Конвенції визнають провідну роль

анімаційної діяльності у процесі соціально-педагогічної роботи та підтверджують необхідність подальшого її розвитку. Крім того, цим документом та додатками до нього чітко окреслена вся процедура підготовки, перепідготовки фахівців цієї галузі, визначаються кількість годин при постійній та тимчасовій зайнятості аніматорів, регулюються питання, пов'язані з умовами їх праці та відпочинку тощо. Документом затверджується перелік закладів для здійснення такої діяльності та паспортизуються види анімаційної роботи.

Так, до закладів, у яких рекомендується проводити анімаційну роботу, було зараховано: центри дозвілля та відпочинку дітей, канікулярні центри, центри для дітей-інвалідів; дитячі дослідницькі центри; такі спеціалізовані центри, як музичні та художні ательє, театральні, спортивні гуртки тощо; заклади освіти та виховання; тимчасові притулки для покинутих та знайдених дітей, будинки сиріт, інтернати; бібліотеки, актові зали освітніх та комерційних установ, спортивні та художні секції; центри інформування, посередництва, ресурсні центри тощо.

До видів анімаційної роботи віднесено: допомогу у встановленні та підтримці режиму життя дитини та дитячих об'єднань (щоденна анімація, анімація вихідного дня, канікулярна анімація); допомогу у виконанні шкільних завдань; соціокультурну та педагогічну діяльність; освітньо-виховну діяльність, пов'язану з організацією та проведенням екскурсій, пізнавальних зустрічей, свят; патріотичне та екологічне виховання; скаутизм; діяльність, пов'язану з інформуванням дітей та молоді (державний, департаментний та комуністичний рівні); початкову профорієнтаційну роботу; діяльність пов'язану з посередницькою роботою між державними органами та громадськими об'єднаннями дітей і молоді, асоціаціями, федераціями та конфедераціями тощо [264].

Анімаційна діяльність тісно пов'язана з розвитком соціальної активності громадян, їхньої соціальної творчості. Чисельність фахівців цієї галузі постійно зростає. Так, за даними урядового інтернет-видання, станом на травень 2015 р. у Франції нараховується 70 000 постійно працюючих та 210 000

тимчасово працюючих аніматорів, кількість заявок-анкет на отримання відповідних дипломів складає 610 000 [340; 341].

За визначенням В. Поліщука, у Франції існує багаторівнева система зі своєчасною професійною орієнтацією і допрофесійною підготовкою спеціалістів соціальної сфери, зокрема професійних аніматорів. Основою цієї системи є профільоване, диференційоване навчання і поглиблена загальноосвітня підготовка; сама ж система підготовки майбутніх працівників – наскрізна і побудована за принципом неперервної освіти та почергового навчання, при цьому теоретичне навчання у навчальному закладі чергується з періодами цільової практики, стажувань у різних соціальних службах, установах, організаціях [159].

Підготовка фахівців анімаційної роботи здійснюється приватними, напівприватними та державними навчальними закладами. Професійних аніматорів для роботи з дітьми, та дитячими об'єднаннями переважно готує Ліга освіти при безпосередній взаємодії з Міністерством Міста, Молоді та Спорту, Міністерством Солідарності та Соціального захисту, Міністерством Праці, Зайнятості та Здоров'я та Міністерством розвитку Міста; роботу з підготовки та перепідготовки кадрів координує Центр стажування Міністерства національної освіти. Процес навчання анімаційному мистецтву у Франції починається зі старшої школи (ліцею), де навчання є профільованим. Досить повчальним є співвідношення практичних та теоретичних занять майбутніх фахівців-аніматорів. За обробленими статистичними даними, поданими І. Шульгою [226], у Франції обсяг практичних занять становить не менше 55 % загального навантаження.

Учні старшої школи, які вирішили присвятити себе соціальній або соціально-педагогічній роботі, пов'язаній з анімацією, обирають напрям медико-соціальних наук, призначений для навчання дітей, які мають задатки до контактів з людьми, інтерес до медичних, соціальних та педагогічних наук і соціально-педагогічної сфери діяльності. У процесі навчання вивчаються фізичні та біологічні науки, ази педагогіки, соціальної роботи, права і

діловодства. Загальноосвітні дисципліни поступаються за кількістю годин таким фаховим предметам, як: соціальній і санітарній науці, курсу з охорони здоров'я, курсу із соціальної роботи, курсу вікової педагогіки, курсам загальної біології, фізіопатології і медичної термінології.

Професійна підготовка зі спеціальності “аніматор” передбачає наявність певних особистісних якостей та мотивації подальшої роботи і здійснюється у Франції на двох рівнях: підготовка рівня непрофесійних аніматорів (*Le brevet d'aptitude aux fonctions d'animateur (BAFA)*), менеджерів анімації (*Le brevet d'aptitude aux fonctions de directeur (BAFD)*) та підготовка на рівні отримання професійних дипломів анімації. Крім того, отримання диплому аніматора вважається першою сходинкою процесу підготовки соціально-педагогічного фахівця [340].

Розглянемо докладніше кожен з них. Так, підготовка (очної, вечірньої чи заочної форми навчання) фахівців рівня BAFA можлива з моменту досягнення дитиною 17- річного віку, відразу ж після закінчення ліцею. Вона проводиться в три етапи. Перший етап передбачає загальну підготовку тривалістю 8 днів (включаючи теоретичні та практичні види роботи), ознайомлення з основними поняттями, віковими, психологічними та педагогічними особливостями дітей, підлітків та молодих людей, навчання праці в команді, опрацювання вмінь занурення у виховне середовище, вивчення азів ораторського та театрального мистецтва тощо. Другий етап являє собою групове практичне стажування, тривалістю мінімум 14 днів (з можливістю розподілу на підетапи, проходженням практики в різних організаціях та роботу з різним контингентом). Третій етап тривалістю 6 днів передбачає поглиблення знань та отримання додаткової інформації щодо професійної анімаційної діяльності, проведення ґрунтовного аналізу досвіду застосування знань, вмінь та навичок, набутих під час першого та другого етапів навчання та пропонує вибір за напрямками діяльності, а саме: поглиблення знань та вмінь анімаційної майстерності з різними соціальними групами (робота з малюками, дітьми 6–12 років, підлітками, дітьми, які опинилися в складних ситуаціях, дітьми-

інвалідами, позашкільна діяльність, анімація під час канікул, анімація в міні-таборах, організація анімації за під час перебування дитини за кордоном, первинна медична допомога), ігрова та креативна анімаційна діяльність (організація вистав, ігор, масштабна анімація, креативність, анімаційна робота в сфері науки та техніки) або фізична діяльність (анімаційна діяльність в горах, на морі, в місті, на природі, на свіжому повітрі). Заключним пунктом рівня BAFA є отримання протягом 8 днів поглибленої профільної спеціалізації (отримання додаткових навиків, які в подальшому надають певні прерогативи у роботі аніматорів, а саме: можливість роботи з дитячими колективами у небезпечних умовах (річні, морські види анімації). Така спеціалізація ставить завдання більш ґрунтовного інформування щодо обраного напрямку роботи та надання знань, необхідних для проведення так званої “анімаційної роботи на воді”. Зазначимо, що профільна спеціалізація передбачає обов’язкове проходження кожні 5 років перепідготовки фахівця з метою підтвердження рівня його знань та фізичної форми. Це являє собою своєрідну перевірку набутих знань (здійснюється у формі тесту) та контроль за фізичним станом аніматора (здійснюється у формі іспиту: забіг на 50 метрів з уявним потерпілим, надання першої необхідної допомоги, плавання на дистанцію 200 метрів тощо). Після закінчення курсу учень отримує сертифікат про придатність до здійснення функцій аніматора, який дає можливість працювати у центрах канікул і дозвілля. Такий рівень підготовки можна розглядати як вступ до професійної анімації та початковою сходинкою кар’єри аніматора.

По досягненню 21-річного віку, після отримання сертифікату BAFA, або після закінчення інших закладів, які мають підтвердження рівня BAFA, та при наявності дворічного досвіду соціально-виховної діяльності з атестацією наймача або відповідної організації, розпочинається другий рівень непрофесійної підготовки – BAFD. Рівень BAFD є другим етапом отримання кваліфікації менеджера соціокультурного аніматора, який складається з 4 етапів. Перший етап з можливістю проходження очного, вечірнього чи заочного навчання тривалістю 9 днів – це етап загальної підготовки й

ознайомлення з основними технічними функціями управлінців (ведення економіки підприємства, фінансова та адміністративна діяльність, підготовка бюджету об'єднання, укладання контрактів тощо), засадами менеджменту та маркетингу об'єднання, поглиблення знань з соціальних наук, розробки та підготовки до апробування певного соціально-педагогічного проекту з організації діяльності громадського об'єднання. Другий етап, тривалістю мінімум 14 днів, представляє собою практичну частину – занурення в реальну соціально-педагогічну ситуацію. Слухач бере на себе зобов'язання практичного втілення отриманих теоретичних знань, входить активним членом в робочу групу під безпосереднім наглядом керівника, стає відповідальним за певний вид тематичної діяльності та впроваджує розроблений соціально-педагогічний проект. На третьому етапі підготовки (6 днів) слухач обирає для себе напрям діяльності: поглиблення отриманих знань, вмінь, навичок, проведення глибокого аналізу практичної діяльності, підготовка до написання звіту про професійну підготовку. Заключний (четвертий) етап – друге практичне стажування тривалістю мінімум 14 днів з обов'язковим оцінюванням координатора з асоціативного життя регіону. Після проходження всіх чотирьох етапів, слухач подає звіт про професійну підготовку до регіональної дирекції по справам молоді, спорту та соціальної політики (DRJSCS) та отримує сертифікат рівня BAFD, який дає можливість працевлаштуватися на керівні посади (нижчий рівень керівництва) у координаційних центрах анімаційної роботи, канікулярних закладах і центрах дозвілля [342].

Першим кроком отримання професійної освіти аніматора може бути двоетапна непрофесійна підготовка, або початковий етап професійної підготовки на отримання сертифікату BAPAAT (Brevet d'aptitude Professionnelle d'Assistant Animateur Technicien de la jeunesse et des sports) – V рівень підготовки. Навчання може починатись з моменту досягнення слухачем 16-річного віку, необов'язковими є наявність дипломів, але досвід практичної діяльності є бажаним. Дворічне навчання складає 1500–2000 аудиторних годин та включає в себе загальні дисципліни, теоретичне та практичне

вузькопрофільне інформування і закінчується здачею іспитів, співбесідою з журі щодо можливості продовження циклу професійної освіти та отриманням диплому асистента професійного аніматора.

Отримання державного сертифікату BPJEPS (Brevet professionnel de la jeunesse, de l'éducation populaire et du sport) – IV рівень підготовки, дає можливість обіймати посади соціально-педагогічного аніматора повсякденного життя, соціально-культурного аніматора кварталу, аніматора профілактичного напрямку тощо. Для проходження навчання необхідно пройти підготовчі етапи та мати сертифікати BAFA, BAFD, BAPAAТ чи інші, акредитовані Міністерством Міста, Молоді та Спорту та Міністерством соціальної політики. Річна підготовка включає в себе 600 годин теоретичного навчання, 1000 годин практики та складається з 10 модулів, перші чотири з яких є загальноосвітніми та обов'язковими для всіх слухачів, 5 модулів вузькопрофільних (окремо для соціальних та спортивних аніматорів) та 1 практично-адаптаційний. Після закінчення курсу передбачено складання іспиту та проведення анімації на задану тему у присутності членів журі. Після успішного закінчення курсу навчання, молодий фахівець може працювати у секторі загального відпочинку, планувати та проводити заходи з соціальної та культурної анімації на рівні комуни або департаменту Франції.

Наступним етапом професіоналізації у закладі III рівня підготовки є отримання диплому DEJEPS (Diplôme d'État de la jeunesse, de l'éducation populaire et du sport). Навчання (після успішного проходження тесту на придатність) триває 1 рік та складається з 700 годин теоретичного курсу та 500-860 годин практичної роботи і дає змогу працювати з усіма верствами населення, з усіма віковими групами, влаштуватися на роботу на керівні посади до будь-яких асоціацій, федерацій, структур медико-соціального та економіко-соціального підрозділів. Програма з навчання на отримання даного диплому складається з 4 модулів: 1-й модуль – складання плану анімаційного проекту, 2-й модуль – координування проектом, 3-й модуль – застосування педагогічної майстерності, 4-й модуль – анімація в складних умовах. Успішне складання

іспитів відкриває шлях для кар'єрної сходинки соціально-педагогічного напрямку роботи: відповідальний за розвиток місцевих та регіональних проектів, відповідальний за певний сектор діяльності регіону, аніматор-координатор регіону, аніматор-педагог, координатор регіонального проекту, заступник керівника тощо.

Навчання на DESJEPS (*Diplôme d'Etat Supérieur de la jeunesse, de l'éducation populaire et du sport*) – заклад II рівня підготовки, готує фахівців високого рівня для роботи на керівних посадах: керуючий проектом, керуючий сектором, територіальний делегат, директор департаменту. Отримання позитивної оцінки під час проведення тестів передуює зарахуванню на навчання, яке складається з 4 модулів: 1-й модуль – організація стратегії проекту, 2-й модуль – управління персоналом та фінансами проекту, 3-й модуль – ведення та контроль за проектом, 4-й модуль – анімація в надзвичайних умовах. Тривалість курсу становить 700 годин теоретичної бази та 500–1000 годин практичної діяльності.

Державний диплом професійного аніматора DEFA (*Diplôme d'Etat relatif aux fonctions d'animation*) – заклад I рівня підготовки, відноситься до сфери науково-практичної анімації та дозволяє здійснювати дослідження та наукову діяльність у соціально-педагогічній сфері та організовувати колективну анімаційну діяльність. Вступна кампанія передбачає наявність рівня бакалаврату, складання фахового іспиту та трирічний стаж професійної діяльності. Навчальний курс передбачає вивчення 6-ти модулів теоретичної підготовки і 16 місяців практичної діяльності та завершується написанням та захистом дисертації [341].

Зведену таблицю суб'єктів соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції (напрямок поширення анімації) подано у Додатку Д.

Варто зауважити, що у Франції не всі аніматори – професіонали; досить часто вони є представниками інших професій, які отримали додаткову підготовку у сфері анімаційної діяльності. У Франції розрізняють аніматорів-

спеціалістів та аніматорів-універсалів. Так, перші спеціалізуються на одному виді діяльності і працюють з означеним контингентом клієнтів. Аніматори-універсали найчастіше обіймають керівні посади, координують певні підрозділи або є менеджерами вищої категорії соціальної служби країни.

Аніматор є професією, що еволюціонує і об'єднує в собі широкий спектр ролей і функцій. Його фахова діяльність є не лише засобом проведення вільного часу, а виконує профілактичну, реабілітаційну, психотерапевтичну, організаційну функції [34].

З такою класифікацією функцій анімації цілком погоджуються і вітчизняні науковці. Згадаємо українську дослідницю О. Чернишенко, яка розглядаючи анімацію як сукупність педагогічно організованих взаємодій соціального педагога і вихованця в дозвіллевій сфері, за допомогою яких задовольняються і розвиваються оздоровчо-відпочинкові, культурно-освітні, культурно-творчі потреби і інтереси, створюються умови для формування соціальної активності особи, здібної до перетворення навколишньої дійсності, дещо розширює функціональні межі. Основними функціями педагогічно скерованої анімаційної роботи авторка вбачає функцію релаксації (відновлення витраченої енергії, психосоматичне розслаблення, відпочинок, емоційна розрядка), функцію комунікації (спілкування і взаємодія суб'єктів та об'єктів діяльності), функцію когнітивізації (відкриття нового), та функцію креативізації (творчий розвиток у дії, в русі). До основних змістовних напрямів фахівець відносить: анімацію в русі, анімацію через переживання, анімацію через спілкування, анімацію через заспокоєння, культурну та творчу анімації [216].

До провідних функції анімації як засобу розвитку творчого потенціалу дітей та молоді інша дослідниця О. Ремізова, віднесла функцію адаптації та участі, що має на меті сприяти ефективній соціалізації та пристосуванню людини до численних змін навколишнього світу, усунення або пом'якшення соціальних конфліктів, попередження стресів, рекреаційну функцію, пов'язану з відновленням та розвитком фізичних сил людини, організацією дозвілля та цілеспрямованого культурного розвитку особистості, виховну функцію

(анімація відіграє роль додаткової школи, поглиблюючи відповідні знання та культурні інтереси індивіда), коригувальну функцію, що вивільняє дитину від щоденної фізичної та психічної втоми, перекриває психологічні вади, виховні та культурні недоліки, критичну та стабілізаційну функції, які сприяють пошуку нових взаємовідносин між індивідами та групами, нових стилів життя, що стимулюють становлення демократії та полікультурності суспільства [170].

Вченою Г. Лещук виокремлено базові (діагностична, організаційна, розвивальна, інформативна, комунікативна, соціального супроводу), спеціальні (адаптивна, фасилітативна, управлінська, виховна, посередницька, превентивна, анімаційна, соціально-економічна, координаційна, адміністративна) та диверсифікаційні, що виходять за межі соціального захисту (терапевтична, промоційна, моделювальна, проєктивна, медіативна, функції моніторингу, експертизи) функції фахівців соціальної сфери Франції [110].

Як було зазначено, починаючи з 80-х років XX сторіччя, анімація, перероджуючись із допоміжного напрямку соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля, переходить у самосійний напрям і стає основою виховного процесу Франції. Розуміння керівництвом держави освітньо-виховного потенціалу анімації та її впливу на становлення особистості поступово призвело до розширення ролі анімаційної діяльності з виховної позашкільної (вихідної) до обов'язкової навчально-виховної (похідної) ролі [300]. Відразу після прийняття Закону про децентралізацію влади (1982 р.), функцію розвитку, підтримки та контролю за удосконаленням виховної роботи з підростаючим поколінням було передано найменшій одиниці соціально-політичного устрою країни – комуні, у кожній з яких була створена спеціальна координаційна рада з питань пошуку оптимального напрямку виховної роботи у ввіреному їй окрузі. З того часу, діє робоча група у складі вчителів, вихователів, аніматорів, батьків та представників муніципалітету, яка щорічно розробляє місцеву виховну програму, конкретизуючи її цілі, напрями та зміст. Основне навантаження та відповідальність за соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями країни лягло на професійних аніматорів, які вважаються

основними агентами – суб'єктами такої програми. На них покладається не лише зобов'язання по виконанню основних педагогічних функцій, а й виконання ролі ланцюгового з'єднання між різного роду дитячими та молодіжними громадськими об'єднаннями.

З огляду на зазначене, даємо власне визначення терміну “анімація” у контексті теми нашого дослідження. Отже, *анімація* – це частина соціально-виховної системи французького суспільства, вид соціально-педагогічної діяльності, яка забезпечує змістовне дозвілля дітей-членів дитячих громадських об'єднань, спрямована на набуття ними досвіду просоціальної поведінки на рівні громадських (міжособистісні відносини всередині колективу, відносини із державними, недержавними установами та об'єднаннями) і соціокультурних (зв'язок між дитиною та оточуючим середовищем) відносин.

Метою анімації є забезпечення атмосфери креативності, оздоровлення соціального мікроклімату шляхом поглиблення співробітництва між усіма суб'єктами та об'єктами соціально-педагогічної роботи, оптимізація міжгрупової взаємодії і створення умов для позитивно-активної соціально значущої діяльності різних об'єднань.

Звернемося до аналізу професійної діяльності агента анімації. Задля досягнення успішного результату, фахівцям-аніматорам необхідно враховувати новітні дослідження дозвіллевої сфери, досягнення світової анімаційної діяльності, можливості соціально-педагогічного середовища тощо. За нещодавно узгодженим *“Посібником-кодексом професійного аніматора”*, обов'язковими є вміння аніматора: налагоджувати контакти як всередині дитячого колективу так і ззовні, створювати умови взаємної зацікавленості різновікових громадських об'єднань, розпізнавати, аналізувати та вирішувати проблеми, які заважають колективній діяльності та гармонійному співіснуванню його членів, спрямовувати на прийняття зважених рішень, координувати соціально-культурні ініціативи, розробляти, реалізовувати та педагогічно скеровувати соціально-культурні проекти, віднаходити оптимально корисну стратегію дозвілля.

Необхідними критеріями професійних аніматорів стали комунікабельність, ініціативність, наявність творчого неординарного підходу до вирішення певних проблем, організаторські здібності, знання соціальної структури регіону, відомих політичних та громадських діячів, представників засобів масової інформації. Бажаними є знання основ соціальної політики, загальної організації системи соціального забезпечення, законодавчої бази, основ юриспруденції та економіки, психолого-педагогічних законів розвитку особистості, специфіки функціонування дозвіллевої інфраструктури, демографічних особливостей регіону тощо [60, с. 7] [138, с. 83].

Цінним для вітчизняної науки є спрощена процедура проведення певного заходу за безпосередньої участі дитячого громадського об'єднання при підтримці агентом анімаційної роботи. Так, розробивши попередній варіант заходу разом із ввіреним йому дитячим громадським об'єднанням, фахівець передає його на погодження представнику муніципалітету (процес досить легкий та не займає багато часу), отримує попередній дозвіл на проведення певного виду анімаційної діяльності (дозвіл надається відразу після погодження, іноді має форму мовчазної згоди, тобто автоматично вважається виданим на 3 день з моменту подачі заявки-погодження до муніципалітету), спільно з представником дитячого об'єднання узгоджує місце та час проведення (згода на проведення безпроблемно надається держаними та недержаними установами), вирішує питання матеріального та технічного забезпечення (приймаючи до уваги високу соціальну активність населення країни, такі питання швидко вирішуються за допомогою волонтерської, меценатської та спонсорської діяльності), самоорганізуються та пропонують співпрацю іншим аніматорам та дитячим об'єднанням району (за бажанням).

З метою реалізації комунічних, регіональних та державних програм розвитку співпраці між дитячими та молодіжними громадськими об'єднаннями Франції (“Envie d’agir” (“Бажання діяти”), “Jeunesse en agir” (“Молоді в дії”), *Projet éducatif local*, PEL (місцеві навчально-виховні проекти), задля налагодження “зовнішньо адміністративних” зв'язків з іншими соціально-

культурними інституціями, дитяче об'єднання разом з аніматором надсилають запрошення представникам організацій інших муніципалітетів країни.

Наступним кроком є надання остаточного варіанту плану заходу до муніципалітету (процедура займає 1–2 дні), отримання дозволу на проведення такої діяльності (має форму мовчазної згоди), проведення заходу, критичний аналіз успіхів та недоліків організації певного заходу, і, разом із зауваженнями та побажаннями щодо поліпшення роботи всіх учасників проекту, передача цього аналізу у муніципалітет [246].

Принагідно зауважимо, що сучасні фахівці, які здійснюють соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, віддають перевагу педагогічній анімації, хоча соціокультурна та соціальна анімації також не залишається повз їх уваги [268, 300, 363].

Педагогічна анімація, визнаючи плюралізм думок та поглядів, дозволяє кожній дитині-члену такого об'єднання вільно та автономно самовизначитися у групі та самоідентифікуватися всією групою, проходячи таким чином школу громадянського становлення особистості. Саме ця школа, на думку таких французьких педагогів, як Р. Торайя, Ж.-М. Фавре, забезпечує становлення особистості методами педагогічної анімації, яка бере свій початок у материнських школах, продовжується у середніх та вищих школах, університетах та супроводжує особистість все життя [33, с. 8].

Основними завданнями анімаційної роботи у дитячих громадських об'єднаннях такі практикуючі науковці-аніматори Франції, як Р. Лабурі, П. Беснар вважають подолання тенденцій соціальних відхилень сформованого дитячого колективу (девіантна поведінка, суїцидальні думки, групова наркоманія тощо), реабілітацію критичних станів та допомогу у творчій самореалізації кожної особистості такого об'єднання.

Ефективним шляхом виконання таких завдань вважається педагогічно виважений та дидактично підкріплений процес створення певних умов для розкриття особистості у дитячому колективі через встановлення міжособистісних відносин та розвиток творчого підходу до вирішення проблем

[267]. Ми не зовсім погоджуємося із таким визначенням основних завдань анімації, вважаємо його вузькосконцентрованим та більше схилиємося до ширшого розуміння завдань анімаційної діяльності, представлених Д. Давьєном та М. Пойразом, а саме: знаходження шляху “оживлення” міжособистісних та міжгрупових соціально-психологічних відносин та “встановлення” життєвих орієнтирів засобами соціально-культурної та педагогічної діяльності [267; 363].

Сучасні фахівці-аніматори, послідовники французького соціолога Ж. Дюмазедьє, підтримуючи його бачення анімаційної діяльності, у змісті діяльності таких установ виокремлюють регуляторну діяльність, спрямовану, насамперед, на розумне використання вільного часу дитячого об’єднання задля його саморозвитку та розвитку його активної участі у соціальному житті суспільства.

Метою педагогічної анімації сьогодення стає забезпечення процесу постійного розвитку дитячого об’єднання і кожної конкретної особистості в ньому як на рівні громадських (встановлення міжособистісних відносин учасників групи та налагодження і підтримка громадських зв’язків з різного роду державними, недержавними установами організаціями та об’єднаннями), так і на рівні соціокультурних (встановлення зв’язків між індивідуумом та оточуючим середовищем) відносин. Окрема увага приділяється поглибленню співробітництва різновікових та різновекторних об’єднань на міжкомунному та міжрегіональному рівнях.

У праці, присвяченій тенденціям розширення французького досвіду анімаційної роботи, російський науковець М. Тишковська [202] умовно поділяє поле діяльності аніматорів Франції на чотири сфери: загальна соціально-економічна (найбільш потужні центри анімаційної роботи), локальна (виховні та культурні анімаційні організації, відділи молоді, дитячі та молодіжні центри гармонійного розвитку та виховання), спеціалізовані об’єднання, метою яких є анімаційна роботи із чітко визначеними категоріями населення (дітьми, позбавленими батьківської опіки, людьми похилого віку тощо) та туристична сфера (літні туристичні бази, сімейні будинки відпочинку).

Доцільно детальніше схарактеризувати локальну анімацію, що проводиться організаціями, які активно впроваджують педагогічно спрямовану анімаційну роботу як основний напрям соціально-педагогічної роботи. Відразу зазначимо, що така робота з громадськими об'єднаннями дітей проводиться у багаточисленних Будинках дітей та молоді, в яких працюють різноманітні ательє (секції розвитку дитини). Досить потужний педагогічний вплив на сформований дитячий колектив мають спеціально створені канікулярні центри, центри дозвілля та сімейного відпочинку, школи під відкритим небом, які працюють у кожному куточку Франції та пропонують професійний підхід до організації дозвілля дітей та молоді. Крім того, місцевими органами самоврядування гарантується безперешкодний доступ всім суб'єктам соціально-педагогічної роботи, які практикують анімаційну роботу, до муніципальних спортивних та актових залів, ігрових та навчальних площадок, інформаційно-розважальних та ресурсних центрів тощо.

Одним із яскравих представників організацій, які впроваджують соціально-педагогічну роботу через педагогічно спрямовану анімаційну діяльність, є Centre d'entrainement aux Méthodes d'éducation Active (CEMEA) – суспільно корисна загальнонаціональна асоціація 1937 року, створена задля поширення ідеї нового виховання (особливої практики гуманістичної педагогіки). Вона об'єднує мережу територіальних асоціацій, пов'язаних із впровадженням технологій активного соціального виховання та наданням послуг професійної анімації. Сучасна CEMEA тісно співпрацює з Міністерством Народної освіти, Міністерством Міста, Молоді та Спорту, Міністерством Солідарності та Соціального захисту, Міністерством Культури і Комунікацій, активно підтримуючи партнерські відносини з місцевими, регіональними та міжнародними громадськими об'єднаннями. Регіональні та комуні представництва асоціації покликані розвивати дружні стосунки між соціальними педагогами, дітьми та дитячими громадськими об'єднаннями країни, їх батьками та соціально-культурним середовищем усієї Франції.

До основних напрямів діяльності організації належать: розширення й узагальнення педагогічного досвіду, виробництво і поширення засобів освіти, публікація теоретичних і методичних матеріалів, підвищення кваліфікації animatorів, розробка інноваційних акцій, залучення освітніх установ і вчителів до міжнародного партнерства [64], добровільна, волонтерська анімація (керівництво діяльністю центрів відпочинку); професійна анімація; діяльність щодо суспільної і професійної інтеграції населення; діяльність з пропаганди здорового способу життя, здоров'я; робота з інвалідами і психологічна допомога населенню; підготовка і перепідготовка педагогів, animatorів, а також допоміжного персоналу (доглядальниць, вихователів тощо). З 1997 року асоціація розпочала розвивати свою діяльність щодо видання книг, журналів, газет, створення відеофільмів, мультимедійних освітніх програм тощо. Активна освітня і виховна діяльність animatorів у соціальному середовищі є, на думку теоретиків СЕМЕА, важливим засобом соціалізації особистості, сприяння її духовному росту.

Іншою показовою організацією, що спеціалізуються на анімаційній роботі з дітьми та дитячими об'єднаннями, є Асоціації культурного розвитку (*Association pour le développement culturel*), яка започаткувала свою діяльність у 1990-х роках в Парижі та мала на меті запропонувати широкий спектр доробок якісного проведення дозвілля. Нині практично у всіх містах Франції є представництва цієї асоціації, які, виступаючи свого роду соціально-культурними та інформаційно-ресурсними центрами анімаційної роботи найвищого рівня, надають свої послуги у найрізноманітніших напрямках діяльності. Зауважимо, що переважна більшість її фахівців є постійно працюючими професійними animatorами, а решта – тимчасово працюючі animatorи та animatorи-волонтери, які будують свою діяльність на благодійних засадах. Завдяки такій соціальній активності французької громади, членські внески в асоціацію невисокі, а кількість учасників постійно зростає [236].

Таким чином, анімація у Франції справедливо сприйматися як педагогічно керована основа соціалізаційного процесу, яка має на меті

гармонійний розвиток особистості впродовж усього її життя, та як основний метод соціально-педагогічної роботи з дітьми та дитячими громадськими об'єднаннями. При цьому однією з аксіом анімаційної роботи є заборона на копіювання загальних методів виховання особистості. Фахівець-аніматор, робота якого асоціюється з інноваційною соціально-педагогічною роботою у сфері дозвілля та з ефективним шляхом поширення наукового усвідомлення можливостей сфери дозвілля, знаходиться у перманентному пошуку альтернативних способів зацікавленості кожної дитини-члена громадського об'єднання в особистісному та колективному розвитку, постійному самовдосконаленні. Він не ставить перед собою завдання передати набуті знання, вміння та навички, а намагається створити атмосферу співробітництва, взаємної поваги, творчого пошуку у дитячому колективі. Як товариш-однодумець, аніматор пробуджує прагнення дитини розкритися, внести свою частку в розвиток колективу, суспільства, держави.

Висновки до другого розділу

На підставі проведеного аналізу й вивчення наукових та автентичних джерел з досліджуваної проблеми, з'ясовано, що змістом соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції є вивчення соціально-психологічних особливостей дитячого об'єднання з метою своєчасного виявлення та вирішення соціально-педагогічних проблем, спонукання до самоорганізації, самостійності та відповідальності кожного члена, захист прав, інтересів та свобод дітей, забезпечення рівних можливостей, соціально-психологічна допомога та підтримка, корекція групових та міжгрупових стосунків, посередництво в творчому самовираженні, підтримка соціальних ініціатив, стимулювання соціально значущої діяльності дітей, основною метою якої є організація досвіду виконання певних громадських обов'язків та усвідомлення дитиною своїх прав.

Установлено, що соціально-педагогічна робота визначається одним із пріоритетних напрямів соціальної роботи Франції. Вона базується на принципах відкритості, відповідальності та узгодженості і здійснюється за напрямками: соціально-правова підтримка, сприяння процесу інтеграції, соціальна адаптація особистості, стимулювання до активної участі у громадському житті, розвиток соціальної ініціативи, організація соціально значущої діяльності у відкритому середовищі, науково-методична та кадрова підтримка, соціально-педагогічна допомога задля отримання фінансової чи матеріальної підтримки, соціально-правовий захист, формування про здоровий спосіб життя, сприяння суспільній підтримці діяльності дитячих об'єднань, координація міжнародної діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань.

Обґрунтовано, що соціально-педагогічна робота здійснюється як на рівні закладів соціальної інфраструктури, так і на рівні органів місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади. Вона реалізується за двома векторами: анімаційному (проведення дитячих та молодіжних акцій, організація заходів, спортивних змагань, змістовного дозвілля тощо) та освітньо-виховному (втілення у життя навчальних і освітніх програм та проектів з підготовки дітей до самостійного життя) й зумовлюється регіональними, соціально-економічними, культурно-історичними, природничими, етнонаціональними особливостями кожної адміністративної одиниці.

Доведено, що соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями забезпечується діяльністю державних органів влади, неурядових організацій, активних членів громади та спрямовується на розвиток співпраці, партнерських стосунків між різними соціальними інституціями певної території.

Основним місцем проведення соціально-педагогічної роботи з дитячими об'єднаннями є шкільні заклади, площадки позашкільної освіти і виховання, муніципальні приміщення, клуби за місцем проживання, центри виховання та

відкриті місця (вулична соціально-педагогічна робота). Ключові суб'єкти такої роботи – фахівці соціальної, педагогічної, психологічної та медичної сфер, батьки, волонтери та інші громадські об'єднання.

Визначено особливості соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями, а саме: значна кількість суб'єктів соціально-педагогічної роботи, їх узгоджена партнерська та активна співпраця, широкий спеціалітет фахівців соціально-педагогічної сфери, відмінне інформаційне забезпечення, залучення волонтерів, всебічна підтримка діяльності дитячих громадських об'єднань на національному, регіональному, департаментному та місцевому рівнях.

Охарактеризовано анімаційну роботу Франції, розкрито її сутність, мету. Зокрема, підсумовано, що: пріоритетною метою педагогічної анімації сьогодення виступає забезпечення процесу постійного розвитку дитячого об'єднання і кожної конкретної особистості в ньому як на рівні громадських, так і на рівні соціокультурних відносин; анімаційна робота здійснюється за двома напрямками: загальному та спеціалізованому; не всі аніматори є професіоналами, досить часто вони є представниками інших професій, які отримали додаткову підготовку у сфері анімаційної діяльності; система підготовки у Франції фахівців, які здійснюють соціально-педагогічну роботу, вважається такою, що найбільш ефективно розвивається, оновлюється і реформується, вивчається та поступово втілюється в усі сучасні світові освітянські програми майбутніх фахівців.

РОЗДІЛ 3

МОЖЛИВОСТІ УПРОВАДЖЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ В УКРАЇНІ

3.1. Характеристика соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в сучасній Україні

Підготовка дітей до соціально активного життя, формування у них громадянської позиції – завдання і пріоритетний напрям освіти та виховання України. Однією з практичних інституцій соціального виховання підростаючої особистості в Україні є дитячі громадські об'єднання.

Об'єднання дітей (спілки, федерації, асоціації, клуби, дружини, студії, майстерні, агенції, “школи”, організації тощо), будучи суб'єктами соціального виховання, спрямованого на розвиток особистості засобами виховання, навчання, самовиховання, самоосвіти, мають потужні соціально-виховні можливості. Саме в оточенні одноліток-однодумців дитина реалізує різні соціальні ролі у колективній та індивідуальній діяльності, відстоює свої позиції, набуває соціального досвіду. Такі об'єднання розглядаються як ефективний фактор соціалізації, оскільки надають змогу кожному члену такого об'єднання самореалізувати себе, проявити ініціативність, розвинути і вдосконалити особистісні якості, перебуваючи під “опікою” працівників соціально-педагогічної сфери.

Дитячі та молодіжні об'єднання в Україні вважаються первісним осередком набуття дитиною досвіду в пошуку та виборі власного місця у соціумі; вони надають змогу зорієнтуватися в системі соціальних зв'язків, оволодіти механізмами регуляції соціальної поведінки, здійснити аналіз власних можливостей та реалізувати їх у соціально схваленій діяльності [67, с. 11].

Зазначимо, що термін “громадське об'єднання” відповідно до Статті 1 Закону України “Про громадські об'єднання” (вступив в силу у 2013

році), трактується як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів, яке, за організаційно-правовою формою, утворюється як громадська організація або громадська спілка.

Громадська організація представляє громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, тоді як Громадська спілка виступає громадським об'єднанням, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Окремим пунктом зазначається можливість будь-якого громадського об'єднання здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи (непідприємницьке товариство, основною метою якого не є одержання прибутку) або без такого статусу.

Дитяче громадське об'єднання в Україні представляє собою спрощену копію громадського об'єднання дорослих і являє собою громадське формування, у якому, самостійно або разом із дорослими, добровільно об'єднується неповнолітні громадяни 6–18 років для сумісної діяльності, що задовольняє їх соціальні потреби й інтереси; особливе соціально-педагогічне формування дітей і дорослих, об'єднаних на добровільній основі для реалізації індивідуальних і соціальних потреб, що сприяють соціалізації дитини; інституція соціального виховання, навчання та розвитку особистості дитини [62].

Активний процес формування неурядових організацій нашої країни припадає на початок 90-х років минулого сторіччя (пов'язується із перебудовою та соціально-економічними реформами того часу) та кінець 90-х років (наслідок прийняття у 1998 році Закону України “Про молодіжні та дитячі громадські організації”). Значна кількість існуючих донині громадських об'єднань говорить про зацікавленість як суб'єктів, так і об'єктів їх діяльності. Так, за даними Державної служби статистики України, станом на 01.01.2014 р. зареєстровано 1610 дитячих громадських організацій, з яких 1315 об'єднань

виступають юридичними особами, 295 легалізували свою роботу шляхом повідомлення про свою діяльність [55]. 29 об'єднань, такі як Національна організація скаутів України (НОСУ), Національна скаутська організація України “ПЛАСТ”, ВДС “Екологічна варта”, ВДГР “Школа безпеки”, Федерація дитячих організацій України, Асоціація гайдів України (АГУ) та інші проводять активну та результативну соціальну діяльність і мають статус Всеукраїнських дитячих громадських організацій. Кількість об'єднань учнівського самоврядування (з переважною більшістю об'єднань старшокласників), які зареєстровані та діють при загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України, становить близько 16000. Крім того, існують дитячі об'єднання, які функціонують виключно на місцях, але об'єктивної статистики щодо їх діяльності немає. Незважаючи на досить велику кількість зареєстрованих дитячих громадських об'єднань, відсоток дітей, які цікавляться їх діяльністю, та дітей-членів таких об'єднань залишається зовсім незначним [141].

За дослідженнями О. Безпалько, 26 % дітей, що проживають у містах взагалі не знають нічого про існування таких об'єднань і лише 7 % таких дітей, є їх активними членами. Для сільської місцевості такими показниками є 30 % та 3 % відповідно. Найбільш активними та творчими членами дитячих громадських об'єднань є об'єднання, переважна більшість яких складається із дітей 12–13 років (що можна пояснити віковими та психологічними особливостями), гендерні розбіжності членів об'єднань виявились незначними [10].

За результатами соціологічного дослідження, проведеного у 2015 році GfK Ukraine на замовлення Міністерства молоді та спорту України та за фінансової підтримки установ ООН (Фондом народонаселення ООН (UNFPA), Програмою розвитку ООН (UNDP), Дитячим фондом (UNICEF), Програмою Волонтерів ООН (UNV), Офісом координатора системи ООН в Україні), з 62 % молодих людей, які володіють інформацією про існування громадських об'єднань, лише 2 % є їх членами [184]. Це може свідчить про відсутність у

підростаючих особистостей мотивації членства в громадських об'єднаннях, хоча такі об'єднання надають реальну можливість компенсувати невирішені проблеми сучасного українського суспільства, задовільнити активність та природню ініціативність дитини через соціально значущу і добровільну діяльність та внести власний вклад у розвиток європейського суспільства.

Суттєвим заохоченням подальшого розвитку дитячих громадських об'єднань в Україні є можливість отримання фінансової допомоги на реалізацію розробленого проекту та гранти, які видаються на конкурсній основі. Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1049 “Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка”, кожне громадське об'єднання може претендувати на державну допомогу (середній щорічний бюджет проектної діяльності становить приблизно 500 тис. грн.).

Існують і міжнародні інституції, які на постійній основі розробляють програми виділення грантів (середній щорічний бюджет складає приблизно 10 000 тис. грн.), в яких можуть брати участь дитячі громадські об'єднання України. До таких організацій належать: Вишеградський фонд, Система ООН в Україні, Посольства іноземних держав в Україні, Представництво Європейського Союзу в Україні, Агенції Сполучених Штатів Америки в Україні, Фонд Богдана Гаврилишина, Британські Ради в Україні, Фонд Конрада Аденауера, Фонд Фрідріха Еберта, Фонд Фрідріха Науманна, Фонд Гайнріха Бьолля, Фонд Ганнса Зайделя тощо (окремої інформації щодо заохочень для дитячих громадських об'єднань не знайдено) [184]. Процедурні моменти та основні вимоги до конкурсної документації щодо надання громадським об'єднанням державної фінансової допомоги можна знайти на сайті Міністерства молоді та спорту України.

За висновками української дослідниці Л. Романовської, процес створення й функціонування дитячих об'єднань являє собою своєрідну реакцію соціально-

психологічного захисту дітей і підлітків у період становлення й розвитку особистості. Образно кажучи, це якоюсь мірою поставлений під суспільний контроль неформальний мікросоціум, який відкриває для дитини (підлітка) колосальні можливості для самореалізації, самоактуалізації та самовиховання [174, с. 7].

Сутність дитячого громадського об'єднання тлумачиться українськими науковцями як специфічна соціокультурна спільнота, що інтегровано представляє життєві цінності дітей, і як реальна можливість забезпечення потреб та інтересів підростаючого покоління у соціумі [141, с. 23].

Зокрема, розуміння необхідності вдосконалення цієї соціокультурної спільноти, подальшого розвитку дитячого національного руху, сприяння діяльності дитячих громадських об'єднань, створення оптимальних умов для їх функціонування та всебічна фахова підтримка, розглядається фахівцями (О. Боровець [20], Т. Окушко [142], Р. Охрімчук [146], Ж. Петрочко [156], Г. Троцько [206]) як відправна точка подальших змін, спрямованих на європеїзацію освітньо-виховного процесу України.

Звернути увагу на громадські об'єднання України як форму змістовного дозвілля дітей, ефективний фактор соціалізації особистості та своєрідний інститут громадянського суспільства пропонують В. Молочний [132], О. Молчан [133], Ю. Поліщук [161], соціальну значущість громадських об'єднань розглядають Р. Вайнола [25], А. Капська [81].

Останнім часом науковий фонд України збагатився дисертаціями, автори яких, розглядаючи дитячі громадські об'єднання як своєрідну соціально-педагогічну систему, соціально-психолого-педагогічний потенціал вільного часу, аналізують виховну складову дитячих громадських об'єднань (С. Диба [51], Д. Малков [121], О. Панагушина [149]). Питання підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з дитячими об'єднаннями та проблему взаємодії шкільних закладів з соціальним довкіллям висвітлено у наукових працях (О. Лісовець [113], Т. Харченко [212]), соціально-педагогічні технології організації діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань

(М. Баяновська [8], Ю. Поліщук [161]). Дослідження Б. Ковбас [87], О. Касьянової [82], С. Харченка [213] присвячені процесу підготовки вихователів до роботи з дитячими громадськими об'єднаннями. У наукових дослідженнях Ю. Поліщука [161], І. Зверєвої [72] проаналізовано соціально-педагогічні аспекти діяльності громадських об'єднань. У докторських дисертаціях Н. Лавриченко [100] та Л. Романовської [174] значна увага приділена потребі розробки ефективно функціонуючої системи педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань тощо.

Дитяче громадське об'єднання, позиціонуючи себе першою сходинкою консолідації українського соціуму та основою розбудови громадянського суспільства через налагодження міжособистісних відносин, являє собою цілеспрямовану діяльність колективу дітей задля реалізації певної мети. У процесі досягнення цієї мети відбувається реалізація потенційних можливостей кожного суб'єкта та його взаємозбагачення за рахунок колективної діяльності однодумців. Як зазначають І. Бех [13], С. Пальчевський [148], для успішного функціонування та розвитку особистості в соціумі необхідне обов'язкове поєднання об'єктивної та суб'єктивної доцільності, гармонія власного "Я" та колективного "Ми", те що називається індивідуальною відповідальністю за отримання колективного результату.

Педагогічно виважений процес виховання у дитячому громадському об'єднанні сучасної України являє собою подальший розвиток особистісних якостей та набуття досвіду соціальних відносин у спільній діяльності як з однолітками, так і з дорослими, це – координація дій, спрямованих на отримання реального результату, який об'єднуючи дітей, розвиває їхню свідомість, солідарну активність, ініціативність, колективну та індивідуальну відповідальність, а емоційне задоволення за наслідки власної діяльності, дозволяє сформувати конкретні цінності й якості, які і виступають кінцевою метою діяльності таких об'єднань.

Такими цінностями можуть бути (в залежності від цілей діяльності об'єднання) "соціальне служіння" – у скаутів, "піклування про людей" – у

тимурівців, “піклування про природу” – у екологів, “піклування про безпеку життєдіяльності однолітків і надбання практичних умінь для посиленої участі у цивільному захисті в суспільстві” – у рятувальників, “організація життєдіяльності учнівського колективу” – у членів учнівського самоврядування [140].

На дитячі громадські об’єднання, які покликані сформувати гуманістичний світогляд підростаючої особистості і виховати певну життєву компетентність, покладаються й певні *функції*. Так, до основних функцій дитячих громадських об’єднань в Україні зараховано: функцію світоглядної орієнтації (полягає у забезпеченні безперервного етичного розвитку дитини, її залучення до процесу оволодіння гуманістичними цінностями), рекреаційну функцію (спрямовується на забезпечення доречного, емоційно привабливого дозвілля, регенерацію і спілкування вихованців у процесі їх особистісного розвитку), компенсаторну функцію (має на меті надолуження прогалин у етичній освіті, забезпечення творчого зростання і активності дитини, формування потенційної готовності до вияву власних гуманістичних цінностей), релаксаційну функцію (робить акцент на забезпечення позитивного морального мікроклімату та зняття конфліктності у міжособистісних стосунках), ціннісно-орієнтаційну функцію (допомагає у виборі життєвих орієнтирів та гуманістичних ідеалів), рефлексивну функцію (забезпечує педагогічно скерований перехід від гуманістичних цінностей суспільства у площину особистісної поведінки) [140, с. 183].

Україна, будучи частиною світового соціуму, проводить цілеспрямовану політику щодо підтримки і сприяння розвитку підростаючого покоління, вдосконалюючи систему соціальної та соціально-педагогічної роботи з дітьми та дитячими об’єднаннями, спираючись на такі основні міжнародні документи: Декларацію прав дитини (1959 р.), Конвенцію ООН про права дитини (1989 р.), Рекомендації 1286 “Про європейську стратегію стосовно дітей” (1996 р.), “Європейську хартію про участь молоді в муніципальному та регіональному житті” (1992 р.), резолюції Організації Об’єднаних Націй щодо координації і

вирішення найбільш актуальних проблем дітей і молоді, налагодження співпраці дитячих та молодіжних об'єднань з урядовими та неурядовими організаціями тощо.

На національному рівні нормативно-правову базу діяльності дитячих об'єднань становлять: Закон України “Про громадські об'єднання” від 22.03.2012 р., Закон України “Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 01.12.1998 р. № 281-XIV, Закон України “Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю”, Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України № 140 від 26.02.1993 р. Положення про порядок легалізації об'єднань громадян [68; 70].

Діяльність дитячих громадських об'єднань в Україні також підпадає під низку інших законів, програм, доктрин та стратегій (Закони України “Про позашкільну освіту”, “Про охорону дитинства”, “Про затвердження програми подолання дитячої безпритульності і безоглядності на 2006–2010 рр.”, “Про благодійництво та благодійні організації”, Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року”, Державну цільову соціальну програму “Молодь України” на 2009–2015 рр.); Національну доктрину розвитку освіти України у XXI ст., Стратегію розвитку молодіжної політики України до 2020 року) [70].

Нині потужною методологічною базою для роботи з дитячими громадськими об'єднаннями слугують документи органів місцевого самоврядування, виконавчих комітетів, громадських і благодійних організацій, інформаційно-довідникові матеріали щодо подальшого розвитку діяльності громадських об'єднань [128].

Необхідною умовою розвитку особистості дитини у процесі діяльності будь-якого дитячого громадського об'єднання в Україні визнається взаємодія та підтримка дорослих, що базується на діалозі та партнерстві у досягненні суспільних цілей. Тож, відповідно до Закону України “Про молодіжні та дитячі громадські організації”, активними членами таких об'єднань є не лише діти, а й

дорослі, на яких покладається забезпечення соціально-педагогічної складової діяльності дитячого колективу, вимагається глибоке розуміння потреб дитини та створення умов для розвитку ініціативності дитини, яка, в свою чергу, визнається однією із основних форм активності людини і, зокрема, дитини та бажаною діяльністю особистості. Робота дорослого вибудовується таким чином, щоб кожен член об'єднання отримав знання, навички поведінки та закріпив їх у практичній діяльності. Критеріями готовності дорослих лідерів дитячого об'єднання до виконання своїх функцій виступають: можливість продукувати цінності, успішність і оптимальність використання ними ресурсів громади, уміння взаємодії з представниками соціальних інституцій, до компетенції яких належить забезпечення прав дитини, уміння працювати у команді, виконання посередницьких функцій та представлення інтересів дітей у державних та недержавних закладах та організаціях тощо [141, с. 242].

Відповідно до міжнародного досвіду змістовна діяльність та подальший розвиток будь-якого дитячого громадського об'єднання забезпечуються за рахунок виваженої соціально-педагогічної роботи, яку провадять фахівці цієї галузі.

Аналіз наукової літератури щодо соціально-педагогічної роботи свідчить, що така робота знаходиться в полі зору багатьох сучасних українських науковців (О. Безпалько [10], І. Братусь [23], І. Зверєвої [71], А. Капської [81], О. Лісовця [113], О. Касьянової [83], Т. Окушко [142], Н. Олексюк [139], Л. Романовської [174], О. Смолінської [181], Н. Тимошенко [201], Н. Чиренко [217] тощо).

Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні нині здійснюється за чотирима головними *напрямами*: психологічний, педагогічний, правовий та соціально-економічний. Так, психологічний напрям спрямований на активізацію особистісного потенціалу кожної дитини-члена дитячого колективу, самоактуалізацію, саморозвиток, самореалізацію, на формування сприятливих умов, створення певного клімату у колективі, посилення позитивних факторів та зменшення негативних у діяльності

дитячого громадського об'єднання, педагогічний – на забезпечення виховного процесу, перетворення дитячих громадських об'єднань на ефективно діючий інститут соціалізації і виховання підростаючого покоління, правовий – на координування дій задля забезпечення виконання громадських прав та свобод дітей, соціально-економічний – на підтримку соціально значущої діяльності та економічного розвитку, забезпечення ефективної співпраці дитячих громадських об'єднань із муніципальними органами влади, центрами та закладами освіти, соціальними службами на місцях, закладами культури і дозвілля, іншими громадськими об'єднаннями, тощо.

У даному дисертаційному дослідженні ми використовуємо визначення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні, запропоноване у докторській дисертації української дослідниці Л.Романовської [174, с. 9]. Відтак, розглядаємо *соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні* як відповідний напрям соціальної молодіжної політики, соціально-педагогічна діяльність державних установ та недержавних організацій, волонтерів, представників громади, батьків, спрямована на вдосконалення діяльності дитячих громадських об'єднань, підтримку їх соціальних ініціатив, соціалізацію молодого покоління.

Сутність такої роботи полягає у здійсненні посередництва між всіма суб'єктами (агентами) державного, громадського та приватного секторів з метою створення умов для всебічного розвитку дітей та підлітків, сприянню їх участі у суспільно значущій діяльності, соціальній адаптації, розкриттю їх здібностей, виявленню задатків та самовизначенню.

Базисом роботи є принцип двовекторності, а саме: персоналізація та соціалізація кожної зростаючої особистості. З одного боку, добровільна участь молодого покоління у громадському об'єднанні пояснюється намаганням дитини розвинути власні інтереси й задовільнити особистісні потреби, тобто персоналізуватися, а з іншого – намаганням узгодити свої інтереси з інтересами інших людей і суспільства загалом, тобто соціалізуватися. Завданням фахівця стає гармонійне поєднання цих намагань та педагогічна керованість процесом.

Сама ж робота сприймається як цілісний процес, націлений на здобуття дітьми-членами громадських об'єднань ґрунтовних знань щодо суспільно корисної діяльності, активної громадянської позиції, ролі та місця громадянського життя у сучасному світі, формування світогляду дитини, спрямування діяльності дитячих об'єднань на змістовне дозвілля, підтримку здорового способу життя, на розвиток гуманістичних цінностей, забезпечення культурних потреб, на соціалізацію кожної дитини. Це – своєрідний різновид соціальної та професійної діяльності, який функціонує у системі соціальної дійсності, представлений такими підсистемами як суспільство–людина, соціальне середовище особистості–особистість, людина–людина, людина – соціальна група, людина – соціальні інститути, “практична складова соціально-педагогічної діяльності галузі соціальної педагогіки”, функціями якої є виховна, діагностична, прогностична, охоронно-захисна, комунікативна, організаційна, попереджувально-профілактична, корекційно-реабілітаційна, соціально-терапевтична [11, с. 176].

Ряд вчених (А. Волохов [37], Б. Купріянов [99]) до основних функцій соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями пропонує віднести аксіологічну, орієнтаційну та операційну функції. При цьому зміст аксіологічної функції постає у забезпеченні умов для розуміння дитиною-членом дитячого об'єднання суб'єктивної значущості як власних, партнерських, так і загально суспільних переконань та поглядів, орієнтаційна функція надає можливість ставитися до себе як до суб'єкта саморозвитку, розвиваючи власний потенціал, організаторські та комунікаційні здібності, операційна спрямовується на засвоєння та прийняття певних соціальних установок, формування соціально прийнятної поведінки, опанування корпоративної культури, вмінь організації самодіяльності як способів самовираження та самовдосконалення особистості.

На думку М. Рожкова, соціально-педагогічну роботу умовно можна поділити на два основні види: системно-орієнтований, покликаний попереджати виникненню та вирішувати будь-які проблеми у дитячому

колективі та індивідуально-орієнтований, спрямований на допомогу у вирішенні певної проблеми конкретної дитини – члена дитячого громадського об'єднання [172].

Основною *метою* соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями України є розробка концепції, стратегій і програм такої роботи, спрямування зусиль суспільства на створення сприятливих соціальних та соціально-педагогічних умов для функціонування, подальшого розвитку і зростання чисельності дитячих громадських об'єднань.

Визначають три *рівні* соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні: загальнодержавний, регіональний та місцевий, або макро, -мезо та -мікрорівні відповідно.

Загальнодержавний, або макрорівень, представлений Міністерством у справах молоді і спорту України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством соціальної політики України, Міністерством культури України, Міністерством охорони здоров'я України, Державною службою молоді та спорту України, Державним інститутом сімейної та молодіжної політики, Інститутом проблем виховання НАПН України, Інститутом модернізації змісту освіти, Державною інспекцією навчальних закладів України тощо. Зазначені інститути опікується розробкою загальнодержавних, регіональних та місцевих програм соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями, розробкою і впровадженням механізмів такої роботи, комплексних стратегій і програм розвитку громадських об'єднань, створенням сприятливих умов і гарантій діяльності суб'єктів соціально-педагогічної роботи, наданням інформаційної, методичної та організаційної допомоги з питань започаткування та подальшого функціонування самих об'єднань, побудовою дієвої вертикалі установ і закладів, які надають підтримку діяльності та проводять соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями країни.

На державний рівень покладено виконання інформаційних (ознайомлення з державною соціальною та молодіжною політикою), діагностичних

(діагностика стану дотримання і виконання законів України “Про громадські об’єднання”, “Про молодіжні та дитячі громадські організації, “Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю”, “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” тощо, загальна діагностика діяльності дитячих громадських об’єднань) й контролюючих (контроль за розробкою механізмів дієвої співпраці між органами державної влади та суб’єктами по роботі з дитячими об’єднаннями, контроль за забезпеченням підготовки фахівців по роботі з дитячими громадськими об’єднаннями) функцій.

Регіональний, або мезорівень (місцеві органи влади та управління, переважно представлені відділами у справах сім’ї та молоді, на які покладається сприяння і виконання проектів, розроблених молодіжними, дитячими та іншими громадськими організаціями, підтримка ініціатив, програм, заходів громадських організацій, зокрема і через проведення конкурсу соціальних проектів, колективами навчальних закладів, комісіями, комітетами, координаційними радами тощо) відіграє важливу роль у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об’єднаннями завдяки однорідності соціальних, економічних, культурних, історичних та інших умов. На нього покладаються теоретико-практичні завдання щодо створення оптимальних умов життєдіяльності дитячих об’єднань, безпосередньої підтримки їх діяльності на рівні області, району.

На місцевий мікрорівень, рівень максимально наближений до практичної діяльності, передається безпосереднє налагодження й упровадження соціально-педагогічної роботи, яка сприяє стимуляції та активізації процесів самореалізації, самовиховання та саморозвитку, формуванню суспільно значущих морально-вольових якостей і цінностей. Суб’єктами такої роботи є: соціальні педагоги, соціальні психологи, практичні психологи навчальних закладів, працівники Центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, волонтери, батьки, представники громади, громадські об’єднання та організації тощо. Завданнями соціально-педагогічної роботи на цьому рівні є посилення

виховного впливу середовища та самих дитячих об'єднань, інформування про існуючі програми, проекти, заходи, в яких можуть взяти участь або долучитися до підготовки дитячі об'єднання, надання всебічної наукової, соціально-правової, консультативної та навчально-методичної допомоги як суб'єктам, так і об'єктам соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями тощо.

У контексті осмислення концептуальних положень соціально-педагогічної роботи в Україні, важливими є наукові напрацювання Т. Алексєєнко [1], О. Безпалько [9, 10] та Л. Романовської [174]. Зокрема, Т. Алексєєнко та О. Безпалько, вивчаючи питання соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді, роблять наголос на місцевому рівні як найпродуктивнішому рівні для проведення соціально-педагогічної роботи [10, с. 133].

У дисертаційній роботі Л. Романовської, присвяченій теорії та практиці соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань України, стверджується той факт, що кожен рівень підпорядковується єдиній меті, завданням, функціям, змісту і спрямованості процесу сприяє реалізації системи як цілісного явища, зміцнює або ж продовжує вертикаль підвідомчих суб'єктів і має здатність до саморозвитку, але перевага віддається саме регіональному рівню. Авторка розглядає державний рівень соціально-педагогічної роботи як “систему державних гарантій і стимулів діяльності дитячих громадських об'єднань в інтересах соціального становлення особистості”, регіональний – як найоптимальніший, з точки зору адміністрування діяльності таких об'єднань, місцевий – як рівень, який передбачає “безпосередню взаємодію з членами дитячих об'єднань і забезпечує реалізацію та розвиток діалогових відносин суспільства з дітьми з приводу їх власних потреб, побажань, мрій і проблем, створення сприятливих умов для соціалізації” [174, с. 208].

Змістом соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні є: вивчення соціально-психологічних особливостей

кожного індивіда у дитячому колективі шляхом спостереження, бесід, опитування, інтерв'ювання, тестування; організація соціально-педагогічної взаємодії між дітьми-членами дитячого об'єднання, залучення усіх дітей до суспільно корисної діяльності в межах об'єднання; захист прав та інтересів підростаючого покоління завдяки дотриманню положень міжнародних і вітчизняних нормативно-правових документів; соціально-психологічна допомога та підтримка дитини-члена дитячого колективу в кризових ситуаціях шляхом з'ясування проблеми, обговорення, розробки плану дій, допомоги в організації виходу з проблеми, координації зусиль найближчого оточення, створення груп підтримки; забезпечення рівних можливостей для дітей з функціональними обмеженнями; корекція стосунків, посередництво в творчому розвитку особи та групи через позитивацію, створення ситуації успіху, підтримку ініціатив, створення умов для розкриття творчого потенціалу; стимулювання соціально-значущої діяльності дітей за допомогою залучення до різного роду акцій та марафонів, спільної діяльності, волонтерської роботи, підтримки соціальних ініціатив тощо; організація внутрішнього моніторингу діяльності об'єднання з метою своєчасного виявлення та вирішення соціально-педагогічних проблем дітей, батьків, педагогічного колективу; соціально-педагогічне дослідження мікрорайону з метою його соціальної паспортизації тощо [11; 81].

Сучасна вітчизняна практика соціально-педагогічної роботи визнає перевагу суб'єктно-об'єктного взаємозв'язку між соціальними інституціями і дитячими громадськими об'єднаннями, мотивуючи тим, що діти та молодь є учасниками соціальних програм через які забезпечуються відповідні напрями соціально-педагогічної роботи різних державних організацій та споживачами окремих соціальних послуг, які визначаються органами місцевої адміністрації.

Роль суб'єкта соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями полягає у співтворчості з дітьми, розвитку дитячого самоуправління діяльністю свого об'єднання, забезпеченні реальної участі підростаючого покоління у житті суспільства, гарантуванні підтримки дітям,

делегуванні їм певних повноважень тощо. Вкрай важливим є сприйняття дитячого колективу як активного члена суспільства, соціального партнера, який спроможний привнести новизну у сталий уклад життя через реалізацію потенційних можливостей, набуття досвіду соціальних відносин, апробування різних соціальних ролей.

Суб'єктами (агентами) соціально-педагогічної роботи з дитячими об'єднаннями в Україні виступають: держава в особі органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства в особі об'єднань громадян, громадських організацій та спілок, конкретні особи (соціальний педагог, педагогічний колектив навчальних шкільних та позашкільних закладів, представники адміністрації з соціальних питань, співробітники відділів освіти, інспектори, працівники відділу соціального захисту, співробітники соціальних служб, батьки, волонтери тощо). Головна роль у забезпеченні соціально-педагогічної роботи з сучасними дитячими громадськими об'єднаннями України відводиться закладам освітньо-виховної сфери і організаціям соціально-педагогічного спрямування, а найбільш поширеною соціальною інституцією, у якій здійснюється така робота є загальноосвітні навчальні заклади.

Потужним агентом соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні, який активно сприяє системному підходу до аналізу діяльності самого дитячого об'єднання як феномена сучасного українського суспільства та суб'єктів соціально-педагогічної роботи з такими об'єднаннями, є лабораторія дитячих об'єднань (нині лабораторія громадянського та морального виховання) і лабораторія соціальної педагогіки Інституту проблем виховання НАПН. Зокрема, визнаючи дитячі громадські об'єднання сучасними інститутами соціалізації підростаючого покоління, що доповнюють виховний вплив таких соціальних інституцій, як школа та сім'я, лабораторії спрямовують зусилля на пошук шляхів подальшого розвитку громадського життя дітей та виступають прихильниками активних методів і сучасних форм соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими

об'єднаннями. Так, результатом роботи лабораторії дитячих об'єднань останніх років стали монографії “Особливості формування світоглядної позиції особистості в умовах дитячого об'єднання” (розглянуто практичну значущу складову діяльності дитячих громадських об'єднань України, проаналізовано досвід такої діяльності і її потенціал) та “Формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому об'єднанні” (розкрито сутність і зміст процесу формування соціальної ініціативності, теоретичним засадам, принципам, соціально педагогічним умовам як основі моделі формування соціальної ініціативності).

Основним завданням фахівців соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями одночасно виступає індивідуалізація кожного її члена (адаптація до умов існування сучасного суспільства, можливість освоєння нових соціальних ролей, прискорення процесів соціальної ідентифікації), його колективізація (процес становлення міжособистісних стосунків, спільна діяльність, здобуття досвіду соціальної взаємодії, кореляція особистісних інтереси з інтересами групи) і виведення у суспільний простір (стимулювання соціальних ініціатив, волонтерської, доброчинної та суспільно корисної діяльності).

Ключовим фахівцем, який безпосередньо взаємодіє з дитячими громадськими об'єднаннями, в Україні є соціальний педагог. Вивчаючи питання професійної діяльності соціального педагога з дитячими громадськими об'єднаннями, М. Шакурова [219] пропонує розглядати його соціально-педагогічну роботу як: налагодження коопераційної діяльності дитячих громадських об'єднань, взаємодії останніх із іншими громадськими об'єднаннями та інституціями певного регіону задля організації соціальної допомоги підростаючому поколінню, забезпечення активної участі дітей у життєдіяльності установи, району, організація просвітницької роботи дітей та підлітків задля надання допомоги одноліткам, формування соціальних знань і вмінь у дітей певного колективу, педагогічна корекція соціальної поведінки у дитячому об'єднанні та за його межами, привертання уваги державних і

муніципальних органів до вирішення проблем дитячих об'єднань, допомогу у створенні спеціальних програм, покликаних привернути увагу до проблем дитячого колективу, створення умов для розвитку лідерського та творчого потенціалу кожної дитини-члена такого об'єднання, профілактика асоціальної поведінки.

Зазначимо, що останніми роками активними суб'єктами соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю, дитячими та молодіжними об'єднаннями України стали неурядові організації, діяльність яких розглядається багатьма сучасними педагогами, соціологами і політологами [128; 222]. Неурядові організації соціально-педагогічного спрямування (сервісні організації), які працюють в інтересах дітей, активно співпрацюючи з різними державними установами: загальноосвітніми закладами, соціальними службами, позашкільними установами тощо, останнім часом відіграють помітну роль і у спрямованій соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями України, реалізуючи свої завдання насамперед через проектну діяльність за гранти різних зарубіжних і вітчизняних організацій. До таких організацій належать: Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Християнський дитячий фонд, благодійні організації “Кожній дитині”, “Надія і житло для дітей” , “Приятелі дітей”, товариство “Діти Чорнобиля”, Дитячі фонди “Манго”, “За майбутнє дітей України”), організації, створені задля підтримки та захисту дітей з функціональними обмеженнями та їх сімей (об'єднання сімей, у яких виховують дітей-інвалідів “Надія”, об'єднання батьків, діти яких хворі на лейкемію “Журавлик”, громадська організація “Школа життя”, Союз матерів, які мають дітей-інвалідів з дитинства, громадська організація батьків, діти яких хворіють на цукровий діабет “Буратіно”, благодійний фонд “Діти-інваліди Чорнобиля за виживання”, благодійне товариство “Джерела”, Всеукраїнський фонд дітей-інвалідів “Квіти полину” та інші), організації, діяльність яких спрямована на профілактику негативних явищ у дитячому середовищі (благодійні фонди “Надія та спасіння”, “Позитив”, “Сподівання”, “Здоров'я нації”, громадські організації

“Вікторія”, “Порятунок”, асоціація сприяння вирішенню проблем наркоманії та СНІДу “Вікторія”, Всеукраїнська Мережа людей, що живуть з ВІЛ та інші), організації з підтримки сім’ї та дітей, позбавлених батьківського піклування (благодійні фонди “Сирітська доля”, “Сім’я і дитина”, “Асперн”, громадські організації “Школа мам”, “Екологія сім’ї” та інші), організації та фонди, які працюють під патронатом релігійних конфесій (Асоціація християнської молоді, Українська молодь Христова, Молодіжна християнська організація “Родина”, благодійна організація “Мальтійська служба допомоги”, Міжнародний благодійний фонд “Карітас України” та інші). Пріоритетними напрямками діяльності таких організацій є освітній, дозвіллевий та оздоровчий. Водночас така співпраця знаходиться ще у початковій стадії свого розвитку.

Помітну роль у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об’єднаннями в Україні відіграють волонтери. Зокрема, волонтерський рух в Україні започаткований з 90-х років минулого сторіччя, його ядром виступає Всеукраїнський громадський центр “Волонтер” із 24 місцевими осередками. Робота центру здійснюється за трьома основними напрямками: “Я і довкілля” – зосередження уваги на екологічних проблемах, природоохоронній і культурній діяльності; “Я і люди” – вирішення проблем інтеграції у суспільство та адаптації до умов сучасного життя різних категорій дітей та молоді, сприяння розвитку їх лідерських якостей; “Я і міжнародне товариство” – питання інтеграції України у міжнародне співтовариство через участь у спільних міжнародних проектах та програмах.

Основними функціями суб’єктів соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об’єднаннями є: організаційна (забезпечення змістового дозвілля, залучення представників громадськості, сім’ї до соціально-педагогічного процесу), консультативна (надання порад, рекомендацій), прогностична (прогнозування, програмування процесу соціального розвитку дитячого колективу), діагностична (вивчення, оцінювання особливостей діяльності кожної особистості та колективу в цілому), координаційно-посередницька (налагодження взаємодії між різними соціальними

інституціями), попереджувально-профілактична, соціально-терапевтична (передбачення, запобігання, подолання небажаних результатів діяльності і негативного впливу у соціально-правовому, юридичному та психологічному плані) та функція фандрейзингу (пошук додаткових ресурсів для вирішення соціально-педагогічних завдань) [5; 121; 149; 201].

Фахівцями з соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями використовуються різні організаційні *форми* соціально-педагогічної роботи, які поділяються: за складом і кількістю учасників (індивідуальні, групові та масові форми роботи), за тривалістю (одноразові заходи (акції, свята), постійно діючі (лекторії, клуби, консультпункти), “пульсуючі” (діючі за потребою), за перспективою (близька перспективу – до 2 тижнів, середня – до 2 місяців, віддалена – від 2 місяців і більше), за місцем проведення (стаціонарні, виїзні, пересувні, циклічні), за ступенем самостійності учасників (групи самодопомоги, взаємодопомоги), за рівнем творчості (інформаційні – спрямовані на засвоєння інформації, репродуктивні – спрямовані на відтворення знань, способів дії, до них відносять лекторії, семінари, диспути, тренувальні – тренінги, практикуми, спрямовані на застосування на практиці знань, формування вмінь, навичок, звичок, творчі – спрямовані на вироблення нових рішень, нових знань та способів дії), за видом діяльності (ігрові, комунікативні, трудові, навчальні), за умовами здійснення (екстрені, звичайні), за характером спілкування (безпосередні (усні) і опосередковані (письмові, що передаються за допомогою технічних засобів)), за метою (спрямовані на збір, аналіз інформації, профілактику неблагополуччя і його рецидивів; узагальнення результатів; контроль за якістю соціально-педагогічної роботи), за складністю побудови (прості з використанням методів бесід, диспутів, вікторин, попереджень, зустрічей, складні з організацією свят, творчих ігор, походів, ярмарків, комплексні з влаштуванням тематичних днів, тижнів, місячників, фестивалів тощо) [189].

Поширеними формами соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні вважаються проектна діяльність і

тренінги. Проектна діяльність, представлена різними типами проектів (інформаційні, творчі, практико-орієнтовані, дослідницькі, ігрові тощо), створює певні умови для загартовування навичок вирішення проблем і сприяє пошуку інноваційних форм і методів роботи, розвитку творчості, активності, лідерства. Тренінги, як правило, спрямовуються на аналіз життєвих ситуацій, вирішення комунікативних проблем, розвиток навичок спілкування, самоконтролю відпрацювання різних моделей та вироблення правил поведінки у суспільстві.

Останнім часом було доповнено перелік ефективних методів і організаційних форм соціально-педагогічної роботи за напрямом соціальної профілактики, до якого увійшли анімаційний, інформаційний, навчальний, методичний та дослідницький піднапрями. Так, анімаційна робота реалізується в Україні через організацію фестивалів, концертів, марафонів, форумів, змагань, конкурсів тощо, інформаційна – шляхом проведення зібрань, прес-конференцій, презентацій, тематичних виставок, експозицій, навчальна здійснюється під час бесід, лекцій, занять, тренінгів, методична соціально-педагогічна робота представлена організацією семінарів, круглих столів, дослідницька – через опитування, анкетування, тестування тощо.

Отже, соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю здійснюється, як правило, через профілактичні, реабілітаційні, культурно-дозвіллієві, просвітницькі програми, зміст яких обумовлений особливостями потреб і проблем різних груп [10, с. 176].

До основних методів соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями належать: соціально-рольові ігри, “мозкові атаки”, соціодрами, метод відкритої трибуни, метод аналізу соціальних ситуацій, метод проектів, метод фасилітації, морально-психологічні тренінги тощо. Формами роботи виступають тематичні зміни та вечори, які проходять за попередньо визначеною темою і об'єднують зміст і форми дозвіллієвої діяльності зростаючого покоління; тренінги, спрямовані на розвиток навичок спілкування, самоконтролю, самопізнання тощо; дискусії, які виховують самостійність

суджень, вчать усебічно аналізувати проблеми, тверезо оцінювати ситуації, формують вольові якості учасників; бесіди, які допомагають структурувати отриману інформацію; проекти, спрямовані на розвиток лідерства, соціальних ініціатив, творчого потенціалу кожної особистості та колективу в цілому, становлення активної громадянської і світоглядної позиції через суспільно корисну діяльність; вікторини, які розвивають рішучість, уміння діяти командно; рольові ігри, які покликані допомогти у набутті та розширенні власного досвіду через переживання несподіваних ситуацій та перебування у незвичних ролях [142, с. 182], [191].

Технології соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями розглядаються теоретиками та практиками (Р. Вайнола [25], Н. Заверико [65] тощо) як сукупність способів і дій фахівців, спрямованих на встановлення, збереження чи поліпшення соціального функціонування об'єкта, сприяння саморозвитку особистості, реалізації її творчого потенціалу, здібностей, задатків. Це певні програми цілеспрямованих, взаємопов'язаних, педагогічно-керованих дій суб'єктів такої роботи з дитячими громадськими об'єднаннями як об'єктами такої роботи, співробітництво з кожним індивідом-членом дитячого об'єднання чи з усім об'єднанням в прогнозованих чи спонтанних умовах з метою досягнення оптимального результату. В основі їх реалізації закладені принципи соціальності і розвитку, основними завданнями виступають – розробка методів, методик результативного і раціонального цілеспрямованого соціального впливу та застосування технологізації як способу оптимізації соціально-педагогічного результату [81].

Таким чином, активна участь дітей у діяльності дитячих громадських об'єднань сучасної України надає можливість розвинути комунікативні, організаторські, лідерські якості, реалізувати особистісний і творчий потенціал, виховати власну гідність, відчувати особисту відповідальність за громадські та державні процеси, що відбуваються у країні, розширити власний кругозір, самовдосконалитися та самореалізовуватися в різних видах суспільно корисної діяльності, реалізувати соціальні ініціативи, набути досвіду волонтерської

роботи, знайти своє місце в сучасному громадському житті, отримати певний досвід соціокультурних стосунків на основі загальнолюдських цінностей.

Змістовна діяльність і подальший розвиток таких об'єднань забезпечуються за рахунок виваженої соціально-педагогічної роботи, яка має чітко сформовані зміст, напрями, володіє власними методами, технологіями, набуває різноманітних форм, виконує різні функції та здійснюється переважно командою фахівців соціальної сфери.

3.2. Порівняльний аналіз соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції та Україні

Прагнення світового суспільства виховати соціально активного творця життєвих цінностей призводить до необхідності перегляду існуючих постулатів і переформатуванню власних освітньо-виховних систем. Україна як європейська держава не залишається відстороненою від таких глобальних течій та прагне зайняти гідне місце у процесі реформування, в тому числі удосконалення соціально-педагогічної роботи. Однак послаблення виховного впливу соціальних інститутів (сім'я, заклади освітньої сфери) сучасної України може компенсуватися лише оптимізацією потенційних освітньо-виховних можливостей усього суспільства та всіх інституцій (заклади соціально-педагогічного спрямування, неурядові організації тощо).

Перед українською елітою сьогодення постала гостра проблема пошуку оптимальних соціально-педагогічних моделей, які б відповідали рівню соціального, політичного й економічного розвитку країни. Задля реалізації такої ідеї необхідно звернутися до зарубіжного досвіду.

Яскравим прикладом розуміння індивідуальної і колективної значущості, спроможності громади внести певні зміни в сталий спосіб життя, є громадянське суспільство Франції, полікультурний соціум якої започаткував цілу систему становлення особистості методами громадянського виховання.

Усвідомивши перевагу групової роботи, самоорганізувавшись у багаточисленні громадські об'єднання, французьке суспільство почало провадити активну діяльність. Побачивши результати, отримані від колективної діяльності, підростаюче покоління долучилося до загальнонаціонального проекту громадянського життя. Дитячі та молодіжні громадські об'єднання, які виступали своєрідним майданчиком втілення ініціатив зростаючих особистостей, відразу були позитивно сприйнятими та визнаними такими, що потребують фахової соціально-педагогічної допомоги. Позиціонуючи себе активною складовою соціуму, вони відчували можливість впливу на загальнодержавну стратегію молодіжної і соціальної політики та на розвиток французького суспільства в цілому. Так почався процес становлення активного дитячого та молодіжного громадянського суспільства. Виважена соціально-педагогічна робота, яка мала на меті підтримати діяльність об'єднань, ставала все професійнішою, і, поступово, кількість таких об'єднань значно зросла, а робота з ними перейшла у розряд дружньо-дорадчої.

Становлення, розвиток і постійне вдосконалення діяльності громадських об'єднань Франції визвали зацікавленість у наукових колах різних держав. Нині французька соціально-педагогічна робота з дитячими і молодіжними громадськими об'єднаннями країни стали об'єктами багатьох наукових розвідок.

Проаналізувавши і порівнявши сутність та особливості соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції і Україні, можна констатувати, що вона має як спільні, так і відмінні риси. Історично склалося так, що у Франції така робота еволюціонувала та розвивалася поступово, в початково заданій парадигмі, не зазнавши глибоких концептуальних змін, тоді як українська модель пережила чимало потрясінь. Під такими потрясіннями ми маємо на увазі, перш за все, злам вибудованої роками системи піонерської організації та різку зміну світоглядно-ціннісних орієнтирів українського суспільства.

Порівняння 116-річного досвіду існування активного громадянського життя Франції з 25-річним терміном існування громадянського суспільства

незалежної України, з лише нещодавнім усвідомленням власної гідності та потенційної необхідності подальшого його розвитку, з одного боку, показує нам вірний напрям діяльності, а з іншого – дає вичерпний матеріал щодо подолання можливих перепон на шляху досягнення поставленої мети. Дослідивши досягнення та прогалини французької моделі побудови громадянського соціуму, вітчизняним фахівцям буде легше розробити власну ідеальну систему стрімкого розвитку українського європейського суспільства.

Французька та українська теорія і практика виховання, соціалізації та розвитку підростаючої особистості, знаходячись у двох різних наукових соціально-педагогічних просторах, нарівні орієнтуються на відповідні світові досягнення. Однак однією з основних характеристик кожної науки була і залишається наявність своєї, відмінної від інших, понятійно-термінологічної бази, що є результатом накопичення та аналізу знань, вивчення закономірностей та найбільш суттєвих зв'язків і взаємодії між об'єктами, узагальнення практичного досвіду та формування на цій основі понятійного апарату [10]. Такий підхід вважається дієвим і при порівнянні термінів однієї науки в різних країнах (мова йде про часткове неспівпадіння понятійного апарату тезаурусів певної наукової галузі).

Співставляючи французьку та українську соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями, відразу зауважимо на відмінностях у сприйнятті такої роботи: французька модель ставить на перше місце соціальну складову, тоді як українська надає перевагу педагогічній, відокремлюючи соціальну педагогіку та як наслідок соціально-педагогічну роботу у самостійну галузь педагогічного знання.

Як уже було зазначено, у Франції фахівець з соціально-педагогічної роботи – це представник соціального напрямку, який отримав певні теоретичні та практичні знання з педагогічних та психологічних наук, поєднує функції виховання та допомоги і одночасно відповідає за розвиток та становлення соціально захищеної особистості – суб'єкта соціального життя, а саме поняття “фахівець з соціально-педагогічної роботи” більше асоціюється з поняттям

“соціальний працівник”. В Україні – це фахівець переважно соціально-педагогічного напрямку, який має відповідну професійну підготовку та кваліфікацію і спеціалізується, як правило, на здійсненні соціально-педагогічної роботи з чітко визначеним об’єктом впливу.

Поняття “громадське об’єднання” в Законі України “Про громадські об’єднання” трактується як добровільне об’єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів, яке, за організаційно-правовою формою, утворюється як громадська організація (засновниками та членами якого є фізичні особи) або громадська спілка (засновниками виступають юридичні особи приватного права, а членами – юридичні та фізичні особи). У французькому розумінні “association” – це добровільне формування двох або більше фізичних осіб, які мають схожі інтереси та готові працювати у команді задля досягнення певної мети; об’єднання некомерційного характеру, яке не має на меті отримання прибутку від своєї діяльності з подальшим його розподілом серед своїх учасників [366]. Тобто, спостерігається процес генералізації поняття у французькій моделі, порівняно із українським відповідником.

Неузгодженість термінології в порівнянні соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об’єднаннями України та Франції, нечітке трактування багатьох понять виступає перешкодою на шляху співставлення деяких соціальних та педагогічних явищ і процесів. Проте, завдяки проведеному аналізу законодавчих баз країн та науково-методичної літератури з цього питання, ми можемо констатувати, що поняття “соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об’єднаннями” у Франції означає переважно педагогічну роботу з дитячою асоціацією в соціальному аспекті. В Україні “соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об’єднаннями” трактується як різновид соціально-педагогічної діяльності суб’єктів такої роботи, яка спрямована на вдосконалення функціонування дитячих громадських об’єднань, підтримку їх

соціальних ініціатив, соціалізацію молодого покоління.

Концептуально-організаційні засади діяльності дитячих громадських об'єднань Франції та України майже однакові, але слід звернути увагу на вітчизняний централізований підхід та французький більш ніж 30-річний децентралізований підхід до розроблення таких засад. Діяльність українських громадських об'єднань підпорядковується ієрархічній вертикалі та цілком залежить від загальнодержавних стратегій молодіжної політики, тоді як у Франції спостерігається визнання лише основних положень (мети, сутності, основних принципів) молодіжної політики обов'язковими та загальноприйнятими, а завдання, зміст, форми та методи роботи мають регіональні відмінності. Так, один регіон може визначити своїм завданням захист навколишнього середовища, інший – міжнародний солідаритет або виховання європейського громадянина. Розподіл молодіжних та дитячих асоціацій за адміністративною приналежністю подано у Додатку Ж. 8.

Відмінності у реалізації французької молодіжної політики на місцях відчутні не лише на рівні регіонів, але й на рівні департаментів та навіть комун.

Аналізуючи питання координації діяльності всіх гілок влади та представників суспільства, наголосимо на наявності безпрецедентного зв'язку суб'єктів соціально-педагогічної роботи, який у Франції забезпечується на рівні держави, а контролюється з боку самих членів громадських об'єднань.

Переходячи до співставлення спеціалітету, покликаного працювати з дитячими громадськими об'єднаннями, наголосимо на обов'язковості отримання агентом такої роботи відповідної освіти у Франції та обминання цього питання в Україні. Так, французький суб'єкт соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями – це, в переважній більшості, людина, яка отримала додаткову народну освіту, вбачає свій громадський обов'язок у допомозі дітям на шляху їх становлення і яка здійснює таку роботу у вільні від основної зайнятості години (агент виконавчого рівня соціально-педагогічної роботи), або фахівець соціально-педагогічної сфери (агент керівного рівня соціально-педагогічної роботи), отримавший ранню спеціалізацію у старшій школі, який

постійно навчаючись і самовдосконалюючись, активно практикує та відповідає за соціально-педагогічну роботу у ввіреному йому громадському об'єднанні.

Аналізуючи основні напрями соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, констатуємо неспівпадіння бачень самої сутності анімації французьким та вітчизняним соціумом. Так, в Україні анімація сприймається як розважально-дозвіллевий напрям роботи, проведення якої не вимагає наявності спеціальної підготовки та освіти. У Франції це частина соціально-виховної системи французького суспільства, вид соціально-педагогічної діяльності, яка забезпечує змістовне дозвілля дітей-членів дитячих громадських об'єднань, спрямована на набуття ними досвіду просоціальної поведінки на рівні громадських (міжособистісні відносини всередині колективу, відносини з державними, недержавними установами та об'єднаннями) і соціокультурних (зв'язок між дитиною та оточуючим середовищем) відносин. Аніматор у французькому розумінні – це фахівець із соціальної роботи, який отримав певні знання та досвід щодо її виконання. Активно розвиваючись та поступово перетворюючись із допоміжного напрямку соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля у самостійний, французька анімація оформилася в окрему галузь знань, яка має власний нормативно-правовий базис та ґрунтовну наукову базу.

Вітчизняна анімаційна робота знаходиться на початковому етапі свого розвитку і має всі шанси зайняти гідне місце в соціально-педагогічній діяльності, зокрема у роботі з дитячими громадськими об'єднаннями країни. Йдеться про збагачення мети анімації, а саме: поглиблення співробітництва між всіма суб'єктами та об'єктами соціально-педагогічної роботи, оптимізація міжгрупової взаємодії і створення умов для позитивно-активної соціально значущої діяльності на різних рівнях.

Порівнюючи змістово-технологічне забезпечення діяльності дитячих громадських об'єднань двох країн, перевага знаходиться не на боці України. Так, у Франції вільний загальний доступ до постійно оновленої інформації та різного роду методичних рекомендацій і посібників, можна отримати майже з кожного

урядового сайту та сайтів місцевих спільнот.

Яскравим прикладом тому є сайти Міністерства Міста, Молоді та Спорту Франції [338; 340], Національного інституту молоді та народної освіти, Центру молоді та молодіжної політики Франції [302], Ліги освіти [325], Мережі народної освіти [286], Національної Мережі Юніорських Асоціацій [368] тощо, де на перших сторінках є блоки, присвячені асоціативному життю дітей та молоді у Франції.

Зокрема, міністерські сайти [238; 339; 342; 360; 361; 388], дотримуючись основного слогану Франції сьогодення “La France s’engage” (“Франція приєднується”), ознайомлюють підростаюче покоління з усіма процесами, що відбуваються як у французькому, так і в європейському суспільстві. Цей слоган у дитячому та молодіжному сприйнятті означає можливість долучитися до активного громадянського життя. Переходячи за посиланням “Je veux m’engager” (“Хочу приєднатися”), зростаюча особистість отримує всю необхідну інформацію щодо процедурних та законодавчих моментів створення власного чи долучення до вже існуючого громадського об’єднання країни в залежності від особистісних інтересів та вподобань.

У розділі “Pour créer votre association” (“Щоб створити ваше громадське об’єднання”) знаходяться методичні вказівки щодо етапності заснування об’єднання. Дитина самотужки, без жодних проблем, може розібратися із основними поняттями та визначеннями, ознайомитися з останніми статистичними даними про громадське життя певного регіону, департаменту чи комуни, процесом створення та подальшим керуванням власним громадським об’єднанням; вона має доступ до повної інформації щодо вже існуючих об’єднань тощо.

Наступний розділ “Pour diriger votre association” (“Щоб керувати вашим громадським об’єднанням”) містить вичерпну інформацію щодо розподілу обов’язків серед членів громадського об’єднання, нюансів подання звітності, соціальних та економічних гарантій діяльності, можливостей, які відкриваються перед учасниками таких об’єднань, процедури залучення волонтерів, спонсорів

та меценатів; тут дається роз'яснення щодо дії особливого податкового режиму та інше.

Розділ “Pour faire reconnaître et valoriser votre engagement” (“Для визнання та збільшення цінності вашого об'єднання”) повідомляє про напрями розповсюдження інформації, діяльність певного громадського об'єднання, способи залучення ресурсів (фінансових, матеріальних, людських), про можливі шляхи розвитку та вдосконалення об'єднання тощо.

Інформація сайтів ознайомлює дітей із питаннями підтримки державою діяльності громадських об'єднань, із результатами досліджень щодо масштабності громадського руху Франції, його поступової європеїзації, змінами у нормативно-правовій базі (доповнення, уточнення, посилення на закони та підзаконні акти, що стосуються функціонування об'єднання) та інше.

Головною ознакою інформаційної складової таких сайтів є прагматична адаптація всього масиву даних для розуміння дитиною. Така адаптація включає не лише правильний підбір лексичних одиниць, а також яскраве оформлення, наявність великої кількості малюнків, схем, графіків, фотографій, відео-роликів тощо, що значно полегшує сприйняття інформації підростаючою особистістю (фрагменти сайту подано у Додатках К. 1, К. 2).

Окремої уваги заслуговує сайт Національної Мережі Юніорських Асоціацій (<http://www.juniorassociation>), який являє собою взірць макету подання важливої інформації дітям (Додатки М. 2, М. 3). Його розробники втілили у життя найпростішу модель сприйняття дитиною складної інформації завдяки її максимальній адаптації та наближення до дитячого розуміння, окрім того неабияке місце посідає зручність у користуванні та можливість отримання інформації для дітей з певними вадами фізичного та інтелектуального розвитку. Існує відео та аудіоформат сайту, доступ до керування інформацією для дітей-інвалідів. Можливість зміни кольору, шрифту, темпу аудіо та відео файлів тощо. Додамо також наявність схематичного зображення Франції з метою ідентифікування місцезнаходження задля отримання повних даних щодо функціонуючих дитячих громадських об'єднань у певному департаменті,

швидкого пошуку контактів координаторів-фахівців, покликаних розвивати асоціативне життя певного адміністративного району та підтримувати діяльність дитячих об'єднань на місцях.

Наявність постійного контакту між громадськими об'єднаннями та їх кураторами (координаторами асоціативного життя), надає широкі можливості швидкої реалізації дитячих ідей та проектів. Зазначимо, що всі операції (створення дитячого громадського об'єднання, заповнення анкет щодо членства у Національній Мережі, складання та підписання статуту, призначення відповідальних осіб, отримання роз'яснень та інформаційно-методичного забезпечення діяльності дитячого об'єднання) здійснюється як у паперовій, так і в електронній формах.

Для порівняння, в Україні офіційні сайти мають лише всеукраїнські дитячі організації, й то далеко не всі. Окремий тематичний сайт центрального органу виконавчої влади, що опікується питанням дитячого руху в Україні, відсутній.

У Франції питанням створення і керування дитячими та молодіжними громадськими об'єднаннями присвячено чимало практико орієнтованих видань: “Le kit gratuit pour votre association” (“Безкоштовний довідник для вашого громадського об'єднання”), “Le guide du bénévolat” (“Посібник волонтера”), “Le bénévolat associatif” (“Асоціативне волонтерство”), “Etre jeune et s'engager dans la vie associative” (“Бути молодим та долучитися до асоціативного життя”), “Les fiches du portefeuille de compétences” (“Навички портфоліо”), “Le mécénat associations / entreprises” (“Меценати асоціацій/підприємств”), “Guide d'usage de la subvention” (“Посібник з використання субвенцій”), “Guide pratique de la dissolution d'une association loi 1901” (“Посібник по закінченню діяльності громадського об'єднання”), “Votre compte association en ligne” (“Керування банківським рахунком”), “Mécénat, parrainage et sponsoring” (“Меценатство, пожертвування та спонсорство”), “Les manifestations et voyages” (“Влаштування місцевих та виїзних заходів”) тощо. Ресурсні центри, які функціонують по всій території країни мають у своєму розпорядженні сучасне технологічне забезпечення та змогу надавати поради з усіх питань, пов'язаних із діяльністю

громадських об'єднань, підростаючому поколінню як при особистому контакті, так і за допомогою мережі інтернет у нон-стоп режимі.

Важливо наголосити, що великого значення для соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у сучасних умовах набирає ресурсне забезпечення. Співставляючи ресурсну складову такої роботи в Україні та Франції, а саме: фінанси (власні, бюджетні, спонсорські кошти в національній та іноземній валюті, гранти, цінні папери, облігації тощо), матеріальні ресурси (приміщення, обладнання тощо), людські ресурси (консультанти, волонтери) тощо, можемо констатувати наявність постійного доступу до неї у французькій моделі соціально-педагогічної роботи та частковий доступ у вітчизняних об'єднаннях. Ресурсна база асоціацій Франції подана у Додатку Ж. 7.

Що стосується внутрішньо особистісних ресурсів, до яких належать особливості психічних пізнавальних процесів особистості (сприймання, уваги, пам'яті, мислення, мови, уяви), особливості прояву емоційно-вольових процесів та станів, особистісні характеристики (особливості характеру, темпераменту, потреби, інтереси, цінності, мотиви), освітній рівень людини, професійні та соціальні уміння й навички, якими вона володіє, здоров'я, витривалість, переконання, самоконтроль, психологічні характеристики тощо), ресурси соціального середовища, природні, інституційні ресурси тощо, можемо з усією відповідальністю стверджувати про рівні можливості українських та французьких моделей.

Висока громадянська активність мешканців Франції (кожен третій француз є членом щонайменше однієї асоціації), вражаюча кількість діючих асоціацій (близько 1,1 мільйона офіційно зареєстрованих об'єднань, з щорічним приростом більше ніж 70 000 асоціацій) не може не зацікавити підростаючу особистість. Саме тому, намагаючись брати приклад з дорослих, розуміючи необхідність здійснювати певний громадянський обов'язок, французькі діти прагнуть як скоріше зануритися в асоціативне життя країни та спробувати власні сили у розбудові суспільства.

Принагідно зауважимо, що першим кроком розбудови громадянського суспільства Франції стало усвідомлення кожним громадянином переваг колективної діяльності над індивідуальною. Цьому передувала кропітка робота, націлена на популяризацію асоціативних досягнень того часу, основним слоганом якої став вислів “*laissez faire, laissez passer*” (дайте свободу дій, не заважайте). Було надано реальну можливість громадським об’єднанням початку ХХ ст. побачити результат своєї роботи та відчутти значущість асоціативної діяльності. Яскравим прикладом досягнень асоціацій може слугувати їх залучення до вирішення проблем громади (планування міст, розвиток інфраструктури) і перекладання певних завдань (організація свят, музичних та театральних вечорів) на громадські об’єднання. Такий підхід виявився цілком успішним і на його основі було визначено подальший вектор розвитку громадянського суспільства Франції. Намагаючись наслідувати дорослих, виборюючи право бути почутими, діти почали активно долучатися до життєдіяльності країни, закріплюючи за собою місце активного члена суспільства.

Натомість активність українців в громадянському житті країни за даними директора Департаменту легалізації об’єднань громадян, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформагентства Міністерства юстиції України, недостатня: кількість зареєстрованих громадських формувань – біля 33 000, кількість членів таких об’єднань – не більше 300 000 [32; 211].

У цілому сутність французької соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об’єднаннями з часів її зародження полягала у “акті дарування фахівцем (мається на увазі безкоштовна передача знань, вмінь та навичок) своїм підопічним (дитячим об’єднанням) всього найкращого, що має людство”. Відтак, суб’єктами такої роботи часто були волонтери, які працювали на безоплатній основі у вільні від основної зайнятості години.

У зв’язку з цим, відзначаємо великий внесок волонтерів у діяльність сучасних дитячих громадських об’єднань Франції. Волонтерська допомога вважається тут чи не найголовнішою та сприймається як стало повсякденний

обов'язок француза-представника середнього класу. За даними Міністерства Міста, Молоді та Спорту Франції, їх країна нараховує більше 14 млн. волонтерів, які безпосередньо задіяні в асоціативному житті [338]. На них покладається не лише питання організації певних заходів, а й пошук додаткових фінансових вливань (бюджетні та спонсорські кошти, цінні папери, гранти), забезпечення сучасною матеріальною базою (оргтехніка, обладнання), поширення інформації щодо діяльності об'єднання тощо.

Порівнюючи роль дорослих у громадському житті дітей, зазначимо наявність більшої свободи дій у представників французьких дитячих громадських об'єднань у співвідношенні з українським відповідником; французька дорадча допомога дорослих протиставляється опікунській вітчизняній.

Окремо виділимо високу творчу активність батьків та їх готовність підтримати будь-яку діяльність дитячого об'єднання Франції. Крім організацій екскурсій на підприємства (мається на увазі сприяння ранній професіоналізації дітей-членів громадських об'єднань), в обов'язок батьків входить участь у різного роду заходах, які влаштовуються як самими дітьми, так і заради дітей та молоді, їх спонсорська (фінансова та матеріальна) допомога, підтримка ініціатив дітей тощо.

Також слід наголосити на факті існування загальноохоплювальної підтримки населення діяльності дитячих громадських об'єднань та заходів, організованих ними. В основному це пояснюється традиціями французького народу брати участь у життєдіяльності певного району, комуни тощо та перевагою вуличних форм роботи. Суспільство Франції звикло до самоорганізації, активного та суспільно корисного проведення часу, до різноманіття заходів, що організовуються переважно для всієї громади на відкритому повітрі.

Беручи до уваги той факт, що держава не завжди в змозі надати все необхідне для гідного існування та подальшого розвитку дитячих громадських об'єднань, вона природньо перекладає частину власних функцій на найнижчий

рівень структурного компоненту – фахівця, який безпосередньо провадить соціально-педагогічну роботу з такими об'єднаннями на місцях. Французька модель сприймає таку ситуацію цілком природньо, зважаючи на факт наявності інших видів фінансування, тоді як український аналог майже позбавлений можливості отримання інших видів забезпечення.

Порівнюючи бюджетні затрати та підтримку діяльності громадських об'єднань Франції та України, зазначимо, що французьким урядом передбачено виділення у 2015 році приблизно 300 млн. євро (загальний обсяг коштів, спрямований на сектор асоціативного життя сягає 70 млрд. євро, що становить 3,5 % ВВП Республіки [див. Додаток Ж. 1]), в той час як за даними Міністерства молоді та спорту України, у 2015 році їх бюджет, становив лише 13 млн.грн. [30].

Звісно, надаючи високу оцінку громадянському суспільству Франції, не можливо обійтися без визнання і певних прогалин та недоробок у французькій моделі соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями, хоча зусилля багатьох сучасних науковців та практиків у галузі освіти та виховання спрямовуються на їх вирішення. Саме тому нині у Франції піднімається питання комплексного та цілісного наукового обґрунтування фахової соціально-педагогічної роботи.

Певним огріхом французької моделі соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції можна вважати надмірне опікування проблемами міжнародного солідаритету при наявності низки проблем корінного населення. Ця проблема все частіше стає темою дискусій фахівців на всіх рівнях. Дійсно, останнім часом, французьке суспільство, намагаючись бути послідовним у демократичних поглядах, підлаштовуючи власні надбання під інтереси мігрантів, поступово перетворюється з національного у “загально світове” суспільство, певною мірою втрачаючи свою індивідуальність, національну ідентичність.

Іншою небезпекою успішного функціонування моделі соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції є прояви

політизування громадянського суспільства, зокрема відчутний вплив деяких політичних діячів і партій на діяльність дитячих та молодіжних громадських об'єднань. Крім того, за твердженням сучасних французьких дослідників [240, 243, 293], висока громадянська активність у суспільстві тримається більше завдяки широкій пропаганді асоціативного життя.

Отже, порівняння досвіду соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні та Франції свідчить про наявність низки проблем в українській системі соціально-педагогічної роботи, а саме:

методичних: відсутність навичок застосування новітніх європейських педагогічних технологій; недостатній науково-методичний супровід діяльності дитячих громадських об'єднань; нерозвинена система роботи з надання інформаційно-методичної та практичної допомоги; невикористання можливостей загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів;

організаційних: підпорядкування діяльності дитячих громадських об'єднань різним міністерствам і державним підструктурам, що значно послаблює координацію, контроль та аналіз такої діяльності; відсутність паспортизації існуючих об'єднань; відсутність прагматичної адаптації інформації, покликаної роз'яснити дитині суть існування громадського об'єднання, його переваги та можливості; брак інформації про діяльність таких об'єднань; недостатня кількість наочних прикладів діяльності дитячих громадських об'єднань; недостатньо розвинений рівень регіональної та місцевої підтримки; нечітка структура на місцях; відсутність комунікації та скоординованої роботи всіх гілок влади у питаннях розвитку дитячого об'єднання; ігнорування думкою дітей-членів дитячих громадських об'єднань при обговоренні програм, концепцій та питань прямо пов'язаних із подальшим їх розвитком; недостатнє залучення батьків до процесу функціонування дитячого об'єднання;

фінансових: незначний бюджет, спрямований на здійснення заходів державної політики з питань молоді та державну підтримку дитячих громадських об'єднань; низький рівень підтримки та заохочення програм і

проектів дитячих громадських об'єднань; брак матеріально-технічної бази; кадрова проблема.

Здобутком вітчизняних фахівців, у порівнянні із французькими колегами, є напрацювання великої кількості науково обґрунтованих та апробованих теоретичних доробок у вигляді наукових робіт, присвячених питанню соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями, концепцій підтримки та розвитку дитячих громадських об'єднань, методичних розробок, посібників та програм розвитку дитячого руху в Україні. Саме цей матеріал, а також адаптація французького досвіду здійснення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями стануть запорукою успіху України на шляху до розвитку європейських стандартів соціально-педагогічної роботи.

3.3. Рекомендації щодо використання кращого досвіду Франції у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями України

Творче освоєння та використання зарубіжного досвіду для вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні потребує певної методологічної культури адаптації та розуміння вітчизняної специфіки такої роботи. Використання кращого досвіду може виконуватися або шляхом запозичення зарубіжних ідей та практики, пристосовуючи їх до місцевих потреб, або шляхом створення власних моделей на основі творчого використання світового досвіду, теоретичних та практичних наробок, з обов'язковим врахуванням політичних, соціально-економічних, національних умов, своєрідності культури та традицій [15, с. 9].

Не можна сподіватися, що імпортування французької моделі соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями призведе до швидкого вирішення внутрішньо українських проблем; воно лише наблизить до

розуміння можливостей реального практичного використання власного педагогічного потенціалу та убереже від негативних наслідків.

На сьогоднішньому щаблі історичного поступу України вирішального значення набувають суспільно-економічні, політичні, культурні, педагогічні процеси, які актуалізують необхідність і окреслюють нагальність порівняльно-педагогічних теоретичних досліджень щодо подальшого розвитку діяльності дитячих громадських об'єднань. Цей розвиток базується на таких основних принципах, як гуманізація виховного простору, захист прав і свобод дітей, особистісної орієнтації, соціальної відповідальності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, відкритості тощо.

Процес удосконалення функціонування дитячих громадських об'єднань вимагає нового рівня суспільного осмислення і термінового вирішення певних завдань, а саме: допомога дитині у розв'язанні проблем, пов'язаних зі швидкими соціальними змінами, пошуку свого місця у житті, розвитку відчуття соціальної значущості, власної причетності до розвитку суспільства, набутті впевненості у власних силах, з'ясуванні місця та ролі громадських об'єднань у соціумі, у надбанні певних знань, умінь та навичок громадянського життя.

Розглядаючи дитяче громадське об'єднання як унікальний виховний простір для продуктивної, значущої та соціально конструктивної організації життя кожної дитини – члена такого об'єднання, а гармонійний розвиток особистості та формування активного представника європейського суспільства як основу соціально-педагогічної роботи з такими об'єднаннями, фокусувати увагу доцільно на змісті роботи у просторі реальної життєдіяльності всієї дитячої спільноти.

Нині слід визнавати дитячі громадські об'єднання обов'язковою складовою суспільного руху в розбудові демократичної України, важливим щаблем реалізації державної політики у сфері виховання юних громадян, сприймати їх як своєрідний компенсатор наявного дефіциту виховання у суспільстві та його соціальних інститутах.

Ураховуючи зазначене, необхідно збагачувати соціальну практику підростаючого покоління відповідно до запитів сучасності і спрямовувати зусилля органів законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, бізнес-структур України на створення сприятливих правових, економічних, організаційних і соціальних умов та підтримку діяльності таких об'єднань.

Це можливо через зміни законодавчої бази, запровадження потужної наукової, організаційно-методичної, інформаційної, ресурсної тощо підтримки, налагодження системи підготовки та перепідготовки кадрів соціально-педагогічної роботи, розширення соціального партнерства та консолідації українського суспільства, передбачення неперервності громадянської діяльності впродовж всієї життєдіяльності особистості.

Беручи до уваги той факт, що діти потребують постійної реалізації своїх ідей, тому охоче кооперуються, швидко визначають об'єкт прикладання своїх зусиль і таким чином задовольняють свої соціальні потреби, інтереси та очікування, слід вкотре наголосити на необхідності подальшої популяризації дитячих громадських об'єднань.

Безперечно, порівняльний аналіз соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями України та Франції засвідчив, що вітчизняна практика її організації та проведення значно поступається французькій у цілеспрямованості й системності, методичному, матеріальному, технічному та кадровому забезпеченні, конструктивності та співпраці всіх об'єктів соціально-педагогічної роботи. У зв'язку з цим, задля посилення ролі вітчизняних дитячих громадських об'єднань в соціальній структурі України, вирішення соціально значущих проблем зростаючого покоління, виховання справжніх громадян України та з метою подальшого вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями України, ***на загальнодержавному рівні рекомендовано:***

– розробити, затвердити і реалізувати “Концепцію підтримки та сприяння розвитку діяльності дитячих громадських об'єднань” і “Положення про

діяльність дитячих громадських об'єднань", в яких на законодавчому рівні розкрити організаційні, змістовно-технологічні та інші аспекти організації соціально-педагогічної роботи в системі освіти та виховання;

- удосконалити нормативно-правову базу функціонування та розвитку діяльності дитячих громадських об'єднань в Україні;

- забезпечити активну взаємодію державних органів управління, системи освіти з дитячими громадськими об'єднаннями;

- посилити координацію роботи центральних органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства та активізувати зв'язки між всіма суб'єктами соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями країни для підвищення ефективності такої роботи;

- сприяти поширенню на загальнодержавному рівні інформації щодо діяльності дитячих об'єднань, суспільному визнанню такої діяльності;

- створити інформаційний мультимедійний портал у мережі Інтернет з прагматично адаптованою інформацією щодо можливостей діяльності дитячих громадських об'єднань, в якому чітко визначити етапи створення, функціонування та розвитку таких об'єднань;

- розвивати комунікаційну складову роботи відповідних служб, проводити пошуково-експериментальні дослідження, постійний аналіз ефективної співпраці служб соціальної допомоги дітям, органів освіти, культури, правоохоронних органів та ін.;

- визначити на державному рівні відповідальних суб'єктів з надання системної підтримки, координації діяльності дитячих громадських об'єднань, проведення соціально-педагогічної роботи;

- відпрацювати механізми фінансової підтримки та заохочення діяльності дитячих громадських об'єднань та їх лідерів;

- провести паспортизацію дитячих громадських об'єднань України;

- розробити механізми залучення усіх суб'єктів соціально-педагогічної роботи для формування і постійного оновлення бази даних щодо діяльності громадських (зокрема дитячих) об'єднань у певних адміністративних одиницях;

- передбачити розподіл функцій та структурну ієрархію суб'єктів соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у зв'язку з майбутніми змінами у адміністративному розподілі країни (адміністративна децентралізація);

- виступити з пропозиціями введення додаткової соціальної децентралізації, роздрібнивши адміністративні складові на соціальні округи з призначенням відповідального за соціально-педагогічну роботу з дитячими об'єднаннями;

- налагодити інформаційну комунікацію через обласні ресурсні центри, інтернет-портали тощо для формування широкої громадської підтримки діяльності таких об'єднань;

- налагодити систему підготовки (перепідготовки) кадрів для здійснення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями;

- передбачити професійну підготовку на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях фахівців з анімаційної діяльності на прикладі французької моделі такої підготовки;

- задля забезпечення наступності у діяльності дитячих громадських об'єднань, передбачити можливість існування такого об'єднання під патронатом молодіжних та інших громадських об'єднань;

- створити систему координаційних зв'язків між різноманітними громадськими об'єднаннями України з поступовим розширенням зони їх діяльності до загальноєвропейських масштабів;

- розширити міжнародне співробітництво дитячих об'єднань за рахунок проведення спільних заходів, реалізації проектів, програм тощо;

- започаткування проведення щорічної всеукраїнської зустрічі представників дитячих об'єднань з метою консолідації зусиль та обміну досвідом;

- ввести в практику зустрічі представників органів центральної виконавчої влади, народних депутатів з лідерами дитячих об'єднань;

- надати можливість членам дитячих громадських об'єднань брати участь у формуванні державної дитячої та молодіжної політики;
- розробити методичні рекомендації щодо створення, функціонування та розвитку дитячого громадського об'єднання в Україні;
- стимулювати інноваційну, проектну та соціальну діяльність лідерів і керівників об'єднань;
- сприяти науковим дослідженням з питань розвитку громадських об'єднань, дитячого руху в Україні;
- вивчати міжнародний досвід становлення та розвитку громадських об'єднань та активно висвітлювати це питання через соціальну рекламу, у періодичних виданнях, на науково-теоретичних і практичних конференціях, семінарах;
- внести тематичні рубрики з питань діяльності дитячих громадських об'єднань до вітчизняних видань;
- здійснювати моніторинг діяльності дитячих громадських об'єднань з метою аналізу і прогнозування подальшого розвитку.

Для гарантування успішності процесів децентралізації вже найближчим часом громада має перетворитися на сприятливе середовище для забезпечення права дітей на участь в ухваленні рішень та житті суспільства. У зв'язку з цим, ***на рівні громади*** рекомендовано:

- мобілізувати ресурси громади на підтримку дитячих громадських об'єднань;
- забезпечити оптимальні умови для створення і функціонування дитячих громадських об'єднань за ініціативою дітей;
- заохочувати ініціативних членів громади до створення громадських організацій, які опікуються дитячими об'єднаннями, координують їх діяльність;
- забезпечити підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери, які працюють з дитячими громадськими об'єднаннями;
- створювати та розвивати послуги на рівні громади щодо підвищення вмінь участі лідерів учнівського самоврядування;

- підтримувати діяльність дитячих громадських об'єднань шляхом проведення на місцевому рівні конкурсів проектів таких об'єднань;
- забезпечити прозорість й колективність прийняття рішень стосовно фінансової підтримки соціально значущих ініціатив дітей;
- забезпечити моніторинг прийнятих рішень, його перегляд в найкращих інтересах дітей;
- створювати й забезпечувати послуги посередництва й представництва для лідерів дитячих громадських об'єднань;
- підтримувати послуги, запропоновані для дитячих громадських об'єднань громадськими організаціями, які працюють в інтересах дітей, благодійними фондами, меценатами;
- налагодити постійну комунікацію щодо діяльності дитячих громадських об'єднань на рівні громади;
- розгорнути рекламно-просвітницьку діяльність щодо важливості реалізації права дитини на участь у житті громади;
- підвищити усвідомлення необхідності підтримки дитячих ініціатив на рівні громади;
- сформувавати спільне розуміння громади відповідальності за забезпечення найкращих інтересів дітей, й зокрема розвитку їхньої громадянської активності.
- сприяти формуванню ефективного інформаційного простору, розвитку системи науково-методичного супроводу діяльності дитячих громадських об'єднань, популяризації досвіду їхньої діяльності, підняттю іміджу;
- спрямувати зусилля на розширення соціального партнерства дитячих громадських об'єднань з іншими соціальними інституціями, на активну співпрацю з батьками, волонтерами, меценатами та спонсорами;
- забезпечувати розвиток системи міжгалузевої та міжвідомчої взаємодії місцевих, громадських, бізнесових інституцій в інтересах дитячих громадських об'єднань, зміцненню співробітництва на всіх рівнях;

- організовувати масові заходи (зльоти, акції, асамблеї, фестивалі, конкурси), спрямовані на активізацію діяльності дитячих громадських об'єднань на місцях;

- створити систему координаційних зв'язків між різноманітними представниками дитячих об'єднань певного регіону, громади;

- започаткувати проведення щорічного зльоту представників та лідерів місцевих дитячих об'єднань на регіональному рівні;

- ввести в практику щомісячні/щоквартальні зустрічі представників органів виконавчої влади, місцевих депутатів із представниками регіональних дитячих громадських об'єднань;

- активізувати роботу щодо залучення батьківської громадськості, місцевих бізнес-структур до сприяння діяльності дитячих громадських об'єднань;

- враховуючи соціальну значущість французької моделі соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями, сприяти анімаційній діяльності різних фахівців соціальної сфери, особливо соціальних педагогів, соціальних працівників;

- популяризувати здобутки, соціальні і творчі досягнення, поширювати соціальну рекламу, проводити промо-акції щодо діяльності дитячих громадських об'єднань у громаді.

Потужні можливості щодо соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських організацій, соціально-педагогічної роботи з ними відповідних фахівців мають навчальні заклади (загальноосвітні, позашкільні). Враховуючи зазначене, ***на рівні навчальних закладів рекомендовано:***

- поглибити співпрацю загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів із дитячими та молодіжними громадськими об'єднаннями, залучаючи останніх до активного шкільного життя;

- забезпечити інформування школярів щодо діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань певного району та періодично організовувати зустрічі з лідерами таких об'єднань;

- підвищити мотивацію до участі в діяльності дитячих громадських об'єднань;
- створити умови для успішної взаємодії закладів освіти з дитячими громадськими об'єднаннями;
- формувати позитивне ставлення до діяльності дитячих об'єднань з боку вчителів, батьків, учнів;
- забезпечити організаційну та педагогічну підтримку діяльності громадських об'єднань;
- упровадити в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах ознайомчий курс з основ діяльності громадських об'єднань спираючись на кращий вітчизняний та зарубіжний, в т. ч. французький досвід;
- передбачити можливість отримання учнями загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів інформації щодо заходів, які організовуються дитячими громадськими об'єднаннями;
- реалізувати потенціал батьків через їхнє залучення до діяльності дитячих громадських об'єднань;
- активізувати взаємодію соціальних педагогів, практичних психологів і батьків щодо підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань.

Як показав багаторічний досвід соціально-педагогічної роботи у Франції, самі громадські об'єднання зробили великий вклад у розбудову громадянського суспільства країни. Їх особиста зацікавленість, критичний погляд на законодавчі та методичні прогалини, власні напрацювання мають забезпечити обов'язкову присутність при розробці проектів подальшого розвитку діяльності дитячих громадських об'єднань в Україні. Отже, *на рівні громадських об'єднань рекомендовано:*

- сприяти реалізації “Концепції підтримки та сприяння розвитку діяльності дитячих громадських об'єднань” і “Положення про діяльність дитячих громадських об'єднань”;

- брати активну участь у процесі вдосконалення нормативно-правової бази функціонування дитячих громадських об'єднань в Україні, у розробці методичних рекомендацій з їх подальшого розвитку;

- популяризувати інформацію та сприяти оновленню даних щодо діяльності дитячих об'єднань певного адміністративного району для формування широкої громадської підтримки таких об'єднань;

- надавати допомогу у створенні та інформаційній підтримці мультимедійного порталу у мережі Інтернет щодо діяльності дитячих громадських об'єднань;

- створити єдиний координаційний центр громадських об'єднань для інформування, аналізу та громадського контролю;

- взяти до уваги необхідність розширення міжнародного співробітництва дитячих об'єднань за рахунок участі у спільних заходах, реалізації проектів, програм тощо;

- налагодити активну співпрацю дитячих громадських об'єднань з іншими соціальними інституціями, з батьками, волонтерами, меценатами та спонсорами;

- підтримувати зв'язки між дитячими об'єднаннями певного регіону, громади.

Визнаючи фахівця з соціально-педагогічної роботи ключовим суб'єктом соціально-педагогічної роботи з дитячим громадським об'єднанням та зв'язуючою ланкою між громадою та власне самим об'єднанням, доцільно **на рівні фахівців з соціально-педагогічної роботи рекомендувати:**

- сприяти мобілізації ресурсів громади на підтримку дитячих громадських об'єднань;

- проводити анімаційну роботу в громаді, популяризувати анімацію як ключовий напрям соціально-педагогічної роботи, спрямований на створення сприятливих умов для налагодження партнерської взаємодії, позитивно-активної, соціально значущої діяльності;

- надавати фахову підтримку ініціативним членам громади щодо створення громадських організацій, які опікуються дитячими об'єднаннями, координують їх діяльність;
- розвивати послуги щодо підвищення вмінь участі лідерів учнівського самоврядування;
- підтримувати діяльність щодо реалізації прав дитини на участь у житті громади;
- підвищувати усвідомлення необхідності підтримки дитячих ініціатив;
- сприяти роботі інформаційного простору, популяризації досвіду діяльності громадських об'єднань, підняттю їх іміджу;
- врахувати соціальну значущість французької моделі соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, поглибити теоретичні знання з даного напрямку соціально-педагогічної роботи та активно впроваджувати їх на практиці;
- організовувати та приймати участь у заходах, спрямованих на активізацію діяльності дитячих громадських об'єднань на місцях;
- популяризувати та висвітлювати результати роботи дитячих громадських об'єднань, організовувати та проводити показові акції (фестивалі, флешмоби, акції тощо) щодо діяльності дитячих громадських об'єднань у громаді;
- залучати дитячі громадські об'єднання до активної співпраці з регіональними освітніми установами;
- забезпечувати інформування громади щодо діяльності громадських об'єднань у районі, організовувати зустрічі з лідерами таких об'єднань;
- підтримати рівень зацікавленості та формувати позитивне ставлення суспільства щодо діяльності дитячих громадських об'єднань.

Висновки до третього розділу

На основі аналізу теоретико-методичних розробок українських учених (О. Безпалько, І. Братусь, І. Зверєвої, О. Лісовця, А. Капської, О. Касьянкової, Н. Олексюк, О. Смолінської, Л. Романовської, Н. Тимошенко, Н. Чиренко тощо) з'ясовано, що соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями розглядається як відповідний напрям соціальної молодіжної політики, соціально-педагогічна діяльність суб'єктів такої роботи та спрямовується на вдосконалення діяльності дитячих громадських об'єднань, підтримку їх соціальних ініціатив, успішну соціалізацію молодого покоління.

Провідна роль у здійсненні соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні закріплюється за державою в особі органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства в особі об'єднань громадян, громадських організацій та спілок, конкретними особами (соціальний педагог, педагогічний колектив навчальних шкільних та позашкільних закладів, представники адміністрації з соціальних питань, співробітники відділів освіти, інспектори, працівники відділу соціального захисту, співробітники соціальних служб, батьки, волонтери тощо).

До основних функцій соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні належать: організаційна, консультативна, прогностична, діагностична, координаційно-посередницька, попереджувально-профілактична, соціально-терапевтична та функція фандрейзингу. Формами соціально-педагогічної роботи є інформаційна, навчальна, методична, дослідницька та анімаційна.

Педагогічно виважений процес виховання у дитячому громадському об'єднанні сучасної України являє собою подальший розвиток особистісних якостей та набуття досвіду соціальних відносин у спільній діяльності як з однолітками, так і з дорослими (необхідною умовою розвитку особистості дитини у процесі діяльності будь-якого дитячого громадського об'єднання в

Україні визнається взаємодія та підтримка дорослих, що базується на діалозі та партнерстві у досягненні суспільних цілей), це своєрідна координація дій, спрямованих на отримання реального результату, який об'єднуючи дітей, розвиває їхню свідомість, солідарну активність, ініціативність, колективну та індивідуальну відповідальність, а емоційне задоволення за наслідки власної діяльності, дозволяє сформувати конкретні цінності і якості, які і виступають кінцевою метою діяльності таких об'єднань. Такими цінностями можуть бути (в залежності від цілей діяльності об'єднання) “соціальне служіння” у скаутів, “піклування про людей” – у тимурівців, “піклування про природу” – у екологів, “піклування про безпеку життєдіяльності однолітків і надбання практичних умінь для посиленої участі у цивільному захисті в суспільстві” – у рятувальників, “організація життєдіяльності учнівського колективу” – у членів учнівського самоврядування.

Змістовна діяльність дитячого громадського об'єднання в Україні забезпечуються за рахунок виваженої соціально-педагогічної роботи фахівців та здійснюється за чотирма напрямками: психологічний (спрямований на активізацію особистісного потенціалу кожної дитини-члена дитячого колективу, саморозвиток, самореалізацію, на формування сприятливих умов, створення певного клімату у колективі, посилення позитивних факторів та зменшення негативних у діяльності дитячого громадського об'єднання), педагогічний (забезпечує виховний процес та процес перетворення дитячих громадських об'єднань на ефективно діючий інститут соціалізації і виховання підростаючого покоління), правовий (координування дій задля забезпечення виконання громадських прав та свобод дітей) та соціально-економічний (підтримка соціально значущої діяльності та економічної розвитку, забезпечення ефективної співпраці дитячих громадських об'єднань із муніципальними органами влади, центрами та закладами освіти, соціальними службами на місцях, закладами культури і дозвілля, іншими громадськими об'єднаннями, тощо).

Сутність соціально-педагогічної роботи з дитячими об'єднаннями

полягає у здійсненні посередництва між всіма суб'єктами державного, громадського та приватного секторів з метою створення умов для всебічного розвитку дітей та підлітків, сприянню їх участі у суспільно значущій діяльності, соціальній адаптації, розкриттю їх здібностей, виявленню задатків та самовизначенню; базисом роботи є принцип двовекторності (персоналізація та соціалізація кожної зростаючої особистості), а основною метою – розробка концепції, стратегій і програм такої роботи, спрямування зусиль суспільства на створення сприятливих соціальних та соціально-педагогічних умов для функціонування, подальшого розвитку і зростання чисельності дитячих громадських об'єднань. Сама ж робота сприймається як цілісний процес, націлений на здобуття дітьми-членами громадських об'єднань ґрунтовних знань щодо суспільно корисної діяльності, активної громадянської позиції, ролі та місця громадянського життя у сучасному світі, формування світогляду дитини, спрямування діяльності дитячих об'єднань на змістовне дозвілля, підтримку здорового способу життя, на розвиток гуманістичних цінностей, забезпечення культурних потреб, на соціалізацію кожної дитини.

На підставі порівняльно-педагогічного аналізу соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями Франції та України розроблено рекомендації щодо використання французького досвіду ведення такої роботи на загальнодержавному рівні, на рівнях громади, навчальних закладів, громадських об'єднань і фахівців соціально-педагогічної діяльності. Зокрема, основна увага приділяється питанням необхідності покращення інформаційного та ресурсного забезпечення діяльності дитячих громадських об'єднань, пошереженню розуміння соціальної значущості французької моделі соціально-педагогічної роботи, сприяння проведенню фахової анімаційної роботи на місцях.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано новий підхід до проведення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями України шляхом упровадження кращого французького досвіду у вітчизняну практику такої роботи. Результати дослідження засвідчили досягнення його мети, розв'язання поставлених завдань і є підставою для формулювання таких *висновків*:

1. На основі теоретичного аналізу з'ясовано стан дослідженості проблеми соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції. Визначено, що його актуальність зумовлена високою соціальною активністю населення, прагненням зростаючої особистості долучитися до громадського життя та чітким розумінням ролі й місця громадських об'єднань у сучасному європейському просторі.

Розкрито сутність соціально-педагогічної роботи у Франції. Установлено, що відповідні фахівці, під час виконання своїх професійних обов'язків органічно поєднують функції виховання й соціальної підтримки та допомоги, визначаючи центром уваги – розвиток та становлення соціально захищеної особистості як суб'єкта громадянського суспільства.

З'ясовано, що на сучасному етапі соціально-педагогічна робота у Франції ґрунтується на принципах гуманізму, демократизму, відкритості, толерантності, міжвідомчої та міжсекторної взаємодії. Обґрунтовано чотири сектори соціально-педагогічної роботи у Франції (Спеціалізоване виховання, Спеціалізована соціальна превенція, Міжнародний солідаритет та Соціальне втручання).

Схарактеризовано генезу соціально-педагогічної роботи у Франції, встановлено етапи такої роботи в контексті розвитку дитячих громадських об'єднань (нормативне впорядкування, змістово-професійне становлення, інтегрований розвиток в умовах децентралізації).

2. Уточнено, що дитяче громадське об'єднання у Франції (дитяча асоціація) – це добровільне формування двох або більше дітей, які мають

спільні інтереси і готові працювати у команді для досягнення певної соціально та особистісно значущої мети. Це об'єднання функціонує в одній із чотирьох можливих форм: дитяча асоціація, яка діє при молодіжних громадських об'єднаннях; дитяча асоціація, яка провадить діяльність у створених дорослими в інтересах дітей громадських об'єднаннях; дитяча асоціація, яка працює при закладі освіти; та дитяча асоціація, створена під егідою Національної мережі юніорських асоціацій Франції.

Визначено та узагальнено, що концептуальними засадами соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції є: положення чинного законодавства із зазначеної проблеми, базові цінності Республіки Франції, основні ідеї щодо змісту і розвитку молодіжної політики у Франції, принципи, на основі яких здійснюється соціально-педагогічна діяльність.

Організаційними засадами соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції визначено: поетапність становлення такої роботи, виокремлення її секторів; особливості організації і реалізації молодіжної політики як складника соціальної політики Франції; питання спеціалітету; алгоритм створення, функціонування і поширення діяльності дитячих об'єднань на рівні Республіки.

Вивчено нормативні документи, які регулюють питання діяльності вітчизняних дитячих громадських об'єднань, означено основних суб'єктів соціально-педагогічної роботи з ними. З'ясовано специфіку створення своєрідних форм дитячих громадських об'єднань; схарактеризовано їх роль у процесі формування активного громадянина Франції.

Установлено, що соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції – це цілеспрямована різнорівнева комплексна робота, що здійснюється командою фахівців соціальної сфери та іншими зацікавленими суб'єктами з урахуванням їх соціально-педагогічних можливостей, з метою створення оптимальних умов для продуктивного функціонування, соціально значущої діяльності дитячої асоціації загалом та успішної соціалізації й

розвитку кожного її члена зокрема.

3. Схарактеризовано зміст і напрями соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями: створення соціально-психологічних “портретів” дитячих асоціацій, вивчення їх запитів; організація соціально значущої діяльності у відкритому середовищі (поширення анімаційної діяльності); соціально-правова підтримка і захист дитячих громадських об'єднань; науково-методичний супровід та кадрове забезпечення; соціально-педагогічна допомога в отриманні фінансової чи матеріальної підтримки; суспільне сприяння діяльності дитячих об'єднань; координація міжнародної співпраці дитячих і молодіжних громадських об'єднань.

Особливостями соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями є: значна кількість суб'єктів соціально-педагогічної роботи, їх узгоджена активна партнерська співпраця; спеціалізація фахівців з анімації; відмінне інформаційне забезпечення; активне залучення волонтерів; всебічна підтримка діяльності дитячих громадських об'єднань на національному, регіональному, департаментному та місцевому рівнях. Враховуючи зазначені особливості, визначено основні форми та методи такої роботи.

У дисертації схарактеризовано анімацію як провідний вид соціально-педагогічної роботи у Франції, простежено історичний перехід анімаційної діяльності з допоміжного виду соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля в самостійний, розглянуто професіоналізацію фахівця соціально-педагогічної сфери діяльності, основні вимоги, що висуваються до професійних аніматорів країни.

4. Проаналізовано сутність дитячого громадського об'єднання в Україні як специфічної соціокультурної спільноти, що інтегровано представляє цінності дітей та надає реальні можливості задоволення потреб й інтересів підростаючого покоління у соціумі. Обґрунтовано необхідність удосконалення такої спільноти, подальшого розвитку дитячого руху, сприяння діяльності дитячих громадських об'єднань, створення оптимальних умов для їх функціонування та всебічної фахової підтримки, що слугуватиме європеїзації

України відповідно до міжнародних стандартів забезпечення права дітей на участь у житті суспільства.

На основі порівняльного аналізу соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями Франції та України доведено, що французька модель її організації та здійснення значно превалює над українською у цілеспрямованості й системності, інформаційному, методичному, матеріально-технічному та кадровому забезпеченні, конструктивності та співпраці всіх об'єктів соціально-педагогічної роботи. З урахуванням зазначеного розроблено рекомендації щодо використання кращого французького досвіду соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні на різних рівнях.

Дисертація не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Перспективним вважаємо вивчення: інноваційних методів роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, моделей підтримки їх діяльності на різних рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев Т. Ф. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді / Т. Ф. Алексеев // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2004. – № 2. – С. 19–24.
2. Амман Г. Социально-культурная анимация в Швейцарии / Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт : [В 2-х т.] – М.; Тула, 1993. – Т. 1. – С. 229–236.
3. Антонова Е. С. Гражданское воспитание в современной школе Франции : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Антонова Елена Сергеевна. – Волгоград, 2009. – 22 с.
4. Арабаджиев Д. Громадський моніторинг: визначення нормативно-правової бази / Д. Арабаджиев // Український науковий журнал “Освіта регіону”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/900>.
5. Артющкіна Л. М. Соціальний педагог школи: теорія і практика роботи. – Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. – 124 с.
6. Багатова З. Б. Педагогические основы социальной работы во Франции : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Зоя Багатовна Богатова. – Махачкала, 2002. – 156 с.
7. Бажановська О. В. Загальнолюдські цінності в контексті громадського виховання учнів середньої школи у Франції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 13.00.01 / О. В. Бажановська; Луганський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2004. – 20 с.
8. Баяновська М.Р. Соціально-педагогічна діяльність самодіяльних дитячих і молодіжних об'єднань (на матеріалах Закарпаття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05; 13.00.01 / М.Р. Баяновська. – К, 1996. – 23 с.
9. Безпалько О. В. Дитячі громадські організації в системі соціального виховання / О. Безпалько // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [зб.наук.пр.] – Кам'янець-Подільський : Видавець

Зволейко Д. Г., 2009. – Вип. 13. – Кн. II. – 564 с.

10. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методологічні основи : монографія / Безпалько О. В. – К. : Наук. світ, 2006. – 363 с.

11. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях [Текст] : навчальний посібник для студентів вузів / О.В. Безпалько. – К. : Центр навч. літ., 2003. – 139 с.

12. Бех І. Д. Модель професіонала у контексті сучасної соціокультурної ситуації / І. Д. Бех // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2001. – №3. – С. 57–62.

13. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.

14. Бине А. Измерение умственных способностей : пер. с франц. / Под ред. В.А. Лукова. – СПб. : Союз, 1998. – 432 с.

15. Битинас Б. П. Гражданскому обществу – институт социальных педагогов / Б. П. Битинас // Педагогика. – 1992. – № 5, 6. – С. 38–44.

16. Богомолова И. В. Формирование автономии учащегося в системе среднего образования Франции : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / И. В. Богомолова. – Махачкала, 2007. – 21 с.

17. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / под ред. Д. И. Фельдштейна. – М. : Ин-т практ. психологии; Воронеж : МОДЭК, 1995. – 352 с.

18. Бойко В. В. Трудные характеры подростков : развитие, выявление, помощь : [учебное пособие] / В.В. Бойко. – СПб. : Союз, 2002. – 160 с.

19. Бойчев І.І. Підготовка майбутнього вчителя до організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. І. Бойчев. – Одеса, 2005. – 22 с.

20. Боровець О. В. Формування колективістської спрямованості підлітків у дитячому об'єднанні : автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Олена Віталіївна Боровець. – Київ : Б.в., 2007. – 20 с.

21. Борозна Г. Особливості підготовки соціальних працівників у структурі соціальної роботи Франції / Г. Борозна // Практична психологія та соціальна робота, 2005. – № 9. – С. 69–70.
22. Бочарова В. Г. Професійна соціальна робота: особистісно-орієнтований підхід : монографія / В. Г. Бочарова. – М : Арист, 1999. – 182 с.
23. Братусь І. В. Соціально-педагогічна робота з юними матерями в громаді // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук праць. – Луцьк, 2004. – Вип. 1. – С. 72–77.
24. Бурдые П. Социология политики / пер. с фр. / Сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1993. – 336 с.
25. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика : [навч. посібник] / Вайнола Р. Х. ; за ред. проф. С. О. Сисоевої. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 134 с.
26. Валлон А. От действия к мысли. – М., 1968.
27. Валлон А. Психическое развитие ребенка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psychlib.ru/mgppu/ODe/ODe-001.htm>.
28. Вахабова А. А. Основные направления развития содержания общего среднего образования во Франции : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Волгогр. гос. пед. ун-т. – Волгоград, 2003. – 24 с.
29. Вдовенко Т. В. Социальная работа в сфере досуга в странах Западной Европы. – СПб. : СПбГУП, 1999. – 164 с.
30. Видатки державного бюджету України на 2015 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/16124>.
31. Вінніков О. Ю. Неприбуткові організації: ресурси та оподаткування. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2002. – 176 с.
32. Вінніков О. Ю. Показники розвитку громадянського суспільства в Україні [Текст] / О. Ю. Вінніков, А. О. Красносільська, М. В. Лациба / Український незалежний центр політичних досліджень. – К. : Агентство “Україна”, 2012. – 80 с.
33. Волик Л. В. Анімація як нове явище вітчизняної педагогічної науки

/ Л. Волик // Шлях освіти. – 2009. – № 1. – С. 6–9.

34. Волик Л. В. До питання типологізації педагогів-аніматорів. Портал сучасних педагогічних ресурсів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [\[http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_autors_volik_lv\(1\)/](http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_autors_volik_lv(1)/)].

35. Волик Л. В. К вопросу типологизации педагогов-аниматоров. Педагогические издания е-журнал “Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития” / Архив номеров / Выпуск № 2 [2009].

36. Волик Л. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогів до анімаційної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. н. : 13.00.04 / Л. В. Волик; Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – 40 с.

37. Волохов А. Вариативно-программный подход в деятельности детских общественных объединений / А. Волохов, И. Фришман // Воспитание школьников. – 2003. – № 3. – С. 56–64.

38. Все Различны – Все Равны. – Европейский Молодежный Центр, Департамент по делам молодежи. – Страсбург, 2002. – 324 с.

39. Вульфсон Б. Л. Методы сравнительно-педагогических исследований / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 2002. – № 2. – С. 70–80.

40. Галагузова Ю. Н. Социальная педагогика: практика глазами преподавателей и студентов : пособие для студ. / Ю. Н. Галагузова, Г. В. Сорвачева, Г. Н. Штинова. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 220 с.

41. Головатенко В. А. Український молодіжний рух у ХХ ст. – К. : А. Л. Д., 1997.

42. Головлева Е. Л. Государственная молодежная политика во Франции в 80-е годы: характерные черты и особенности : дис. ... канд. ист. н. : 07.00.03 / Е. Л. Головлева. – М., 1993. – 175 с.

43. Голотюк О. В. Підготовка вчителів іноземних мов в університетах Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Херсонський держ. ун-т. – Херсон,

2007. – 249 с.

44. Голуб Т. П. Наукова складова європейської системи гарантії якості вищої професійної освіти / Т. П. Голуб // Нова педагогічна думка. – 2012. – № 1, ч. 1. – С. 131–133.

45. Гулевська-Черниш А. Молодіжна організація як суб'єкт соціально-педагогічної діяльності / А. Гулевська-Черниш // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 1. – С. 20–26.

46. Гурье Л. И. Начальное профессиональное образование во Франции (проблемы и тенденции развития) : автореф. дисс. ... доктора педагогических наук : 13.00.01 / Л. И. Гурье. – Ин-т среднего специального образования. – Казань, 1993. – 36 с.

47. Даянова Д. П. Формирование социокультурных ценностных ориентаций учащихся в контексте деятельности молодежных общественных объединений и организаций : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Д. П. Даянова. – Казань : Казанский гос. ун-т культуры и искусств, 2006. – 22 с.

48. Дем'янюк Т. М. Нові технології позашкільної освіти і виховання / Т. М. Дем'янюк, І. М. Первушевська. – К. : ІЗМН, 2000. – 350 с.

49. Детское движение : словарь-справочник / сост. и ред. Т. В. Трухачева, А. Г. Кирпичник. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ИД “Пионер”, 2005. – 544 с.

50. Джуринский А. Н. Школа Франции: Традиции и реформы / А. Н. Джуринский. – М. : Знание, 1981. – 96 с.

51. Диба С. Г. Педагогічні умови соціалізації учнівської молоді в скаутських організаціях (вітчизняний і зарубіжний досвід) : дис. ... канд. пед. н. : 13.00.01 / Світлана Григорівна Диба. – К., 2005. – 231 с.

52. Дитяче об'єднання: формування ціннісних ставлень особистості : [наук.-метод. посіб.] / А. Б. Зайченко, О. В. Кравченко, В. В. Русова, Н. В. Чиренко. – Кривий Ріг : Діоніс (ФОН Чернявський Д. О.), 2009. – 131 с.

53. Дитячі громадські організації / уклад. Л. М. Мазуренко. – Харків : Основа, 2004. – 188 с.

54. Дитячі об'єднання України у вимірах минулого та сучасного : довідник-посібник / Р. М. Охрімчук, Л. В. Шелестова, О. В. Кравченко [та ін.]. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 256 с.
55. Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2013 році : стат. бюлетень / Державна служба статистики України, 2014.
56. Дмитриева Е. В. Основные тенденции развития среднего образования во Франции: 80–90 гг. XX века : дис. ... канд. пед. н. : 13.00.01 / Е. В. Дмитриева. – Казань, 2006. – 186 с.
57. Доедалина С. В. Профилактика деструктивного поведения подростков в условиях приюта средствами культурно-досуговой деятельности: дис. ... канд. пед. н. : 13.00.05 / Доедалина Светлана Вячеславовна. – Тамбов, 2005. – 215 с.
58. Дубинский В. И. Теория и практика социально-педагогической работы с учащейся молодежью в условиях современной России : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / В. И. Дубинский. – М. : ИПСР РАО, 2000. – 31 с.
59. Дудко С. А. Педагогические основания интеграции детей иммигрантов в социокультурное пространство современной Франции : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Дудко С. А. – Москва, 2013. – 25 с.
60. Дуликов В. З. Социально-культурная работа за рубежом. Учебное пособие. – М. : МГУКИ, 2003. – 97 с.
61. Дьяконов К. Б. Особенности интеграции этнических и конфессиональных меньшинств во Франции / К.Б. Дьяконов // Социологические исследования. – 2008. – № 11.
62. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. – 536 с.
63. Єгоров Г. Громадянознавство у школі Франції / Г. Єгоров // Історія в школах України. – 1997. – № 4. – С. 54–55.
64. Жарков А. Д. Технология культурно-досуговой деятельности / А. Д. Жарков. – М. : Изд-во МГУК ; ИПО “Профиздат”, 2007. – 288 с.
65. Заверико Н. В. Соціальна педагогіка : [навч. посібник] /

Н. В. Заверико. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2011. – 240 с.

66. Заир-Бек Е. С. Проекты развития сетей образования в Германии и Франции / Е. С. Заир-Бек // Письма в Эмиссия. Оффлайн (The Emissia. Offline Letters), 2012.

67. Зайченко А. Б. Дитяче об'єднання: формування ціннісних ставлень особистості : [наук-метод. посібник / Зайченко А.Б., Кравченко О.В., Русова В. В., Чиренко Н. В.]. – Кривий Ріг : Діоніс, 2009. – 130 с.

68. Закон України “Про громадські об'єднання” від 22 березня 2012 р. № 4572-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 30. – Ст. 26.

69. Законодавчо-нормативна база соціальних послуг у Франції та Європейському Союзі. Проект “Підтримка розвитку системи соціальних послуг в Україні”. Звіт 18–22 березня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eu.prostir.ua/data?t=2&q=258452>.

70. Законодавча база України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

71. Зверева І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика : монографія. – К. : Правда Ярославичів, 1998. – 393 с.

72. Зверева І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми і молоддю в Україні : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Ірина Дмитрівна Зверева. – К. : Правда Ярославичів, 1998. – 333 с.

73. Зязюн Л. І. Саморозвиток особистості в освітній системі Франції : монографія / Л. І. Зязюн. – К. ; Миколаїв : вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 388 с.

74. Зязюн Л. Соціокогнітивні теорії виховання особистості в психолого-педагогічній теорії Франції : соціоісторичні, контекстного учіння, кооперативного (колективістського) учіння // Рідна школа. – 2005. – № 11. – С. 66–69.

75. История социальной педагогики : учебник для студ. высш. учеб. заведений / авт.-сост. М. А. Галагузова, Ю. Н. Галагузова, В. А. Дегтерев и др. ;

под общ. ред. М. А. Галагузовой. – М. : Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2011. – 260 с.

76. Каган М.С. О педагогическом аспекте теории диалога : сборник материалов конференции Санкт-Петербург // Диалог в образовании. Серия “Symposium”. – Выпуск 22. – Санкт-Петербургское философское общество, 2002.

77. Калинкина М. Ю. Политико-правовая природа института детства, семьи и молодежи: французский опыт / М. Ю. Калинкина // Семейное и жилищное право. – 2010. – № 3. – С. 25–33.

78. Кандалинцева Л.Е. Проблема свободы в социальной философии Франции (А. Камю, Ж.П. Сартр) : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Л. Е. Кандалинцева. – Российск. гос. аграр. заочн. ун-т. – М., 2000. – 23 с.

79. Канішевська Л. В. Організація соціально-культурної діяльності старшокласників з формування соціального досвіду / Л. В. Канішевська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць / Ін-т проблем виховання НАПН України. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2010. – Вип. 14, кн. 1. – 648 с. – С. 116–124.

80. Канунников К. С. Концепции европейской государственной молодежной политики: тенденции и основные направления / К. С. Канунников // Молодой ученый. – 2011. – № 12. – Т.2. – С. 19–22.

81. Капська А. Й. Підготовка волонтерів до соціальної роботи : навч. метод. посібник / А. Й. Капська, О. Г. Карпенко, Н. М. Комарова. – К. : Держсоцслужба, 2005. – 152 с.

82. Касьянова О. В. Підготовка соціальних педагогів до роботи з дитячими громадськими об'єднаннями в системі післядипломної педагогічної освіти / О. В. Касьянова // Соц. педагогіка: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 29–35.

83. Касьянова О. В. Стан сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях / О. В. Касьянова // Освіта на Луганщині. – 2009. – № 2. – С. 146–152.

84. Касьянова О. В. Формування комунікативної компетентності підлітка в громадському дитячому об'єднанні : наук.-метод. посіб. / О. В. Касьянова; Луган. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Луганськ : Резніков В. С., 2010. – 342 с.

85. Кірсанов В. В. Класифікація функцій і підготовка кадрів соціокультурних аніматорів у французькій культурології дозвілля (60 – 90-ті роки) // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 5.

86. Коберник О. М. Інноваційні технології навчання та виховання : навч. посіб. / О. М. Коберник, О. В. Бялик. – Умань : Копіцентр, 2010. – 210 с.

87. Ковбас Б. Діяльність дитячих та юнацьких організацій в Україні: проблеми та перспективи / Б. Ковбас. – Івано-Франківськ : Вид-во “Плай” Прикарпатського ун-ту, 1999. – 48 с.

88. Ковбас Б.І. Підготовка майбутнього вчителя до роботи з тимчасовими об'єднаннями : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ковбас Богдан Іванович. – Івано-Франківськ, 1998. – 192 с.

89. Ковчина І. М. Соціальна педагогіка : Підручник / за ред. А. Й. Капської. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.

90. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К. І. С., 2004. – 112 с.

91. Концепція національного виховання // Освіта. – 1996. – 7 серп. (№ 41). – С. 2–7.

92. Корнієвський О. А. Громадські об'єднання у системі національної безпеки України : дис. ... д-ра політ. н.: 23.00.02 / Олександр Анатолійович Корнієвський. – К., 2011. – 415 с.

93. Косов Г. В., Паслер О. В. Модели взаимодействия гражданского общества и государства в глобальной общественно-политической системе : монография. – Ставрополь : Изд-во «Ставролит», 2010. – 154 с.

94. Кралечкин Д. Ю. Структура, правовой контекст и функционирование некоммерческих организаций в современной Франции : аналитический доклад // Русский журнал, 2005. – № 11.

95. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 447 с.
96. Кубіцький С. О. Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах : [навчальний посібник]. – К. : ДАКККиМ, 2009. – 298 с.
97. Кузнецова Л. П. Основные технологии социальной работы : Учебное пособие / Л. П. Кузнецова. – Владивосток : Изд-во ДВГТУ, 2002. – 92 с.
98. Кузьменко О. А. Соціальне становлення особистості в умовах відкритої соціально-педагогічної системи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. А. Кузьменко. – К., 1998. – 184с.
99. Куприянов Б. В. Детские общественные организации: инвариант и вариативность / Б. В. Куприянов // Народное образование. – 2007. – № 7. – С. 207–214.
100. Лавриченко Н. М. Педагогічні основи соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Н. М. Лавриченко. – Київ, 2006. – 447 с.
101. Лавриченко Н. М. Соціалізація шкільної молоді засобами громадянської освіти: французький досвід / Н. М. Лавриченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – К., 2002. – Кн. 2. – С. 278–283.
102. Лактіонова Г. Виховання в епоху глобалізації: нові можливості, нові ризики / Г. Лактіонова // Шлях освіти. – 2005. – № 4. – С. 2–6.
103. Лактионова Г. М. Теоретико-методологические основы социально-педагогической работы с женской молодежью в условиях крупного города: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Г. М. Лактіонова. – К. : ІПППО, 1999. – 419 с.
104. Лациба М. В. Як організувати державну політику сприяння розвитку громадянського суспільства / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : Агентство “Україна”, 2011. – 224 с.
105. Леонов Ю. С. Стратегии европейской государственной молодежной политики: основные направления и тенденции / Ю.С. Леонов // Аналитический

вестник № 4. Молодежная политика: зарубежный и отечественный опыт. – Москва, 2007. – С. 19–43.

106. Лесіна Т. М. Анімація соціально-педагогічна / Т. М. Лесіна // Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [Т. Ф. Алексеєнко, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько та ін.]; за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 12–15.

107. Лесіна Т. М. До питання розробки моделі підготовки соціального педагога-аніматора у контексті вимог Болонського процесу / Т. М. Лесіна // Підготовка соціальних педагогів та соціальних працівників в Україні в контексті Болонського процесу : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 13–14 грудня 2007 р.). – Чернівці : Рута, 2007. – С. 173–176.

108. Лесіна Т. М. Соціальний педагог-аніматор: шляхи професійного зростання : навч.-метод. посіб. / [укл. Тетяна Миколаївна Лесіна]. – Ізмаїл, 2008. – 104 с.

109. Лесникова С. Г. Проектная деятельность как средство развития социальной инициативности подростка в условиях детской общественной организации : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Лесникова Светлана Геннадиевна. – Ижевск, 2005. – 252 с.

110. Лещук Г. В. Соціальна робота у Франції. Соціальна робота : Підручник / В. А. Поліщук, О. П. Барташ-Пічкач, Н. М. Горішна та ін. / За ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль : ВАТ “ТВПК “Збруч”, 2010. – 330 с.

111. Литвак Р. А. Педагогические основы деятельности детских общественных объединений в современных условиях : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06 / Р. А. Литвак. – Екатеринбург, 1997. – 45 с.

112. Литовченко О. В. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів: рівні реалізації виховних можливостей / О. В. Литовченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кіровоград, 2010. – Вип. 14. кн.1. – С. 220–228.

113. Лісовець О. В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. / О. В. Лісовець. – К. :

Академія, 2011. – 256 с.

114. Локшина О. В. Еволюція реформ шкільної освіти в країнах Європейського Союзу / О. Локшина // Шлях освіти. – 2006. – № 4. – С. 18–22.

115. Лоншакова В. В. Развитие мультикультурного образования Франции : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Лоншакова В. В. – Чита, 2011. – 196 с.

116. Лоренц У. Социальная работа в изменяющейся Европе. – Амстердам-Киев, 1997. – 199 с.

117. Лощенова І. Ф. Полікультурне виховання майбутніх учителів у процесі вивчення іноземних мов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / І. Ф. Лощенова. – К., 2004. – 20 с.

118. Лысова Е. Б. Организация внутришкольного управления во французской средней школе / Е. Б. Лысова // Педагогика. – 1995. – №2.

119. Максимовська Н. О. Анімація в сучасних зарубіжних дослідженнях: соціально-виховний аспект / Н. О. Максимовська // Вісник Харківської державної академії культури. – 2013. – Вип. 41. – С. 261–269.

120. Максимовська Н. О. Вдосконалення процесу підготовки соціальних педагогів до організації анімаційно-дозвілєвої діяльності в соціокультурному просторі / Н. О. Максимовська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Х. : УПА, 2012. – № 36. – С. 70–75.

121. Малков Д. Ю. Соціалізація підлітків у клубних об'єднаннях за місцем проживання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Дмитро Юрійович Малков. – К., 2006. – 207 с.

122. Мамбеков Е. Б. Организация досуга во Франции: Анимационная модель : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Мамбеков Евфрат Багдатович. – СПб., 1992. – 248 с.

123. Матієнко О. С. Виховання толерантності у старшокласників середніх загальноосвітніх ліцеїв Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Матієнко Олена Степанівна – К., 2006. – 208 с.

124. Матієнко О. С. Толерантність важливий аспект громадянського

виховання у школах Франції // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2004. – Вип. 13. – С. 158–161.

125. Матушевская Г. В. Современные тенденции развития педагогических компетенций студентов – будущих учителей в вузах Франции : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Матушевская Г. В. – Казань, 2000. – 23 с.

126. Мид Дж. Г. Избранное: Сб. переводов / РАН. ИНИОН. Центр социал. научн.-информ. исследований. Отд. социологии и социал. Психологии // Сост. и переводчик В. Г. Николаев. Отв. ред. Д. В. Ефременко. – М., 2009. – 290 с.

127. Міжмуніципальне співробітництво у Франції. Доповідь К. Фурші. – Російська Федерація, 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://coopregion.ru/uploaded/VE%20 ville% durable/intercommunalite-RU.pdf](http://coopregion.ru/uploaded/VE%20ville%20durable/intercommunalite-RU.pdf).

128. Місцева влада та соціальні проекти недержавних некомерційних організацій. Збірка матеріалів для органів місцевого самоврядування, виконавчих комітетів, громадських і благодійних організацій / Р. Краплич. – Рівне, 2004. – 88 с.

129. Міщенко Т. Порівняльний аналіз підготовки професійних кадрів соціально-педагогічної освіти у Франції та Білорусії / Т. Міщенко, Ю. Попик // Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. – В 2-х т. – 2010. – Т.1. – Вип. 5. – С. 120–121.

130. Молодь – громадські організації – громадянське суспільство. – К. : Міленіум, 2001. – 100 с.

131. Молодь і дозвілля: Методична й практична робота з підлітками та молоддю за місцем проживання / Безпалько О. В., Капська А. Й., Куєвда В. Т. – К. : Академ Прес, 1994. – 125 с.

132. Молочний В. В., Моньков С. О., Безпалько О. В. Форми організації дозвілля дітей та молоді : метод. матеріали до тренінгу / за заг. ред. І. Д. Звереві. – К. : Наук. світ, 2004. – 58 с.

133. Молчан О. І. Соціально-культурна реабілітація інвалідів юнацького

віку в умовах дозвілля : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / О.І. Молчан. – К., 2003. – 20 с.

134. Мудрик А. В. Социализация человека : [учеб. пособие] / А. В. Мудрик. – М. : Academia, 2004. – 299 с.

135. Мустаева Ф. А. Основы социальной педагогики : [учебник для студентов высших педагогических учебных заведений] / Ф. А. Мустаева. – М. : Академ. Проект, 2001. – 415 с.

136. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

137. Никитский М. В. Теоретические и исторические аспекты современной социокультурной анимационной деятельности // Вестник ПСТГУ. Серия IV. Педагогика. Психология. – 2008. – Вып.3. – С. 28–36.

138. Новаторов В. Е. Организаторы досуга. / Новаторов В. Е. – М. : сов. Россия, 2007.

139. Олексюк Н. С. Ресурсне забезпечення соціально-педагогічної роботи з сім'ями військовослужбовців Збройних сил України / Н. С. Олексюк // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – 2010. – № 52. – С. 73–76.

140. Окушко Т. К. Оптимізація процесу формування соціальної компетентності підлітків у позашкільному навчальному закладі: теоретичний аспект / Т. К. Окушко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д. Г., 2009. – Вип. 13. Кн. 1. – С. 451–456.

141. Окушко Т. К. Формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому об'єднанні : монографія / Т. К. Окушко, Ж. В. Петрочко, Н. В. Чиренко, Н. О. Шпиг, О. В. Касьянова та ін. ; ред. Т. К. Окушко ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Харків : Друк. Мадрид, 2015. – 317 с.

142. Окушко Т. К. Формування соціальної компетентності підлітків у дитячому об'єднанні / Т. Окушко // Нова пед. думка. – 2011. – № 4. – С. 92–94.

143. Орехов А. И. Здоровый образ жизни в теории и практике

фізического виховання молодіжі во Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Орехов А. І. – Тула, 2010. – 194 с.

144. Орехова Е. Я. Виховання в ліцеях Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Е. Я. Орехова. – Тула, 1999. – 148 с.

145. Орехова Е. Я. Педагогічеська і соціокультурна анімація в учейних заведеннях Франції // Межвузовський збірник теоретико-методических матеріалов. – Барнаул : БГТГУ, 1999. – С. 116–119.

146. Охрімчук Р. М. Дитячі об'єднання України у вимірах минулого та сучасного : довідник-посібник / Р. М. Охрімчук, Л. В. Шелестова, О. В. Кравченко та ін. – К. : Ін-т проблем вихов. ; Луганськ : Альма-матер, 2006. – 256 с.

147. Павлова О. І. Содержание і організація професійнольної орієнтації учейших обей середней школы Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Павлова О. І. – Москва, 2007. – 206 с.

148. Пальчевський, С.С. Соціальна педагогіка : [навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / С.С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 550 с.

149. Панагушина О. Є. Соціалізація підлітків у діяльності молодіжних організацій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Ольга Євгенівна Панагушина. – Луганськ., 2008. – 261 с.

150. Пащенко С. Ю. Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілльєвої діяльності учнівської молоді: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Світлана Юрійвна Пащенко. – Запоріжжя, 2000. – 176 с.

151. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні. – К. : Укр. ін-т соц. досліджень, 2001.

152. Петрова І. В. Концепція досуга в сьовременном мире. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_7_13.php.

153. Петрова І. В. Дозвілля у зарубіжних країнах : підручн. / Ірина Владиславівна Петрова. – К. : Кондор, 2005. – 408 с.

154. Петрова М. С. Анимационная деятельность как средство

соціального виховання студентів вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Петрова Марія Сергіївна. – Кострома, 2007. – 223 с.

155. Петрович Ж. В. Місце та роль дитячих громадських організацій в системі соціального виховання підростаючої особистості / Ж. В. Петрович // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Серія №11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : зб. наук. праць. – Вип. 8. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – 170 с. – С. 100–107.

156. Петрович Ж. В. Формування правової культури особистості в умовах дитячого громадського об'єднання : [наук.-метод. посіб.] / Ж. В. Петрович. – Кривий Ріг : Діоніс (ФОН Чернявський Д. О.), 2009. – 141 с.

157. Поддубная М. В. Педагогические условия организации молодежи в деятельности общественных объединений : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / М. В. Поддубная. – Магнитогорск, 2003. – 23 с.

158. Поліщук В. А., Борозна Г. В. Соціальний працівник Франції: сфера професійної діяльності та функції. – Житомир : Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка, 2000. – Вип. 6. – С. 35–38.

159. Поліщук В. А. Професійна підготовка фахівців для соціальної сфери: зарубіжний досвід. Посібник / під ред. В. А. Поліщука. – Тернопіль, 2002. – 222 с.

160. Поліщук В. А. Соціальна робота : Підручник / В. А. Поліщук, О. П. Бартош-Пічка, Н. М. Горішна та ін. / За ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль : ВАТ “ТВПК “Збруч”, 2010. – 330 с.

161. Поліщук Ю. Й. Соціально-педагогічна діяльність сучасних громадських молодіжних об'єднань в Україні : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Ю. Й. Поліщук. – Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 42 с.

162. Полтавець В. Д. Міжмуніципальне співробітництво у Франції. Досвід та уроки. / В. Д. Полтавець // Державне управління: теорія та практика. – 2013. – № 2. – С. 214–218.

163. Про громадські об'єднання : закон України від 22.03.2012 р.

№ 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – ст. 1.

164. Проект на підтримку розвитку неурядових організацій в Україні (Інформаційно-довідникові матеріали). – К. : Творчий центр „Каунтерпарт”, 2001. – 146 с.

165. Прозорова Н. Г. Реализация концепции непрерывного образования в современной Франции : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Прозорова Наталья Геннадиевна. – Майкоп, 2009. – 242 с.

166. Пустовіт Г. П. Дозвілля має бути розумним і доцільним / Г. П. Пустовіт. – Педагогічна газета, 2010. – № 10 (195). – С. 7.

167. Пустовіт Г. П. Пріоритет позашкільної освіти – виховання особистості / Г. П. Пустовіт // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2012 рік. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – Вип. 3. – С. 17–20.

168. Пуховська Л. П. Європейські виміри сучасної освіти та її цінності /Л. П. Пуховська // Проблеми освіти. – 2010. – № 67. – С. 132–140.

169. Развитие современной педагогической науки в зарубежных странах / [ред. Б. Л. Вульфсон, З. А. Малькова, Н. М. Воскресенская]. – М. : УРАО, 2003. – 278 с.

170. Ремізова О. Деякі аспекти розвитку творчого потенціалу учнівської молоді засобами соціально-педагогічної анімації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/769>.

171. Ришар Е.О. Теория и практика нравственно-эстетического воспитания в современной общеобразовательной школе Франции: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Е. О. Ришар. – М., 1991. – 22 с.

172. Рожков М.И. Развитие самоуправления в детских коллективах : [учеб.-метод. пособие]. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 60 с.

173. Розширення можливостей недержавних організацій через залучення волонтерів та створення мереж / В. Дибайло, Ш. Малеріус, Л. Гривняк, С. Бартоломеюссен. – К., 2004. – 98 с.

174. Романовська Л. І. Теорія і практика соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань України : монографія / Людмила Іванівна Романовська. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – 376 с.
175. Ручкина В. П. Организованность младших школьников как средство развития социальной активности / В. П. Ручкина // Формирование социальной активности младших школьников в процессе обучения и воспитания. – Свердловск : УО РАН, 1990. – С. 27–42.
176. Савина Л. М. Нетрадиционные формы воспитательной работы в школе / Савина Л. М., Сиверина О. А. – Волгоград, Изд-во “Панорама”, 2006. – 112 с.
177. Сайкина Л. В. Технологии социально-культурной анимации в процессе коррекции девиантного поведения подростков : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Сайкина Людмила Васильевна. – Тамбов, 2007. – 243 с.
178. Сергієнко С. М. Виховання культури дозвілля підлітків у позаурочній та позашкільній діяльності засобами педагогічної анімації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Сергієнко С. М. – К. : Ін-т проблем виховання, 2013. – 19 с.
179. Симонович В. Л. Практическое обучение студентов как фактор профессионального становления социального педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Симонович Виктория Леонидовна. – Москва, 1998. – 198 с.
180. Система соціального захисту населення у Франції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.pilga.in.ua/node/25](http://www.pilga.in.ua/node/25).
181. Смолінська О. До питання про методику соціально-педагогічної роботи з населенням // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 14–17.
182. Современные технологии социально-культурной деятельности : учеб. пособ. / под ред. Е. И. Григорьевой. – Тамбов, 2004. – 512 с.
183. Соколов А. В. Современные институты молодежной политики в Европе: история становления и развития / А. В. Соколов // Вестник международных организаций, 2009. – № 1. – С. 84–99.
184. Соціологічне дослідження "Молодь України – 2015" (Інфографіка).

– [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/21068>.

185. Соціальна педагогіка. 5-те вид. перероб. та доп. Підручник / за ред. Капської А. Й. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.

186. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [Т. Ф. Алексєєнко, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько та ін.] ; за ред. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

187. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Слово, 2011. – 488 с.

188. Соціальна педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / [А. Й. Капська, О. В. Безпалько, О. В. Биковська та ін. ; за ред. А. Й. Капської]. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 468 с.

189. Соціально-педагогічна та соціальна робота з різними категоріями клієнтів : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. П. Краснова, Л. П. Харченко, В. М. Пігіда, Я. І. Юрків. – Луганськ : Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 408 с.

190. Сравнительная таблица законодательства некоторых государств, регулирующего деятельность НПО. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.coe.mid.ru/old/doc/tab_ru.htm.

191. Степанов С. Популярная психологическая энциклопедия. – М : Издательство Эксмо, 2003. – 640 с.

192. Султанова Ф. Р. Управление инновационной деятельностью учреждения дополнительного образования детей : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ф. Р. Султанова. – Ижевск., 2005. – 20 с.

193. Сухомлинська О. В. Проблеми розвитку особистості в історичному контексті психології та педагогіки / О. Сухомлинська // Шлях освіти : наук.-метод. журнал. – 2005. – № 1. – С. 41–45.

194. Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : В 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1977. – С. 122–139.

195. Сучасні підходи до становлення особистості майбутнього фахівця: вітчизняний та зарубіжний досвід : колективна монографія / [В. В. Лукіяненко, І. М. Литовченко, Ю. Е. Лавриш, С. В. Федоренко, О. П. Демиденко, Г. О. Корсун]. – К., 2013. – 316 с.

196. Сычева О. В. Подготовка воспитателей для системы ювенальной юстиции во Франции : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. В. Сычева. – Тула, 2009. – 23 с.

197. Тарасов Л. В. О системе фундаментальных терминов социокультурной анимации в российской педагогической науке. – Вестник науки, 2011. – № 5 (43). – С 124–129.

198. Тарасов Л. В. Социокультурная анимация: истоки, традиции, современность. – М. : ЦСА “Одухотворение”, 2008. – 129 с.

199. Тарасов Л. В. Соціально-культурна анімація: принципи, завдання, зміст // Вісник психосоціальної і корекційно-реабілітаційної роботи. – 2003. – № 2. – С. 59–66.

200. Тименко В. М. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах США і України: спільність і відмінність / [В. М. Тименко; за заг. ред. Л. П. Пуховської]. – К. : Автореферат, 2003. – 64 с.

201. Тимошенко Н. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до організаційно-технологічного забезпечення соціально-педагогічної роботи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/Home/Downloads/nvkogpth_2013_2_27.pdf.

202. Тишковская М. Г. Тенденции распространения социокультурной анимационной деятельности в муниципальных образованиях современной России. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scienceforum.ru/2013/pdf/6038.pdf>.

203. Ткачук А. Ф. Законодавство для третього сектору: необхідність та перспектива змін. – К. : Ін-т громадянського суспільства, 2002. – 32 с.

204. Ткачук А. Ф. Місцевий та регіональний розвиток. Участь громадян у місцевому розвитку. Практичний посібник для практичних людей / Анатолій

Ткачук. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2012. – 144 с.

205. Третій сектор в Україні: проблеми становлення / М. Ф. Шевченко (кер. авт. кол.), В. А. Головенько, Ю. М. Галустян та ін. – К. : Український ін-т соціальних досліджень, 2001. – 173 с.

206. Троцько Г. В., Трубавіна І. М., Хлебнікова Т. К. Українські дитячі та молодіжні громадські організації / [навч. посіб.]. – Харків, 1999. – 206 с.

207. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю / [навч. посіб.]. – К. : ДЦССМ, 2003. – 132 с.

208. Формирование личности в переходный период от подросткового к юношескому возрасту / Под ред. И. В. Дубровиной. – М., 1987.

209. Фрейд З. Вступ лекцій до психоаналізу (Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse). – 1917. – 206 с.

210. Френе С. Шкільна кооперація у Франції / Селестен Френе // Шлях освіти. – 1928. – № 8–9. – С. 193–206.

211. Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/33565>.

212. Харченко Т.Г. Взаємодія школи та соціального середовища у вихованні учнів коледжів і ліцеїв Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / ХарченкоТетяна Гадульзянівна. – Луганськ, 2002. – 201 с.

213. Харченко С.П. Специфіка трансформацій соціокультурного простору. Рух історії до глобального світу / С.П.Харченко // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія : зб. наук. пр. – К. : НАУ, 2007. – № 1(5). – С. 145–148.

214. Холостова Е. И. Зарубежный опыт социальной работы : Учебное пособие / Е. И. Холостова, А. Н. Дашкина, И. Ф. Малофеев. – М. : Издательско-торговая корпорация “Дашков и К°”, 2012. – 368 с.

215. Чернишенко О. І. Соціокультурна анімація: міжнародний досвід, перспективи впровадження в Україні / О. І. Чернишенко // Вісн. Черкас. ун-ту. – Сер. Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 123. – С. 136–142.

216. Чернишенко О.І. Соціально-педагогічна діяльність, холістична освіта сутність і властивості соціокультурної анімації / О.І. Чернишенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Випуск 6. – С. 80–88.
217. Чиренко Н. В. Виховання власної гідності підлітків у дитячому об'єднанні : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Н. В. Чиренко. – К., 2012. – 19 с.
218. Шадриков В.Д. Ментальное развитие человека. – М. : Аспект-Пресс, 2007.
219. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога : [учебное пособие для вузов] / М. В. Шакурова. – Москва : Академия, 2002. – 266 с.
220. Шакурова М. В. Социальное воспитание в школе : [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / М. В. Шакурова ; под ред. А. В. Мудрика. – М. : Академия, 2004. – 272 с.
221. Швець Т. А. Народнопедагогічні традиції виховання у Франції : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. А. Швець. – Луганськ : ЛНПУ ім. Т. Шевченка, 1996. – 22 с.
222. Шевченко І. Органи самоорганізації населення: приховані ресурси територіальної громади // Соціальна політика і соціальна робота. – 2005. – № 4. – С. 81–91.
223. Шигирева О. Ю. Педагогическая система профессиональной ориентации во Франции : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ольга Юрьевна Шигирева. – Москва, 1997. – 175 с.
224. Школа современной Франции / Акад. пед. наук СССР. Науч.-исслед. ин-т общей педагогики. – Москва : Педагогика, 1970. – 318 с.
225. Шульга И. И. Педагогическая анимация в практике социального воспитания за рубежом / И. И. Шульга // Школьные технологии. – 2008. – № 3. – с. 135.

226. Шульга И. И. Педагогическая анимация как социокультурный и психолого-педагогический феномен // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 2. – С. 59.

227. Щорічна доповідь президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2013 року) «стратегічні пріоритети молодіжної політики: освіта, зайнятість, житло» – міністерство молоді та спорту України державний інститут сімейної та молодіжної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pedpresa.ua/wp-content/uploads/2015/01/Dopovid_molod_zh_pidsumkamy_2013_2pdf.pdf.

228. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. – М. : УРСС, 1997. – С. 412. – 444 с.

229. Як сформувати світоглядну позицію особистості в дитячому об'єднанні : метод. посіб. / А. Б. Зайченко, О. В. Кравченко, Т. К. Окушко, О. В. Пашенко, Н. В. Чиренко; ред.: Т. К. Окушко; НАПН України, Ін-т пробл. виховання. – К. : Імекс-ЛТД, 2013. – 199 с.

230. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация: уч. пос. / Н. Н. Ярошенко. – 2-е изд., испр. и доп. – М., 2005. – 126 с.

231. Anzieu D. Le Moi-peau et la psychanalyse des limites. Toulouse, Erès, 2007.

232. Assemblée nationale en 8 leçons. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.assemblee-nationale.fr/decouvrir-l-assemblee/juniors/documentation/kit-pedagogique>.

233. Association nationale des conseils d'enfants et de jeunes (Anacej). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://anacej.asso.fr/lanacej/historique>.

234. Association nationale des conseils d'enfants et de jeunes (Anacej). Les guides. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://anacej.asso.fr/category/outils-et-formations/outils>.

235. Association nationale des conseils d'enfants et de jeunes (Anacej). Les territoires. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://anacej.asso.fr/participations-et-conseils/les-conseils-dispositifs-de-participation-enfants-jeunes-jeunesse/les-territoires>.

236. Association pour le développement culturel et social de Hambou-Oichili en France . – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.net1901.org/association/association-pour-le-developpement-culturel-et-social-de-Hambou-Oichili-en-France,932405.html>.

237. Associations Reconnues d'Utilité Publique. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/associations-reconnues-d-utilite-publique>.

238. Associations, subventions, collectivités. Moded'emploi. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.associations.gouv.fr/IMG/pdf/27Juin_ChiffresCles.pdf.

239. Audigier F., Lagelee G. Education civique et initiation juridique dans les collèges. INRP. P., 1996.

240. Bacha J. Réseaux sociaux et autonomisation des adolescents. Education. Université de Cergy Pontoise, 2013.

241. Bacqué M.-H. et Mechmache M. Pour une réforme radicale de la politique de la ville. Ça ne se fera plus sans nous. Citoyenneté et pouvoir d'agir dans les quartiers populaires. Rapport au Ministre délégué chargé de la ville, 2013.

242. Bataille J.-M. Pédagogies de la décision: décider avec le public en animation socioculturelle. Education. Université de Nanterre. – Paris X, 2010.

243. Becquet V., Loncle P., Van de Velde C. (dir.). Politiques de jeunesse: le grand malentendu. Le Champ Social, coll. "Questions de société". Paris, 2012.

244. Becquet V. Quelques préalables sur la participation. La participation des jeunes à la vie publique locale en Europe, INJEP, coll. "Cahiers de l'action". – № 2. – Paris, 2005.

245. Beillerot J. L'éducation sort de l'institution // Le Monde de l'éducation. – 1999. – № 275. – P. 67–70.

246. Bertin G. L'imaginaire dans les pratiques d'animation socio-culturelle : l'exemple de la fête populaire en milieu rural / Bertin Georges. Thèse de doctorat,

1989, Université Paris VIII. – 2 vol. – 808 p.

247. Besnard P. L'animation socioculturelle. – Paris : Presse universitaire de France, 1980, – P. 22–53.

248. Best F., David M., Favret J.-L., Franchi A.-M., Quyard J., Piednoir J.-L., Serusclat F. Naissance d'une autre école. – P., 1984.

249. Blosse T., Feroni J. La Socialisation de la Jeunesse. – Enquête, Cahiers du CERCOM, CNRS-EHESS. – № 6. Annales de Vaucresson, numéro spécial “Le fait générationnel”, 1991.

250. Boussion S. Les éducateurs spécialisés et leur association professionnelle : l'ANEJI de 1947 à 1967, naissance et construction d'une profession sociale. History. Université d'Angers, 2007.

251. Bourdieu P. La misère du monde. Seuil, P., 1993.

252. Bourgarel A., Lochard G. Travailler en ZEP : les rôles du responsable et du coordonnateur de ZEP. – Paris : CNDP, 1991. – 191 p.

253. Buisson F. Fondateur de la laïcité, actes du colloque commémorant le 70-e anniversaire de sa disparition (sous la direction de Laurence Loeffel). Amiens : SCÉRÉN-CRDP Académie d'Amiens, coll. “Documents, actes et rapports pour l'éducation”, 2004. – 120 p.

254. Bureau R. Apprentissage et culture. – Karthala, 1998.

255. Camillerie C., Cohen-Emerique. Chocs de cultures. – L'Armattan, 1997.

256. Castel R. Les Metamorphoses de la question sociale. Une chronique du salariat. Paris, Fayard, 1995. – P. 7–13.

257. Chartier J.-P. L'adolescent, le psychanalyste et restitution. – Dunod, 1998.

258. Chopart J.-N. Les mutation du travail social : dynamique d'un champ professionnel / Chopart J.-N. – Paris : Dunod, 2002. – 299 p.

259. Chprien A. Sociologie des “quartiers sensibles”. – Paris, 2007.

260. Circulaire № 96-249 du 25 octobre 1996. Education nationale, Enseignement supérieur et Recherche : bureau DLC D2 ; Affaires juridiques. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://circulaire.legifrance.gouv.fr/pdf/2009/04/cir_1398.pdf.

261. Claux R., Gelinas A. Système et résolution des problèmes. Selon la méthode des systèmes souples. – Montréal : Les éditions Agence d'ARC Inc, 1983.
262. Cohen-Emerique. Chocs de cultures. – L'Armattan. 1997.
263. Conseils de la jeunesse. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://urlmetriques.co/www.conseilsdelajeunesse.org>.
264. Convention collective nationale de l'animation du 28 juin 1988. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.legifrance.gouv.fr/affichIDCC.do?idConvention=KALICONT000005635177&cidTexte=KALITEXT000025063095>.
265. Corcuff P. La société de verre. Pour une éthique de la fragilité. – Paris : Armand Colin, 2002.
266. Couchard F. La psychologie clinique interculturelle. – DUNOD, Paris, 1999.
267. Davienne D. Problème de l'équilibre des relations entre les acteurs, usagers, professionnels et élus-financeurs dans la conception démocratique de l'animation socio-culturelle / Dominique Davienne ; Thèse de doctorat, sous la direction de Joffre Dumazedier / [S.l.] : [s.n.] , 1992 – 464 p.
268. Davoust O. Métier animateur / Animatrice de loisirs auprès des enfants et adolescents. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://metier.presentezvous.com/metier-animateur-animatrice-de-loisirs-aupres-des-enfants-et-adolescents.html>.
269. Delaunay J. La Foudre et le Cancer. – Paris, 1985. – 71 p.
270. Derrida J. Donner le temps. – Éditions Galilée, 1991.
271. Didier M. Des associations citoyennes pour demain. – Paris, Editions Charles Léopold Mayer, 2014. – 280 p.
272. Direction de l'information légale et administrative. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.journal-officiel.gouv.fr/association/index.php>.
273. Dubet F., Jazouli A., Lapeyronnie D., Schaller Fr. Les Opérations anti été-chaud. – Cadis, Paris, 1983.

274. Dubet F., Martucelli D. Sociologie de l'expérience scolaire // L'orientation scolaire et professionnelle. – 1993. – № 27. – P. 169–187.

275. Dubet F. Théories de la socialisation et définitions sociologiques de l'école // Revue française de sociologie. – 1996, XXXVII. – P. 511–536.

276. Dufour J.-M. Enfants migrants, la pédagogie a dimension interculturelle. Savoirs et connaissances. Actes du 5-ème Forum de la pédagogie.

277. Dumazedier J., Leselbaum N. Emergence d'un nouveau secteur des sciences de l'éducation: la sociologie de l'autoformation // Revue française de pédagogie. – 1993. – № 102. – P. 17–22.

278. Dumazadier J. Révolution culturelle du temps libre. 1968–1988. – Paris : Méridiens Klincksieck, 1988. – P. 24.

279. Durkheim E. De la division du travail social. Paris : PUF, 1960.

280. Durkheim E. L'éducation morale. Paris : PUF, 1963. – 250 p.

281. Durkheim E. L'évolution pédagogique en France. – Paris, 1969. – P. 41.

282. Durkheim E. Les régies de la méthode sociologique. Première édition: 1895. Paris : PUF, 20-ème ed., 1981. – 227 p.

283. Dyèvre Y. Les politiques en faveur de la jeunesse et de l'éducation populaire en France. Paris. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу:

http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No11/N11_Policies_France_fr.pdf.

284. Dyèvre Y. Présentation stratégique du projet annuel de performances. Paris [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.performance-publique.budget.gouv.fr/sites/performance_publique/files/farandole/ressources/2014/pap/pdf/DBGPGMPGM163.pdf.

285. Education et politique de la ville : une convention au profit des élèves des quartiers. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irev.fr/actualite/education-politique-ville-convention-profit-élèves-quartiers>.

286. Education populaire. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.educationpopulaire93.fr>.
287. Estèbe P., Donzelot J. (sous la direction de). Etat animateur, essai sur la politique de la ville. Ed. Esprit, 1994.
288. Etude CESOL/RNJA : La pratique associative des jeunes mineurs au Réseau National des Juniors Associations. Mai 2003. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ressourcesjeunesse.fr/IMG/pdf/etude_vieassociative__B39E3.pdf.
289. Etude : La pratique associative des jeunes mineurs au R.N.J.A. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.juniorassociation.org/e_upload/pdf/etude_vieassociative_mineurs.pdf.
290. W. Falla & A. Sirota. Etre et faire avec les autres. Faire équipe. Nouvelle Revue de Psychosociologie. Erès, № 14, 2012. – P. 175–191.
291. Ferrand-Bechman D. La pratique associative des jeunes mineurs. L'exemple du Réseau national des juniors associations. Revue Travail social, 2005.
292. Foulquié P. Dictionnaire de la langue pédagogique. – Paris : Presse universitaire de France, 1971. – 470 p.
293. France: affaire Marina, l'Etat attaqué par les associations. Actudroitsenfant.over-blog.com, Avril 2013.
294. Freinet C. Education morale et civique. – Cannes, 1960.
295. Freinet C. Oeuvres pedagogiques. P., 1994.
296. Galland O., Cicchelli V., Stevanovic J. Outils de développement et de formation sur l'accompagnement de projets à l'initiative de jeunes mineurs, FEJ, 2013.
297. Galland O. Les jeunes. – Paris : La découverte, 1999. – 123 p.
298. Gevrey U. Les jeunes et leurs droits. – Jeunesse en Plein Air. – déc. - sept., 1986. – № 20. – P. 39.
299. Goyette M. Préparation à la vie autonome et insertion socioprofessionnelle des jeunes pris en charge par l'État: quelles interventions? Sociétés et jeunesses en difficulté, № 2, 2006. – [Электронный

ресурс]. – Режим доступа : <http://sejed.revues.org/159>.

300. Greffier L. Animer le territoire, territorialiser l'animation. Bordeaux, Carrières sociales, 2013.

301. Grelier F. Vers une théorie de l'action associative : la praxis de l'éducation populaire. Etude de cas de l'animation socioculturelle citoyenne / Grelier Francine ; Thèse (de doctorat). – Rennes 2, France, 2010. – 414 p.

302. Institut national de la jeunesse et de l'éducation populaire (INJEP). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.injep.fr.

303. Institut national de la jeunesse et de l'éducation populaire (INJEP). Juniors associations : la participation au prisme de la mixité. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.injep.fr/boutique/jeunesses-etudes-et-syntheses/juniors-associations-la-participation-au-prisme-de-la-mixite/382.html>.

304. Jeunesse, le droit d'avenir. Rapport de la commission présidée par D. Charvet, commissariat général du Plan, la Documentation française, mars 2001.

305. Joël H. Du social en Europe, le dispositif français en péril. Paris, Cheminements, 2006.

306. Jovelin E. Histoire du travail social en Europe. Paris, Vuibert, 2008.

307. Kallen D. L'enseignement secondaire en Europe : problèmes et perspectives. – Strasbourg : Edition du Conseil de l'Europe, 1997. – 250 p.

308. Kerzil J. L'éducation interculturelle en France: un ensemble de pratiques évolutives au service d'enjeux complexes. Carrefours de l'éducation 2002/2, № 14. – P. 120–159.

309. Kerzil J., Vinsonneau G. L'interculturel : principes et réalités à l'école, Sides, 2004. – 144 p.

310. Labourie R. De quelques problèmes de l'Animation et de la formation socio-éducative // Cahiees de l'Animation. – № 1, 1972. – P. 11.

311. Labourie R. Introduction aux Journées d'Etudes sur l'Histoire de l'Education popuaire. Marly : INEP, 1978. – P. 5.

312. Lapie P. L'école et les écoliers. 1923.

313. Lapie P. Morale et pédagogie. 1927.

314. Lazaridis M. La scolarisation des enfants de migrants : entre intégration républicaine et mesures spécifiques. VEI Enjeux, № 125, 2001.
315. Lebon F. Une politique de l'enfance, du patronage au centre de loisirs. Éducation et Sociétés. № 11/2003/1. – P. 135–152.
316. Legrand L. L'école unique : A quelles conditions? – Paris, 1981. – 87 p.
317. Legrand L. Pour un collège démocratique. Rapport au Ministère de l'Éducation Nationale // Collection des rapports officiels. La documentation française. – 1982. – P. 8–93.
318. Le modèle associatif avant 1901–2013. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/citoyen/approfondissements/modele-associatif-avant-1901.html>.
319. Leon A. Problèmes théoriques et pratiques de l'orientation professionnelle // La Raison. – 1952. – № 4. – P. 11–16.
320. Les associations membres du Cnajep en 2014.– [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.cnajep.asso.fr/files/reserve/instances/ag/1_associations%20membres%202014.pdf.
321. Les collégiens, l'école et le temps libre. Joël Zaffran. Découverte et Syros, 2000.
322. Les métamorphoses du travail et la nouvelle société du temps libre [Texte imprimé] : autour de Joffre Dumazedier / [Neuvièmes Rencontres Sociologiques de Besançon]. Paris : l'Harmattan, 2000.
323. Levi-Strauss C. Les structures élémentaires de la parente. Edition Mouton, 1995.
324. Liauger G. Élément pour une réflexion critique sur la catégorie de Jeunesse // Cahier'Jeunesse et Sociétés, 1985. – P. 6–8.
325. Ligue de l'enseignement. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.laligue38.org/creer-une-junior-association.
326. Limoges J. Le potentiel groupal : optimiser la communication dans les petits, moyens et grands groupes. L'orientation scolaire et professionnelle. –

[Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://osp.revues.org/4761>.

327. Loncle P. Pourquoi faire participer les jeunes. Expériences locales en Europe. Paris, L'Harmattan, 2008.

328. Lorrain J.-L. Les violences scolaires. – Paris : PUF, 1999. – 127 p.

329. Lorthiois D. Mutation de la société et travail social / D. Lorthiois. – Paris : CES, 2000. – 130 p.

330. L'univers des loisirs [Texte imprimé] / [sous la direction de] F. Comte, J.-J. Luthi, G. Zananiri ; préface de Joffre Dumazedier. Paris : Letouzey & Ané, 1990, cop. 1990.

331. Lycée Polyvalent Louis Feuillade de LUNEL. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.louis-feuillade.com/pages-site/espaces/espace-des-eleves.php>.

332. Mariet F., Porchet L. Apprendre à devenir citoyen à l'école. – Paris, 1978.

333. Maritain J. Humanisme intégral. Paris : PUF. – 1968. – 220 p.

334. Mauss M. Sociologie et anthropologie. Presse universitaire de France, 1995.

335. Mazeaud A. et al. Penser les effets de la participation sur l'action publique à partir de ses impensés. Participations, № 2, 2012. – P. 5–29.

336. Mialaret G. Education nouvelle et monde moderne. – Paris : Payot, 1966. – 126 p.

337. Migeot-Alvarado J. Les parents dans l'école ou pourquoi ils ne participent pas assez // Cahiers pédagogiques. – 1995. – № 339. – P. 15–17.

338. Ministère de la Ville, de la Jeunesse et des Sports. Le cas particulier de junior association. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.associations.gouv.fr>.

339. Ministère de la Ville, de la Jeunesse et des Sports. Niveau Jeunes. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jeunes.gouv.fr/divers/pied-de-page/infos-site/article/ministeres-partenaires>.

340. Ministère de la Ville, de la Jeunesse et des Sports. Niveau Jeunes.

Diplômes de l'animation. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jeunes.gouv.fr/IMG/UserFiles/Files/d.pdf>.

341. Ministère de la Ville, de la Jeunesse et des Sports. Niveau Jeunes. Flash infos BAFA-BAFD. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jeunes.gouv.fr/ministere/actions-interministerielles/formations-et-metiers-de-l/bafa-bafd/article/flash-infos-bafa-bafd>.

342. Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche : – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.education.gouv.fr/cid53182/le-parlement-des-enfants.html>.

343. Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche. Les rendez-vous de la vie lycéenne. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://cache.media.education.gouv.fr/file/Vie-lyceenne/71/6/kit_pedagogique_351716.pdf.

344. Minot D. Des associations citoyennes pour demain. Paris, Editions Charles Mayer L., 2014. – P. 38.

345. Moessinge P. L'identité en jeu / Pierre Moessinge // Amazon Media EU. – 2014. – 158 p.

346. Mouvement associative. 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lemouvementassociatif.org/wp-content/uploads/2015/09/La-France-associative-en-mouvement-2015.pdf>.

347. Mucchielli A. L'identité / Alex Mucchielli // Presse universitaire de France. – 2011. – 127 p.

348. H. Nohl. Charakter und Schicksal, Fr /M, 1949.

349. Objectif animation [Texte imprimé] / préfacé par Joffre Dumazedier / Flayosc : Ed. du Lau, impr. 2002.

350. Oury F., Vasquez A. Vers une pédagogie institutionnelle. P., Maspero, 1967.

351. Ouvrage collectif. L'expérience du groupe. Approche de l'oeuvre de René Kaës, Paris, Dunod, Collection Inconscient et Culture, 2010.

352. Panet-Raymond J., Bellot C. et Goyette M. Le développement de

pratiques partenariales favorisant l'insertion socioprofessionnelle des jeunes : l'évaluation du Projet Solidarité Jeunesse. Rapport présenté au ministère de l'Emploi et de la Solidarité sociale et au Fonds québécois de la recherche sur la société et la culture, Montréal, 2003.

353. Payet Jean-Paul. L'école et la construction de la citoyenneté / Van Zanten Agnes (coord.). La scolarisation dans les milieux "difficiles" : politiques, processus et pratiques. – Paris : INRP Centre Alain Savary, 1997. – P. 99–113.

354. A. de Peretti. Risques et chances de la vie collective, éd. Epi, 1972.

355. Peron H. Le rôle des conseillers d'orientation // Education Nationale. – 1959. – № 28. – P. 1–10.

356. Perotti A. Rôle et projet de l'école dans les sociétés pluriculturelles d'Europe // Education et Pédagogies. – 1993. – № 19. – P. 29–38.

357. Piaget J. Le mécanisme du développement mental et les lois du groupement des opérations. Arch. Psychol. Vd. 28. Genève, 1941.

358. Pieron A. Technique de psychologie expérimentale, P., 1904.

359. Pilon Y. La discussion philosophique à l'école élémentaire et l'éducation interculturelle. Montpellier 3, nov. 2005.

360. Politique en faveur de la jeunesse. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : jeunes.gouv.fr/IMG/pdf/DPT2013_politique_jeunesse.pdf.

361. Politique en faveur de la jeunesse. Présentation stratégique. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.performance-publique.budget.gouv.fr/sites/performance_publique/files/farandole/ressources/2015/pap/pdf/dpt/DPT2015_jeunesse.pdf.

362. Porcher L. Télévision, culture, éducation. Armand Colin, 1994. – 256 p.

363. Poyraz M. Espaces de proximité et animation socioculturelle analyse des pratiques dans une dizaine de quartiers populaires / Mustafa Poyraz ; Thèse de doctorat. Editions l'harmattan, 2003. – 420 p.

364. Présentation stratégique de la politique transversale [электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.performance-publique.budget.gouv.fr/sites/performance_publique/files/farandole/ressources/2015/

rap/pdf/dpt/DPT2015_jeunesse.pdf.

365. Premier Conseil municipal des enfants de Belfort - 9 février 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=p5ozb3bcqbY>.

366. Qu'est-ce qu'une association? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.lcl.com/guides-pratiques/creer-association/mode-emploi/definition-association-loi-1901.jsp>.

367. Rancurel M. L'enseignement secondaire en France. – Strasbourg : Edition du Conseil de l'Europe, 1995. – 64 p.

368. Réseau national des Juniors Associations. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.juniorassociation.org/ewb_pages/c/concept-dispositif-accompagnement.php.

369. Réseau National des Juniors Associations. Créer sa junior association. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.juniorassociation.org/ewb_pages/c/concept-dispositif.

370. Rizet S. Jeunes mineurs en associations: quel impact sur leurs parcours? Cahiers de l'action (INJEP), 2010.

371. Rondouin C., Benchmark. Engagement et participation des jeunes aux politiques publiques. Regards sur des pratiques régionales. Conseil régional de Bretagne, 2014.

372. Roucous N. Les loisirs de l'enfant ou le défi de l'éducation informelle. Revue française de pédagogie, № 160, 2007. – P. 63–73.

373. Sartre J.-P. Existentialism and human emotions. – N.Y. – Vol. 1., 1957. – 190p.

374. Seguin E. Traitement moral, hygiène et éducation des idiots et des autres enfants arrières. Paris, 1846.

375. Simon J. L'intégration scolaire des enfants handicapés. – Paris : PUF, 1988. – 160 p.

376. Simonot M. Les animateurs socioculturels. Etude d'une aspiration a une activité siciale. Rouen : PUF, 1974. – P. 24.

377. Sousa Do Nascimento S. L'animation scientifique : essai d'objectivation de la pratique des associations de culture scientifique et technique françaises. Education. Université Pierre et Marie Curie. – Paris VI, 1999.

378. Système d'information géographique de la politique de la ville. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : sig.ville.gouv.fr/documents/cucs/CS9103.

379. Tabariès M. et Flahaut E. Dirigeants associatifs: un pâle reflet de la société. Juris associations, № 486, 2013.

380. Tchernonog V. Paysage associatif: arrêt sur image. Jurisassociations № 486. Juris éditions, Dalloz, 2013. – P. 16–34.

381. Thery H. Emergence. Nature et fonctions de l'Animation // Rapport de la commission "Animation" du VI-e plan, 1970 // Documentation française. – P. 36.

382. Tozzi M. La "socialisation démocratique" à l'école: Un concept pour une pratique? // Vers une socialisation démocratique. – Montpellier, 1997. – P. 89–95.

383. Touraine A. Face à l'exclusion. Esprit, 1991.

384. Vanhoenacker M. "Suis-moi et tu seras autonome!". Ethnographie de la citoyenneté dans le scoutisme laïque des EEDF. Anthropologie sociale et ethnologie. Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales (EHESS), 2012.

385. Vie-publique. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/citoyen/participation/association/quelles-sont-differentes-facons-participer-association.html>.

386. Vinsonneau J. Culture et comportement. Armand Colin, 1997.

387. Viprey Mouna. L'insertion des jeunes d'origine étrangère // Le Conseil Economique et Social, 2002. – № 9.

388. Vive les assos! Créer, gérer et développer votre association. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.associations.gouv.fr/1-les-associations-en-france.html>.

389. Vive les assos! Créer, gérer et développer votre association. Definition

du bénévolat-associatif. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.associations.gouv.fr/735-definition-du-benevolat-associatif.html>.

390. Vive les assos! Créer, gérer et développer votre association. Les associations en France. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.associations.gouv.fr/1-les-associations-en-france.html>.

391. Wulf Ch. Antropologie de l'éducation. – Paris : L'Harmattan, 1999. – 239 p.

392. Zerbib F., Fauraz C. Étude des spécificités des associations de jeunes dirigées par des jeunes: Animaface, JOC et MRJC, 2008.

ДОДАТКИ

Розподіл соціально-педагогічної роботи у Франції за секторами

Сектори СПР у Франції			
<i>Спеціалізоване Виховання</i>	<i>Спеціалізована Превенція</i>	<i>Міжнародний Солідаритет</i>	<i>Соціальне Втручання</i>
сектор спрямований на проведення послідовних соціальних, педагогічних, терапевтичних програм розвитку та соціального включення дітей з певними вадами розвитку.	сектор спрямований на особливе соціально-педагогічне втручання, проведення комплексу профілактичних заходів, які мають за мету попередження виникнення патологій у суспільстві (алкоголізм, пияцтво, наркоманія, проституція та ін.) та їх наслідків (протиправна, адитивна, девіантна, суїцидальна поведінка, бездоглядність дітей, насильство, незайнятість тощо.	сектор спрямований на втілення послідовної соціально-педагогічної програми розвитку та соціального включення певної категорії населення, а саме – тимчасово-переміщених осіб, просителів політичного притулку, біженців, апатридів, кочівників.	сектор спрямований на задоволення основних потреб, розв’язання соціальних конфліктів, вирішення психологічних проблем, сприяння духовному, культурному та інтелектуальному розвитку особистості.

Інституції сучасної соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції

Інституції сучасної соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції

<i>Державні структури</i>	<i>Соціальні інститути, установи та служби на місцях</i>	<i>Освітні та виховні установи</i>	<i>Неурядові організації, асоціації, федерації та конфедерації місцевого та міжнародного значення</i>
Міністерство Міста, Молоді та Спорту, Міністерство соціальної політики та охорони здоров'я, Міністерство Вищої Освіти та Науки, Міністерство Солідарності та Соціального захисту, Міністерство Праці, Зайнятості та Здоров'я, Міністерство розвитку Міста, Національна рада асоціативного життя, Конференція асоціативної координації, Рада розвитку асоціативного життя, Національний інститут у справах молоді і народної освіти (INJEP), Національний інститут з профілактики здоров'я (INPES), Дирекція молоді, народної освіти та асоціативного життя (DJEPVA) тощо.	Місцеві осередки Національного інституту у справах молоді і народної освіти (INJEP), місцеві осередки Дирекції молоді, народної освіти та асоціативного життя (DJEPVA), служби соціальної допомоги дітям (ASE), координаційна рада з питань виховної роботи тощо.	Дошкільні та шкільні заклади освіти, 250 рівномірно територіально розповсюджених установ з підготовки, перепідготовки фахівців СПР, Фонд співпраці молоді та народної освіти (FONJEP), Генеральна федерація учнів народної освіти (FG.PEP).	Національна Мережа Юніорських Асоціацій Франції, Національна асоціація дитячих та молодіжних рад (Anasej), Національна Молодіжна Рада (CNJ), Ліга освіти, Федерація Лео-Лягранжа, Католицька Дитяча Організація (ACE), Асоціація дорослих і молодих людей-інвалідів (Arajh), Центр активних методів виховання (CEMEA), Федерація батьківських рад учнів (FCPE), Молодь на відкритому повітрі (JPA), Асоціація із захисту прав дитини, "Соціально-виховний осередок" (FSE), Французький союз порятунку дитинства (UFSE), Асоціації культурного розвитку тощо

Суб'єкти соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції

Суб'єкти СПР з ДГО у Франції			
Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (національний рівень)	Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (регіональний рівень)	Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (департаментний рівень)	Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (місцевий/комунічний рівень)
Працівники з університетською освітою: соціальні/ педагогічні працівники сфери науково-практичної та колективної анімації. Специфіка роботи: загально організаційна робота, визначення загальних напрямів соціально-педагогічної роботи країни, координація та моніторинг роботи на державному рівні.	Працівники з університетською освітою: координатори регіонів, координатори регіональних проєктів, керуючі регіональними проєктами, керівники асоціацій, федерацій, структур медико-соціального та економіко-соціального підрозділів. Специфіка роботи: організаційна робота у межах певного регіону, розробка та впровадження регіональних програм з урахуванням загальних напрямів розвитку соціально-педагогічної роботи, координація та моніторинг роботи на рівні регіональної політики.	Працівники з університетською освітою: делегати департаментів асоціативного життя, координатори департаменту, координатори департаментальних проєктів. Специфіка роботи: організаційна робота у межах певного департаменту, розробка та впровадження департаментних програм з урахуванням загальних та регіональних напрямів розвитку соціально-педагогічної роботи, координація та моніторинг роботи на рівні департаментної політики.	Працівники з університетською або народною освітою: відповідальні за розвиток асоціативного життя на місцях. Специфіка роботи: організаційна робота у межах певної комуни, розробка та впровадження місцевих програм з урахуванням загальних, регіональних, департаментних напрямів розвитку соціально-педагогічної роботи, координація та моніторинг роботи на місцевому рівні.

Форми сучасних дитячих громадських об'єднань у Франції

Дитячі громадські об'єднання Франції

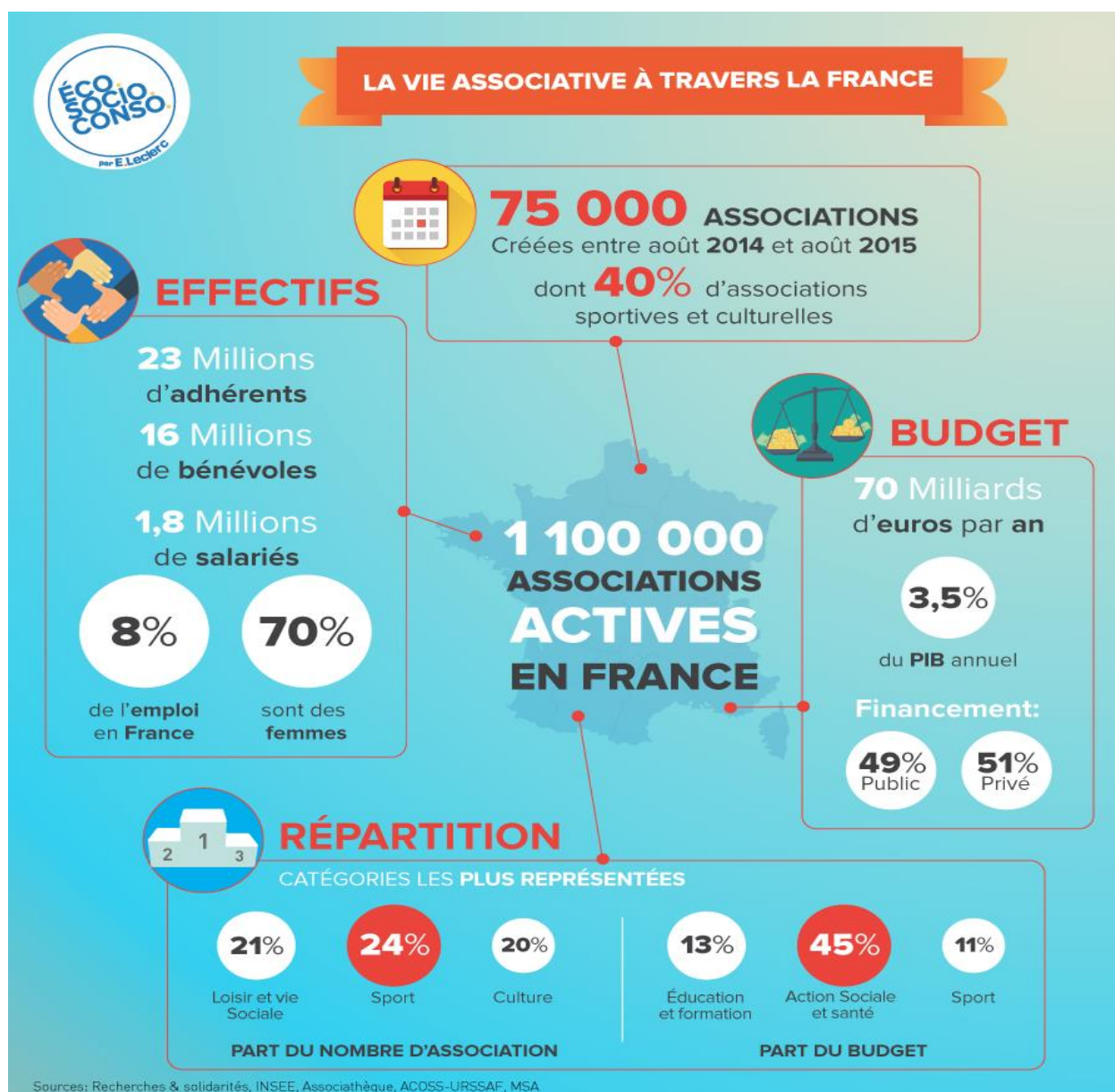
<i>ДГО, які діють при молодіжних громадських об'єднаннях</i>	<i>ДГО, які діють у створених дорослими в інтересах дітей громадських об'єднаннях</i>	<i>ДГО, які діють під егідою Національної Мережі Юніорських Асоціацій Франції</i>	<i>ДГО, які діють при зкладах освіти</i>
Федерація французького скаутського руху, Федерація скаутів та скауток, Ліга освіти, Асоціація чорнильних плям, громадське об'єднання “Молодіжний виклик”, Федерація клубів “Знай та Захищай Природу”, Асоціація молодих обранців тощо.	“Світ дітей”, Національна асоціація дитячих та молодіжних рад, Федерація Лео-Лягранжа, Національна федерація соціальних та соціокультурних центрів, “Слоненя”, “Тільки для дітей”, “Простір для майбутнього” тощо.	“Дослідники Франції”, “ЕКО Франс”, “Юні винахідники”, “Можливо усе”, “Молоді науковці” тощо.	“Дитячі ради”, “Будинки ліцеянтів”, “Будинки учнів коледжів” тощо.

Суб'єкти соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції (анімація)

Суб'єкти СПР з ДГО у Франції (напрям анімація)

<i>Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (національний рівень)</i>	<i>Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (регіональний рівень)</i>	<i>Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (департаментний рівень)</i>	<i>Органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби (місцевий/комунний рівень)</i>	<i>Освітні та виховні установи (державного та приватного секторів)</i>	<i>Неурядові організації, асоціації, федерації та конфедерації</i>
Працівники з університетською освітою: соціальні/педагогічні працівники сфери науково-практичної та колективної анімації (рівень підготовки DEFA), керівники проектів анімації та розвитку (рівень підготовки не нижче DESJEPS).	Працівники з університетською або народною освітою: аніматори-координатори регіонів, аніматори-педагоги, координатори регіональних проектів, керуючі регіональними проектами, керівники асоціацій, федерацій, структур медико-соціального та економіко-соціального підрозділів (рівень підготовки DESJEPS, DEJEPS).	Працівники з університетською або народною освітою: делегати департаментів асоціативного життя, аніматори-координатори департаменту, аніматори-педагоги, координатори департаментальних проєктів, (рівень підготовки DEJEPS).	Працівники з університетською або народною освітою: відповідальні за розвиток асоціативного життя на місцях, асистенти професійних аніматорів, соціально-педагогічні аніматори повсякденного життя, соціально-культурні аніматори кварталів, аніматори профілактичних напрямів (рівень підготовки BPJEPS, BAPAAT).	Працівники з університетською та народною освітою: відповідальні за розвиток асоціативного життя, шкільні помічники із зв'язків із громадськістю, асистенти професійних аніматорів, спеціалізовані вихователі, технічні спеціалізовані вихователі (рівень підготовки BAPAAT, BAFD, BAFA). Асистенти техніка-аніматора з питань молоді та спорту, аніматори у центрах канікул і дозвілля (рівень підготовки BAFA та BAFD).	Аніматори дозвілля, соціокультурні аніматори (рівень підготовки BAFA та BAFD)

Загальна картина сучасного асоціативного життя Франції

1100000 працюючих асоціацій; **75000** новостворених асоціацій (період: серпень 2014 – серпень 2015 рр.); **23 млн.** членів; **16 млн.** волонтерів; **1,8 млн.** робітників, які отримують заробітну плату (**8 %** - загальної зайнятості, **70 %** – працюючих жінок); **70 млрд. євро** – річний бюджет (що дорівнює **3,5 %** ВВП Франції), з яких **49 %** забезпечує державний сектор, **51 %** – забезпечує приватний сектор.

Розподіл за ключовими напрямками діяльності (частка від загальної кількості асоціацій): **21 %** – дозвілля та соціальне життя; **24 %** – спорт; **20 %** – культура

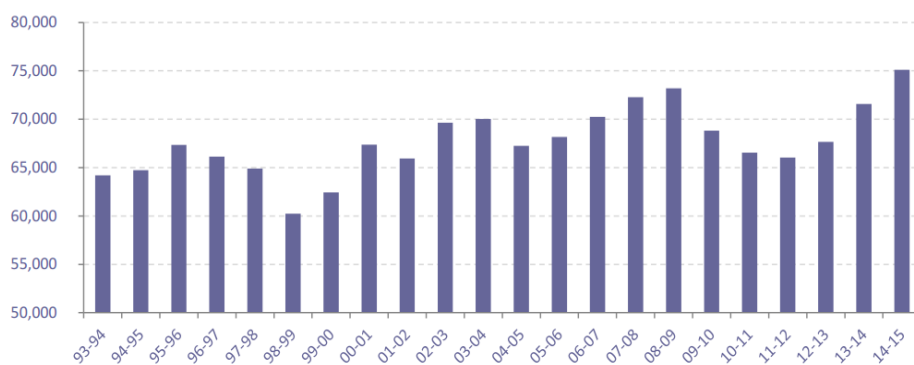
Розподіл за ключовими напрямками діяльності (частка бюджетних вливань): **13 %** – освіта та виховання; **45 %** – підтримка соціальних ініціатив та здорового способу життя; **11 %** – спорт.

Огляд показників створення асоціацій Франції (1993–2015 рр.)

A – OBSERVATION SUR UNE VINGTAINE D'ANNEES

Le graphique ci-dessous met en évidence des vagues successives de hausse et de retrait, au cours de cette période récente. De 1993-94 à 2001-02, la moyenne annuelle des créations est inférieure à 65.000. Elle est supérieure à 70.000 entre 2002-03 et 2008-09. Après ce pic de créations, les évolutions semblent plus rapides : à trois années de baisse succèdent trois années de croissance importante.

Graphique 1 : Evolution annuelle des créations d'associations

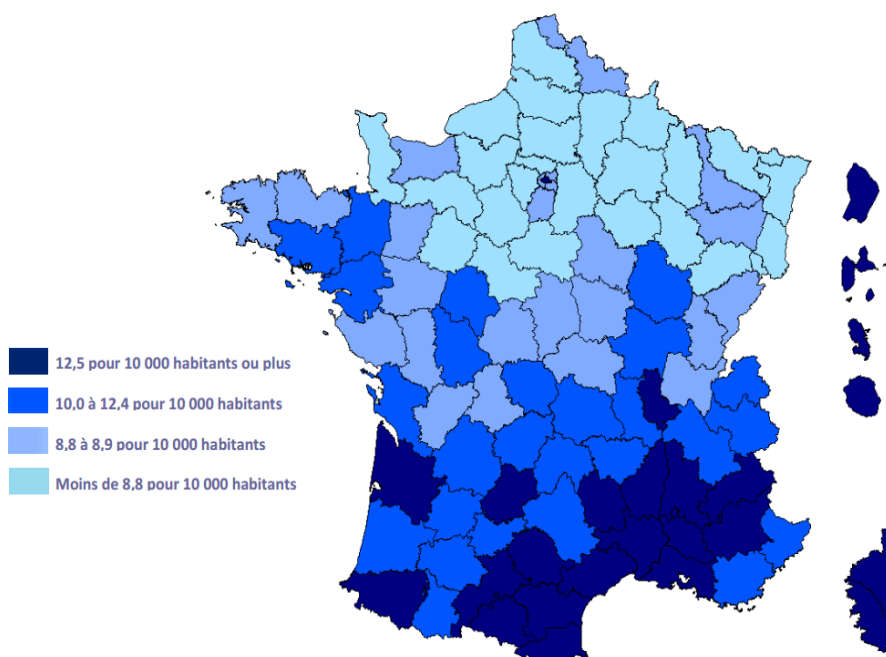

Source : Journal officiel et préfectures d'Alsace et Moselle. Traitement R & S.

L'année 2009-2010 met un terme à un élan de 5 années et ramène le nombre de créations sous la barre des 70.000

Показники щільності створення асоціацій на 10000 мешканців

Densité de créations d'associations pour 10 000 habitants (moyenne nationale : 10,7 %)

Кількість діючих асоціацій Франції (за регіонами), станом на січень 2016 р.

Tableau 2 : Estimation du nombre d'associations en activités en région

Régions	Estimation du nombre d'associations en activités en région
Alsace	28 500 à 30 500
Aquitaine	63 000 à 67 000
Auvergne	28 000 à 31 000
Basse-Normandie	24 000 à 27 000
Bourgogne	30 000 à 34 000
Bretagne	61 000 à 66 000
Centre	45 000 à 49 000
Champagne-Ardenne	22 000 à 25 000
Corse	8 000 à 8 500
Franche-Comté	21 000 à 23 000
Haute-Normandie	27 000 à 30 000
Ile-de-France	190 000 à 210 000
Languedoc Roussillon	56 000 à 61 000
Limousin	15 000 à 17 000
Lorraine	34 000 à 38 000
Midi-Pyrénées	63 000 à 68 000
Nord Pas-de-Calais	64 000 à 69 000
Pays de Loire	64 000 à 69 000
Picardie	29 000 à 31 000

⁶ Ces estimations figurent dans les monographies Benêres et chiffres clés sur les associations en régions réalisées en partenariat avec

11

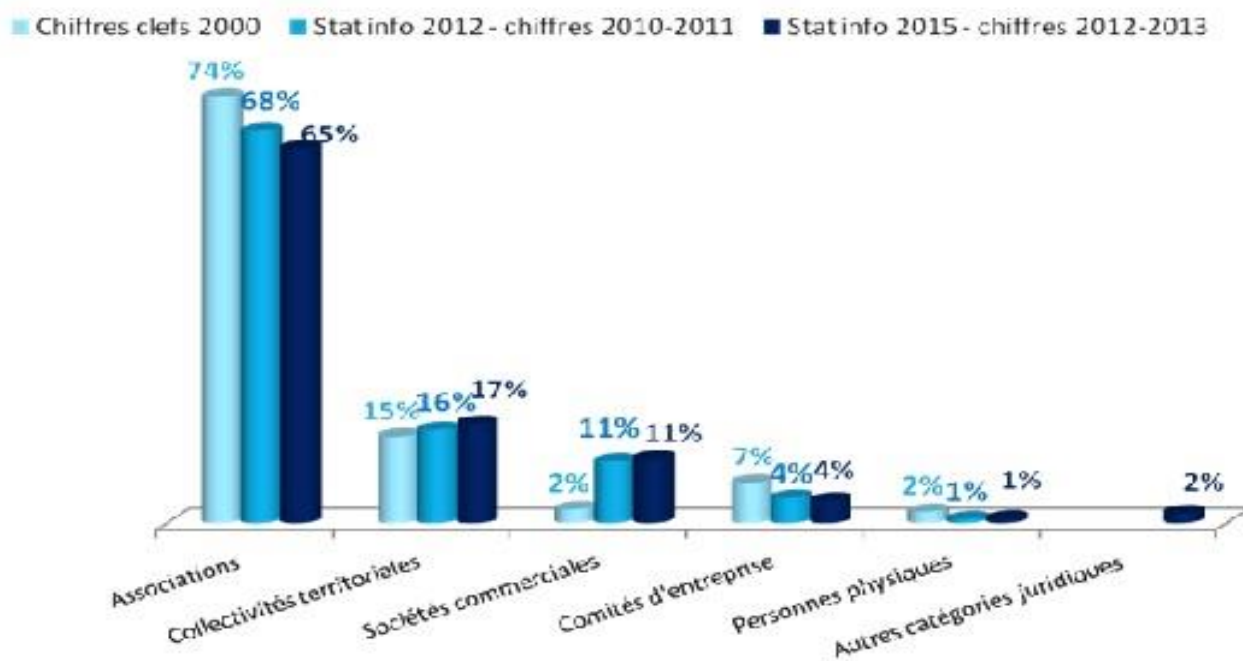
Régions	Estimation du nombre d'associations en activités en région
Poitou-Charentes	35 000 à 39 000
Provence Alpes Côte d'Azur	100 000 à 115 000
Rhône-Alpes	118 000 à 130 000
Guadeloupe	6 500 à 7 500
Guyane	3 500 à 4 500
Martinique	6 500 à 7 500
Réunion	12 000 à 14 000
France entière	Environ 1 300 000

Il nous a semblé utile de présenter ces estimations selon le nouveau découpage régional qui entrera en vigueur le 1er janvier 2016. Les réseaux associatifs, les collectivités locales et les services de l'Etat qui se préparent à cette nouvelle organisation, auront, à la lecture du tableau suivant, une idée de l'importance du tissu associatif sur chaque territoire.

Графік динаміки створення об'єднань у Франції

(за даними Стат інфо 2012–2015 рр.)

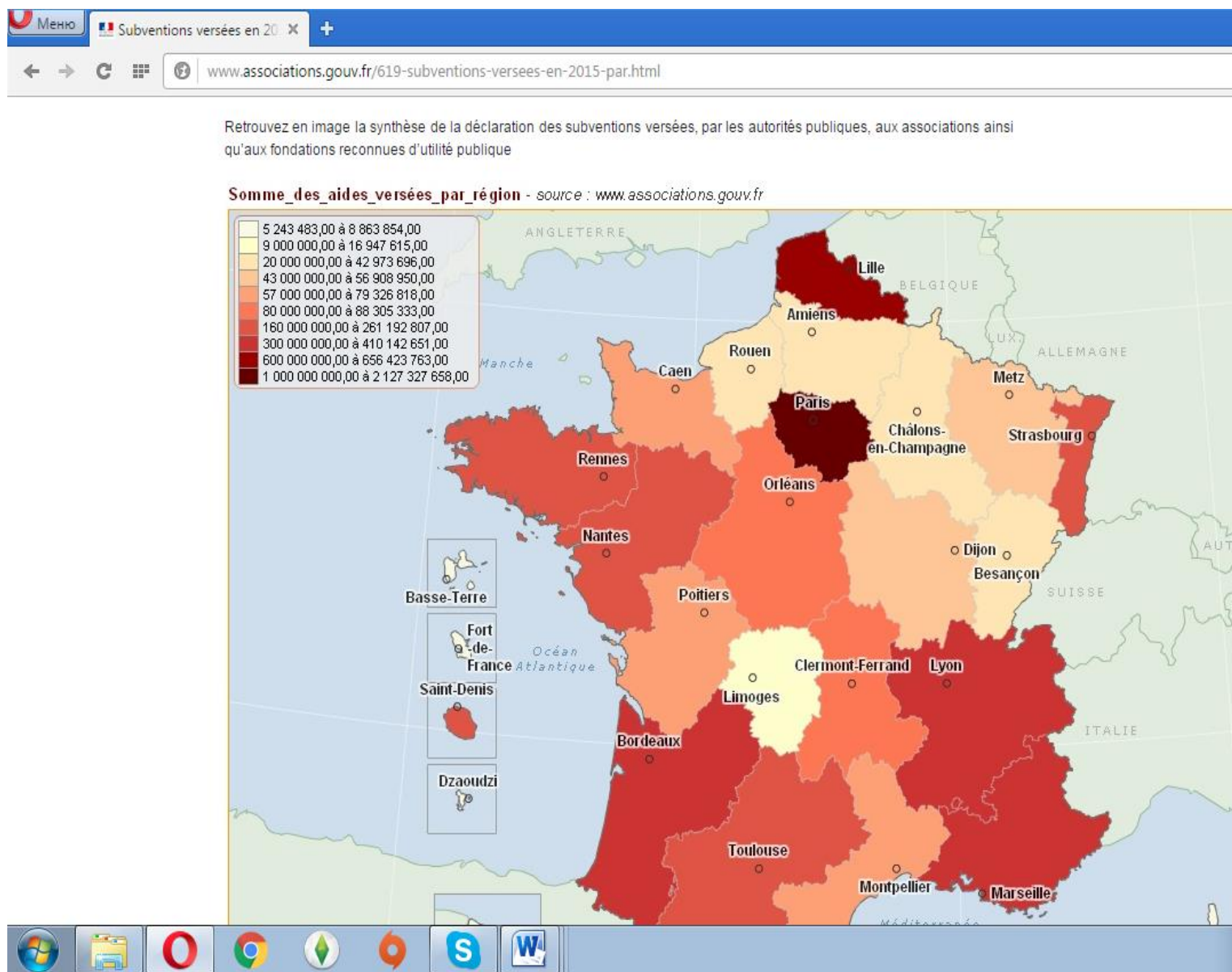
Показники 2000 р.	Показники 2010–2011 рр.	Показники 2012–2013 рр.
-------------------	-------------------------	-------------------------

Асоціації / Колективні територіальні утворення / Комерційні товариства / Виробничі комітети / ФОП / Інші юридичні категорії.

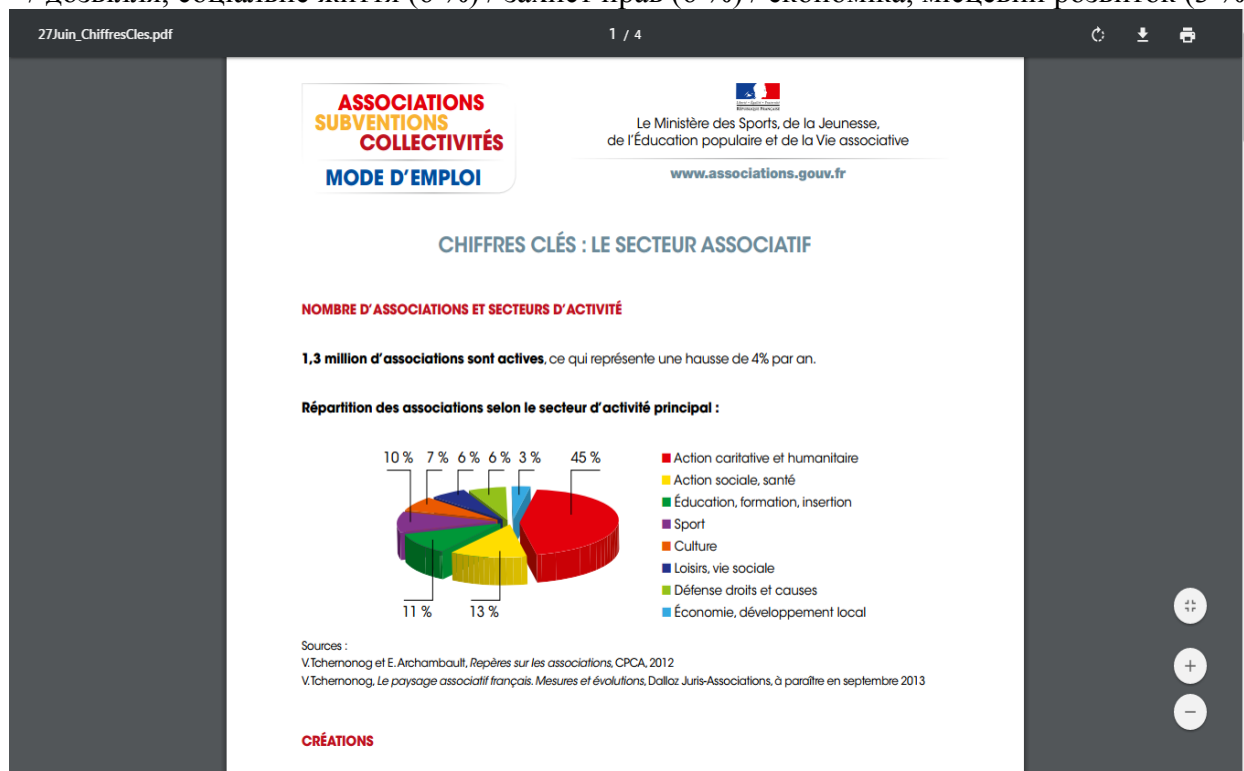
Розподіл субвенцій задекларованим асоціаціям та фундаціям Франції

(з визнанням та із суспільно корисним статусом)

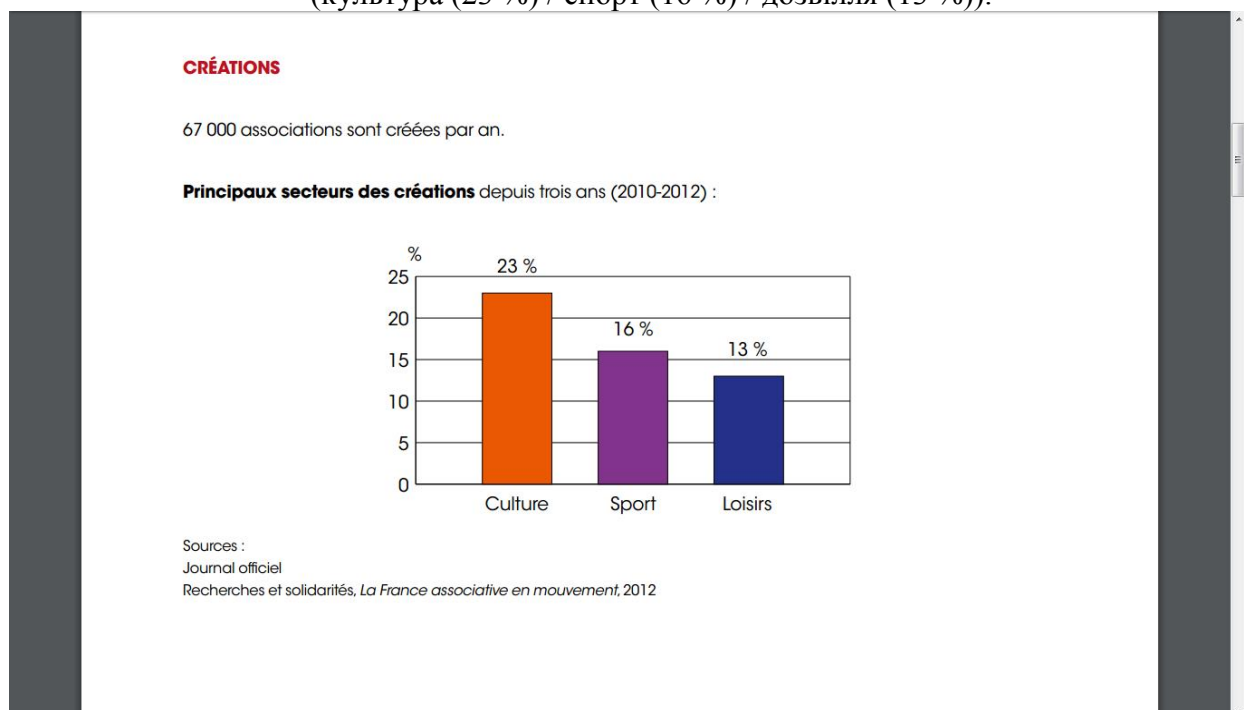

Секторальний розподіл асоціацій за видами діяльності (2013 р.)

(благодійницька та гуманітарна діяльність (45 %) / підтримка соціальних ініціатив та здорового способу життя (13 %) / навчання, виховання (11 %) / спорт (10 %) / культура (7 %) / дозволя, соціальне життя (6 %) / захист прав (6 %) / економіка, місцевий розвиток (3 %)).

Ключові напрями діяльності асоціацій (2010–2012 рр.) (культура (23 %) / спорт (16 %) / дозволя (13 %)).

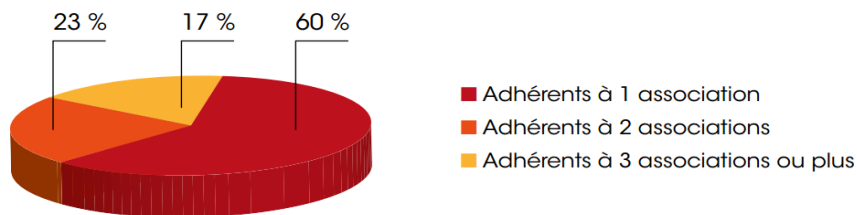
Членство в асоціаціях

(членство у 1-й асоціації (60 %) / членство у 2-х асоціаціях (23 %) / членство у 3-х та більше асоціаціях (17 %)).

ADHESIONS

23 millions de Français sont adhérents d'une ou plusieurs associations, soit 45% des Français de plus de 18 ans. C'est un taux stable depuis 2002.

Répartition des adhérents selon le nombre d'adhésions :

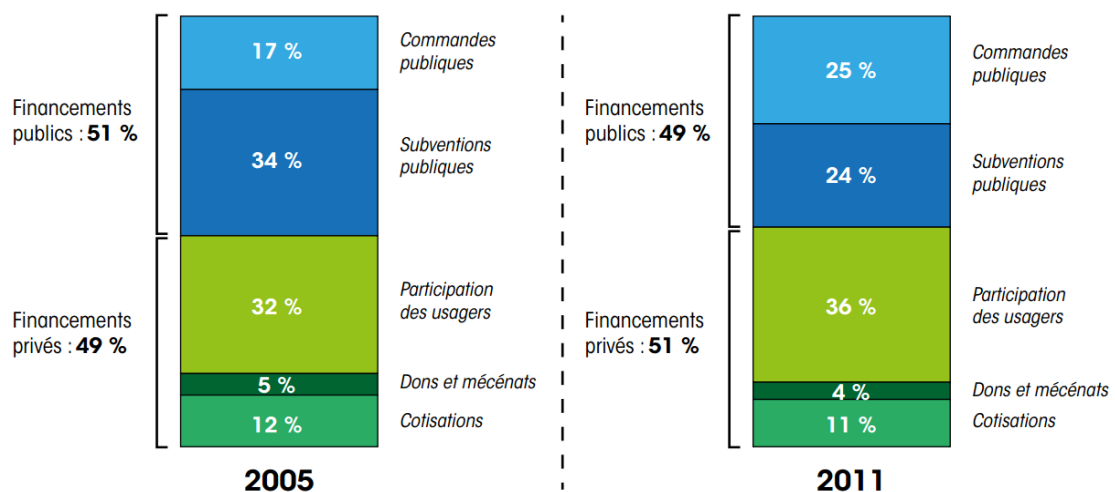
Le principal secteur d'adhésion est le sport, qui rassemble 17% des adhérents.

Source : L. Prouteau et F.C. Wolff, Adhésions et dons aux associations, 2012

Ресурси асоціацій (порівняльна діаграма даних 2005 р. та 2011 р.)

(державна допомога (51 % / 49 %) : державні інституції (17 % / 25 %), державні субвенції (34 % / 24 %) і приватні надходження (49 % / 51 %) : задіяні особи (32 % / 36 %), меценатська допомога (5 % / 4 %), членські внески (12 % / 11 %)).

Nature des ressources des associations en 2005 et 2011 :

Source : Enquête CNRS- Centre d'économie de la Sorbonne, « Le paysage associatif français », 2011-2012

Використання інтернету в діяльності асоціацій Франції

(зв'язок із членами об'єднання / зв'язок із керівництвом, волонтерами, працюючими фахівцями при потребі / розповсюдження інформації щодо діяльності асоціації / залучення нових членів / зв'язок з іншими асоціаціями / залучення нових волонтерів / інформування делегатів та представників громадського життя / інформування широкої громадськості / розвиток дистанційного волонтерства / обговорення рішень, відстоювання позицій / збір пожертвувань / організація дистанційного навчання)

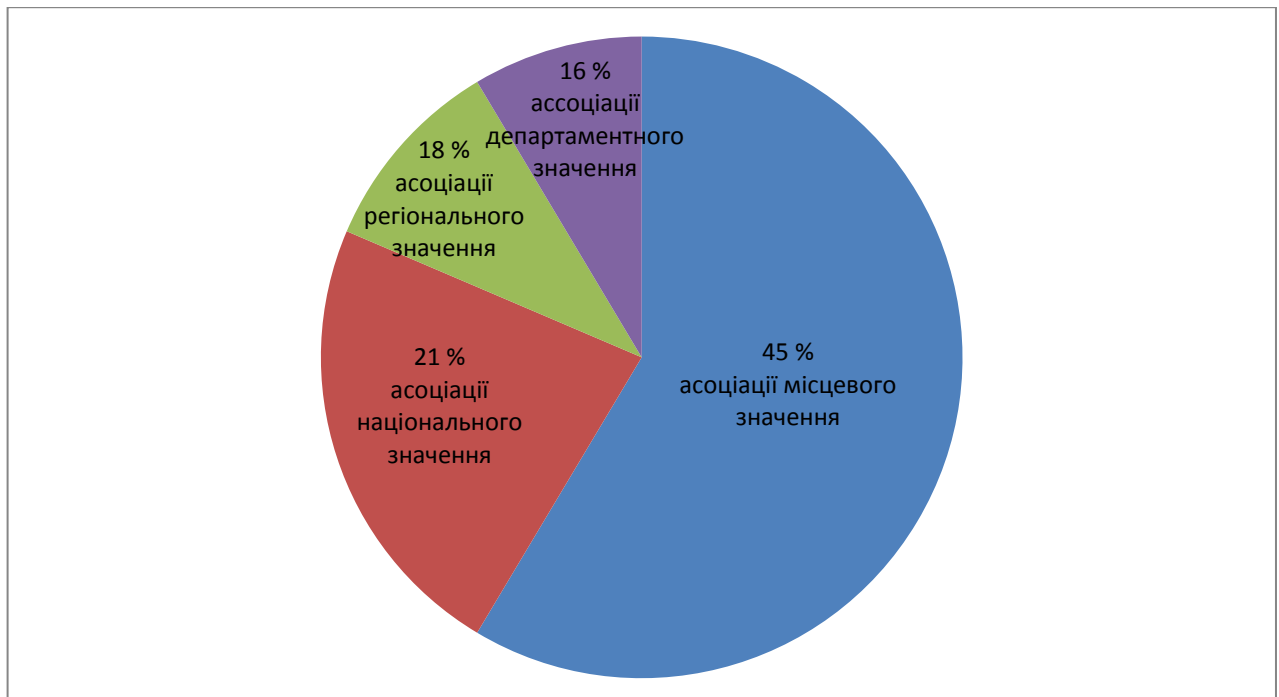
A- OBJECTIFS RECHERCHES

D'une manière générale, l'usage de ces outils au sein de votre association est-il destiné ou pourrait-il être destiné à :

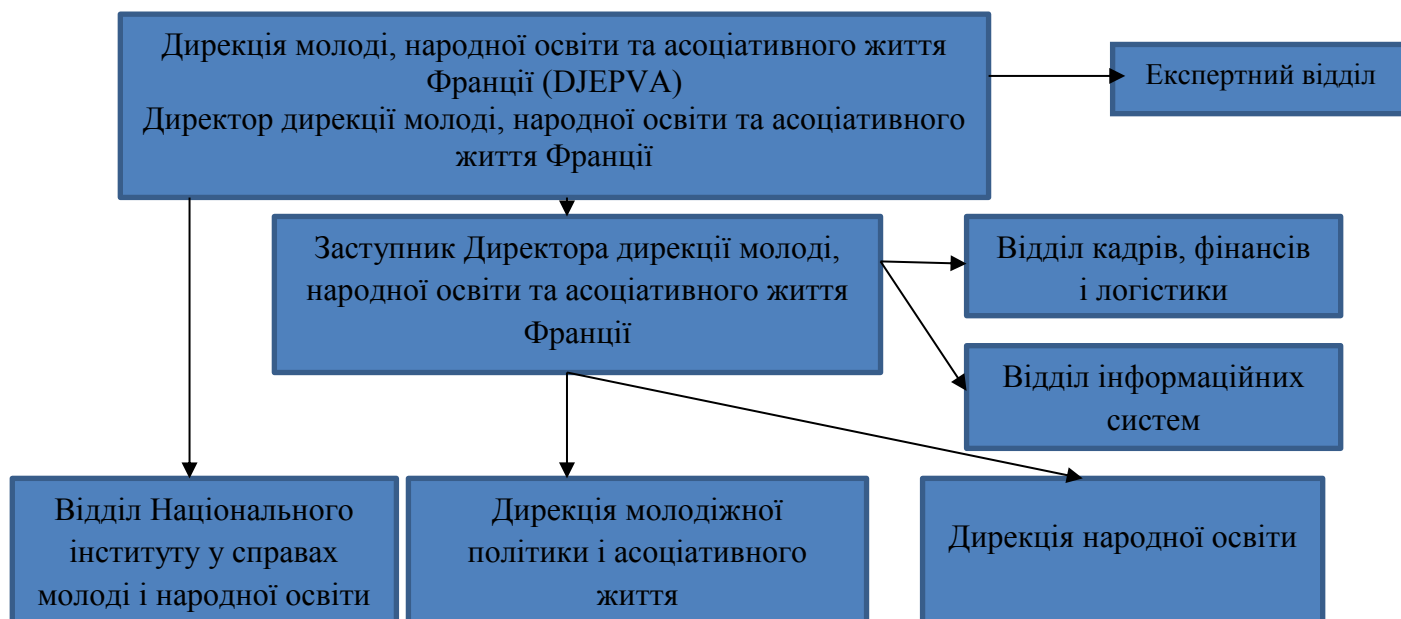
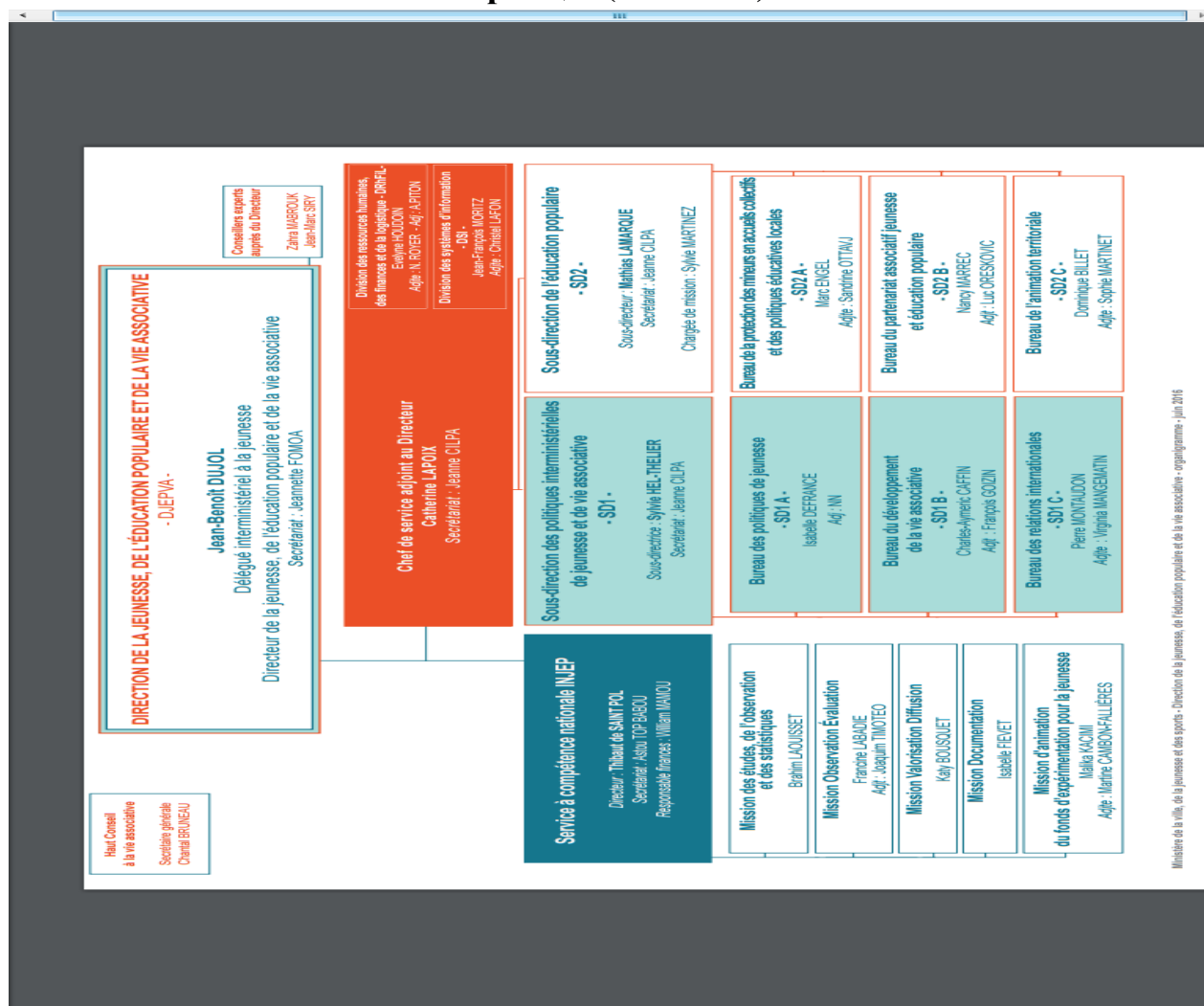
Les différents objectifs	a - Oui, c'est le cas	b - C'est prévu pour demain	c - Pourquoi pas, c'est à voir	d - Votre association n'est pas concernée	Non réponse	Total
Communiquer avec vos adhérents	81%	4%	8%	3%	4%	100%
Communiquer en interne (dirigeants, bénévoles et salariés le cas échéant)	87%	1%	4%	4%	4%	100%
Faire connaître votre association	69%	10%	12%	3%	6%	100%
Attirer de nouveaux adhérents	48%	13%	24%	8%	7%	100%
Coopérer avec d'autres associations	52%	8%	24%	6%	9%	100%
Attirer de nouveaux bénévoles	39%	12%	30%	10%	9%	100%
Informers les élus et autres représentants de la société civile	48%	11%	23%	10%	9%	100%
Informers l'ensemble des citoyens	37%	11%	22%	19%	11%	100%
Développer le bénévolat à distance	20%	5%	30%	33%	13%	100%
Prendre position, revendiquer, faire avancer une cause	21%	6%	21%	40%	12%	100%
Collecter des dons	13%	8%	26%	41%	12%	100%
Organiser la formation à distance	7%	5%	27%	46%	15%	100%

Source : Enquête d'Opinion des Responsables Associatifs – décembre 2013

Діаграма розподілу молодіжних та дитячих асоціацій за адміністративним значенням

Структура Дирекції молоді, народної освіти та асоціативного життя Франції (DJEPVA)

Асоціативне життя Франції (рівень держави/регіону/департаменти/комуни)

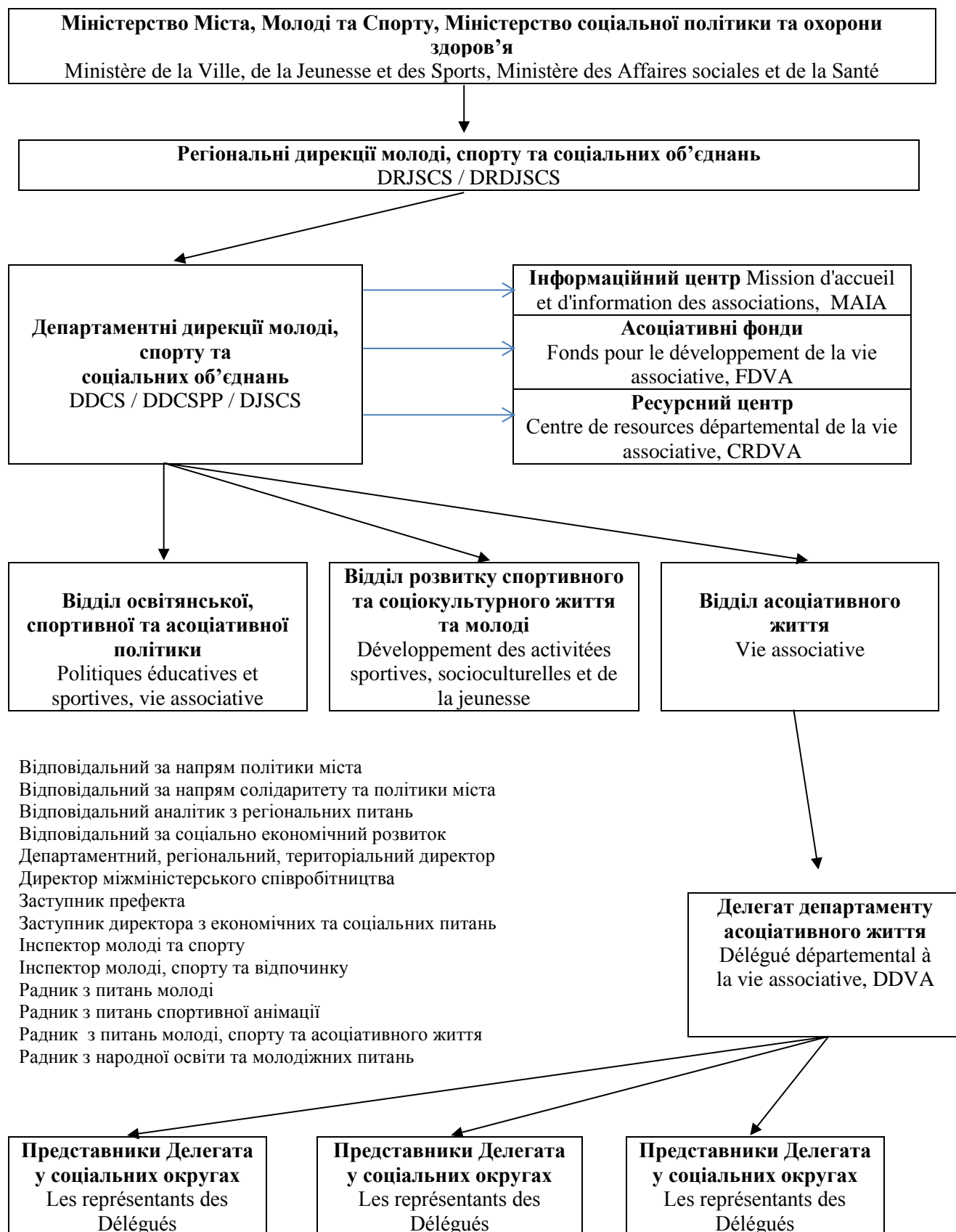
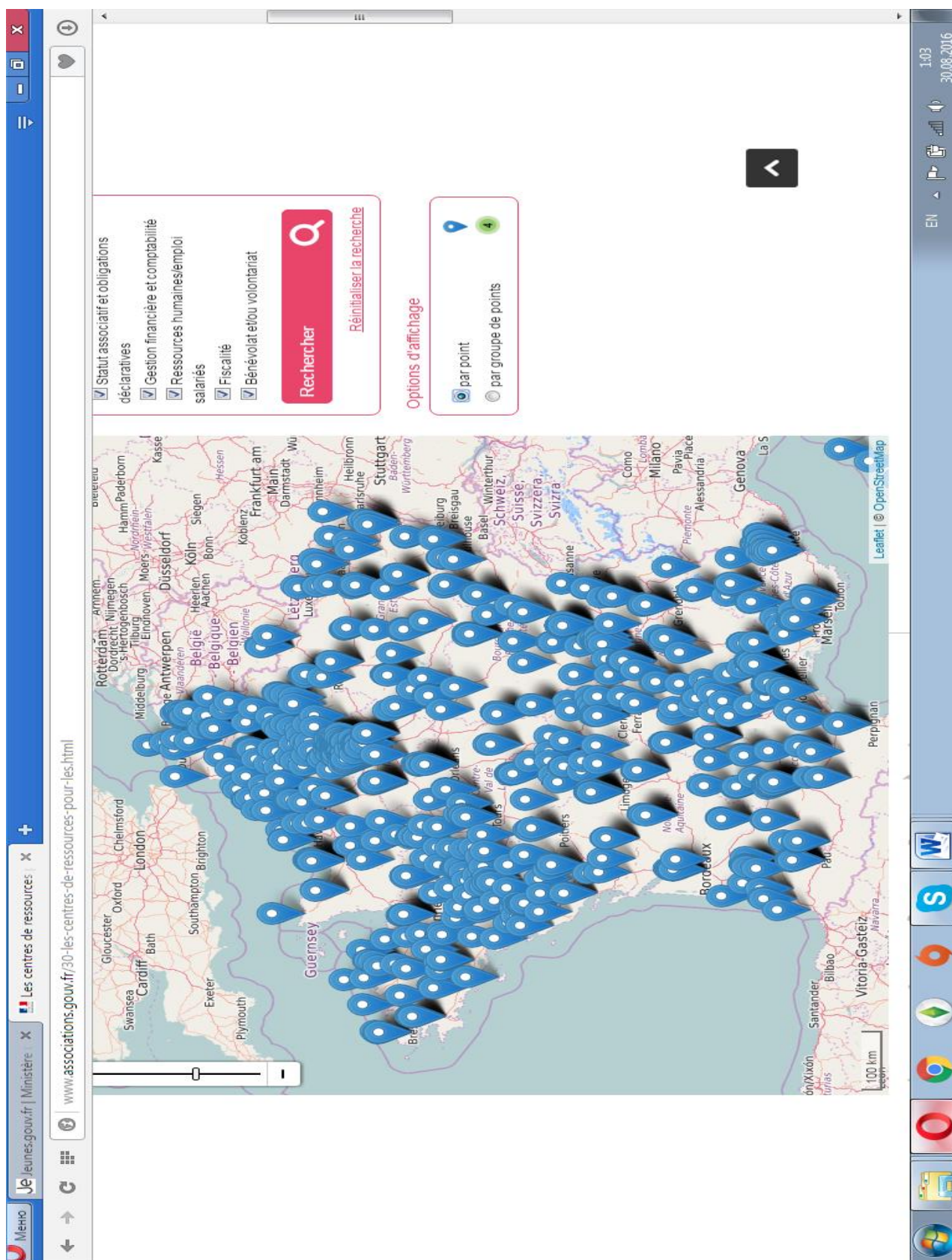
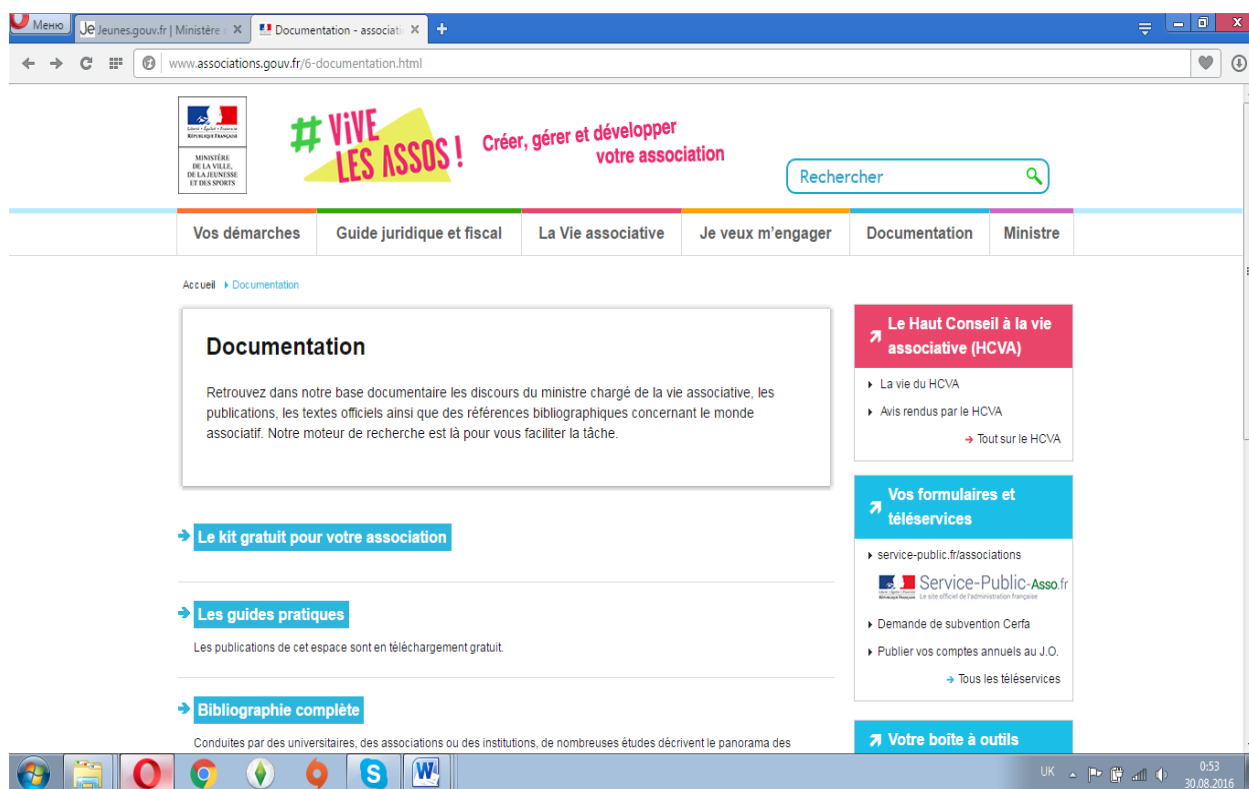
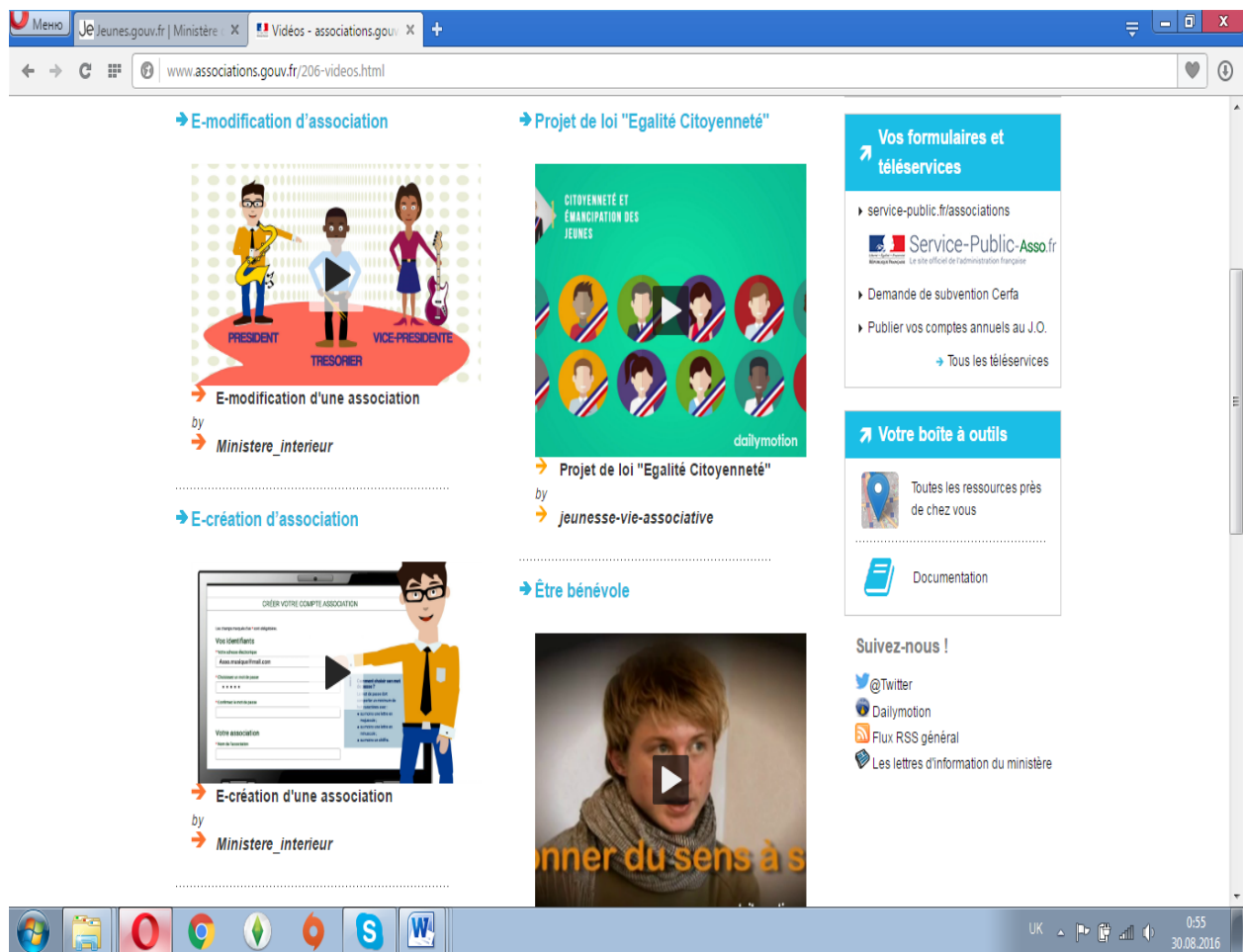

Схема розташування інформаційно-ресурсних центрів Франції

Сайт Міністерства Міста, Молоді та Спорту. Департамент молоді. Сектор “Асоціації”

Основні розділи

Ваші дії: Створення асоціації, Фінансування асоціації, Управління асоціацією, Інформування про діяльність асоціації, Розвиток асоціації, Припинення діяльності асоціації, Ресурсні центри

Юридичний та податковий посібники: Загальні відомості, Управління асоціацією, Людські ресурси, Чи знаєте Ви?

Асоціативне життя: Асоціативна політика, Світ асоціацій, Європа, Вища рада асоціативного життя

Хочу долучитись: Хочу долучитись, Новини, Шукаю зайнятість, Створення, управління, сприяння Вашому розвитку, Ресурсна база

Документація: Безкоштовний посібник для Вашої асоціації, Практичний посібник, Ресурсна база, Парламентський звіт, Відео матеріали

Структура міністерства: Міністр, Новини, Преса.

Посібник зі створення асоціації (фрагмент)

Бути молодим та долучитися до асоціативного життя

**ÊTRE JEUNE
ET S'ENGAGER
DANS LA
VIE ASSOCIATIVE**

MINISTÈRE DES SPORTS,
DE LA JEUNESSE,
DE L'ÉDUCATION
POPULAIRE ET DE
LA VIE ASSOCIATIVE

De nombreux jeunes souhaitent s'engager ou mener à bien un projet collectif. La loi de 1901 permet de le faire dans le cadre d'une association mais un flou y demeurait concernant les mineurs de plus de 16 ans. Depuis 2011, des précisions ont été apportées pour leur faciliter la création et la gestion d'une association.

L'association repose sur des principes de liberté inscrits dans la loi du 1er juillet 1901. Si, dès l'origine, les mineurs pouvaient participer aux activités d'une association de leur choix, un certain nombre de règles et d'usages, trop imprécis, restreignaient cependant dans les faits leur engagement associatif. En juillet 2011, un article 2 bis a été introduit à la loi de 1901. Il précise désormais explicitement que les jeunes de plus de 16 ans disposent de la possibilité de créer et de gérer une association sans la présence expresse d'un majeur. Grâce à ce texte est ainsi réaffirmée l'opportunité réelle offerte aux jeunes d'appréhender et d'assumer progressivement des responsabilités, de prendre des initiatives et d'exercer concrètement leur citoyenneté.

Qu'est-ce qu'une association ?

L'association est la mise en commun de connaissances et d'activités dans un but non lucratif.

Une association n'est pas une société commerciale : les bénéfices éventuels ne peuvent pas être partagés ; ils sont réinvestis dans le projet associatif.

Une association est une personne morale, distincte des personnes physiques qui la composent. Elle est créée pour agir dans la durée et mettre en œuvre un ou des projets partagés.

■ Il suffit d'être deux personnes pour créer une association.

Quelle place pour les jeunes ?

Avant 16 ans et sauf disposition contraire des statuts, vous pouvez librement contribuer à la vie d'une association, constituée de personnes mineures ou majeures :

- ▶ en tant **qu'adhérent** par le paiement d'une cotisation ;
- ▶ comme **bénévole** : sans être forcément adhérent, vous faites vivre l'association.
- ▶ en qualité de **membre du conseil d'administration**.

De plus, dès 16 ans, vous pouvez y assurer des responsabilités de gestion, avec l'accord de vos parents.

Vous avez plus de 16 ans, pourquoi créer une association, y compris entre mineurs ?

Vous avez un projet ? Vous pouvez créer une association pour le faire vivre et le développer.

Par exemple, dans votre lycée, vous pouvez créer ou adhérer à la Maison des lycéens et participer à sa gestion, notamment en intégrant son bureau.

■ En application de la circulaire n° 2010-009 du 29 janvier 2010, la Maison des lycéens contribue au développement de la vie culturelle dans l'établissement et permet de monter des projets ou de mener des actions sportives, humanitaires ou de citoyenneté.

Elle obéit à quelques règles particulières :

- son adresse est celle du lycée,
- son fonctionnement est autorisé par le conseil d'administration du lycée,
- ses comptes sont distincts de ceux du lycée.

Plus d'informations :

www.education.gouv.fr/vie-lyceenne

Comment créer une association ?

Mineurs de plus de 16 ans, pour créer une association, vous devez effectuer les mêmes démarches que tous les créateurs d'associations.

Ceux qui ont décidé de créer leur association se réunissent pour décrire leur projet dans un document essentiel : les statuts de l'association.

Comment rédiger les statuts ?

Éléments obligatoires :

- ▶ **Le nom** (ou titre) : élément identitaire dans lequel se reconnaissent les adhérents, il peut évoquer l'objet de l'association, pour en faciliter l'identification et la communication.
- ▶ **L'objet** : reprendre les raisons qui ont conduit à la constitution de l'association. C'est la réponse à la question « Pourquoi voulons-nous créer une association ? ».
- ▶ **L'adresse** (ou siège social) : il peut s'agir d'un lieu public (lycée, mairie, maison des associations), ou du domicile d'un particulier (chez M. ou Mme...).

Dans tous les cas, il faut obtenir une autorisation de domiciliation.

Основні розділи:

Що таке Асоціація

Місце дітей в асоціативному житті

Вам більше 16 років, чому б не створити асоціацію

Créer et gérer son association dès 16 ans, c'est possible !

Les réponses aux questions les plus fréquentes :

Création. Quelles sont les conditions pour créer une association ?
Aucune - si ce n'est que l'objet ne doit pas être contraire aux lois ou aux bonnes mœurs.
La loi permet maintenant expressément aux mineurs dès 16 ans de créer et d'administrer une association. Elle leur permet d'exercer les responsabilités de gestion et de représentation dès lors que leurs parents en sont d'accord.
Dès 16 ans, on peut donc créer une association, en être président, trésorier ou secrétaire sans avoir besoin d'y associer un majeur.

Administration. Quels actes de gestion peut-on accomplir ?
Tous les actes de gestion nécessaires à la vie de l'association et faits au nom de celle-ci : convoquer une assemblée générale, encaisser les cotisations, gérer les dépenses courantes, ouvrir un compte en banque, souscrire un contrat d'assurance, louer une salle ou du matériel, etc.

Gestion. Qui peut être trésorier ou président de l'association ?
Un mineur âgé de seize ans au moins, dès lors que ses parents ont donné leur accord, peut être président (représenter l'association), ou bien trésorier (gérer les finances), signer des chèques et accomplir les actes de gestion courante d'une association.

Responsabilité. Qui est responsable ?
Le mineur autorisé agit au nom et pour le compte de l'association. Donc la responsabilité susceptible d'être engagée est celle de l'association.
En cas de faute de gestion, l'association peut se retourner contre l'administrateur fautif; s'il est mineur et que la faute est reconnue, ses parents sont civilement responsables.

Contrats. Qui peut louer un local ou du matériel ?
Une association dirigée par un mineur peut louer un local ou du matériel au nom et pour le compte de l'association s'il est habilité à le faire en vertu des statuts.

Patrimoine. Qu'est-ce qu'un acte de disposition ?
C'est un acte juridique qui concerne un patrimoine et peut avoir des conséquences sur la valeur de celui-ci en transmettant un droit direct sur un bien. Par exemple: la vente d'un immeuble, la conclusion d'un emprunt ou encore la signature d'un bail de plus de 9 ans.
Les actes de disposition ne sont pas autorisés aux mineurs administrateurs d'association.

Majorité. Que se passe-t-il à 18 ans ?
Rien de particulier. L'administrateur qui devient majeur peut accomplir tous les actes permis par les statuts de l'association.

POUR ALLER PLUS LOIN, LE SITE :
www.associations.gouv.fr
→ information et outils pratiques pour la création d'une association
→ des exemples de statuts, de registre, etc.
→ des conseils pour vous aider dans son fonctionnement

Maquette: MENJVA - Colette Vernet - Photos: Hervé Hamon - Impression Pellegrino

Основні розділи

Створення. Які умови створення асоціації?

Адміністрування. Які основні дії?

Управління. Хто може бути президентом та скарбником асоціації?

Відповідальність. Хто відповідальний?

Договори. Хто може заключити договір найму приміщення, матеріальної бази?

Отримання ресурсів.

Повноліття. Що відбувається в момент 18-річчя?

Додаток Л. 2

Дитячі асоціації загально національного значення, які діють при закладах освіти. Рада молоді. Парламент дітей

Дитячі асоціації загально національного значення, які діють при закладах освіти. Будинки цілеянтів та учнів коледжу

CARTE DE MEMBRE ACTIF
Année scolaire 2014 – 2015

Nom:

Prénom:

classe:

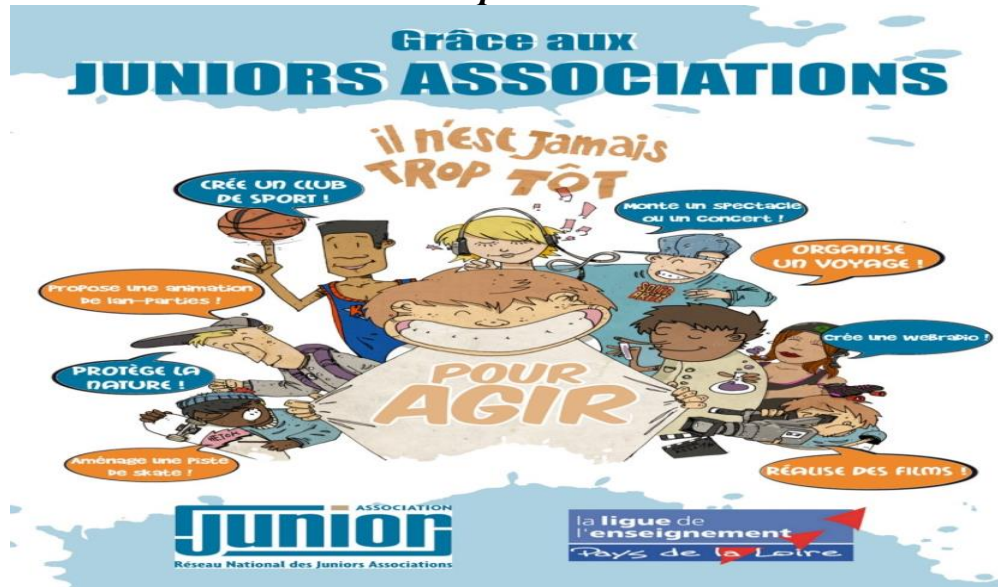
ASSOCIATION DES ELEVES
du Lycée Polyvalent BOISSY D'ANGLAS - 07 ANNONAY

Додаток М. 1

Національна Мережа Юніорських Асоціацій

Ніколи не рано діяти!!!

Створити спортивний клуб / Показати спектакль або концерт / Організувати подорож / Створити веб-радіо / Зняти фільм / Влаштувати скейт-парк / Захистити навколишнє середовище / Провести анімаційну роботу

Ви бажаєте діяти ... Рішення це – Юніорська Асоціація! ФАЛПО 2 А допоможе реалізації вашого проекту!

Подорож / Спорт / Культура / Ігри

Фрагмент Посібника зі створення дитячої асоціації при Національній Мережі Юніорських Асоціацій

Фрагмент Посібника зі створення дитячої асоціації при Національній Мережі Юніорських Асоціацій

Рубрика Питання / Відповідь. Що таке асоціація. Що робити?

Comment créer une JUNIOR ASSO ? JA : MODE D'EMPLOI

QUESTIONS / RÉPONSES

> QU'EST-CE QU'UNE ASSOCIATION ?

Une association, ce sont deux personnes ou plus qui décident de faire quelque chose ensemble. Elles s'associent pour réaliser un objectif commun qu'elles partagent.

Une rencontre et une idée : il n'en faut pas beaucoup plus pour que naisse une association. Les papiers et les documents à remplir ensuite ne sont que des formalités pour lui donner une existence officielle. Une association, c'est avant tout une volonté de faire ensemble.

Pourquoi créer une association pour mener un projet ?

Parce qu'à plusieurs, on avance mieux. Un groupe, c'est plus de bras et de matière grise mobilisés sur un projet. Agir en collectif aide à rester motivés et à se dépasser.

L'association vous apporte de la crédibilité. Elle manifeste que vous êtes capables de vous organiser, de vous investir dans un projet et de le mener jusqu'au bout. Vous gagnez en légitimité et on vous écoute mieux, parce que vous ne parlez pas seulement pour vous-même, mais pour un projet et au nom d'un groupe organisé. C'est une expérience qui vous servira autant dans votre vie personnelle, citoyenne que professionnelle.

Créer une association, c'est aussi rejoindre un réseau pour donner plus d'ampleur à vos actions, en bénéficiant des conseils et de l'expérience d'autres jeunes et de professionnels.

En tant qu'association, que peut-on faire ?

S'organiser en association est aussi, très concrètement, un moyen de financer votre projet. Vous pourrez ouvrir un compte en banque, encaisser de l'argent lors de vos activités ou demander des subventions.

Vous pourrez également bénéficier d'une assurance qui vous permettra de vous protéger et de réparer les dégâts si vous causez un dommage ou si vous arrivez un accident. L'assurance est aussi importante si vous cherchez un lieu pour vous réunir et organiser vos activités.

Enfin, vous pourrez contacter des partenaires, qui seront plus rassurés par un projet porté par un groupe identifié plutôt que par quelques personnes isolées !

> COMMENT FAIRE ?

Pour devenir une Junior Association, votre projet doit être présenté au Relais départemental. Pour cela, il suffit de compléter un petit dossier qui nous permet de mieux vous connaître et vous conseiller.

① Remplir un dossier d'habilitation

Vous pouvez le compléter directement sur juniorassociation.org, le télécharger pour le compléter à l'écran ou à la main, ou le demander à votre Relais départemental.

Quel est le nom de votre Junior Association ? Vous pouvez donner à votre Junior Association le nom qu'il vous plaît. Pensez, cependant, avant de vous baptiser Confédération des sœurs de glaçons ou Association des boudins moisis, que tout le monde n'a pas forcément votre sens de l'humour !

Quelle est son adresse ?

Votre Junior Association a besoin d'une adresse pour recevoir son courrier. Si vous ne pouvez pas vous offrir un local, vous pouvez la domicilier chez l'un d'entre vous, ou bien dans une MJC, un Centre social ou auprès d'une autre association qui peut vous rendre ce service.

En quoi consiste votre projet ?

Monter un groupe de musique, organiser des sorties ou un voyage, sensibiliser vos amis à une cause qui vous tient à cœur, créer un journal... Expliquez en quelques phrases ce que vous voulez faire et comment vous comptez vous y prendre pour réaliser votre projet.

Comment est née cette idée ?

Expliquez en deux mots ce qui vous a décidé à passer à l'action et à vous organiser en Junior Association.

Comment comptez-vous vous organiser ?

Tous les membres doivent pouvoir s'exprimer et participer à la vie de la Junior Association. Vous pouvez vous organiser comme vous le voulez à condition que votre fonctionnement soit démocratique. Cela veut dire que les membres de la Junior Association sont régulièrement consultés et que les principales décisions sont prises collectivement.

Vous pouvez par exemple rédiger un document qui serve de « règlement collectif », une « charte » ou des « statuts ». Ce n'est pas obligatoire, mais si vous commencez à être un peu nombreux, un certain nombre de questions vont vite se poser : comment peut-on entrer dans la Junior Association ? Qui fait quoi ? Comment désigne-t-on les représentants ?

② Indiquer qui sont les membres de l'association

Chaque personne qui participe à la création de la Junior Association inscrit son nom dans le dossier et signe pour indiquer qu'il y adhère volontairement. Parmi ces membres fondateurs, vous devez désigner au moins deux représentants mineurs qui seront les interlocuteurs du Relais et du Réseau national.

ides/Guide%20Creer%20sa%20JA_2014_5eme%20edition.pdf

QUESTIONS / RÉPONSES

> QU'EST-CE QU'UNE JUNIOR ASSOCIATION ?

La loi du 1er juillet 1901 sur les associations précise (depuis juillet 2011) qu'il faut avoir au moins 16 ans pour en créer une, sous réserve d'une autorisation écrite préalable de ses parents ou de son responsable légal. Pourtant, dans les faits (ouvrir un compte, signer des partenariats...) la création d'association reste réservée aux majeurs.

Pourquoi Junior Association ?

Partant du principe qu'il n'y a pas d'âge pour entreprendre, le Réseau national des Juniors Associations (RNJA) permet aux jeunes mineurs dès 11 ans de mener un projet qui leur tient à cœur, en toute autonomie. Concrètement, en accordant à un groupe de jeunes le label « Junior Association », le Réseau national accepte de les soutenir et de leur servir de garant auprès des organismes (banques, mairies et autres administrations) dont ils peuvent avoir besoin pour mener à bien leur projet.

Depuis sa création en 1998, Junior Association a permis la réalisation de plus de 4 100 projets, pour plus de 50 000 jeunes. Ce qui rend possible notre action, c'est le soutien de 140 correspondants sur tout le territoire : ce sont les « Relais départementaux ».

Où trouver un Relais départemental ?

Le Relais est le représentant du Réseau national dans votre département. Il vous aidera dans la création et tous les moments décisifs de la vie de votre Junior Association. Selon les territoires, il peut y en avoir un ou plusieurs. Ce sont tous des professionnels qui font partie des organisations et grandes associations impliquées dans le RNJA.

Vous trouverez son adresse, e-mail et numéro de téléphone sur www.juniorassociation.org

Qui peut vous aider ?

... un animateur, un professeur, un éducateur, un membre d'une association, un élu ou une personne du service jeunesse de votre ville, un parent, une sœur ou un frère... une personne de confiance qui s'intéresse à votre projet et que vous pouvez contacter facilement. Nous l'appelons « Accompagnateur local ».

Son rôle est de vous guider dans les démarches, de vous donner des conseils pratiques pour votre projet. Mais il ne vous remplacera pas dans la gestion de votre Junior Association !

QUE SE PASSE-T-IL APRÈS LA JUNIOR ASSO ?

Personne ne reste mineur éternellement ! Lorsque plus de la moitié des membres de votre Junior Association deviennent majeurs, deux possibilités s'offrent à vous : soit passer la main en confiant votre projet à de nouveaux adhérents mineurs, soit continuer votre projet en transformant votre Junior Association en association « loi de 1901 ». Pour préparer cette transition en douceur, le statut de « Junior Association Majeure » vous permet de continuer à bénéficier du soutien du Réseau national pendant deux années supplémentaires. Et bien sûr, votre Relais départemental pourra vous accompagner pour toutes les démarches à effectuer.

f/guides/Guide%20Creer%20sa%20JA_2014_5eme%20edition.pdf

JUNIOR ASSO : MODE D'EMPLOI

Vous avez un projet en tête, vous êtes au moins deux et vous êtes impatientes de passer à l'action ? Suivez le guide pour créer votre Junior Association !

> QUELLES SONT LES CONDITIONS POUR CRÉER UNE JUNIOR ASSOCIATION ?

① Être au moins deux

Pour créer une association, il faut que plusieurs personnes décident de faire quelque chose ensemble. Plusieurs, ça signifie au minimum deux. Il n'y a pas de maximum, mais chaque membre doit donner individuellement son accord pour participer au projet. Vous ne pouvez pas, par exemple, dire que tous vos amis ou votre classe sont membres de la Junior Association si chacun ne s'y engage pas personnellement.

② Être mineurs

C'est même la principale condition, car si vous êtes majeurs, vous n'avez pas besoin du Réseau pour créer votre association. Par ailleurs, rien ne vous empêche d'avoir des membres majeurs (âgés de 18 à 20 ans) s'ils ne sont pas

plus nombreux que les membres mineurs. Et ils ne pourront pas être vos représentants (sinon, ce n'est plus une Junior Association !).

Aucun animateur ou professionnel dans le cadre de ses fonctions, aucun élu d'une collectivité territoriale ou d'une association, aucun parent ou autre adulte et même votre Accompagnateur local (voir p.5) ne peut être membre ou représentant de la Junior Association. Le développement de votre projet n'appartient qu'à vous.

③ Adhérer au RNJA

Toutes les Juniors Associations sont membres du Réseau national. Pour adhérer, il faut verser une cotisation de 15 € (pour tout le groupe) : une façon de participer à notre action et de matérialiser votre adhésion.

OÙ PEUT-ON CRÉER UNE JUNIOR ASSO ?

... partout où vous avez envie de passer à l'action ! Dans votre village, votre quartier, votre ville... et pourquoi pas dans votre collège ou votre lycée ? Se construire comme personnes et comme citoyens en investissant un projet associatif ; impulser une dynamique qui aura un impact positif sur vos camarades ; contribuer à l'amélioration du climat de l'établissement et l'ouvrir sur l'extérieur... Les raisons de vous lancer sont aussi nombreuses que les projets sont variés, tout en sécurisant l'engagement associatif (assurance et caution du RNJA pour le compte bancaire). Et vous pouvez être soutenus par un professeur, le CPE... Des idées d'actions en retournant ce guide !

Фрагмент Посібника зі створення дитячої асоціації при Національній Мережі Юніорських Асоціацій (переклад)

1. Питання – Відповідь

Що таке асоціація?

Асоціація це рішення двох чи більше осіб, які вирішили щось зробити разом. Вони об'єднуються заради реалізації спільного проекту.

Зустріч та ідея

Не треба багато, щоб створити асоціацію. Документи, які потрібно заповнити це лише спосіб надання більшої офіційності Вашому об'єднанню. Асоціація це насамперед бажання спільної роботи.

Навіщо створювати асоціацію для реалізації проекту?

Тому що командно все набагато легше реалізувати. Команда – це більше вільних рук та можливостей для реалізації проекту. Робота в команді допомагає, мотивує та сприяє успіху.

Асоціація надасть вам впевненості у власних силах. Вона покаже Вашу здатність самоорганізуватися, включитися у проект і довести його до завершення. Ви набудете офіційного статусу, до Вас будуть прислуховуватися тому що ви представляєте команду, яка колективно працює в ім'я проекту. Це саме той досвід, який знадобиться Вам у подальшому професійному та громадянському житті.

Створення асоціації – це також можливість долучитися до мережі діючих асоціацій з метою переймання досвіду їх роботи та отримання порад як від дітей-членів асоціацій, так і від фахівців.

Які можливості я матиму заснувавши асоціацію?

Створення асоціації – це дієва форма фінансування Вашого проекту. Ви можете відкривати банківський рахунок, залучати кошти на подальшу діяльність або розраховувати на субвенції.

Ви можете скористатися полісом страхування, який забезпечить Ваш захист та, при необхідності, відшкодування збитків, пов'язаних із асоціативною діяльністю. Поліс потрібен і при виборі місця вашої діяльності чи пошуку приміщень для зборів.

В решті решт, Ви можете вільно вибудовувати відносини з партнерами, які надають перевагу співпраці із сформованою командою, а не окремою особистістю.

2. Як створити?

Щоб створити Юніорську Асоціацію, треба розробити власний проект і передати його на ознайомлення Департаментному представництву. Задля цього достатньо заповнити невелику анкету, яка нам допоможе ближче познайомитись з Вами та надати Вам певні поради.

Заповнити анкету про приєднання

Ви можете заповнити анкету безпосередньо на сайті www.juniorassociation.org, завантажити, роздрукувати і заповнити вручну чи отримати форму для подальшого заповнення у Департаментного представника.

Яка назва Вашої Юніорської Асоціації?

Ви можете назвати Вашу асоціацію як завгодно. Уникайте лише назв: “Конфедерація смоктальщиків кубиків льоду” чи “Асоціація цвілої ковбаси”, тому що не всі зрозуміють Ваш гумор.

Яка адреса Асоціації?

Ваша Юніорська Асоціація повинна мати поштову адресу для отримання кореспонденції. Якщо ви не можете визначитися з місцем перебування вашої Асоціації, ви можете вказати адресу будь-кого з асоціативних членів, адресу Будинку молоді вашого району, соціального центру чи іншої асоціації, отримавши її попередню згоду.

Як працювати?

Всі асоціативні члени мають право бути почутими, приймаючи участь у роботі Юніорської Асоціації. Ви можете зорганізуватися як забажаєте, при умові, що ваша структура буде демократичною. Це означає наявність обов'язкового контакту з усіма членами Юніорської Асоціації та колегіальне прийняття всіх рішень.

Наприклад, ви можете підписати документ, який називається “колективний договір”, “хартія” або “статут”. Звісно, це не є обов'язковою вимогою, але, якщо чисельність Вашого об'єднання поступово зростатиме, перед Вами обов'язково постануть деякі питання: як можна стати членом Вашої Юніорської Асоціації? Хто і чим опікується і за що відповідає? Як обираються органи управління та представники Вашої Асоціації?

Вказати хто є членами вашої Асоціації

Кожен, хто приймає участь у створенні вашої Юніорської Асоціації, вписує своє ім'я у перелік засновників та ставить власний підпис, що є доказом його особистого бажання стати членом асоціації. Серед членів- засновників, ви повинні указати щонайменше дві неповнолітні особи, які будуть безпосередньо контактувати з Департаментним представником та Національною Мережею.

3. Що таке асоціація?

Закон про асоціації (1901 р.) й останні уточнення до нього (2011 р.) надають реальну можливість кожній дитині по досягненню нею 16-річного віку, створити власне дитяче громадське об'єднання за умови отримання письмового дозволу від батьків або офіційних опікунів. В деяких питаннях (відкриття банківського рахунку, укладання угод про співробітництво тощо), асоціації так і залишаються пріоритетом повнолітніх представників суспільства.

Чому саме Юніорська асоціація?

Виходячи з принципу, що будь який вік підходить для заняття підприємницькою діяльністю, Національна Мережа Юніорських Асоціацій дозволяє неповнолітнім особам, починаючи з 11-річного віку, самостійно створювати асоціації та розпочинати власні проекти з певної цікавої тематики. Інакше кажучи, створюючи дитяче об'єднання під егідою Національної Мережі та працюючи у її складі, Ви отримуйте гарантії та додаткову підтримку у роботі з банківськими та владними установами країни

Від початку свого заснування (1998 р.), Національна Мережа сприяла реалізації більше 4100 проектам, в яких прийняти участь більше ніж 50000 дітей. Така діяльність стала можливою завдяки роботі наших 140 департаментних представників, які презентують Мережу по всій країні.

Де знайти департаментного представника?

Представник – це відповідальна особа Мережі у вашому департаменті. Він надасть допомогу у створенні й проконсультує з усіх питань щодо діяльності Вашої асоціації. Відповідно до територіального розподілу, таких представників може бути один чи декілька. Всі вони є фахівцями, які безпосередньо приймають участь в асоціаціях-членах Національної Мережі.

Ви знайдете їх адресу, пошту та контактні номери телефонів на сайті: www.juniorassociation.org

Хто може Вам допомогти?

Аніматор, викладач, вихователь, член громадського об'єднання, делегат або працівник по роботі з молоддю вашого міста, батьки, сестри, брати... довірені особи, які зацікавлені Вашим проектом і діяльністю асоціації та до яких Ви можете звернутися в будь-який час. Ми їх називаємо “Місцеві помічники”.

Їх роль полягає у наданні вашій асоціації допомоги та практичних порад щодо асоціативної діяльності. **Але вони не зможуть взяти на себе керування Вашою Юніорською Асоціацією!**

Що відбувається після Юніорської Асоціації

Ніхто не може назавжди лишитись дитиною! В той час, коли більшість членів Вашої асоціації стануть повнолітніми, перед вами постає питання: передати започаткований проект послідовникам або продовжити його, зареєструвавши Ваше об'єднання як асоціацію за законом 1901 року. Для зручності, було розроблено спеціальний перехідний статут "Юніорської Асоціації Повнолітніх", прийняття якого дозволить продовжувати Вашу діяльність впродовж двох додаткових років, розраховуючи і надалі на підтримку Національної Мережі. І звичайно, ваш департаментний представник продовжить допомагати з втіленням у життя всіх Ваших проектів.

4. Юніорська асоціація: посібник

У вас зародилась якась ідея, вас вже двоє, а то й більше, ви з нетерпінням чекаєте часу, коли можна переходити до активних дій? Дотримуйтесь порад даного посібника, щоб створити власну Юніорську Асоціацію.

Якими є умови для створення Юніорської Асоціації?

1. Вас має бути щонайменше двоє

Для створення асоціації потрібно, щоб декілька людей вирішили займатись чимось разом. "Декілька" означає щонайменше дві людини. Максимальна кількість учасників не обмежується, але кожен член об'єднання має надати персональну згоду на участь у проекті. Ви, наприклад, не можете сказати що всі ваші друзі або весь ваш клас є членами асоціації, якщо кожен з них особисто не взяв на себе таку відповідальність.

2. Бути неповнолітнім

Це – принципове, через те, що, якщо ви вже повнолітня особа, вам не потрібна співпраця з Національною Мережею. Звісно, вам ніхто не забороняє мати в складі асоціації повнолітніх членів (18-20 років) при умові що їх загальна чисельність не перевищує кількості неповнолітніх членів об'єднання. До того ж повнолітні особи не можуть бути вашими представниками (у протилежному випадку така асоціація не буде вважатися дитячою).

Жоден аніматор, фахівець по роботі з дітьми, жоден представник органів місцевого самоврядування, організацій будь-якої форми діяльності, жоден з ваших батьків чи інших дорослих людей і, навіть, ваш Місцевий помічник, не може бути членом або представляти інтереси Вашої Юніорської Асоціації. Розвиток Вашого проекту залежить лише від Вас.

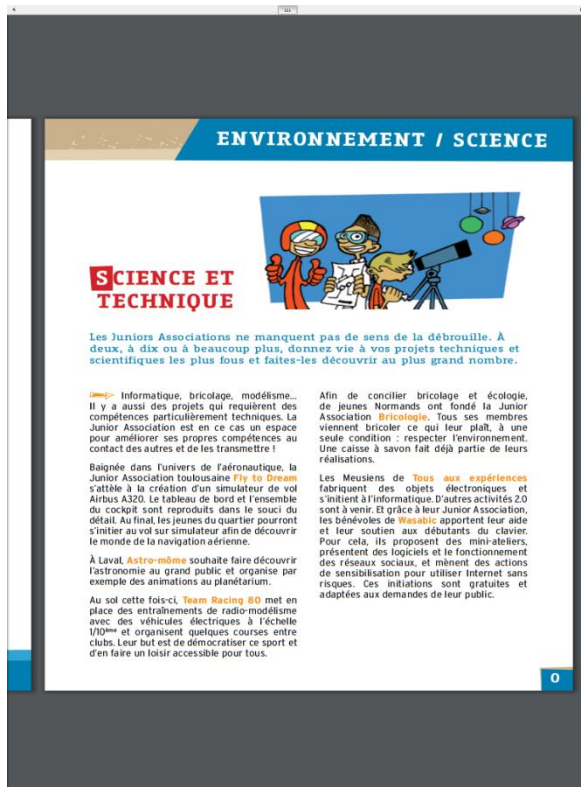
3. Долучіться до Національної Мережі Юніорських Асоціацій

Всі юніорські асоціації є членами Національної Мережі. Щоб приєднатися до її лав і взяти участь у її діяльності, Вам необхідно сплатити членський внесок у сумі 15 євро за всю асоціацію.

Де можна створити Юніорську Асоціацію?

Всюди, де відчуваєте можливість діяти. У вашому селищі, кварталі, місті ... а чому б не у вашому коледжі чи ліцеї? Заявіть про себе як про особистість і як про громадянина, розпочавши роботу над якимось суспільно корисним проектом, дайте поштовх вашим друзям, сприяйте подальшому покращенню атмосфери у різного роду установах, відкрийтеся новому, тому що надходить ззовні. Причин для асоціативної діяльності настільки ж багато, як і різноманітних проектів, які будуть втілюватись за нашою підтримкою (страхування діяльності асоціації, порука Національної Мережі перед банківськими установами). Вам на допомогу прийдуть викладачі, заступники директорів з виховної роботи ... Задля втілення власних ідей, звертайся до посібника.

Інформація за напрямками діяльності асоціації (наука та техніка, захист навколишнього середовища)

Інформація за напрямками діяльності асоціації (медіа, ігри та розваги)

Інформація за напрямками діяльності асоціації (медіа, ігри та розваги, культура та мистецтво, спорт)

...des idées pour passer À L'ACTION !

ARTS, CULTURE ET PATRIMOINE

Organisation de concerts, danse, musique, arts de rue, découverte du patrimoine... les Juniors Associations contribuent à l'accès de tous à la culture et favorisent la création artistique.

➡ Inutile d'attendre la majorité pour organiser vos propres activités artistiques et culturelles : concerts, festivals, spectacles de danse, expositions, arts de rue, pièces de théâtre, découverte du patrimoine local ou international.

La Junior Association **Blues au Château**, par exemple, co-organise un festival de blues avec une association locale pour préserver le château de la Chèze (22). De son côté, le groupe de musique **Bourgeois/Scènes** de Sablé (72) enregistre un CD dont les bénéfices de la vente seront reversés à une association qui vient en aide aux sinistrés d'Hall.

Dans le 19ème arrondissement de Paris, la Junior Association **19 Queens** permet à trois jeunes danseuses de donner libre cours à leur passion pour le coupé-décalé, le jrk ou bien le zouk. Danse toujours, la troupe **Kpopers in Toulouse** partage son attrait pour la pop coréenne (K-pop) avec les Toulousains. S'adressant à tout le monde, les **Streets Jeunes** font découvrir la culture hip-hop, et plus particulièrement le break-dance, aux habitants de l'agglomération de Périgueux (24).

La Lorraine à travers les siècles met en valeur le patrimoine d'hier et d'aujourd'hui. Ses membres ont réhabilité un abri de la ligne Maginot : le XI de Rochonvillers (57).

Tout aussi originaux, les **Stick-Bombers** de Sains-en-Gohelle (62) réalisent des structures en stick-bomb pour diverses manifestations locales et donnent ainsi une autre fonction aux abaisse-langues que votre médecin utilise quand il vous fait dire « aahh ».

Rencontres avec des photographes et des modèles amateurs ou professionnels organisées par la Junior Association **Passion Photography** (42), spectacles solidaires en Mongolie par **L'Eclatation** (57), matches d'improvisation orchestrés par **l'Atelier Théâtre Battie** (29). Les exemples d'initiatives culturelles concoctées par les Juniors Associations ne manquent pas.

K J

...des idées pour passer À L'ACTION !

SPORT

Sports de glisse ou cyclistes, sports collectifs, nouvelles pratiques sportives ou activités plus traditionnelles... Toutes les passions sportives sont possibles en Junior Association !

➡ Organiser des rencontres sportives, promouvoir une nouvelle activité, partager le goût de l'effort avec d'autres amateurs de sport : la Junior Association vous permet de mieux vous organiser pour développer votre passion, en étant bien assurés ! Et vous pouvez même participer à la gestion d'un terrain.

Par exemple, **Street Zone** (35) a remonté un skatepark après que celui de leur ville ait été démolit, et continue à l'améliorer pour le plus grand plaisir des fêus de skate, de trottinette et de roller. En Gironde, **Over the rail** réalise des panneaux signalétiques afin de sécuriser la pratique des riders.

Le parkour connaît un franc succès. **Ultimate Street Parkour** dans le Nord, **Team-Street Parkour** en Lorraine et **Jump for fun** dans les Yvelines, ont fait le choix de s'organiser en Junior Association pour pouvoir être reconnus et assurés durant leurs ballades acrobatiques. **Parkour City Life** organise des ateliers de découverte et d'initiation pour les jeunes d'Issore (63).

Les sports peu connus suscitent eux-aussi l'intérêt des Juniors Associations. **Kids cool waveboard** (22) propose à ses membres de surfer sur le bitume grâce au waveboard, quand **Charabie Double Dutch** fait découvrir aux jeunes sarthois le saut à la corde sportif. **RFO Junior** organise pour sa part des événements afin de financer des stages et des compétitions d'ultimate frisbee en Charente-Maritime. Depuis 2006, le basket acrobatique est à l'honneur avec **Final Street** (42). Pour sauter toujours plus haut, **Konk Riders** (29) initie les intéressés aux échasses urbaines. Sensations fortes garanties !

Les sports plus traditionnels ne sont pas laissés de côté. En Seine-Maritime, **Soccer People Team** souhaite mettre en lumière les valeurs du sport (respect, fair play) à travers la pratique du football en salle.

À Saint-Gilles-les-Bains, sur l'île de la Réunion, **Swimming Cool** travaille à la création d'un ballet de natation synchronisée.

Le sport peut aussi être synonyme de solidarité, comme le démontre **Sp'Idaire**. Cette Junior Association de Cucq (62) veut organiser une course à pied pour récolter de l'argent qui sera ensuite reversé à des associations caritatives.

I H

Інформація за напрямками діяльності асоціації (солідарність та громадянська активність, міжнародна солідарність)

...des idées pour passer À L'ACTION !

SOLIDARITÉ / CITOYENNETÉ

ACTIONS SOLIDAIRES ET CITOYENNES

➡ Il n'est pas nécessaire d'aller très loin pour trouver des gens qui ont besoin de vous. Vous pouvez leur venir en aide et mettre votre énergie à leur disposition. C'est aussi en transformant votre lieu de vie, en le rendant plus agréable, plus convivial et solidaire, qu'on devient citoyen.

Les ados solidaires de Chelles (77) accompagnent les personnes âgées de leur ville pour faire leurs courses et organisent des kermesses ou des ventes de gâteaux pour financer des sorties pour les jeunes qui n'ont pas les moyens de quitter leur quartier.

En Franche-Comté, **Quand les jeunes se bougent** met en place des heures de soutien scolaire pour les élèves qui en ont besoin. Ses membres permettent aussi à d'autres jeunes d'intégrer la Junior Association pour monter plus facilement leurs propres projets.

Avec **Hospital'Agasse**, des jeunes de Notre-Dame-de-Gravenchon en Normandie apportent aux enfants et adolescents hospitalisés un moment de détente, de jeu et d'échanges.

Tout aussi citoyens, les jeunes de **ZapAdos** se mobilisent pour faire connaître et respecter la Convention internationale des droits de l'enfant dans les Bouches-du-Rhône.

La Junior Association **Agissons Contre le Racisme** tient des stands lors des diverses manifestations culturelles du Mans et souhaite ainsi sensibiliser les jeunes à la lutte contre le racisme et la xénophobie. Une des nombreuses possibilités saisies par les jeunes pour devenir des citoyens à part entière.

Les jeunes de **Pelletier en action** mettent en place des activités intergénérationnelles pour créer un climat de confiance dans leur quartier du Lamentin (972) et participer au lien social entre les habitants. Ils organisent des actions afin de lutter contre la violence et les discriminations.

G

...des idées pour passer À L'ACTION !

SOLIDARITÉ INTERNATIONALE

➡ Quand on parle solidarité internationale, on pense immédiatement aux grandes organisations comme Médecins sans frontières ou la Croix-Rouge internationale qui apportent leur soutien aux populations blessées par les guerres et les catastrophes naturelles. Mais une infinité d'autres actions sont possibles et tout aussi utiles : lever des fonds ou récupérer du matériel, informer et sensibiliser à une cause autour de vous...

La Junior Association havraise **Bilibiliu China** souhaite par exemple venir en aide aux enfants d'une école en Chine. Au-delà de leur activités, des fournitures scolaires, les membres projettent de se rendre sur place afin d'échanger sur leurs cultures respectives et de renforcer les liens sino-français.

La quête des colibris (50) aide à la reconstruction de dortoirs d'un orphelinat béninois, suite à leur effondrement en 2011. Lors de leur séjour, des livres et des jeux sont laissés aux jeunes pensionnaires pour animer les lieux.

Récolter des fonds pour des associations caritatives, réunir du matériel pour l'envoyer à des populations qui en ont besoin, mener une action humanitaire à l'étranger : les Juniors Associations manifestent l'esprit de solidarité de nombreux jeunes.

Les rhénans de **l'Inaf'asso** travaillent à la rénovation d'un théâtre au Burkina-Faso pour soutenir les habitants et les acteurs de la culture du pays. De son côté, la Junior Association francilienne **Un cœur pour Guale** participe à l'amélioration des infrastructures de la petite école de Guale en Équateur en contribuant à la réhabilitation du mobilier scolaire, à l'équipement de la cour de récréation et en construisant un préau.

Quant à **Act of kindness for humanity**, elle récolte des fonds reversés pour moitié à l'association britannique **Comic Relief** qui s'occupe des soins des femmes et des enfants ghanéens. L'autre moitié finance des repas pour les sans-abris de Monts, en région Centre.

F

Фрагмент Посібника зі створення дитячої асоціації при Національній Мережі Юніорських Асоціацій (напрямок спорт, солідарність)

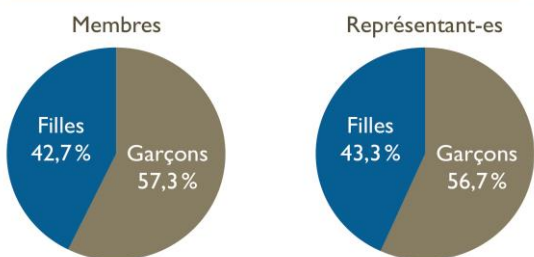
Фрагмент Посібника зі створення дитячої асоціації при Національній Мережі Юніорських Асоціацій (напрямок культура, захист навколишнього середовища)

Національна Мережа Юніорських Асоціацій

Гендерний розподіл дітей-членів Національної Мережі Юніорських Асоціацій

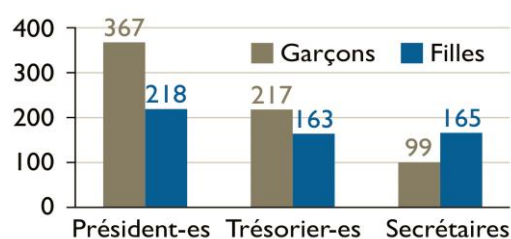
FIGURE 1 - Répartition des membres et des représentants des juniors associations selon le genre en 2013

Source: INJEP, EHESP. Enquête juniors associations, 2014-2015.

Note de lecture - Échantillon membres: 1 988 jeunes / représentant-es: 7716 jeunes.

GRAPHIQUE 2 - Les fonctions à responsabilités par sexe dans les juniors associations

Source: INJEP, EHESP. Enquête juniors associations, 2014-2015.

Note de lecture - Échantillon: 1 988 représentants.

Схема 1. Гендерний розподіл членів та представників Юніорських Асоціацій 2013 р.

Члени:		Представники:	
Дівчата – 42,7 %		Дівчата – 43,3 %	
Хлопці – 53,7 %		Хлопці – 56,7 %	

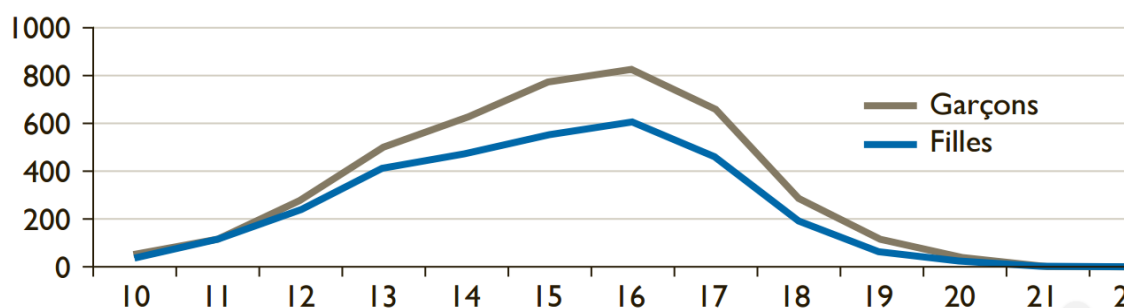
Графік 2. Гендерний розподіл функцій у Юніорських Асоціаціях

Хлопці		Дівчата	
Президент	367	Скарбник	217
218		Секретар	163
		99	165

Гендерно-віковий розподіл дітей-членів Національної Мережі Юніорських Асоціацій

(хлопці / дівчата)

GRAPHIQUE 1 - Effectif des membres des juniors associations selon l'âge

Source: INJEP, EHESP. Enquête juniors associations, 2014-2015.

Note de lecture - Échantillon: 7716 jeunes.

Волонтерство Франції. Місце волонтерів в асоціативному житті Франції

Посібник з волонтерської діяльності

Преса про дитячі асоціації Франції

mercredi 06 avril 2011

ouest france .fr

Ils sont jeunes et solidaires, Ouest-France les encourage

Yoann Nabat (à gauche) et Matthieu Rupin ont cofondé Ne'entr@ide à l'âge de 14 ans. Le grand prix Initiatives solidaires est remis aujourd'hui à Ne'entr@ide, une junior association (gérée uniquement par des mineurs). Installée à Laval, en Mayenne, elle propose gratuitement de l'aide informatique par téléphone ou par courriel, ainsi que des rencontres, débats et formations autour de l'informatique. C'est pour ce dernier projet, « Les rencontres de l'informatique », qu'elle reçoit ce prix de 2 000€.

Les deux fondateurs, Yoann Nabat et Matthieu Rupin sont précoces. Ne'entr@ide a été créée en janvier 2009, alors qu'ils n'avaient que 14 ans ! « Nous étions passionnés d'informatique et nous voulions le partager », explique Yoann Nabat. Deux ans plus tard, l'association tourne toujours et se développe. Une quinzaine de jeunes s'y investissent régulièrement. Mais les deux fondateurs, aujourd'hui élèves en seconde, ne veulent pas pour autant faire de l'informatique leur métier. Yoann pense à la magistrature et Matthieu voudrait devenir ingénieur.

Les rencontres de l'informatique accueillent deux fois par mois une dizaine de participants. « Nous recevons surtout des retraités qui veulent se mettre à l'informatique », explique Matthieu Rupin. Les thèmes abordés sont variés : qu'est-ce que *Linux*, *Facebook* ou *Twitter* ? Quelle utilité, quels dangers ? Comment les utiliser ? Comment combattre les virus ? Comment choisir un ordinateur ?

« Les 2 000 € du prix Ouest-France sont vraiment une bonne surprise », se réjouit Yoann Nabat. La somme servira à acheter des ordinateurs portables.

LE BIEN PUBLIC

Ajed Dijon : la rentrée en pleine préparation

le 22/08/2013

Sabri Barnou, président de l'Association des jeunes Dijonnais. Photo Nicolas Leblanc

L'Association des jeunes élus de Dijon (Ajed), dont la création a vu le jour en 2011, rassemble en son sein des anciens élus du conseil municipal d'enfants de Dijon. Cette association a clôturé cette année en beauté avec l'organisation d'un concours photo sur le thème du bénévolat. Sans oublier la mise sur pied d'une manifestation, fin juin, au parc de la Colombière, ayant pour objet la remise des prix de ce concours, ainsi que de nombreuses animations.

Une réunion tous les deux mois

Le bureau de l'Ajed est constitué par quinze membres actifs qui se réunissent tous les deux mois à la Maison des associations afin de préparer activement les manifestations. Le jeune Sabri Barnou est un président comblé. « Cette deuxième année de présidence a été très enrichissante pour moi », assure-t-il. « L'esprit collectif a été le moteur de notre succès. En effet, ce projet d'envergure (concours photo) a été une réussite et nous avons décidé de renouveler cette expérience de concours photo l'année prochaine sur un autre sujet.

la Nouvelle République.fr

Le nouveau projet de la Junior Association

30/09/2013

Début septembre, une soirée hamburger maison s'est déroulée à l'Accueil jeunes. A cette occasion, un groupe a proposé d'intégrer la Junior Association (JAAJ). De ce fait, un nouveau bureau a vu le jour. Il est composé de Thomas Houllard (président), d'Adrien Collas (trésorier) et de Maxime Gauthier (secrétaire) et de cinq autres adhérents qui les accompagneront dans leur projet.

Il s'agit de mettre au point un séjour, qui se déroulerait à Royan (Charente-Maritime), au mois de juillet, pour y pratiquer des activités nautiques et découvrir la ville. Pour cela, le groupe a réfléchi à des actions d'autofinancement comme organiser une boom, qui aura lieu vendredi 15 novembre à la salle des fêtes d'Arannes et qui aura pour thème « Un gars et une fille » (les garçons sous en bleu et les filles toutes en rose). Ils souhaitent également participer au marché de Noël dimanche 15 décembre, pour y proposer à la vente gâteaux, café, thé, ainsi que des objets qu'ils auront fabriqués.

la Nouvelle République.fr

Des jeunes créent une junior association

26/10/2013

Depuis 2011, un groupe de jeunes de Chalandray voulait créer une association. Ce groupe, à plusieurs reprises, a montré son engagement citoyen et social par des actions les engageant comme l'aide à une famille dont la maison avait brûlé en vendant des gâteaux réalisés par eux-mêmes, ou la vente de jus de pomme et l'organisation d'un loto pour constituer des moyens financiers.

Soutien municipal

Depuis la fin mai, avec le soutien et l'engagement de la municipalité par l'adjocte déléguée à la jeunesse, Françoise Hoffier, et l'aide du secteur jeunes du centre socioculturel du Vouglaisien par Matthieu Brossard, l'association s'est mise en place et vient de constituer son bureau ⁽¹⁾.

Cette junior association est déjà composée d'une vingtaine d'adhérents de 11 à 18 ans, très actifs et investis d'une façon exemplaire dans la bonne marche de l'association, avec plein d'idées.

Le but de l'association est d'apporter à la commune des manifestations où les jeunes jouent un rôle important. Il faut dire que ces jeunes ont été remarqués par la commission du citoyen au niveau départemental en juin en se classant à la deuxième place.

Repas solidaire

Le principal projet à venir est la réalisation d'un repas solidaire le 30 novembre à 19 h à la salle des fêtes du Temps libre de Chalandray.